

ВАНДА ФОН ЗАХЕР-МАЗОХ ЖИВОТ С ПЪРВИЯ МАЗОХИСТ

Превод от немски: Емилия Гергова, 1992

chitanka.info

Родена съм през 1845 година в Грац. Баща ми, Вилхелм Румелин, беше военен. Малко преди моето раждане майка ми паднала и била принудена да прекара последните месеци от бременността на легло. Хранела се колкото да поддържа съществуването си. За щастие била здрава и силна жена, поради което този инцидент ни най-малко не повлиял нито на нейното, нито на моето здраве. Наистина аз съм се появила на този свят мъничка и крехка, но никога не съм била нито болнава, нито слаба, така че, без да се отличавам с особена сила, през целия си живот винаги съм била изключителна здрава.

Баща ми, издънка от много известна фамилия в Щутгарт, се ползувал с благоразположението на принц Александър Вюртембергски, военен губернатор на Грац по онова време. Принцът почти изцяло освободил баща ми от служебните му задължения и го направил интендант.

Аз бях на две години, когато принцът получи нареждане да се премести на друго място и заедно със семейството си напусна Грац. Това беше истински удар за баща ми, тъй като в продължение на много години той беше свикнал да води напълно самостоятелен живот; не му се искаше отново да става зависим и предпочете да си подаде оставката. Наскоро след това той успя да получи службата началник-гара в Кранихсфелд, на току-що построените тогава железопътни линии между Грац и Пуниет. Тази гара, разположена недалече от едно село, се намиреше сред прекрасна огромна гора, пресечена от железопътната линия.

По това време бях само на три години и именно там за първи път ме докосна диханието на смъртта и отчаянието.

Това се случи през лятото. Пред широко отворения прозорец на спалнята на моите родители страховито се издигаха мрачни дървета. Майка ми седеше на леглото, държеше ме в скута си и плачеше, а баща ми стоеше пред нея и като че ли я убеждаваше в нещо. Сълзите по скъпото за мене лице ми причиняваха неизразими страдания. Инстинктивно почувствах, че причината за тях бе репликата на баща ми, но детският ми мозък напразно се опитваше да разбере нейния смисъл. Думите обаче помня: „Не бой се, не е страшно. Ще запалим печката, ще запушим комина, ще залостим плътно, вратата и прозорците, а след това ще заспим и повече няма да се събудим.“.

Никога и на никого не съм разказвала за този случай, дори и като възрастна, когато можех да помоля мама да ми го разясни.

Помня се ясно манастира на гръцките монахини по време на революцията от 1848 година. Срещу манастира в постройка, охранявана от войници и оръдия, се помещаваше Управлението по продоволствието на войските. В манастира цареше страх и безредие. Вратите и прозорците бяха барикадирани и монахините се стараеха да предотвратят атаката на революционерите с молитви и восъчни свещи. После отново настанаха мирни времена. В началото плачех за мама, но с течение на времето нейният образ започна да избледнява и аз привикнах към тишината на манастирския живот. Харесвах големия тих манастир, скромните дрехи на монахините, бледите им лица, тъжните им усмивки и очите, изпълнени със себеотрицание.

Мила ми бе църквата с олтара, украсен с цветя, дивните звуци на органа, прочувственото пеене на сестрите, изображенията на светците и приглушените разговори за небето и ангелите. Моето въображение винаги е било предразположено към всичко чудесно и възвишено и аз се чувствах близко до Бога, далече от всички злини. До този момент сърцето ми бе всецяло изпълнено с любов към майка ми. Сега, когато я нямах до себе си, аз се отдадох на размишления за Бога.

* * *

Около осмата си годинка се завърнах при своите родители. Те отново се бяха преселили в Грац, в същата къща на Лиренщрасе, в която се бях родила. Баща ми вече не беше началник-гара и заемаше някаква длъжност в Държавния контрол.

Сега за първи път разбрах, че съвместният живот на родителите ми не бе щастлив. Честите сцени между тях, съпроводени от остри думи, ми причиняваха силна болка: Сърцето ми се свиваше и, за да не виждам и да не чувам нищо, криех глава под възглавницата. Веднъж чух как мама заплашваше, че ще си отиде завинаги и страхът, че наистина ще го направи, не ме напусна никога. Тази мисъл нахлуваше понякога в главата ми в клас и аз започвах да плача толкова силно, че учителката ме изпращаше къщи, като предполагаше, че съм болна. Изтичвах у нас и ако не заварех там майка ми, изпадах в страшно

отчаяние. Случваше се цели часове да я чакам пред вратата, а въображението ми рисуваше най-ужасни картини.

* * *

С баща ми ходехме всяка неделя в Щлесберг да слушаме музика. Там винаги срещах млада и изящна жена, госпожа К., чиято оригинална красота ме очароваше. Тя предизвикваше у мен възхищение, но същевременно болезнено възбуждаше моите нерви. Понякога се стараех да бъда колкото се може по-близо до нея, за да докосна с треперещи ръце копринената ѝ рокля и да вдъхна уханието на парфюма ѝ. Колко далече бях тогава от мисълта, че и мен животът ще изведе на същия път, че и аз ще бъда завладяна от същата тайнствена сила, която владееше и нея. Минаха много години, съдбата случайно ме срещна отново с госпожа К. Видях два нейни портрета. И двата принадлежаха на четката на известен художник, но въобще не приличаха на моите детски спомени и впечатления. Единият се намира в „Музея на красотата“ в Принцхофер, а другият принадлежи на бившата жена Захер-Мазох. Самият той ми призна, че изкуството на художника не е успяло да пресъздаде рядката красота на тази жена. Истината е, че това е могъл да стори писателят, но той е представил красотата ѝ в лъжлива светлина.

На дванайсет години преживях тайнствено приключение, което остави у мен трайна следа. Трябва да предупредя читателя, че не бях нито надраснало възрастта си, нито болезнено чувствително дете. Развитието ми протичаше съвсем правилно и нормално. Мама имаше специално легло, което вечер се удължаваше, за да постелят моите завивки. Зад леглото имаше прозорец, който гледаше към градината, а отпред беше вратата за съседната стая. Стената, която разделяше двете стаи, беше много дебела и затворената врата образуваше нещо като ниша.

Една нощ се събудих, но не така, както хората се събуждат след спокоен сън в приятна просъница, изчезваща след няколко минути, а с напълно ясно съзнание, като че ли изобщо не бях заспивала. Нещо загадъчно ме накара да повдигна глава. Когато отворих очи, видях, че в нишата стои дивно красив юноша. Нишата беше тъмна, но видението

сияеше, сякаш самото то излъчваше светлина. Юношата беше облечен в дълга бяла дреха, от която се подаваха само шията и ръцете. Неговите сини очи ме гледаха с печален поглед, като че искаха да ми кажат нещо — едновременно и тъжно, и радостно. Погледът му ми се стори странно познат, сякаш сама се наблюдавах.

Отначало бях очарована и не разбрах веднага цялата необичайност на явлението. После се изплаших и затворих очи. Сърцето ми биеше така силно, че ми се стори, че чувам неговите удари. След като почках няколко минути, страхливо погледнах изпод одеялото. Видението си беше на същото място. Пак затворих очи, но когато ги отворих, то все още не беше изчезнало. Обзе ме страх. Събудих мама и я помолих да ме вземе в нейното легло. Мама ми позволи и със затворени очи, за да не видя пак призрака, аз се мушнах под одеялото ѝ. Стараех се да заспя, но напразно: любопитството не ми даваше покой и отново погледнах. Юноша не си отиваше. Тогава реших в никакъв случай да не поглеждам повече. Притиснах се до майка си треперееща, прегърнах я и накрая заспах.

Щом се събудих, веднага си спомних нощната случка, но нишата бе празна.

Още веднъж през живота си имах същото видение, но втория път то се появи посред бял ден и извън къщи.

Периодът преди първото причастие беше тежък за целия клас. Ако свещеникът, който ни преподаваше Закон Божий, не беше такъв приветлив човек и не се отнасяше към мен, най-лошата му ученичка, така внимателно и топло, аз бих се чувствала много нещастна.

Всички в клас бяхме обхванати от необичаен трепет и изглеждахме уплашени. Съвсем престанахме да учим уроците си и мислехме само за изповедта. Що е това грях? Чувах се въпроси и тревожни, колебливи отговори. Моите приятелки винаги имаха под ръка листче, мушнато в някаква книга, на което отбелязваха греховете, които им идваха на ум. Мислехме си, че за да получим опрощение, е нужно да се изповядваме за всички грехове, без изключение. Щастливките, чиито листчета бяха гъсто изписани, ги показваха тържествено на приятелките си, които все още нямаха такива дълги списъци. Направи ми впечатление, че ученичките с лоша репутация в класа, които би трябвало най-много да се безпокоят, се чувстваха по-спокойни и по-уверени от останалите. Едни се стараеха да постигнат

добри резултати, като непрестанно повтаряха десетте Божии заповеди. Към тези нещастници принадлежах и аз. Като не успях да постигна желаното чрез заповедите, започнах да изучавам седемте смъртни гряха, но също така безрезултатно. Всичко това ме измъчваше и аз завиждах на тези, които се справяха без особени усилия. Приятелката ми, която имаше щастието да състави дълъг списък на греховете, ми предложи да го използвам от съжаление към мен. Не ми оставаше нищо друго, освен да препиша и да науча наизуст изредените грехове.

Този вариант ми се стори доста остроумен и аз бях доволна да сложа най-сетне край на терзанията си. В същия миг обаче ме обзе съмнение. Ами ако всевиждащият Господ забележи моята измама? Освен това подобна постъпка ми се стори некрасива, сякаш приятелката ми беше предложила мръсното си бельо. Но пък нали трябваше да се изповядам — значи трябваше да имам грехове.

Най-сетне настъпи дългоочакваният ден. Аз заставах на колене, казах си молитвата и млъкнах. Свещеникът, дебел францисканец, почака малко и като видя, че продължавам да мълча, попита: „Е? Нима ти нямаш грехове? Аз ще ти помогна, ако искаш... Може би ти...“. И той започна да ми задава въпроси, наистина с мек глас, но с груби изрази и абсолютно професионално безразличие. Гледах неговото простовато селско лице, което непрекъснато триеше със синята си носна кърпа, но не го слушах и роптаех срещу съдбата, която ми изпрати такъв недодялан и грозен представител на църквата. Когато, без да промени тона си, започна рязко да ме разпитва във връзка със седмата заповед^[1], която така и не разбирах напълно, душата ми се възмути и, без да отроня и дума, реших повече никога да не се изповядвам.

Страданията ми не свършиха дотук. Предстоеше причастието. Майка ми имаше навика да ми дава някакъв прах от нафора когато съм неразположена, заради което вкусът на нафора ми беше така противен, че само при мисълта за нея започваше да ми се гади. И когато гладна и изнервена до крайност от изповедта, коленичих пред олтара и свещеникът постави върху езика ми нафората, почувствах, че ще повърна. Събрах всичките си сили, за да се добера до църковната врата, като закривах устата си с кърпичка, в която бях изплюла нафората. Според мен всички разбраха, че не я глътнах, но нямаше

доказателства и никой нищо не ми каза. Оттогава религиозните обреди изчезнаха завинаги от моя живот.

* * *

Имаше един период, в който съдбата ни се усмихна и ние разбрахме какво е богатство и величие. Замъкът на Вюртембергските принцове, срещу който живяхме дълго време, пустееше и накрая бе продаден на граф Берберщайн. Принцът беше оставил по-голямата част от обзавеждането в Грац. Той уведоми баща ми, че му подарява всичко, което се намира в двореца, при условие да го вземе в тридневен срок. Това беше прекрасен подарък. Продажбата обаче донесе на баща ми състояние, което ни докара нови беди. Многого пари му объркаха ума и той се захвана със спекулации, които го доведоха до големи финансови загуби.

* * *

Моето нежно отношение към баща ми внезапно се промени, поради едно неприятно обстоятелство, което ме порази. Веднъж, на връщане от училище, намерих нашата квартира заключена. Като предположих, че майка ми е отишла някъде и скоро ще се върне (по това време на деня татко не беше в къщи), аз седнах на стълбите и зачаках. За мое учудване след няколко минути отвътре се дочуха стъпки. Вратата се отвори и от нея излезе долнопробна вулгарна жена. Тогава още не можех да осмисля случилото се, но инстинктивно почувствах, че беше нещо лошо и мръсно. Бях силно потресена. Да съзнаваш, че връзките между близките ти същества се разкъсват, е ужасно, особено, когато причината за разрива не са външни обстоятелства, а значително различие във възгледите. Страдах неопишимо, както страдат само децата, защото не притежават разума на зрелия човек. От този ден много рядко ми се случваше да разговарям с баща си. Аз се срамувах, а той се чувстваше неловко пред мен.

* * *

На петнайсет години започнах да посещавам училище за шев и кройка, в което попадаха само девойки от най-добрите семейства. Сред ученичките се открояваше Анна фон Вайзер, която се ползваше с особено внимание. Тя не блестеше с красота, но от нея се интересуваха, защото семейството ѝ беше в много близки връзки със семейството на аристократа Захер-Мазох, тогавашния началник на гръцката полиция, благодарение на току-що написания роман, около който се вдигна много шум. Леополд фон Захер-Мазох по това време беше героят на деня. Анна фон Вайзер се издигна в очите ни поради личното си познанство с писателя. Всяка сутрин тя ни носеше купища известия за дома на Захер-Мазох, които ние изслушвахме с огромно внимание. Именно тя ни съобщи за годежа на младия Захер-Мазох с неговата братовчедка, удивително красива полякиня, и за прекрасната му чиста любов към нея. Не виждах в това нищо странно, защото Захер-Мазох беше известен не само със забележителния си ум и талант, но и с благородството си, с девичето си целомъдрие и чистота. Можеше ли да има нещо по-интересно от тази тема за младите момичета. Около новините, съобщавани от Анна, се водеха безкрайни оживени разговори. Съученичките ми изказваха смело своите възгледи. Аз говорех малко, но това не ми пречеше да мисля. Разказите на Анна облякоха смътното ми понятие за любов и щастие в брачна форма. Изпитвах завист към бъдещата жена на Захер-Мазох, представях си се на нейно място — в разкошна къща, сред прелестни деца, защитена от искрените му чувства; накратко, аз мечтаех за изключителното, голямото щастие.

Веднъж минавахме с Анна фон Вайзер по Хейнауцрасе покрай дома на началника на полицията. Моята приятелка изведнъж се спря, дръпна ме за ръката и като ми посочи развълнувано двойката, която вървеше пред нас, каза: „Захер-Мазох и неговата годеница“.

Последвахме ги и аз попивах с очи тази интересна двойка.

Целият в черно, с фин профил и бледо голобrado лице, строен, Захер-Мазох ми заприлича на млад богослов. Единственото впечатление, което ми остана от годеницата му, е, че фигурата ѝ не беше изящна.

Чудно нещо, но тази среща породи у мен някакво съжаление, сякаш действителността, докоснала моите мечти за щастие и любов, ги помрачи.

След няколко месеца трябваше да напусна училището за шев и кройка. Финансовото състояние на родителите ми толкова се разклати, че нямаха средства дори за моето образование. Баща ми започна да посещава кафенетата, където прекарваше дни и нощи в игра на билиард, а в това време майка ми се мъчеше да осигури средства за най-необходимите разходи, като даваше стаите ни под наем. Аз също трябваше да се включа в припечелването на пари. За целта се захванах с бродирание, но това също не беше достатъчно. Чувствах се нещастна, тъй като не бях в състояние да подкрепя бедната си майка. Положението ни все повече се влошаваше.

Баща ми продаде цялата покъщнина. Трябваше да спим на пода, а за маса ни служеше сандък, обърнат с дъното нагоре. Когато изхарчи парите от продаденото, баща ми заяви, че отива пеша в Щутгарт при свои богати роднини. Сложи в стария си куфар малко бельо и ни напусна, без дори да се сбогува. Аз го проследих с поглед. Видях го как върви по улицата, надянал куфара си на една тояга. Гледах прегърбената му фигура, неуверената му походка, а сърцето ми се късаше от болка. Извърнах очи към майка ми. Не можех да проумея, как го пусна така спокойно и равнодушно. Повече не го видяхме. Никога.

Пренесохме се да живеем в малка стаичка в един беден квартал, където нищетата беше неизменен спътник на престъпленията и разврата. Продадохме и заложихме всичко, което можеше, дори дрехите и бельото си, но въпреки това често страдахме от глад и студ. Майка ми приемаше нашето положение не като мъка, а като позор. Тя можеше да се обърне за помощ и съвет към познатите си, ала старателно ги избягваше. Вече ни застрашаваше гладна смърт, когато тя реши да се заеме с шиене на войнишко бельо. За щастие не беше трудно да се намери подобна работа и ние, заети от ранна сутрин до късна вечер, бяхме щастливи да получим в края на седмицата 2 флорина и 80 крайцера.

Веднъж през нощта майка ми се събуди от стонове, идващи от съседната стая, където живееше млада жена с дете. Обезпокоена, тя стана и отиде да види какво става. Намери съседката да се превива от

болка. След като ѝ направи чай, майка ми я уви с одеяло и скоро болната се поуспокои и заспа... От благодарност за оказаната ѝ помощ съседката предложи да ме научи да шия ръкавици. Това бе нейният занаят, който осигуряваше чувствително по-добри доходи от войнишкото бельо. Тя дори обеща да ме препоръча на фабриканта, при когото самата работеше и където и аз можех да работя през цялата година.

Приех предложението ѝ с възторг и с голямо желание смених грубото шиене с по-финия занаят. Благодарение на припечеленото от мен и от майка ми, която продължаваше старата си работа, нашето положение бързо започна да се подобрява. Скоро напуснахме стаичката в мръсния квартал и се пренесохме в малък апартамент в двора на красива постройка с многобройни наематели. Тъй като шиенето на ръкавици на лампа бе трудно, а аз не желаех да бездействувам вечер, започнах да приемам поръчки за плетене. Моите клиенти бяха много любезни с мен, някои ме снабдяваха с книги и вестници. Аз умеех майсторски да плета, без дори да поглеждам куките. Това ми даде възможност да прекарвам много приятни минути с книгите, докато работех по цяла вечер.

Шиенето на ръкавици имаше и неприятна страна. Налагаше се веднъж седмично да излизам от къщи, за да занасям изработеното и да получавам нова поръчка. Това неволно ме въвличаше в разходи, тъй като бях принудена да си шия по-представителни дрехи, а освен това се притеснявах, защото бях отвикнала от шумния живот и се страхувах да се движа по оживените улици.

Вече около година живеехме в тази къща. За жалост, беше започнала ранна и сурова зима. Много се измъчвах, тъй като няха нито високи обувки, нито топли дрехи. При тази крайна нужда беше цяло щастие като си открих, забравени от едно време, чифт стари бели сатенени обувки. Боядисах ги черни и ги обувах, когато се налагаше да излизам навън. Но все едно, че бях боса и скоро настигах. Започна да ме мъчи тежка стомашна болест. Няха възможност да се лекувам, продължавах да работя, а състоянието ми се влошаваше. Не можех да си позволя да мисля за здравето си, тъй като поръчките на войнишко бельо свършиха и мама остана без работа. Отново настанаха тежки дни.

Всяка сутрин ставах и се опитвах да започна работа, но силните болки ме възпираха. Приемах само течна храна и с всеки изминат ден слабеех. Всичко, каквото можеше, беше заложено и продадено. В продължение на няколко седмици купувахме картофи на вересия, отначало за два крайцера дневно, след това за един, докато накрая продавачката съвсем ни отказа. Ако не беше добрата млекарка, която, въпреки че отдавна не ѝ плащахме, продължаваше да ни носи мляко и така поддържах съществуването си, нямаше да съм жива.

* * *

Майка ми, която преди беше много пълна, за няколко седмици стана неузнаваема. Тя се стараше да заглуши мъките на глада с пеене на псалми и четене на молитви. Нощем я втрисаше и понякога, когато бях по-добре, сядаше на леглото ми и тогава чувствах как треперещото ѝ тяло се облива в пот. Ние плачехме, впили поглед една в друга. Когато гладът ставаше нетърпим, нощем, след като целият дом потъваше в спокоен сън, тя тихо се промъкваше на двора и ровеше в кофите за боклук, като се надяваше да намери парчета корав хляб, изхвърлен от съседите. Почистваше ги и ги накисваше, а после жадно поглъщаше тези отпадъци. Когато из цялата къща се разнасяше примамливото ухание на пресен хляб, заставаше до вратата на стаята и с наслада вдишваше аромата. В пазарни дни бродеше по обяд между сергиите, подбираше сред изхвърлените зеленчуци зелени листа и моркови и веднага ги изяждаше сурови.

* * *

Настъпи Рождество Христово. Пред Бъдни вечер за първи път чух майка ми да се вайка. Мисълта, че и през празниците ще останем гладни, я караше да пролива горчиви сълзи. Като събрах всичката си сила и енергия, аз се захванах за работа с желанието да изработя поне чифт ръкавици, за да ѝ осигуря хляб. Докато работех, завита с одеяло и подпряна с възглавници, мама излезе да се порадва на празничните витрини. Когато се върнала, намерила ме безчувствена на пода.

Вече няколко месеца живеехме без осветление, но преди не бях усещала така липсата му, както през този ден.

Внезапно позвъняване на вратата наруши мрачната ни самота. Беше госпожа З, жената на бакалина. Смутена, тя ни поднесе кошница с продукти и помоли майка ми да приеме от нея този скромен подарък. Нашата бедност отдавна не беше тайна за нея, но не се решаваше да се намеси, да не би да ни обиди. Сега се възползваше от празниците, за да ни се притече на помощ. Тя не се ограничи само с провизии. Скоро ние разполагахме с дърва, въглища, масло и дори вино за мен. Благодарение на нея прекарахме коледните празници в обстановка, която напоследък за нас беше необичайна. И тъй като моята болест беше само следствие от системния глад и лишенията, скоро се оправих и можех да започна работа. Майка ми също си намери работа и животът ни отново влезе в нормалните си релси.

* * *

Отлетяха няколко години.

Аз обичах да чета. Четенето ме откъсваше от действителността и ме пренасяше в света на бляновете и мечтите.

На двадесет и шест години съдбата ме срещна с една жена, която стана причина за неочакван обрат в моя живот. Тя се казваше госпожа Фришауер и е дъщеря на известен равин. По нейните думи, била омъжена за собственик на фаянсова фабрика в Брюк. След като бил разорен, той заминал за Виена, където се надявал да стъпи на крака, а богатите му роднини трябвало да се грижат за нея и децата ѝ. От тримата ѝ сина големият — Бертолд и малкият — Ото, живееха с нея, а средният — Емил — учеше в Рим.

Госпожа Фришауер някога е изглеждала добре, но сега беше безформена, небрежна и лишена от грация. Ако се съди по поведението ѝ обаче, тя си въобразяваше, че е красива. Нейните износени, но все още екстравагантни дрехи правеха впечатление на всички и тя беше известна в града. Отличаваше се с пъргав ум и богат речник. Беше скептик и се надсмиваше над всичко, не уважаваше нищо и вярваше само на себе си, на своя ум и на собствената си въображаема красота.

Госпожа Фришауер започна да ни посещава всеки ден. На мен ми се струваше, че е умна, но лишена от здрав разум. С нейното пристигане стаичката ни се изпълваше с шум и клюки за обществото. Тъй като четеше всичко, виждаше и чуваше, научаваше и познаваше всички, тя си позволяваше винаги да говори е лека насмешка.

Още от първите дни на нашето познанство госпожа Фришауер прояви интерес към католическата религия, като често ми задаваше въпроси, свързани с нея. Тогава аз виждах в това само желанието на една еврейка да се запознае с чуждото за нея вероизповедание. По-късно разбрах, че синът ѝ Емил, който учеше в Рим, се готви да приеме католицизма. Тя ме разпитваше за религията ми, интересуваше се от подробностите около първата ми изповед, слушаше внимателно обясненията на обредите и тайнствата и накрая реши сама да се изповяда. Със своята изповед тя искаше да постави в неудобно положение свещеника, както аз моя францисканец. Предупреждавах я, че подобни шеги могат да имат неприятни последици. Всички мои доводи обаче още повече разпалваха нейния хъс. Като обикаляше всички църкви, за да си избере подходящ духовник, тя не преставаше да изучава необходимите молитви. Най-сетне се спря на един много млад и красив францисканец, който току-що беше ръкоположен.

След изповедта дойде у нас в приповдигнато настроение и разказа с подробности всичко. Най-много я радваха отказът на свещеника да ѝ опрости греховете и предложението му да се изповяда наново. Постарах се да я убедя да не се причестява повторно, но усилията ми бяха напразни. Засегната от злоупотребата с моята доверчивост, аз реших да не разговарям повече с нея на религиозни теми.

Веднъж госпожа Фришауер ми донесе книгата на Захер-Мазох „Завещанието на Каин“ и горещо ми я препоръча. От вестниците знаех, че още навремето, когато му се възхищавахме като ученички, писателят беше направил кариера и се беше превърнал в знаменитост. Не бях чела нито едно негово произведение и ми беше приятно да се запозная с една от най-добрите му творби. Разказите на госпожа Фришауер, както и на Анна фон Вайзер за личния живот на Захер-Мазох ми помогнаха да разбера това, което ми беше непонятно и неприятно. Госпожа Фришауер познаваше отблизо живота на Захер-Мазох, защото нейният, най-голям син Бертолд беше в толкова тесни

приятелски отношения с известния писател, че хората ги наричаха „Захер-Мазох и неговата сянка“. Аз знаех, че Бертолд е деветнадесетгодишен и се учудвах на близката му дружба с писателя, който надхвърляше тридесетте. Връзката се обясняваше с желанието на младежа да се захване с журналистика. В замяна на преклонението и възхищението Захер-Мазох му помагал, като го представял в различни редакции и го запознавал с тънкостите на предстоящата му кариера.

Благодарение на положението на бащата, бивш началник на полицията, както и на литературните му познанства и на близостта му с влиятелни високопоставени хора, Захер-Мазох беше истинска златна мина за младия журналист. Приятелството с него имаше я предимството, че осигуряваше за сина и майката гратиси за театъра, където бяха постоянни посетители.

Госпожа Фришауер много скоро ме запозна с различни театрални и литературни клюки, а също и с всевъзможните похождения на Захер-Мазох. От нея научих, че той се ползва с голям успех сред жените, но те твърде малко го интересуват и никога не удостоява която и да е от тях с дълбоки чувства. Тя беше изненадана от годежа му с актрисата Жени Фрауентал, която по нейно мнение беше много глупава. Обяснението ѝ беше, че писателят е преситен от „интересни авантюри“. Според неговите думи, тихият семеен живот му допадал и затова си избрал млада и неопитна девойка като Жени Фрауентал.

„Вие само чакайте, — добавяше госпожа Фришауер — дори този брак да се осъществи, което не ми се вярва, няма да мине и година и ще чуем за техния развод. Такъв човек като Захер-Мазох не е създаден за семеен живот. Твърде странен е за това“.

Аз не споделях мнението ѝ. Намирах за естествено, че, уморен от мимолетни връзки, той ще се опита в брака си с невинната девойка да осъществи своя „блян“.

Жени Фрауентал беше едва на седемнадесет години, поради което може да е изглеждала глуповата. Нямахме обаче никакви основания да се мисли, че не може да го направи щастлив.

Това предизвика насмешка у госпожа Фришауер.

— Неговият „блян“ е „Венера в кожи“ — ми възрази тя. — Само който не познава Захер-Мазох, може да мисли като тебе. На него му е

нужна жена, която да го държи в подчинение като куче и да го възнаграждава с ритници.

Не се съмнявах, че тя греша. В моите спомени бяха още живи разказите на Анна фон Вайзер за отношенията му към неговата годеница. Уверена бях, че необикновените хора се ръководят от възвишени принципи. Трудно ми беше обаче да споря с госпожа Фришауер. Познавах само себе си и своя живот. Какво можех да отговоря на нейните доводи; основани на богатия ѝ жизнен опит. При това Захер-Мазох не ме интересуваше особено. А тя за нищо друго не мислеше и не говореше, освен за него. Като слушах нейните брътвежи, все едно четях интересна книга и това ме отвличаше от тъжните разсъждения за собственото ми сиво всекидневие.

Скоро след нашия разговор госпожа Фришауер ми донесе „Разведена жена“, като ми разкри, че героинята на този роман е госпожа К. В книгата била вградена историята на нейната връзка със Захер-Мазох.

Живо си представих благородното и прекрасно лице, така добре запечатано в паметта ми още от моето детство и ми струваше голямо усилие да свържа чистия образ, който живееше в мен, с нещастната жена, изобразена от писателя.

Веднъж госпожа Фришауер стремително влетя в моята стая.

— Сватба между Захер-Мазох и Фрауентал няма да има!

И с цял поток от думи, задъхана и развъълнувана, тя ми описа цялата ситуация.

В театъра били поставени няколко пиеси на Захер-Мазох. Жени Фрауентал, на която били възложени главните роли, ги разучавала под ръководството на автора. В постановките участвал и младият артист Рол. Между тримата се установили дружески отношения, често ги виждали заедно в театъра или в хотел „Ерцхерцог Йохан“. Всички мислели, че Захер-Мазох намира голямо удоволствие в компанията на артиста.

С характерния за нея цинизъм госпожа Фришауер наричаше това „годеж между трима“. Прогнозираното от нея се беше сбъднало. Според разказа ѝ Захер-Мазох сучаел в компанията на безцветната си годеница и не без основание канил известния красавец, за да може с помощта на неговия чар да се освободи от дадената дума.

Аз се дразнех от маниера на госпожа Фришауер да изопачава истината, с цел да се надсмее над някого.

Възмутено ѝ възразих, че без да знае действителното положение на нещата, приписва на Захер-Мазох недостойни постъпки и осъдително желание да прехвърли цялата отговорност за отношенията с младото момиче върху нея, което е недопустимо за един порядъчен човек.

— Но кажете — възкликна госпожа Фришауер, — за какво му е да се обвързва чрез женитба с девойка, която не му подхожда? Защо да се обрича на нещастие за цял живот?

— Разликата в характерите е достатъчна причина за напълно прилична раздяла, без да е необходимо да се измислят недостойни уловки, които излагат Жени Фрауентал.

— Боже мой, та вие не познавате Захер-Мазох. Може ли да се изисква от такива хора да вървят по отъпкани пътища.

— Има обстоятелства, като тези например, при които честният човек върви само по отъпкан път.

— Не, не и не! Вие не сте права! Тази теория важи за обикновените хора. Тя обаче е неприложима при гениите. Пак повтарям, говорите така, защото не познавате Захер-Мазох. Ако желаете, мога да се хвана на бас и да ви докажа, че една лека жена повече ще му допадне.

Бях възмутена от настойчивата увереност на госпожа Фришауер и приех предизвикателството. Къде са обаче доказателствата, че истината е на нейна страна? „Няма нищо по-лесно от това“ — възрази ми тя. Замисълът ѝ беше да, започне кореспонденция със Захер-Мазох под чуждо име. И без да губи време, веднага седна и му написа едно безсрамно писмо. Въобще не допусках, че ще го изпрати, а още по-малко, че ще получи отговор.

На следващия ден обаче тя пристигна с отговора. Възхитен от посланието, Захер-Мазох изразяваше своето удоволствие, но известно чувство на недоверие го разколебаваше. Според него писмото звучеше преувеличено, тъй като той не считал жената еднакво силна както в доброто, така и в злото. Слабата жена не била негов идеал. Страхът от евентуално дълбоко разочарование го карал да бъде резервиран и да не се поддава на чувствата си. В думите му се долавяше явно желание да предизвика непознатата си поклонничка към по-решителна крачка.

Отговорът на госпожа Фришауер беше едно още по-гнусно писмо, в което тя се представяше като най-порочна, жестока и студена жена. Последва ново, още по-възторжено излияние. Паднал в краката на непознатата, Захер-Мазох страстно я молеше да го приеме за свой роб. Опиянен от писмото ѝ, той не можел да мисли за нищо друго. С болка и нетърпение очаквал момента, когато тя ще му разреши да коленичи и да целува праха под обувките ѝ. В края той изразяваше разбирането си, че демоничната жена трябва да притежава великолепни кожи. Мисълта, че ще настъпи ден, когато тя ще му разреши да зарови лицето си в тези пухкави, уханни кожи, предварително опиянявала неговото сладострастие.

Госпожа Фришауер тържествуваше. Тя беше спечелила облога и сега се смееше до забрава.

Нищо не разбирах. За миг ми се стори, че ми се надсмива, но писмата бяха така искрени, така естествени в своето безумие, че автентичността им не пораждаше съмнение. Нима е възможно това да бъде истина? Необикновен човек като Захер-Мазох да оголва душата си пред жена, която изобщо не познава. Аз се стараех да си обясня всичко като някаква странна шега на писателя.

Кореспонденцията между двамата не продължи дълго. Захер-Мазох започна настойчиво да моли непознатата за интимна среща. Налагаше се или да се прекъсне историята с писмата, или да се изпълни молбата му. Първото не ѝ харесваше. Беше се вживяла в ролята и се чувстваше поласкана от увлечението на Захер-Мазох. Настъпил бе разгарът на маскарадите. И госпожа Фришауер реши с тяхна помощ да излезе от трудното положение. Въпреки, че често срещаше Захер-Мазох, тя нито веднъж не беше говорила с него.

Наметната с маскараден костюм, който скрива нейната пълнота, но оставя на показ очите, ръцете и краката ѝ, запазили все още някогашната си красота, тя определено можеше да се хареса на заслепен от страст човек. Всичко бе ловко замислено и тя с увлечение се готвеше да изпълни плана си. Интригата придобиваше още по-голям чар и от това, че Бертолд ѝ беше разказал за някакво интересно писмо, изпратено уж от загадъчна руска княгиня до Захер-Мазох, който бил възхитен от необикновеното остроумие на жената и дори му прочел отделни пасажки. Госпожа Фришауер много се гордееше със синовете си и беше поласкана, че Бертолд оценява така високо ума на майка си.

Зарадвана от успеха на съчиненото от нея приключение, тя предварително изживяваше удоволствието от предстоящата среща. Неочакван случай обаче провали кроежите.

Захер-Мазох дал на своя довереник едно от писмата и той разпознал почерка на майка си. Открил играта... Между майката и сина избухнала бурна сцена. Въпреки че тя отричала авторството си, Бертолд не ѝ повярвал — забранил ѝ да му пише повече дори и ред, като я заплашил със семеен скандал.

Разбира се за госпожа Фришауер стана невъзможно да продължава интригата си. Искаше ѝ се поне да си получи обратно писмата. Но как да го стори? Единствено аз можех дай се притека на помощ. Помоли ме да напиша на Захер-Мазох, че нечия неделикатност направила по-нататъшната им кореспонденция невъзможна и затова възлага на мене, нейната приятелка, да му предам молбата ѝ да ми върне нейните писма. Посланието беше написано в подобен дух и беше изпратено лично от госпожа Фришауер. Писмата ѝ до него бяха подписвани с името Ванда фон Дунай — героинята от „Венера в кожи“. Захер-Мазох беше предупреден да отговаря само на това име.

Развръзката не закъсня. Тя се изразяваше в съгласието на писателя да върне писмата, но при условие да ги предаде лично и непосредствено на приятелката. Госпожа Фришауер веднага ме помоли да се заема с размяната на писмата.

От момента, в който се убедих, че мнението на госпожа Фришауер за Захер-Мазох напълно отговаря на истината, той окончателно престана да ме интересува. Дадох ѝ да разбере, че цялата интрига въобще не ме засяга и я помолих да ми спести посредническата мисия. Без да се интересува от нежеланието ми да се забърквам в тази история, тя започна още по-настойчиво да ме увещава да ѝ помогна, тъй като в противен случай над нея щели да надвиснат семейни неприятности. Мене Захер-Мазох не ме познавал и нищо не бих рискувала с една среща.

Не ми звучеше достатъчно убедително. Защо така лекомислено, без да предвиди последствията, тя се впусна в тази кореспонденция, като рискуваше да бъде компрометирана. Същевременно се притеснявах да ѝ кажа, че се страхувам от присъдата на общественото мнение, тъй като ние с него въобще не се познавахме и поради възгледите, които споделях, няхах никакво желание да се замесвам.

Бих се чувствувала унижена в собствените си очи. Цялата случка накрая ми омръзна и ми стана безразлична, а и жертвата, която тя искаше от мене, надхвърляше степента на нашето приятелство. Тя обаче прие мълчанието ми за съгласие и молбите ѝ станаха още по-упорити. В стремежа си по-бързо да приключи с досадния инцидент, а и с нейните настойчиви увещания, аз се принудих да се съглася...

Не знам дали недоверието към мен или нетърпението да получи час по-скоро писмата си накараха госпожа Фришауер да ме съпроводи до мястото на срещата.

Условията на нашето randevу бяха уговорени предварително. Той ме очакваше при ярката светлина на газов фенер. Веднага го познах. Стори ми се остарял и напълнял от времето, когато за последен път го бях видяла. Подаде ми писмата и се извини за причиненото безпокойство. Каза, че една фраза от писмото ми го развълнувала и тъй като нямал право да се надява на писмен отговор, поставил условието да се срещнем.

Фразата от моето писмо, която го беше засегнала така силно, изразяваше сполучливия намек за неблагородството на чувствата, подтикнали го да си кореспондира с една непозната. Без да назовавам имена, аз му разкрих несходството на мненията ни с госпожа Фришауер за неговите възгледи за любовта. Обясних, че тъй като го познавах отпреди по разказите на една приятелка, бях склонна да вярвам, че неговите разбирания за любовта и брака са изложени в „Приказно щастие“, докато настоящата ми позната не се опита да ме убеди, че истинската му позиция е изразена в романа „Венера в кожи“.

Думите ми изглежда силно заинтригуваха Захер-Мазох и той понечи да види лицето ми, скрито под гъстия облак на воала. Замълчах. Той не отговори веднага, а след това произнесе внимателно и бавно, почти плахо:

— Ако не ви познавам, ако не зная дали сте девойка или жена, няма да мога да ви отговоря откровено.

Без да се замислям, аз отвърнах, че съм омъжена. Не си давах сметка защо постъпвам така, но чувствах, че по този начин ще бъда по-свободна с него.

С необичайно скромни изрази, които моментално ме очароваха и с треперещ глас, пълен с дълбоко чувство и убедителна искреност, той ми разказа приблизително следното: въображението му рисувало два

женски идеала — единия добър, а другия лош. Под влияние на майка си, която смятал за най-благородната и възвишена жена, той първоначално търсел и се прекланял пред първия идеал, но бързо се убедил, че никога няма да намери подобна жена. Средата, възпитанието и обществените условия правели жените лоши и лъжливи. Най-добрата от тях е само карикатура на онова, което би могла да бъде, ако са ѝ били предоставени условия за нормално развитие. Нравствеността и добротата не са нищо друго, освен проста сметка или липса на темперамент. Той нищо не презирал толкова, колкото преструвката и измамата, и затова предпочитал лошата жена, чиято грубост и егоизъм поне били истински. Неговата мечта, която винаги е търсил, била силната и благородната жена. Тези дирения обаче му донасяли само разочарования, поради което той неволно се обърнал към другия идеал. Сега предпочитал напълно пропадналите жени и намирал, че много по-добре е да загинеш с красив демон, отколкото да затъпееш и да се провалиш с някоя от така наречените добродетелни, жени. Ценността на живота била само в това, което ние му приписваме. Предпочитал един час страстно опиянение пред цяла вечност опустошителна тъпота.

Предавам казаното от Захер-Мазох съвсем лаконично. Всъщност той; се изразяваше красиво и пространно. Това не беше случаен набор от изящни фрази. Мисълта му беше напълно завършена и ми се стори, че изслушах цяла лекция. Без излишни думи, без излишни ефекти, речта му звучеше уверено и убедително ѝ беше ясна, както и мисълта му.

Всичко това беше ново за мен и аз бях очарована. След като спря да говори, той обърна бледото си лице. Беше почти изкривено от страст. Той очакваше моята реакция. Какво можех да му отговоря?

Бях толкова далече от действителния, реалния живот. Цялото ми нравствено чувство беше възмутено и аз отказах да му повярвам, но някъде дълбоко в себе си осъзнах, че всичко, което каза бе искрено. Освен това ми хареса, че речта му звучеше простичко и ненаатрапчиво. Нещо повече, той се държеше така деликатно и скромно, като че се извиняваше заради несъответствие на своите възгледи е моите и едва ли не търсеше обяснение за това в моята доброта. Бях трогната, увлечена, развълнувана, изгубила обичайната си находчивост.

— Нима ви наскърбих? — попита той, когато забеляза моето мълчание. Тонът му изразяваше искрено опасение.

— Не, вие не ме обидихте, но всичко това е ново за мен, за да мога веднага да съобразя какво да ви отговоря. Не съм свикнала да мисля толкова бързо...

Той отново се вгледа съсредоточено в мен. Тъмните му, дълбоки, очи горяха, чертите на лицето бяха заострени, устните трепереха.

— Вашето писмо ме развълнува и аз не устоях на желанието да видя тази, която го е написала... Сега мисълта, че няма да се видим повече никога, ме разстройва. Нима така трябва да стане?

— Да, мисля, че така трябва.

— А ако разберете, че с това ми причинявате неизразимо страдание... че аз се чувствам като корабкрушенец, заливан от вълните, които всеки момент ще ме погълнат, а вие ми отнемате единствената ръка, която може да ме спаси... Нима ще ме оставите да загина?

Не можех да разбера, дали това е шега или любовно обяснение? Най-вероятно нито едното, нито другото. Лицето му беше лице на човек, който вижда някаква смъртна опасност и отчаяно търси спасение.

Спомних си страстния тон на писмата му до госпожа Фришауер и разказите за неговата неуравновесеност. Това ме предпази от непоправима глупост. Решително и спокойно му казах, че не може да става и дума за нова среща. Той поиска позволение да ми пише и предложи да ми праща книги, които аз още не съм чела.

Нямах сили да му откажа — кореспонденцията с него щеше да бъде интересна. А книгите! Как мечтаех да ги прочета!

Дадох съгласието си при условие никога да не се опитва да наруши моето инкогнито и той обеща. Решихме да запазим името Ванда фон Дунай и още на следващия ден аз, трябваше да му пиша. Разделихме се. На сбогуване той плахо целуна протегнатата ми ръка.

Когато се върнах заварих госпожа Фришауер напълно разстроена от дългото ми отсъствие, макар че срещата ми със Захер-Мазох продължи не повече от четвърт час. По нейна молба й предадох съвсем точно нашия разговор. Тя много се засегна, че за нея изобщо не е станало дума. Не скри недоумението си за какво сме разговаряли толкова дълго.

Бях приятно изненадана, че Захер-Мазох, който обичаше изяществото и разкоша, с които бе свикнал, не се смути от бедността на моя тоалет. По-късно разбрах, че тогава той е възприел дрехите ми като „маскарадно“ прикритие — да не би да не ме познае при някоя случайна среща. Несъответствието между облеклото и моята личност го накарало да мисли така.

На следващия ден майка ми донесе писмо и цяла купчина книги и списания. Посрещнах я с възторг, тъй като това ми осигуряваше четиво за няколко седмици. Писмото беше кратко. Отново благодареше за срещата, поясняваше някои от изпратените разкази и молеше след прочитането им да споделя мнението си.

Дипломатично изчаках да мине седмица, преди да му отговоря. Между нас се завърза кореспонденция и размяна на книги. Писмата ми бяха по-откровени, отколкото обикновените писма на мои връстнички. Аз обаче не познавах живота и дори по-късно не се научих да разбирам хората.

Пролетта дойде. Госпожа Фришауер вече ни посещаваше по-рядко. Веднъж тя спомена, че Захер-Мазох се е отказал от увеселенията и театрите, и че всеки ден предприема продължителни разходки. По думите на Бертолд, той посвещавал вечерите си на усилена работа. И тъй като това напълно съответствуваше на твърденията на писмата му, в които ме уверяваше, че нашата кореспонденция е най-доброто му развлечение, неволно си въобразих, че имам влияние над него.

* * *

Малко преди Великден получих вест от Захер-Мазох, която ме развълнува. Той изразяваше възхищението си от моите писма, като твърдеше, че притежавам литературен талант и настояваше да изпробвам силите си под негово ръководство. Предлагаше да опиша под формата на феялетон нещо преживяно и обещаваше да го публикува в някое списание.

Нима това беше възможно? Бях във възторг и се изпълних с плаха радост.

Да не умра от самота и нищета в разцвета на младостта, да не изпитвам чувството за празно съществуване, да мога да осигуря старините на майка си... нима е възможно такава щастие?

Радостта ми обаче не продължи дълго.

Съмненията и неувереността погълнаха опиянението и надеждите ми. Трудът на писателя изисква образование, познаване на живота, жизнен опит. Налегнаха ме терзания, че каквото и да напиша, то ще издава моето невежество. Обзе ме страх от живота... Той ме плашеше повече, отколкото мисълта, за смъртта.

Оставаше един-единствен изход: да не се стремя към нищо, а смирено и спокойно да чакам края си.

Целия ден се измъчвах от подобни мисли, без да мога повече да чета, а когато се мръкна, седнах до прозореца и започнах да пиша.

След няколко дни изпратих написаното на Захер-Мазох. Още същия ден той ме уведоми, че работата ми е сполучлива и ме посъветва да се заема с нещо по-сериозно. Преди да завърша започнатото, получих от него писмо с хонорар, разписка от един виенски вестник с молба да я подпиша, и публикувания фейлетон. Посегнах да дам десетте флорина на майка си, но тя, стиснала белите си, избодени от иглата ръце, не ги взе. Лицето ѝ изразяваше смущение и стеснителност, сякаш се срамуваше от нещо.

За следващия, по-дълъг разказ, получих 30 флорина. Естествено отказах се от шиенето на ръкавици и се захванах с литературен труд. След три месеца беше готов моят първи роман, който ми донесе 300 флорина. Бързият успех ми изглеждаше невероятен. Но беше 1872 година, време на всеобща криза, благоприятно за писателите. Вестниците никнеха като гъби, хората трупаха пари. Освен това имах покровителството на Захер-Мазох, който беше на върха на славата си. Всичко това обясняваше станалото, което при други обстоятелства би изглеждало необяснимо.

* * *

От този момент нашият живот се измени напълно. Продължихме да живеем в същата къща, но повече не се занимавахме с шиене. Добрата храна и всекидневните разходки ни възвърнаха силите. Майка

ми се подмлади и изглеждаше весела и щастлива. Аз се чувствах като замаяна, щастието беше твърде неочаквано. Опасявах се да му повярвам и дълбоко в душата ми се стаи необясним страх. Досегашният ми живот ме беше наплашил и аз не вярвах, че може да има щастие. Бях изпълнена с благодарност към Захер-Мазох. Огорчаваше ме само невъзможността лично да му изразя своите чувства. Писмата ми се струваха бледи и студени. Можех ли по друг начин да му изкажа всичко онова, което беше направил за мене! За да ме разбере по-добре, трябваше да му разкрия положението си... А не исках да сторя това.

* * *

Първите писма на Захер-Мазох до мен бяха съдържани и кратки, но с течение на времето станаха по-дълги и по-задушежни. Той ми описваше по дни всичко, което става с него. Поради това писмата му наподобяваха дневник. Ръководеше първите ми литературни крачки, като ми разказваше за своите начални опити.

Малко по малко писмата му започнаха да придобиват друг оттенък. Той пишеше: *„От момента на моето запознанство с Вас, от онази щастлива минута, когато получих Вашето разрешение да си кореспондирам, чувствата и мислите ми напълно се измениха. Струва ми се, че отново намерих онзи идеал, към който някога се стремях. Вярата и надеждата се върнаха при мен...“*

„Всичките ми мечти за бъдещето са неразривно свързани с Вас...“

„Умът и сърцето ми са преизпълнени с Вас. Без да Ви познавам, без да съм Ви виждал, аз чувствам, как някаква тайнствена сила, която Вие излъчвате, ме поробва и нямам сили да ѝ се съпротивлявам“.

„Животът ми е във Вашите ръце и Вие можете да разполагате с него както пожелаете“.

„Онова, което изпитвам към Вас, няма название“.

„Помислете само за всичко, което Ви пиша, и ще разберете цялата неловкост, която изпитвам при получаването на Вашата благодарност за моите нищожни услуги“.

„Не се страхувайте: няма да потъпча обещанието, което Ви дадох при нашата среща, и няма да направя нищо в нарушение на Вашето желание“.

„Нашата съдба е обща и никой от нас не трябва да пожелава да забави или да ускори хода на нещата, тъй като това ще бъде напразно. Всичко ще дойде с времето си, както раждането или смъртта“.

„Пиша Ви, за да знаете всичко, иначе бих спестил истината за отношенията ми към Вас“.

Чувствах се потисната, когато четях тези думи. Какво щеше да излезе от всичко това? Не можех да отговоря в същия дух, а бях толкова дълбоко развълнувана. Не се съмнявах в истинността на думите му — те едновременно ме плашеха и радваха.

Захер-Мазох споделяше, че отдавна не е изпитвал такава лекота в работата си. Приписваше на мен успеха на новите си произведения, като твърдеше, че едва сега, под мое влияние се развива талантът му. Сравняваше въздействието ми с благотворното влияние, което майка му винаги е оказвала върху него.

Можех ли да не бъда щастлива? Значи аз, която получавах толкова много от него, имах шанса да му се отплащам! При това съществуваше ли по-благороден начин за отплата от този! Аз обаче не бях спокойна. Ако се съдеше по писмата му, той ме смяташе за жена, която принадлежи към висшето общество. Страхувах се, че ако истината се разкрие, той ще промени отношението си към мен.

Уверена, че тази илюзия действа благотворно върху таланта му, аз си мислех, че не е нужно да му я отнемам. Може би интересът, който бях възбудила у него, се дължеше на тайнствеността, която ме обграждаше. Тогава защо да му разкривам истината? По-добре да запази по-дълго време приповдигнатото настроение, което така плодотворно му въздействаше. И без друго животът сам се грижи щастието ни да не бъде твърде дълго.

* * *

Студена, дъждовна есен смени лятото. Изведнъж престанаха да пристигат писма от Захер-Мазох. Неизвестността започваше да ме

тревожи, когато прочетох във вестниците, че се е разболял от, възпаление на белите дробове. Реших да го навестя и му написах за намерението си, като го питах, дали няма да му създам неудобства. Излязох да изпратя писмото. Когато стигнах до Паулустор, предадох писмото на куриер и го помолих бързо да донесе отговор на същото място, където щях да чакам. Светкавично пристигналият отговор гласеше: „Днес в 5 ч. след пладне аз ще бъда най-щастливият човек на света“.

Времето, което ми оставаше, можех да използвам, за да обмисля постъпката, на която се бях решила. Писмото ми бе предизвикано от опасенията за възможен неблагоприятен изход от болестта, както и от страха, че човекът, на когото бях така много задължена, може да умре, без да получи лично от мен нито дума благодарност. Сега, успокоена, намирах своята постъпка за правилна. Нямах съмнение, че срещата със Захер-Мазох не можеше безкрайно да се отлага. Той ми обеща да не бъде настойчив и изпълни обещанието си. Следователно аз трябваше да предприема първата крачка. Не бих постъпила така, ако продължавах да гледам на това приключение като на развлечение. Бях задължена на Захер-Мазох за огромното му влияние върху моя живот. Той ме издигна до такава висота, за каквато никога не бих могла да мечтая. Затова сега всичките ми мисли бяха насочени към него. Беше ми известно, че живее с брат си Карл и с баща си, и че моето появяване в дома им не би предизвикало учудване. Роклята ми беше семпла, но много изящна и в този тоалет Захер-Мазох можеше да ме приеме за дама от висшето общество.

Когато се качих на втория етаж, където беше квартирата на писателя, заставах на широката площадка и се поколебах на коя врата да почукам. Изведнъж една от вратите се отвори, показа се Захер-Мазох и ме покани да вляза. Бях: изненадана, тъй като очаквах да го намеря на легло. Той ме преведе през неголямо полутъмно антре, в което се долавяше мирис на котки, и влязохме в голяма стая, пълна с книги. При мъждивата светлина на лампа със зелен абажур, той ми се стори блед, но не и отслабнал.

Беше облечен с дрехи, скроени по полски модел и имаше вид на чужденец. Стори ми се развълнуван и смутен. Няколко секунди между нас цареше мълчание, което аз наруших с въпроса за неговото здраве. Не получих веднага отговор. Той ме покани да седна на дивана, а сам

остана прав и най-сетне каза: „Сега вие сама виждате в какво състояние ме хвърли вашата поява. Не намирам в себе си сили да ви благодаря.“

— В такъв случай ще си отида — казах с усмивка.

— О! — извика той. И като коленичи пред мен, събра дланите си като за молитва и вдигна очи.

— Та вие сте така млада й очарователна. Въображението ми ви рисуваше съвсем друга. А и можех ли аз, като четях сериозните ви писма, да очаквам такова нежно лице на млада девойка! Каква приятна изненада!

Той хвана ръцете ми и след като ги освободи от ръкавиците, започна да ги целува. Аз го разпитвах за болестта, при което узнах, че „възпаление на белите дробове“ означава силна простуда: Като гледах сериозното му и тържествено лице, с което говореше за болестта си, аз едва сдържах усмивката си. За мен не беше изненада възторгът му, но бях решила твърдо да не го допусна в нашите отношения, тъй като разбирах колко рискове крие и за двама ни.

Той ме погледна съсредоточено, като че искаше да прочете нещо по моето лице, и каза:

— Да, вие действително сте такава, каквато сте и в писмата си. Виждам в очите ви ясни и важни мисли, които ме завладяват и ме карат да смятам, че принадлежат на достатъчно опитна и зряла жена...

Останах у Леополд около два часа, след което си тръгнах с тежест в душата и хаос от догадки в главата. При разговора си с него се стараех да го опозная и да отсея истината от „литературата“ в думите му, но сега всичко в мен се обърка и аз не можех нищо да преценя. Обяснението му в любов издаваше същата липса на чувство за мярка, която толкова ме безпокоеше в неговите писма. Като предполагаше, че бракът ми не е щастлив, той ме молеше да направя всичко възможно да получа развод, след което да се венчаем. Говореше ми, че не е в състояние да даде богатство и разкош, но ако аз предпочета семейното щастие пред светския живот и приема като възнаграждение необикновената му любов към мен, той ще има единствената грижа да ми осигури нов щастлив и прекрасен живот.

Разказа ми и това, че ме е обикнал още преди да се запознае с мен, и че в основата на любовта му лежи духовно преживяване.

Призна ми, че жадува да се остави в ръцете на любима жена, и че в ниции други ръце няма да се чувства така добре, както в моите.

Имал усещането, че духът на майка му витае над него и благославя думите му, че бъдещето и щастието му като писател и човек сега зависят изключително от мен.

Ето това бяха думите му, които се потвърждаваха както от изражението на лицето му, така и от пълния с любов и трепет поглед на устремите в мен очи. Бях дълбоко трогната и ми струваше неимоверни усилия да не му разкрия истината и да не му се отдам, както предварително бях решила. Не допуснах това само защото разбрах, че той ще изтълкува постъпката ми единствено като благодарност; това щеше да бъде вярно, но победата му над мен нямаше да бъде ценна за него, а щастието му — пълно. Налагаше се да се съобразявам със своеобразния му характер: задължително условие за Леополдовото щастие бяха преградите, които трябваше да преодолее, за да ме завладее. Аз вярвах в любовта и величието му, но се съмнявах в непосредствеността на неговата душа.

По странен начин предизвиквах смущение в мен ниското му самочувствие и плахостта, излъчващи се от неговото същество, което като че ли ми казваше: „Аз съм нищо, ти си всичко... Ти виждаш, аз съм в краката ти, тъпчи ме и ще бъда щастлив, щом ме докосва твоят крак“. В това имаше такова благоговение пред жената, че не беше възможно да не трогне всяко създание от нежния пол. Най-вероятно именно това госпожа Фришауер наричаше „обаянието“ на неговата личност.

Колко разумно говореше той за безсмислени на пръв поглед неща, като придаваше простота и достоверност на всичко съмнително и безразсъдно. Аз неволно се подчинявах на ума му, който се изливаше върху измъчената ми душа като прохладен извор в мъртва пустиня. Пред очите ми се разкриваше нов свят, светът на удивителната красота, на изкуството и успеха, на богатството и известността. Той искаше да ме измъкне от мрака, в който бях живяла, за да ме въведе в този свят и да го направи мой!

* * *

Започнах да се срещам със Захер-Мазох два пъти седмично, винаги в дома му, тъй като той все още не излизаше. Беседваше с мен за своя живот, за пътуванията си и за своите произведения. Разказваше ми какво се печата, какво вече е издадено и какво предстои да се появи. Говореше ми за близките си — за майка си, която обожаваше, за покойните си братя и сестри, за Карл и за тяхната взаимна привързаност, за баща си, когото, струва ми се, не обичаше, тъй като, не е питаел нежност и любов към децата си.

Ако се съдеше по неговите разкази, той беше добър и великодушен човек, състрадателен към бедните и снизходителен към човешките пропуски и слабости. На мен обаче особено ми тежеше необяснимата откровеност, с която ми споделяше различни истории от свои минали връзки. Без да разбира колко неуместно ми звучаха, той предполагаше, че като слушам спомените му, аз получавам същото удоволствие, което изпитва той при повторното им преживяване. Тогава си спомних думите на госпожа Фришауер: „Към човек като Захер-Мазох не бива да се подхожда с обикновена мярка“. Впоследствие често се връщах към тази фраза.

Настана студена зима, а аз продължавах да мръзна в късото си жакетче. Това неизменно учудваше онези, които ме смятаха за „изящна и свикнала с разкоша“ жена.

Още в момента на личното ни запознанство Захер-Мазох ми поиска разрешение да ми набави дивечови кожи. Знаех за неговата страст към кожата и понеже се отнасях благосклонно към молбите му, ги носех при посещенията ми у тях. Когато времето беше студено, дори с желание обличах някой от безбройните жакети в колекцията му. Веднъж ми подари разкошно палто от черен плюш, гарнирано със сребърна лисица. Когато се прибрах в нашата скромна квартира, майка ми беше страшно изненадана като ме видя, облечена в такава скъпа дреха. Впрочем, от известно време тя беше престанала да се учудва.

Със Захер-Мазох се виждахме почти всеки ден. Съобщих му, че съм напуснала мъжа си, поискала съм развод и сега живея с майка си. Той се зарадва и ми благодари. Не преставаше да мечтае за бъдещия ни съвместен живот, правеше сметки и сравняваше предстоящите доходи с полученото през последните години. В резултат на всички изчисления реши, че лесно може да си докарва около 6000 флорина годишно и ме питаше ще ни стигнат ли. Вътрешно аз много се смеех

на този въпрос. Говореше също, че веднага след развода ми ще заминем някъде в чужбина. Предвиждаше и пътуване до Англия, където нямаше пречки да се сключи втори брак.

Аз никога не му възразявах. Бях убедена в искреността на неговата любов, но не вярвах, че тя ще продължи дълго, поради което се съмнявах в осъществимостта на идеята му. Той беше имал вече много годеници, които без съмнение беше обичал, и въпреки това всички годежи завършваха безрезултатно.

И през ум не ми минаваше да го накарам да се оженим, като се възползвам от мимолетната му страст. Желаях да му се отдам, но така, че това да остане просто красив епизод в живота му. Любовта ми към него се различаваше от неговата... Боях се от осъществяването на мечтите му и навярно този страх ми пречеше да мисля за брак.

Не преставах да играя пред него ролята на омъжена жена: предстоящите трудности при мнимия развод щяха да го изправят пред непосилно изпитание и той щеше да има повод да се откаже от намеренията си, без да накърни честта си.

Въпреки това положението ставаше все по-неудържимо.

В мое отсъствие той много страдаше, затова прекарваше с мен дълги часове; на мен също ми беше тежко без него, поради което реших, че повече няма смисъл да продължаваме така. Предложих му да отпразнуваме нашата „сватба“ на 15 ноември — неговия имен ден — и това да бъде истинската ни сватба, а тази, която трябваше да се извърши при първа възможност, да се смята за проста формалност. Предложението ми предизвика у него голяма радост — той се възхищаваше от доверието, което му гласувах.

[1] Седмата заповед гласи: „Не прелюбодействай!“ Б.пр. ↑

* * *

Сватбата ни беше много скромна, но весела. Когато на имения ден пристигнах у тях, го заварих с фрак и бяла връзка. Като сватбен подарък получих, пенъоар с кожена подплата, който по негова молба веднага облякох. Разменихме си венчалните халки и, като се гледахме съсредоточено в очите, взаимно се заклехме да си бъдем верни цял живот.

Така протече церемонията на брачното ни тайнство.

* * *

Наскоро след нашата „сватба“ излезе от печат една повест на Леополд. Той беше страшно доволен и каза, че съкровената мечта на всеки френски писател била да види произведението си отпечатано в това списание. Висше удовлетворение на авторското му самолюбие му донесе обстоятелството, че във Франция започнаха да се появяват преводи на негови творби и той става известен там.

Повестта му беше преведена от някоя си Терез Бентсон^[1]. Учудваше ни фактът, че никой от Париж не беше искал разрешение от Леополд. Това обаче не беше толкова важно. Важното бе, че го печатат във Франция, това донасяше световна известност, правеше голямо впечатление в Германия и предвещаваше повишаване на репутацията и хонорарите.

Наближи Рождество Христово. Леополд украси за мен малка елхичка с богати подаръци, между които, разбира се, имаше и кожи. Едва не се разплаках, толкова бях трогната, щастлива и едновременно тъжна. Колко доброта показва Леополд и как се радваше на моето удоволствие!

* * *

Най-сетне забременях. Мисълта за бъдещото дете ми доставяше огромна радост. По-рано мечтите ми за любов и брак се сливаха с желанието да имам дете.

Отношенията ми с Леополд малко се измениха. Дотогава го обичах само с душата си, като с радост му принасях в жертва физическото си отношение към него. Ето защо, независимо от близките ни отношения го чувствах като чужд. Това ме безпокоеше и нарушаваше щастието ми, тъй като ми се струваше несправедливо и неблагоприятно от моя страна. Сега всичко си дойде на мястото. Чувствах, че двамата сме едно.

Той тържествуваше при мисълта, че ще стане баща. Караше ме да се пренеса да живея при него, като мотивираше молбата си с необходимостта да ме има постоянно до себе си, за да ми повтаря непрестанно за безбрежното си щастие и за безкрайната си любов.

Неочаквано обстоятелствата се стекоха така, че бяхме принудени да заживеем заедно по-рано, отколкото мислехме. Той получи предложение да сътрудничи на един виенски вестник при много добри условия, които обаче го задължаваха да се пресели във Виена. Леополд смяташе, че трябва да приеме предложението, като имаше предвид, че ще полага грижи за мен и детето. Важен довод в полза на решението бяха и дълговете. Наистина те не го безпокояха особено, но все пак не бяха за пренебрегване. Сега се откриваше възможност по-лесно да се справи с тях. Окончателното му решение зависеше от мен — ако се съгласях да замина с него, щеше да приеме; не се ли съгласях — щеше да се откаже.

Аз твърде много желяех да напусна Грац, защото това означаваше, че ще мога да издържам майка си. Дадох съгласието си и предложението бе прието.

* * *

Във Виена наехме две мебелирани стаи на Калмесирщрасе за 150 флорина на месец. Собственикът на жилището д-р Фрид заминаваше с жена си на някаква изложба в провинцията, поради което даваше част от жилището си под наем. Той не пропусна възможността да се възползва от наивността на Леополд и като гаранция за наема взе от

него полица колкото шестмесечната му заплата. Впрочем своята практичност той изрази още и по следния начин — когато оглеждахме стаите, които ни предлагаше, те бяха чудесно обзаведени, а когато се нанесохме, всичко красиво беше изчезнало и навсякъде бяха поставени отвратителни шаблонни мебели. Леополд силно се възмути, но за да си спести неприятностите, не предприе нищо.

Мъжът ми беше много зает, но въпреки това често излизахме на разходки. По време на тези разходки той ми показваше Виена и ми говореше за интересните забележителности, които познаваше добре.

Веднъж бяхме на представление на неговата пиеса „Човек без предразсъдъци“. Главната роля играеше актрисата Клермон — хубавичка, но напълно бездарна, която в миналото е била любовница на Захер-Мазох и имаше дете от него. Тя, разбира се, не подозираше какво изживявам като я гледам... Как я молах в душата си да не завижда на краткотрайния блясък, осветил внезапно бледия ми живот... И как самата аз вече бях готова да застана в редиците на „изоставените“.

На 1 май се откри изложението. Леополд беше задължен заради вестника да отиде на тази блъсканица, а аз бях доволна, че мога спокойно да си седя у дома и да наблюдавам тълпата през прозореца. Три дни по-късно настъпи масов банкрут. Сред първите разорени беше вестникът, на който сътрудничеше Леополд. Този удар не го развълнува особено, тъй като вече беше установил, че журналистическите задължения му отнемат твърде много време и той не е в състояние да се занимава с по-сериозни неща. Това обаче силно разклати финансовото ни положение. Пътуването и неизбежните разходи по настаняването бяха погълнали всичките ни спестявания и се видяхме принудени да съкратим до минимум разходите, за да изчакаме няколко седмици до получаването на хонорар.

Решихме да не се храним вече в ресторант и аз трябваше да се заема с готвенето. Тежко бреме за бюджета ни се оказа наемът за жилището, който по силата на подписаните полици, бяхме задължени редовно да плащаме. Леополд работеше напрегнато над фейлетони: пишеше ги бързо и ги публикуваше в различни виенски вестници срещу скромни хонорари. Имаше обаче и много тежки моменти, в които бях принудена да опозная виенските зложни къщи. Ние постоянно посрещяхме госта, което още повече затрудняваше и без

това тежкото ни положение. Повечето бяха хора, дошли на изложението и узнали, че Захер-Мазох е във Виена. Тези посещения бяха неприятни за нас, тъй като ни отнемаха много време, а и поради лошата мебелировка гостите нямаше на какво да седнат.

Настъпи горещо лято, а с него и холерата, която започна с отделни смъртни случаи, но после бързо се разпространи. Всеки, който имаше възможност, напускаше града. Леополд, страшно уплашен, се страхуваше да излиза от къщи и едва ли не всеки ден откриваше в себе си признаците на болестта. По улиците се тътреха каруци, пълни с трупове. Съседните магазини един по един се затваряха. Огромна пететажна къща до нас остана без нито един обитател, поради което беше закована и запечатана. Всичко това можеше да уплаши дори силни и смели хора, а Захер-Мазох не принадлежеше към тях.

През цялото време аз се стараех да прогоня страха му, като го занимавах със своето бръцолеване и не му давах да мисли за опасността. В това отношение много ми помогна вестник „Фигаро“, в който беше поместена обширна статия за срещата между германския император и Захер-Мазох на изложението. Тогава, в обществото се носеха слухове за страшната ненавист на Леополд към прусаците и авторът се беше спрял тъкмо на тази тема. Срещата беше описана с такива подробности, че малцина се усъмниха в нейната достоверност.

Цялата статия беше лъжлива от първия до последния ред, тъй като изложението не беше по кесията ни, дори да не бяха горещините и холерата. Това обаче не ни попречи да се посмеем и да се учудим на смелостта, находчивостта и недобросъвестността на автора.

Горещините, безпаричието и постоянният страх за здравето на Леополд станаха причина да родя преждевременно. Събитието ме завари напълно неподготвена. Липсата на пари ми попречи да приготвя всичко необходимо за бебето и когато то внезапно се роди, наложи се да го повием в кърпи. Поканихме живеещата наблизо акушерка, госпожа Z, която въпреки напредналата си възраст ме обграждаше с майчински грижи. Леополд не беше на себе си от радост. Детето беше момче и той говореше за него като за някаква важна личност. Аз лежах неподвижно и не спирах да се люблювам на бебето до мен, което с появата си внесе светлина, хармония и покой в моя живот.

Когато д-р Фрид пристигна във Виена, за да посети постоянните пациенти и разбра, че съм родила, влезе при нас без покана, прегледа

мен и детето и си замина. Каза, че всичко е наред. Същото нещо се повтори и през следващите дни. Ние приемахме това като любезност към нас — неговите наематели. Колко бяхме разочаровани обаче, когато видяхме сметката за тези неканени визити — по пет флорина всяка. На шестия ден след раждането Леополд и приятелят му граф Хендел отидоха на изложението за цял ден. Останах сама, измъчена от страшна жегата в полумрачната и скучна стая. В желанието си да подишам чист въздух, взех детето на ръце и седнах до прозореца, който гледаше към крайбрежната улица „Франц Йосиф“. Изведнъж с ужас забелязах, че детето не е добре и отказва да суче. А до идването на Леополд или на акушерката оставаше още много време. Вечерта с пристигането си акушерката ми каза, че трябва да се повика лекар, тъй като детето има конвулсии. В този момент за щастие се върнаха Леополд и Хендел, които щом разбраха каква е работата веднага отидоха да търсят доктор. Усилията им обаче не се увенчаха с успех. Почти всички лекари били на вилите си и през нощта градът беше обречен на холерата без всякаква медицинска помощ. Най-сетне след полунощ Хендел намерил с помощта на полицията лекар, който се отнесе много грубо към умиращия младенец. Нямаше никаква надежда. Той рязко произнесе смъртната присъда над малкото мятащо се телце.

Когато докторът си отиде, Леополд се строполи с ридания на дивана. Като се стараех да превъзмогна собствената си мъка, аз всячески се опитвах да го успокоя. Тук се намеси госпожа Z, която ни посъветва да кръстим детето, за да избегнем неприятностите с полицията. Граф Хендел веднага се отправи за църквата Св. Етиен и доведе един млад свещеник. След като кръсти момченцето, той се приближи до моя креват, коленичи и с кротък, проникновен глас произнесе молитва и ме благослови. Целият обред беше извършен с характерната простота, с която се отличава чистата и истинска вяра. На мен ми стана още по-тъжно, но Леополд като че ли малко се поуспокои. Настоях да си легне и скоро по дишането му разбрах, че е заспал.

Новороденото, което лежеше до мен, започна да похърква. Пламъкът на нощната лампа се усили и по стените заскачаха чудновати сенки, след малко затрептя и отслабна дотолкова, че почти угасна. Аз разчитах през нощта да се наплача и да ми олекне, но в

сухите ми горящи очи нямаше нито една сълза. Неясните ми мисли блуждаеха в някаква мрачна безкрайност. Изживявах нервно вълнение — предвестник на треска.

На сутринта до мен лежеше трупчето на детето. Граф Хендел дойде у дома, преди да се е събудил Леополд. Казах му, че най-добре ще направи, ако отведе Леополд отново на изложението, за да го поразвлече; мъртвото дете и подготовката за погребението щяха да го разстроят, затова предпочетох той да не присъства. Хендел без увещания се съгласи и щом Леополд беше готов, излязоха. Сега в мен се появи желание да разкажа на Леополд всичко и да приключа тази игра на криеница. Когато виждах пред себе си смъртта, която вече беше похитила един от нас и чието приближаване самата усещах, на мен ми се стори недостойно да продължа започнатата игра. Ако останех жива, неговата любов трябваше да понесе истината, иначе по-добре беше да се разделим: ако на мен ми беше съдено да умра, не исках да оставя след себе си лъжа. Зачаках с нетърпение връщането на Захер-Мазох. Той си дойде късно вечерта. По гласа му, който се чу още от улицата, разбрах, че е в добро разположение на духа, но изглежда госпожа Z веднага го уведоми за моето състояние, тъй като щом влезе в стаята, той се вгледа в мен с внимание и безпокойство. Скоро останавме сами. Като не желяех да губя време, помолих го да седне до мен, понеже трябва да му съобщя нещо сериозно. Той седна на края на леглото и аз му разкрих цялата истина за моя живот. Още говорех, когато Леополд коленичи, устните му трепереха от силно вълнение и сълзи се стичаха по бледите му страни. Когато свърших той опря главата си о възглавницата и аз разбрах, че е дълбоко потресен. След няколко минути мълчание ми каза:

— Ето значи как си живяла, бедната ми! И си крила това от мен! А колко притеснения и горчивини щеше да ми спестиш, ако не се съмняваше в любовта ми. Защото мен най-много ме тревожеше и ме хвърляше в отчаяние мисълта за това, че ти напускаш богатата си среда, за да тръгнеш с мен, че се лишаваш от всичко, с което си свикнала. Сега, когато зная цялата истина, ти ми помагаш да направя чрез моя труд живота ти красив и щастлив. Би трябвало да съм обиден, че си имала толкова лошо мнение за мен, но аз се чувствам безкрайно щастлив от това, което се случи. Сега ще работя с огромно удоволствие! Винаги съм мечтал да се ожена за бедна девойка; какво

мога да дам аз на една богата жена, която е притежавала всичко, докато бедната ще стане богата чрез мен...

Той говори още дълго в същия дух.

Скоро ни предстоеше да получим значителна сума пари. Решихме, че щом здравето ми се възстанови, ще заминем на почивка в Щирия, на планина, където нямаше холера и където се надявахме бързо да оздравея.

— Сега имам една грижа по-малко — повтаряше той непрекъснато. — Постарай се по-бързо да се поправиш, за да ускорим нашата сватба.

Вместо да оздравея обаче, аз се разболях още по-сериозно.

* * *

Лекарят ми позволи да пътувам едва в началото на август. Отначало искахме да заминем за Брюк на Мюр и ако ни хареса, да останем там. Още преди да успеем да преминем през прохода Земеринг между извисяващите се мрачни планини, които гледаха от висотата на вековното си величие, се почувствахме весели и спокойни. А когато най-сетне пристигнахме в чудесното градче Брюк с кристалночист въздух, не беше трудно да се убедим, че изборът ни е бил правилен и решихме да се настаним в него.

Отседнахме в малката пивница на търговеца Барболан. Животът в това тихо градче, разположено сред богата природа, ни подейства така благотворно, че само след седмица се преобразихме, въпреки нерадостното ни състояние. Леополд забрави всичките си страдания и проявяваше такава жажда за живот, каквато не очаквах от него. Моето здраве също напълно се възстанови.

Леополд работеше обикновено сутрин, а след обяд излизахме на разходка, която удължавахме с всеки изминат ден. Като бродехме кротко по горите и поляните на облетите със светлина планини, ни беше несравнимо по-лесно отколкото във Виена да споделяме помежду си мисли и идеи. Всичко тук ни помагаше да се сближим по-тясно. В скоро време ми предстоеше да стана съпруга на човека, който вървеше до мен, законно да се свържа с него завинаги. Затова беше напълно естествено желанието ми колкото се може по-добре да го опозная, а и

да изясня за себе си какво трябва да правя, за да се чувства щастлив. Аз се съмнявах в способността си да го удовлетворявам във всички отношения. Често, пъти, увлечен в разговора, той леко ми открехваше душата си, като ми показваше онази частица „зъл идеал“, за която аз по-скоро се досещах, отколкото познавах, и която ме плашеше. Понякога в рамките на шегата ми казваше, че намира в мен нещо „демонично“ и че много е възможно да съм по-близо до злия му идеал, отколкото до добрия.

Бях напълно убедена, че греша, защото знаех, че в мен няма нищо подобно. Започнах да се терзя да не би предстоящият ни брак да се окаже и за двама ни ужасна грешка.

* * *

Вече всичко беше готово за сватбата и само чакахме някой солиден хонорар, за да заминем да се венчаем в Грац и да си купим там необходимата мебелировка. Така изминаха август и септември. Сега ми се струва, че това беше най-хубавото и най-щастливото време в моя живот. Неочаквано в последните дни на септември две събития нарушиха спокойствието ми.

Когато излизахме на разходка, често минавахме край магазинче за семена, където, опъната върху някой чувал, се припичаше на слънце чудесна сива котка. Леополд обичаше котки и винаги се отбиваше да я погали. Продавачът забеляза това и ни я подари. Леополд много се зарадва, веднага я занесе в къщи и оттогава нашият живот се завъртя около тази котка. Въпреки, че не знаехме от какъв пол е, я нарекохме Петер. През нощта котката спеше в леглото на своя стопанин, а денем, свита на кълбо, лежеше в кошницата си върху писалището, така че постоянно беше пред очите на Леополд. Ние дори се отказахме от нашите разходки, тъй като Петер не обичаше да остава дълго време сам. Навярно котката не беше свикнала е такава нежност, започна да тъгува, загуби апетит и престана да играе с Леополд.

Веднъж; се събудих през нощта и видях Леополд да плаче безутешно до леглото ми. Уплаших се и го попитах какво му е. От плач той не можеше да произнесе нито дума и с усилие разбрах, че Петер е умрял.

Леополд си беше спомнил за края на нашия малък син, чието телце се гърчеше по същия начин в конвулсии и си беше въобразил, че душата на детето се е върнала при него в образа на котка, за да му каже още веднъж „Прости“.

Станах от леглото и двамата отидохме в неговата спалня. Там видях мъртвото животно, край което останахме цяла нощ. Леополд не беше на себе си и не спираше да плаче. С големи усилия успях някак си да го успокоя и едва когато настъпи утрото и лъчите на яркото слънце проникнаха в стаята, той изглежда разбра, че това е котката, а не нашето дете. Стори ми се, че го досрамя от мен. Избрахме подходящо място и погребяхме Петер между три тополи на една височинка близо до нашата къща.

Второто събитие беше още по-трагично.

Една сутрин преваля силен дъжд и въпреки блесналото слънце пътищата бяха твърде кални за разходка. Решихме да не излизаме. Леополд с усърдие се зае с работата си, тъй като смятахме да посветим следващия ден на разходки. Той обичаше да съм до него по време на работа и затова, както винаги, седнах срещу него до прозореца с книга в ръка. Слънцето вече залязваше зад върховете на гората, когато почувствах, че Леополд е развълнуван. Все по-често той оставяше перото и вперваше поглед в пространството. После като че ли пропъждаше нещо от себе си и отново се захващаше за работа. Преди да успея да го посъветвам да прекъсне писането, тъй като мислех, че не е добре, той изведнъж стана и започна да крачи из стаята. Недоумявах какво става с него и реших да почакам сам да заговори. В следващия миг се строполи като пребит на канапето и ми прошепна: „Ела тук, Ванда, седни до мен; трябва да ти кажа нещо много тъжно и сериозно“. Сивопепелявото му лице напълно се измени, а хлътналите му очи изразяваха страх и тъга. Когато седнах до него, той ме прегърна и ме привлече към себе си, като че ли желаше да се прикрие с мен от някаква опасност. След това започна да говори бавно, със стиснато гърло, сякаш с болка изтръгваше думите от изтерзаните си гърди.

— Ти трябва да събереш кураж и да се покажеш като жена с действително твърд, непреклонен характер, каквато те познавам. Онова, което ще ти кажа, е толкова страшно, че дълго не се решавах да го споделя. Ала защо да мълча повече, след като вече съм сигурен? По-добре нещастиято да не те завари неподготвена... Аз повече не съм в

състояние да се справям сам... нужна ми е твоята помощ... Необходимо ми е твоето присъствие при страшния край.

Задъхан, той пое дълбоко въздух. Сърцето ми замря от вълнение. Събрах сили, за да изглеждам спокойна, въпреки хаоса от мисли, който цареше в главата ми. Мълчах, за да не издам вълнението си. Той продължи:

— Отскоро започнах да забелязвам, че когато при разговор желая да кажа една дума, изричам друга, сходна на нея, но с различен смисъл. Същото става и когато пиша. Първоначално не обръщах внимание, но впоследствие се ужасих, защото реших, че моите наблюдения говорят за мозъчна болест, най-вероятно размекване на мозъка. А това означава, че ще полудея в най-близко бъдеще. Ти сигурно също си забелязала подобни прояви в мен; по-добре е да признаеш този факт и да отидем да се посъветваме с лекар. Пълното възстановяване е изключено, но може би е възможно да се отсрочи краят.

Още не беше спрял да говори, когато се освободих от обятията му. Въпреки че вярвах на думите му, бях убедена, че всичко зависи от това, как ще реагирам на неговата изповед. Овладях се, преодолях страха си и с полушеговит, полунегодуващ тон му казах:

— Що за приказки! Ако не беше вълнението ти, можех да приема всичко това за лоша шега. Прегледай всичко, написано от теб през последно време, и ако откриеш дори един неясен израз или неточна мисъл, аз ще повярвам в размекването на мозъка и във всичко, което поискаш. Ако неправилно написаните или изказани думи се смятат за безспорен признак на бъдеща лудост, на първо място и без отлагане трябва мен да изпратят в лудница, тъй като, както изглежда, аз страдам от умствено разстройство още от момента, в който започнах да мисля. А заедно с мен, ако не греша, и две трети от цялото човечество.

Докато го успокоявах, мислите ми малко се проясниха и аз повече не му вярвах за нищо, дори се смеех и се шегувах с него. Той беше много озадачен, тъй като очакваше да реагирам по съвсем друг начин. Допускам, че Леополд дори съжаляваше заради невъзможността неговата история да има трагичен изход, но тъй като приемаше „диагнозата“ си насериозно, забелязах, че вместо напрегнатост и тъга на лицето му се появи радостно учудване.

— Боже мой, Ванда, кажи ми, че си искрена? Ти поне знаеш колко ти вярвам! Щом се смееш в такъв момент, значи се лъжа и страховете ми са неоснователни?

Аз обаче не желяех сериозно да обсъждам думите му. За да изчезнат от стаята вечерните сенки, запалих лампата и поканих Леополд да изиграем партия шах. След няколко минути той толкова се увлече в играта, че в него не се забелязваше и следа от неотдашните вълнения. Оставих се да ме победи, а после казах, че играе доста добре за претендент за стая в лудницата. Той се засмя и разговорът за размекването на мозъка повече не се възобнови.

* * *

В началото на октомври се върнахме в Грац и отседнахме у майка ми, която ни отстъпи стаята си, а самата тя се пренесе в кухнята. Следващата неделя бях представена на бащата на Леополд. Градският съветник ме прие вежливо, но хладно. Изглежда не отговарях на плановете му за снаха.

Венчавката ни се състоя на 12 октомври 1873 година в църквата Св. Кръв. Свидетели ни бяха двама наши стари приятели, господин Бильо, управител на спестовната каса, и господин Санше де ла Церда, прокурор. За шафер поканихме чичото на Леополд, барон Кевец, бригаден генерал от Грац. На сватбата присъстваха още майка ми и братът на Леополд, Карл.

След малка почерпка при свекъра ми, ние се отправихме към църквата, където ни чакаха свидетелите и шаферът. Аз бях облечена в черна рокля, а Леополд в редингот. Потърсих с поглед майка си и я открих в сянката на един шкаф. Венчавката беше насрочена за пет часа, но както разбрахме по-късно, цял час преди това църквата била пълна с посетители. За по-икономично и поради желанието ни нашите постъпки да отговарят на възгледите ни, ние се отказахме от всякаква пищност. Като платихме по най-ниската тарифа, бяхме венчани по „обрета за бедните“, т.е. олтарът не беше украсен, пред него горяха само две свещи, чийто пламък подчертаваше още повече църковната тъмнина, а парализираният свещеник едва се движеше и говореше. За щастие той самият се постара да свърши по-бързо. След венчавката

отидохме да се разходим, докато майка ми успее да пригответи гощавката.

Навън беше вече съвсем тъмно, градът беше обвит от плътна, студена, пронизваща мъгла. Тротоарите бяха хлъзгави и за да не падне, Леополд се държеше за мен. Беше много весел и щастлив, като че точно сега стана мой истински повелител. По всичко личеше, че церемонията го беше впечатлила. Това много ме учуди. Той ми говореше за своята любов и мечтаеше гласно за бъдещето ни щастие.

Преди година, когато доброволно съединих съдбата си с неговата, аз бях щастлива и весела и се ръководех единствено от желанието да направя възможно по-щастлив човека, на когото дължах толкова много. Когато обаче свещеникът съедини ръцете ни и ние отново си разменихме пръстените, когато влажната и хладна ръка на Леополд стисна моята, не чувствах никаква радост, а само съзнавах, че отсега нататък животът ни е свързан, и че онази доброволна обмяна на дарове, която красеше нашия съюз, никога вече няма да се повтори. Моят живот повече не ми принадлежеше и всичко, което бях в състояние да дам, отсега нататък ще бъде само задължение.

На гости при майка ми заварихме Адел Щромайер, млада девойка, с която се беше запознала в мое отсъствие. Сестрите Щромайер се славеха с красотата си, а Адел несъмнено бе най-хубавата от тях. Беше висока и въпреки младостта си имаше напълно развита фигура. Мама още преди ми беше разказвала за нея и сега бях радостна да се любувам на красотата ѝ. Детските ѝ маниери и невинното ѝ весело поведение, с които печелеше всеобщо възхищение, още повече увеличаваха удоволствието да я гледаш. Мама се беше привързала към нея и младата девойка ѝ отвръщаше с взаимност. Когато Леополд влезе в стаята и видя Адел, беше очарован и без да свежда поглед, се загледа в нея. Реакцията от нейна страна бе изблик на радостен смях, който зарази мен и майка ми. Леополд също се засмя и започна да се извинява за глупавата ситуация, в която изпадна, защото беше замаян от нейната красота. Адел, се готвеше да сервира масата. Леополд ѝ предложи помощта си и като получи съгласието ѝ започна да я моли да облече някоя кожена дреха и да почне да го командва: така щял да получи илюзията, че тя е разкошна султанка, а той — неин роб. Избра от моите кожи горна дреха от лилаво кадифе, което много отиваше на русите ѝ коси, тя я облече и играта, започна.

Скоро се настанихме около масата и поведохме оживен разговор. Леополд седеше срещу Адел и ѝ се любуваше през цялото време. Тя притежаваше красива грациозност. От време на време оставяше вилицата и ножа и се облягаше на стола като дете, което си почива; уморено, но доволно от играта. Широките ѝ зеници придаваха особено изражение на лицето. Леополд я запита дали и сестрите ѝ са така красиви. Тя съвсем сериозно започна да разказва, че едната от сестрите ѝ, която умряла преди около година, била много по-хубава, а другата, болна от туберкулоза, до неотдавна била най-красивата. Адел добави с тих и изплашен глас, че тя и всичките ѝ сестри били обречени да умрат на 25 години, и че нейният ред ще настъпи тогава, когато умре тази, която сега страда от коварната болест. Когато разказваше всичко това, аз забелязах, че лицето и стана смъртно бледо ѝ кожата ѝ като че настръхна.

Млъкнахме, докоснати от леденото дихание на смъртта. Леополд побледня и впери поглед в пространството. Същата болест бе погубила в ранна възраст двама негови братя и една сестра. Майка ми извади бутилка шампанско и пенливото вино бързо прогони страха ни. Тежките руси коси на Адел бяха събрани на тила в продълговат кок, който се държеше само с един стрелообразен фуркет. Като подаваше несръчно през главата ѝ чаша е вино на. Леополд, мама закачи с ръкава си този фуркет; преди Адел да успее да се обърне, златна вълна от коси заля нея и стола на който седеше, като остави открито само свежото ѝ лице с чисто детски радостни и засмени очи. Тя искаше отново да прибере косите си, но ние я помолихме да остане така, за да *може* по-дълго да се любуваме на прекрасната картина. С характерната си усмивка и без следа от кокетство тя изпълни молбата ни.

Адел си тръгна към полунощ. Искаше да ми благодари, но аз не ѝ дадох възможност да говори, прегърнах я силно и я целунах като по този начин ѝ засвидетелствах горещата си признателност, че със своята чистота и младост оживи и украси нашата така тъжно започнала вечеря.

* * *

На следващия ден Леополд ми показа „Тагеспост“, където прочетох, че „вчера привечер в градската енорийска църква се състоя венчавката на Захер-Мазох с баронеса Румелин“. Тази измислица ме накара да почервенея. На въпроса ми кой е виновен за нея Леополд се засмя и каза, че вината е негова, тъй като е искал да подразни жителите на Грац. Това бе твърде лекомислена постъпка, защото в Грац ме познаваха много хора.

След години ми попадна писмо на Тургенев до берлинския журналист Питч. В него, като излива злобата си към Захер-Мазох, Тургенев твърди, че за Леополд жената има някакво значение само ако името ѝ започва с титлата „баронеса“. Тургенев не беше прав. Иначе Захер-Мазох не би се оженил за мен — нито аристократка, нито богата. Всъщност Леополд беше весел мистификатор, който се надсмива над глупаците. Но външните му прояви подвеждаха, а Тургенев си беше съставил мнението по тях.

Същият ден в чест на пристигнала отнякъде важна личност в театъра се състоя блестящ спектакъл, на който отидохме и ние. Леополд ме докара в червено, копринено манто, разкошно гарнирано с хермелин. На главата си имах бял дантелен шал. Когато в този странен тоалет влязох в нашата ложа, всички погледи се устремиха към мен. Цялата публика беше чела съобщението за нашата сватба и сега с радост щеше да посплетничи по адрес на „баронесата“.

В ложата ни влезе генерал Кевец. Той сдържано ме поздрави и ме огледа укоряващо. Злорадства, си казах аз.

Леополд тържествуваше.

Когато се върнахме у дома, непрестанно повтаряше:

— Ти направи страхотно впечатление!

На другия ден отпътувахме за Брюк, където след два дни пристигна майка ми.

Следващите дни посветихме изцяло на настаняването си. След като подреди мебелите и книгите и окачи картините, Леополд разопакова фотографиите. Това беше цяла редица от портрети на предишните му любовници. Със същата простота, с която ми беше разказвал за тях, той ги разположи в строго определен ред. Най-отпред постави портретите на по-изтъкнатите жени, засегнали по-дълбоко сърцето му; зад тях отреди място на тези, които го интересуваха по-малко. Имаше толкова жени, че с тях можеше да се запълни животът на

няколко мъже. Когато извади портрета на М. П., прототип на героинята от романа „Венера в кожи“, той го протегна към мен, за да ѝ се полюбувам, преди да го постави до останалите.

* * *

В Грац бях наела за помощничка в домакинството — младо момиче, дъщеря на селски фелдшер, която си въобразяваше, че е образована, тъй като умееше да казва „целувам Ви ръка“. Девојката имаше жив ум и мускулесто тяло. Външността ѝ не беше лоша и Леополд намираше в нея сходство с Брунхилда^[2]. Целият ден Мари, така се казваше момичето помагаше на мъжа ми да окачи картините и да подреди книгите. Тъй като не обичаше да се качва на стълба, Леополд я караше да окачва картините и тя сама забиваше гвоздеите. Смехът и шегите им не стихваха.

След като всичко беше поставено на място, Мари по цели часове седеше без работа и Леополд започна да ѝ дава книги за четене. Тя не се ограничаваше само с прочитането, но се заемаше и с критиката им. Моят присмех по този повод обаче, разсърди Леополд, който заяви, че в нея той цени мнението на народа и препоръчва на писателите да се съобразяват с преценките на обикновените хора и да се вслушват в съветите им. Разказа ми, че след като завършел пиесите си, Молиер ги прочитал на своята слугиня и много се интересувал от мнението ѝ. Скоро кухнята стана клуб за литературни беседи, с които често Леополд заменяше нашите разходки. Той намираше, че Мари е чудесна и ми предаваше нейните думи и разсъждения.

Настъпиха дългите есенни вечери. За да се преборим със скуката и да убием времето, Леополд предложи да играем на „разбойници“. Аз и Мари бяхме разбойниците и трябваше да преследваме жертвата, си. Той ни обличаше в кожуси, като ни увещаваше, че иначе не отговаряме на ролите си. По цялата къща се вдигаше шум и тупурдия, докато не го настигнахме. След това го привързвахме с въже към някакво дърво и обикновено го осъждахме на смърт, без да обръщаме внимание на молбите му за милост.

В един прекрасен ден обаче играта прие сериозен обрат, който аз понесох много тежко. Той поиска от нас истинско наказание, но тъй

като ние не бяхме в състояние да сторим това, настоя да го набием до болка с предварително приготвени от него въжета. Аз му отказах, но това не помогна. Той сметна отказа ми за детинщина и продължи да настоява на своето, като ми заяви, че ако аз не направя това, ще накара Мари, в чиито очи съзирал желание. За да изляза от неловкото положение, аз му нанесох няколко леки удара, но това нето задоволи, тъй като желаше да бъде бит „с всичка сила“. Напуснах стаята, като мислех, че така ще сложа край на неприятната сцена, но се излъгах. Мари така го напердаши, че ударите, които му нанасяше, се чуваха в съседната стая. Най-сетне моето изтезание свърши. Леополд дойде при мен и като че ли нищо не бе се случило, възкликна:

— Хубав бой ми стовари! Навярно целият ми гръб е в синини. Трудно можеш да си представиш, колко силна ръка има Мари. Струваше ми се, че тялото ми се разкъсва на части при всеки удар.

Беше ми непоносимо тежко да продължим този разговор, затова мълчах. Моето мълчание го учуди и едва сега той забеляза недоволството ми.

— Защо мълчиш? — попита той. — Да не би да си недоволна от нещо?

— Смятам, че е неприлично да караш слугинята да те бие.

— Какво лошо виждаш в това? Тук се крие нещо друго... Нима можех да предположа, че ще започнеш да ме ревнуваш от Мари?

— Смятам, че не е редно слугинята да бие господаря си. Това поставя всички ни в крайно смешно положение. При нейната недискретност тя, разбира се, ще разтръби на всички за случая. Какво ще си помислят хората за нас?

— Ние можем да й забраним да разказва за станалото.

— Нищо не можеш да забраниш на човек, комуто сам си разрешил да те бие. Пък и това би изглеждало още по-подозрително. Мари трябва незабавно да напусне дома ни и с това ще предотвратим скандала, поне в този град.

— Ти си напълно права. Наистина аз не предвидих всички последствия. Нека по-скоро си замине, най-добре още днес.

Мари напусна още на следващата сутрин, а на нейно място наех четиридесетгодишна жена, лишена от всякакъв чар.

* * *

По същото време се запознах с един познат на мъжа ми, с когото скоро станахме големи приятели.

През август, когато се прибрахме в Брюк, научихме, че барон Фердинанд Щауденхайм живее тук с жена: си и детето си. Това беше приятна изненада, тъй като между Леополд и барона съществуваше нежна дружба още от ранно детство. Баронесата се върна в Брюк с детето си през октомври, а баронът, който беше заминал: на лов при свои приятели, трябваше да се прибере значително по-късно. Като се завърна, първата си визита: той направи у нас. След толкова години раздяла, двамата приятели, вече женени, бяха радостни от неочакваната си среща в това малко, забравено градче.

Щауденхайм пленяваше със своята красота и мъжествена сила. Той се отличаваше с бодрост и здраве, характерни за любителите на спорта. Имаше красиво лице и открит поглед. Беше спокоен и уверен.

Колко жизнерадост лъхаше от него! Смехът му се очароваше и аз чувствах като че ли мека, топла ръка докосва сърцето ми.

Още с първите си думи ни обясни, че поради разногласия между него и жена му, не желае да ни я представи и да си разваля удоволствието от гостуването. С този въпрос беше приключено.

За Коледа Леополд получи неограничен кредит при местните търговци, от което се възползва и направи на всички ни скъпи подаръци, които надхвърляха нашите възможности.

Най-щастлива от всички беше прислужницата на Лиза. Тя получи черна рокля. Някой беше разказвал, че имала девет деца, които умирали едно след друго веднага след раждането, без всякаква видима причина. Това заинтригува Леополд и той стана чест гост на кухнята, където беседваше с Лиза. „Очите ѝ са зловни — казваше той, — не е чудно тя действително да е жестока.“ Заради тези очи към роклята беше добавена и прекрасна кожа.

* * *

Парите не ни стигаха и живеехме на кредит. Затова Леополд с настървение се хвана за работа. Надяваше се на хонорар от Терез Бентсон, която старателно продължаваше да превежда най-добрите разкази на Захер-Мазох в „Revue des Deux Mondes“. Не получаваше обаче нищо. Леополд реши деликатно да ѝ напомни. Пристигна рязък отговор, че Бюлоз не заплаща произведенията на младите писатели, които трябва да се гордеят със сътрудничеството си в такова първокласно списание. Обяснението ни се стори малко вероятно. И когато по-късно Захер-Мазох влезе в преки отношения с Бюлоз^[3], можехме да се убедим в наглостта и непочтеността на мадам Бентсон. Затова пък получихме от нея портрета ѝ, който трябваше да замести хонорара.

През февруари падна голям сняг. Пътищата станаха непроходими и тъй като бяхме принудени да се откажем от нашите разходки, Леополд предложи да ме научи да играя билиард. Приех с желание и всеки ден започнахме да посещаваме единственото кафене в града, недалеч от дома ни, в часовете, в които имаше най-малко посетители.

Там идваше и Щауденхайм в компанията на няколко офицери от 9-и стрелкови батальон. Те се заинтересуваха от моето обучение и всеки се стараше да ми покаже своята любима техника. Благодарение на големия брой учители скоро аз толкова навлязох в играта, че спокойно можех да партнирам на мъжете.

Леополд ме обучаваше и на фехтовка, която ми допадаше много повече. По време на фехтовката бях принудена да обличам нещо кожено, тъй като без това, за Леополд играта губеше цялата си прелест.

Най-приятни за мен бяха дългите зимни вечери, когато Леополд пишеше в стаята си, а ние с Щауденхайм играехме шах в гостната, която бе отделена от стаята на мъжа ми със завеса. В тези часове тишината на нашия дом се нарушаваше само от шума на обръщаната от Леополд страница и от лекото потракване на шахматните фигури. Майка ми имаше навика да си ляга веднага след вечеря, а Лиза неизменно изчезваше вечер от къщи.

Между мен и Щауденхайм се установиха приятелски отношения. Заслугата беше негова, тъй като с открития си мек характер той ме караше да се чувствам леко и свободно. Впечатлението от новото събитие в моя живот поизбледня и аз се държах по-естествено и непринудено. Често по време на играта при нас идваше и Леополд.

Понякога той оставаше до края на нашата партия, която нерядко продължаваше и след полунощ.

Една вечер дойде тъкмо когато се намирах в най-неблагоприятно положение и се обърна към Щауденхайм:

— Не мога да проумея спокойствието, с което играеш с жена ми, като почти винаги печелиш. Аз без съмнение съм по-добър играч от нея, но въпреки това губя.

— Интересно защо е така?

— Навярно си забелязал красивите ръце на моята жена. Когато играя с нея и наблюдавам изящните движения на пръстите ѝ, които се гонят между фигурите, губя самообладание — струва ми се, че в следващия момент ръката ѝ ще се протегне към моето сърце... Това ме плаши... губя присъствие на духа... и победата ми се изплъзва. Да се играе шах с жени въобще е много рисковано, особено за онзи, който е така влюбен в своята Ванда, като мен...

Без да разбере какво иска да каже Леополд с тези думи, Щауденхайм го слушаше с учудване. Първоначално като че ли беше обхванат от известно смущение, но след това се съвзе и ми каза:

— Когато протегнете ръката си към моето сърце, то ще е изминало своята половина от пътя.

След това се обърна към Леополд:

— Не, приятелю, аз не се страхувам от красивите женски ръце, дори от тези — и той посочи към ръцете ми, скрити под масата. — Макар че, безспорно, те са най-красивите, които някога съм виждал.

Няколко дни преди това чух мъжа си да казва на един от офицерите, че много съжалява, загдето жените рядко играят бiliarд, тъй като никъде другаде грацията на техните движения не дава по-добра възможност човек да се любува на красотата на формите им. Стана ми неприятно като чух това и престанах да играя, като намерих подходящ предлог. Отново се готвех да бъда майка и убедих мъжа си, че бiliarдът е крайно вреден в моето положение.

Силно ме огорчаваше мисълта, че с някоя необмислена постъпка Леополд може да развали отношенията ми с барона. За щастие това не се случи. Тъй като изпитвахме удоволствие да бъдем заедно, ние като че ли бяхме склучили тайно споразумение да не правим нищо, което би могло да наруши нашето приятелство. Бяхме убедени в чистотата на нашите отношения и това ни вдъхваше спокойствие и сигурност.

* * *

Беше горещ ден. Стоях права в столовата, облечена в лек пенъоар, който откриваше шията ми, и гладех. Срещу мен Леополд и Щауденхайм разговаряха. Над главите ни пърхаха лястовичките, свили гнездо под корнизата на прозореца. Ярво слънце заливаше стаята и лъчите му танцуваха върху паркета...

— Погледни жена си — каза Щауденхайм на мъжа ми, — сега можеш да я видиш в целия й блясък, огряна от слънцето. Не са много жените, които биха се решили на това. На слънце тя изглежда като същинско цвете.

— Добре. Разрешавам ти да я ухажваш в мое присъствие?

В гласа на Щауденхайм прозвуча нетърпение.

— Ако тя не беше жена на мой приятел, аз без съмнение щях да я ухажвам, но само когато те няма.

— Неблагодарник, нима се оплакваш?

— Как да ти докажа благодарността си? Ще ми разрешиш ли да я целуна... ето тук, зад ухото? — и той така забавно посочи с пръст, че всички неволно се разсмяхме. — Е, какво, ще ми разрешиш ли?

— Опитай, но те съветвам да внимаваш, иначе не отговарям за нищо — отговори Леополд.

Още не бях успяла да оставя на място горещата ютия и Щауденхайм се доближи до мен откъм гърба, стисна стремително ръката ми и силно, по братски ме целуна.

— Можете да продължите да гладите — промълви той.

Погледнах съпруга си; видя ми се не само доволен, но и възбуден. С блеснали очи той гледаше ту мен, ту Щауденхайм. За барона всичко беше ясно и той възкликна:

— Ако на теб толкова ти харесва, мога да повторя номера.

Леополд не каза нито дума и макар че беше силно смутен, погледна барона право в очите. Аз излязох от стаята. След известно време чух, че Щауденхайм си тръгва. След като го изпрати, Леополд влезе при мен. Изглеждаше възбуден. Още на прага той ми заговори:

— Щауденхайм е влюбен в теб, Ванда. Той току-що ми призна. Впрочем, никак не е чудно. Мъж, който всеки ден се среща с жена като

теб, не може да остане равнодушен. Той обаче е толкова порядъчен, че дружбата му с мен не му позволява да разкрие чувствата си пред теб.

— Вие бихте били великолепна двойка — продължи той. — Аз се любувах на очарователната картина, когато той, застанал зад гърба ти, те целуваше. Със стройното си и гъвкаво тяло той приличаше на рицар, докато ти беше пред него малка, крехка и плаха гълъбица... Той прие излизането ти от стаята като израз на възмущение. Ето защо ме помоли да ти предам, че е отчаян и те моли да му простиш тази шега. Аз побързах да го уверя, че това е детинщина и ти въобще не му се сърдиш, нали?

— Не е трябвало да му го казваш.

— Странно, защо никоя жена не може да бъде искрена. Не можеш да ме убедиш, че целувката на такъв красив мъж не ти е по-малко приятна от моята. Да не говорим за това, че забраненият плод е прелестен за всички, най-вече за жените.

— Защо ми говориш всичко това?

— Би ми се искало да бъдеш по-смела, смелостта е така присъща на твоята натура.

— На моята натура?

— Разбира се! Бъди откровена и имай силата да ми признаеш, че целувката на барона не ти беше неприятна.

— Аз приех всичко като на шега и съм сигурна, че това важи и за барона.

— Сериозно ли мислиш така? Какво е това: потайност или наивност? Нима е възможно да мислиш, че един мъж е способен да целува жена без задни мисли?

— Нямах причини да ми говориш по този начин!

— Недей, моля ти се. Никога няма да повярвам, че не си забелязала как Щауденхайм хлътна по теб още от първите ви срещи. Жената винаги охотно изневерява на мъжа си, но нищо не е в състояние да я накара да си признае.

— Да не си посмял да ми говориш така — почти се разкрещях аз и почувствах как сълзите задавят гърлото ми.

Леополд падна на колене пред мен, гледаше ме нежно, целуваше ръцете ми и промълви:

— Скъпа моя Ванда, не плачи, моля те; не искам да те виждам тъжна и слаба като другите жени. С такъв интелигентен човек като

тебе мисля, че може да се говори за всичко. Ако поискаш, сигурен съм, че скоро ще ме разбереш и ще видиш, че няма за какво да плачеш. Искам да осъзнаеш своите права, правата на всяко разумно същество, а също и правото, което доброволно ти дава *твоят* съпруг — да даряваш своята благосклонност на всеки мъж, който ти харесва. Не бих искал да насилваш сърцето си и, повярвай ми, не бих те уважавал по-малко заради това. Ако ти си честна жена, за каквато те смятам, няма да ме уверяваш, че на тебе — здрава и млада — ти стига един мъж, и откровено ще си го признаеш.

— Да разбирам ли, че и на мъжете представяш това право?

— Невинаги.

— Обясни ми.

— Добре. Нека вземем нас двамата. Ти не си влюбена в мене така, както аз съм влюбен в тебе. Ти отговаряш на всички мои изисквания и представляваш идеала, който аз търся в жените. Докато при тебе е друго. Духовното чувство, което те свързва с мене и удовлетворението, което изпитваш като съпруга на известен писател, не могат да потиснат нуждите и поривите на твоето сърце. За да ми останеш вярна, трябва да вършиш насилие над себе си, да се пречупваш, а с това аз никога няма да се съглася.

— Но нали при първата ни среща ти сам каза, че най-голямото ти желание е да намериш вярна и добра жена.

— Така е, но нима от факта, че от време на време ще удовлетворяваш своята чувственост, ти ще станеш по-лоша и по-зла?

— Мисля, че човек с подобни разбирания никога не трябва да се жени.

— Виждам, че не искаш да ме разбереш. Каж ми защо, след като съм безумно влюбен в тебе и след като откривам в тебе тези качества, които винаги съм търсил в жените, да не е трябвало да се женя за тебе?

Какво по-добро бих могъл да направя, освен да се съединя завинаги с олицетворението на върховното мое щастие, след като редкият шанс ми е предоставил изключителното право да те притежавам. Нима заради любовта си към тебе аз имам право на изискването да се откажеш от всички удоволствия, които могат да те направят щастлива? Опитай се да ме разбереш. Аз те обожавам, аз съм в краката ти. Безкрайно съм щастлив, че ти се отпускаш до мене и ми

позволяваш да те обичам... Именно любовта ми към тебе ме принуждава да жадувам да те видя напълно щастлива. До този момент ти не си била щастлива, животът ти е бил изпълнен с лишения и бедност... Възползвай се сега от това, което можеш да вземеш от живота... Щом като съпругът ти няма да се противопостави на твоите желаниа, щом ти дава абсолютна свобода, опитай се да забравиш глупавото си еснафско разбиране, че да изневеряваш на мъжа си е нечестно, и си намери любовници, колкото си искаш.

— И ти няма да ревнуваш?

— Аз съм ужасно ревнив! Когато Щауденхайм те целуна, почувствах, че сърцето ми спира да бие. Това беше мъчителен миг, невероятно изтезание, но то се превърна в такава наслада, каквато никога досега не съм изпитвал. Трябва да обичаш една жена безкрайно, както аз тебе, за да може нейната изневяра да предизвика сладостната мъка, която изпитах аз, като те видях в обятията на друг мъж.

Преди няколко дена бях чела критическа статия за Захер-Мазох, в която се твърдеше, че неговите произведения са изпълнени с нови, свободни възгледи, че в тяхната основа лежи дълбоко хуманна философия, която открива нови, широки перспективи. Спомних си за това по време на нашия разговор, когато той нарече моите разбирания за любовта и брака дребнави, глупави и еснафски. Аз се топях от мъка като осъзнавах, че всичките ми планове за неговото щастие се рушат в някакъв хаос от истини и заблуди. Колко бъркаше той по отношение на мене!

Копнеех за дете от него, а той искаше да покажа на Щауденхайм, че го желая! Щом представата му за мене беше така погрешна, не се ли лъжеше той и по отношение на себе си? Не беше ли това само увлечение на неговата фантазия, което бързо ще изчезне при съприкосновението с действителността? Подобни мисли не ми даваха покой. На следващия ден научихме за отпътуването на Щауденхайм. След известно време той ни съобщи, че спешно е бил повикан от баща си в Грац, откъдето възнамерявал да тръгне за своето обичайно годишно пътешествие. Отдъхнах си. Прекарах безсънна нощ, станах рано, отворих широко прозореца и седнах, обляна от светлина. Утринното спокойствие и познатата гледка на гората ми върнаха душевното равновесие.

И както си седях така, окъпана в горещите слънчеви лъчи, изведнъж усетих първото слабо движение на бебето. Тогава си спомних за първото, мъртвото, очевидно заради безпокойствата и напреженията, в които се намирах; спомних си за вчерашния разговор с Леополд, за смутното настояще, за тежкото бъдеще. Внезапно ме обзе вледеняващ страх да не загубя и това дете.

Не, това няма да го бъде! В тази минута ми стана съвсем ясно, че за да го съхраня, ще трябва да унищожа всичко, което би могло да попречи на неговото развитие, че мой дълг е да се грижа и да мисля само за него, каквото и да става. Това решение ме направи по-спокойна и по-уверена. Когато по-късно седяхме с Леополд и пиехме утринното си кафе, а върху лицето му се изписа огорчение от писмото на Щауденхайм, вътрешно аз се радвах, защото опасността, която стана причина да не мигна цялата нощ, изчезна толкова бързо.

Горещината беше непоносима. Леополд се чувстваше угнетен и работеше насила. Каза ми, че има нужда да се поразсее и ми предложи да се разходим с файтон до Любек, да обядваме там и да се върнем на лунна светлина.

Слънцето вече залязваше, когато ние се движехме по безлюдния път сред полета от зряла ръж. От време на време появяваше слаб ветреца и разклащаше натежалите класове. Седях мълчаливо в своето ъгълче и се наслаждавах на прелестната тиха вечер, потопена в мечти за предстоящата радост. Имаше нещо необяснимо в моите чувства към мъжа ми. Преди да се роди дървото ни дете, аз усещах някаква привързаност към него; а сега точно обратното — инстинктивно се дърпах от него като от враг.

Изпитвах категоричното желание детето да бъде съвършено различно от баща си. Възхищавах се на обкръжаващата ме природа и много ми се искаше нейната красота, хармония и чистота поне малко да окажат влияние върху душата на моето дете. Следях с очи как слънцето се спускаше зад върхарите и в сиянието на догарящите му лъчи пред мен внезапно се изправи видението от моето детство. Същите очи, одухотворени и дружелюбни, сякаш моите собствени, настойчиво се втренчиха в мене, като че ли искаха нещо да ми кажат. Слънцето се скри зад планината, а с него изчезна и чудесното видение.

Все още не бях успяла да се овладеея и усещах силно сърцебиене, когато изневиделица край нас минаха двама млади колежани. Те ни се

поклониха; единият от тях, който носеше огромен букет от полски цветя, го хвърли в скута ми. Огледах се, цялата обсипана в цветя, и видях юношите, които се смееха и ни се покланяха.

Леополд тържествуваше.

— Виждаш ли — каза той — в тебе има някаква сила, която привлича всички мъже; само да поискаш и те ще бъдат в краката си!

Уви! Тогава бях толкова далече от подобни желания!

[1] Терез Бентсон (1840–1907) — фр. писателка. — Б.пр. ↑

[2] Персонаж от германската митология, от епоса „Песен за nibелунгите“ и от оперите на Вагнер „Пръстенът на nibелунгите“. — Б.пр. ↑

[3] Франсоа Бюлоз (1803–4877) — френски литератор, главен режисьор на сп. „Revue des Deux Mondes“. Б.пр. ↑

* * *

Ще кажа само, че тази случка ми се стори щастливо предзнаменование за осъществяването на моите мечти.

Веднъж, приблизително по същото време, дойде една жена, която на външен вид изглеждаше като съпруга на занаятчия, и помоли, да разговаря с господин доктора. Заведох я в стаята на Леополд, където се забави доста дълго; после Леополд извика и мене. Заварих ги смутени. След дълги увъртания най-накрая ми съобщиха, че тази жена, която пристига от Клагенфурт, е възпитателка на детето, което Леополд имал от артистката Клермон. Тя щяла да се откаже да гледа повече малката Лина, тъй като ѝ плащали мизерна сума. Трябваше да се измисли нещо.

— Е, нека да я доведат при нас, все ще се намери място за нея — казах аз.

Те ме погледнаха безкрайно учудени. Много добре разбрах, че тази жена просто искаше да се възползва от деликатната ситуация и да изнуди Леополд, затова изражението ѝ беше заплашително. А сега вече беше обезоръжена, тъй като аз бързо разреших проблема. След като платих дължимото, реших, че още на другия ден майка ми ще замине за Кдагенфурт и ще доведе малката Лина.

Леополд обаче изпитваше съмнения как ще се държа с момичето и, когато останахме сами, попита:

— Не възнамеряваш, надявам се, да оставиш детето тук?

— А защо не?

— Но нали ти самата ще имаш дете?

— Едно повече или по-малко — има ли значение?

Той ми благодари и каза, че съм го избавила от големи грижи.

От възпитателката разбрахме, че детето няма никакви дрехи. На бърза ръка уших бельо и рокличка. На следващия ден майка ми ги занесе в Клагенфурт, откъдето се върна с детето. Момиченцето имаше окаян вид. Доктор Шмит я прегледа и каза, че мащехата е виновна за недохранването, лошия въздух и другите неприятности. Аз погледнах объркания и смутен Леополд. Момиченцето приличаше на баща си, то беше красиво, въпреки бледото зеленикаво лице. Гледаше със

сериозни, огромни, изплашени очи към непознатия, който искаше да го нарича „татко“.

* * *

Аз родих на седми септември, а след два дни докараха у нас свекър ми, почти умиращ. Агонията на стареца продължи до сутринта. После издъхна. Там завършва животът на старото поколение, тук се ражда нов млад живот — плът от плътта му. И това е всичко, което знаем за безсмъртието!

* * *

За мене бъдещето беше изпълнено с тежки грижи. Парите не достигаха, а се натрупаха и много дългове. Това ме безпокоеше. Мъжът ми очакваше да получи хиляда гулдена, с които временно щяхме да скърпим положението. За съжаление вместо пари от Виена пристигнаха няколко колета с тоалети от една от най-известните модистки. Леополд бе решил да ме изненада и това беше истински сюрприз. Какви чудесни бяха роклите! Само тази от черно кадифе струваше цели четиристотин гулдена!

Освен нея имаше още няколко поразително красиви и изящни неща. Стъписана, аз безмълвно разглеждах целия този разкош. Трябваше да премеря всички тоалети. Ако исках да доставя на Леополд голямо удоволствие, трябваше незабавно да се разходя издокарана по улиците, за да ме види тълпата. Той беше толкова щастлив от безумно скъпия подарък, че не ми стигна смелост да изразя гласно мнението си.

Разбира се, слуховете за разкошните тоалети моментално плъзнаха из града и нашите кредитори вежливо, но достатъчно настойчиво поискаха да заплатим дълговете си. Аз с удоволствие бих върнала обратно всички вещи, но това беше невъзможно. Леополд би се почувствал твърде огорчен. А така повече не можеше да продължава. Ние прогресивно затъвахме в дългове и краят на безпаричието не се виждаше. Парите буквално се топяха в ръцете на

мъжа ми. Той не само безсмислено ги пилееше, но често взимаше кредити и по този начин стопяваше дори онова, което му предстоеше, да получи. Замислих се дали не бих могла отново да се заема с писане, за да припечелвам нещо допълнително, но скоро се отказах от това намерение.

На ръцете ми лежаха домакинство, съпруг и деца — сериозни задължения, които отнемаха цялото ми внимание и стопляха душата ми. Жалките пари, които бих могла да изкарвам, нямаше да компенсират занемарените семейни грижи. Освен това лекотата, с която напуснах писателското поприще, потвърждаваше липсата на истински талант.

Когато отмина първото приятно впечатление от разкошните тоалети, аз поговорих с мъжа си за нашето положение. Постарах се да му обясня, че интересите на децата ни налагат да приведем в изправност финансовите си дела, в противен случай няма да можем дори да ги възпитаваме прилично. Освен това постоянното безпаричие можеше да навреди на писателската му репутация. Той трябваше да се справи с дълговете, което при неговите доходи нямаше да е трудно. Нужно беше само едно — да въведе малко ред в харченето на парите.

Леополд се съгласи напълно и ми предложи да поема касата. Да съхранявам парите и да му давам само толкова, колкото е необходимо за покриване на неизплатените дългове. Настояваше обаче от време на време да ми купува от любимите му кожи.

Сключихме договор: той да се погрижи за дълговете, а аз да направя такъв семеен бюджет, че да остават пари и за кожи. Леополд каза, че е много доволен от нашето решение, защото не обича да се занимава с парични въпроси, а и намира, че е чудесно да бъде напълно зависим от мене. Той настояваше на всяка цена да подпишем договор, според който аз ще имам право да се разпореждам с целия му доход. Засмях се, но Леополд говореше съвсем сериозно и ме увещаващо незабавно да сключим този договор. Като прецених ползата за домакинството, аз дадох съгласието си. Седнах на бюрото, а той ми донесе лист дебела канцеларска хартия.

— Но ти непременно трябва да се облечеш в някаква кожена дреха, за да почувствам твоята власт!

Наметнах едно кожено палто и написах договора. Той стоеше до мене и ме гледаше с възторг и страхопочитание. След като съставих

документа, той го подписа и каза:

— Пази го. Сега си моя повелителка, а аз съм твой роб. Отсега нататък ще те наричам „господарка“. Заповядай ми и аз безпрекословно ще ти се подчинявам.

За ознаменуване на новата ера в живота ни реших да прекратя всякакво безразсъдно пилеене на пари. Известих доставчиците да не ни изпращат нищо, без лично да съм го поръчала. От първите получени пари се разплатих с всички дребни кредитори. След известно време се издължих и на по-едрите и дори съумях да отделя нещо за всеки случай.

* * *

Две статии ме хвърлиха в размисъл. Първата беше отпечатана в „Les Debats“ и принадлежеше на перото на литературния критик на този вестник Ашер. Втората се появи някъде в Германия, но не помня нито автора, нито изданието, в което бе поместена.

Критиката в „Les Debats“ беше толкова ласкателна, че Леополд изпадна във възторг. Ашер пишеше, че в парижкия литературен свят се наблюдава необичайно явление: млад автор, по рождение славянин, който досега е бил непознат във Франция, за кратко време спечелил с разказите си такава популярност, че за него непрекъснато се говори във всички литературни салони.

Казаното беше достатъчно, за да извиси Леополд до седмото небе. Отзивът в немския вестник не звучеше така приповдигнато, но затова пък беше по-съдържателен и свидетелстваше за искрено и добро отношение на критика към таланта на Захер-Мазох. Той изразяваше становище, до което самата аз отдавна се бях домогнала, но не рискувах да го споделя с мъжа си — че героините в неговите произведения станаха твърде еднообразни въпреки тяхната необикновеност. Това съвпадение на мненията ме накара да се замисля. Наложително беше да се откаже от този тип жена, да я изхвърли от „своя живот“, по някакъв начин да се освободи от нея и повече да не я допуска в разказите си.

Когато възторгът от отзива в „Les Debats“ малко позатихна, попитах Леополд какво мисли за немската критика. След като я

прочете повторно, той се замисли и каза:

— Всичко, което казва критикът, е истина. Той обаче се заблуждава в едно и то е най-същественото: ако подобна жена играе роля в моя живот, тя не би фигурирала в творчеството ми. Тя попада там само защото мислите ми са заети с нея. Щом започна да изграждам женски образ, тя незабавно се появява върху хартията; чувствам се длъжен да я описвам непрестанно, въпреки волята си. А щом като се заема с нея, обхваща ме някакво опиянение и не съм в състояние да се спра, преди да съм я обрисувал в цялата ѝ дяволска красота. И аз самият често си мисля, че мога да стана скучен на читателите, но какво да сторя?

— Но нали си имал в живота си подобни жени?

— Ти говориш за госпожа П.?

— За нея и за другите...

— Всички те биха желали да бъдат „тя“, но не бяха достатъчно силни.

— Това е нормално. Как е възможно да срещнеш в живота същество, което напълно да се покрива с образа — плод на твоята фантазия? Ти искаш твърде много. Не трябва да рискуваш литературната си репутация. Немският критик те предупреждава. Съобрази се с него и се постарай да не получиш подобен упрек и във Франция. Ти високо цениш мнението на французите, виждаш бъдещето си във Франция. Помисли си колко много рискуваш — реши се и се откажи веднъж завинаги от своя зъл идеал.

Той ме погледна сериозно.

— Права си. Трябва да се откажа. И ти би могла много да ми помогнеш.

— По какъв начин?

— Трябва да носиш кожи и да държиш камшик.

— Та аз и сега се обличам в кожи!

— Но ти не искаш и да чуеш за камшика. Цялото наше бъдеще се гради върху риска; той ти е толкова близък, колкото и на мене. Ако аз съм готов на жертва, същото можеш да направиш и ти. За мен е истинска наслада да бъда бит от собствената си жена. Бий ме и аз ти се кълна във всичко свято, давам ти честната си дума, че от този ден в моите произведения няма да има повече жестоки жени. Съгласна ли си?

Нямах право да се колебая повече. Ако той изпълнеше своето обещание, в което напълно вярвах, всичко щеше да тръгне добре.

От този момент нямаше ден, в който да не биех мъжа, си като доказателство, че стриктно изпълнявам нашата уговорка. Първоначално чувствах силно отвращение. Постепенно обаче свикнах, макар че винаги вършех това против волята си — като задължение.

Като се убеди, че изпълнявам неговите изисквания, той се изхитри и започна да ги усложнява. По негова поръчка му изработиха няколко различни камшика, между които имаше и бич с вплетени остри гвоздеи.

Леополд обаче спази дадената дума и в произведенията му повече не се срещаха кожи и изтезания.

* * *

През същата зима Захер-Мазох получи писмо от Женева с молба на една млада девойка, Екатерина Щребингер, да ѝ разреши да преведе някои негови разкази. Тя пишеше, че е дъщеря на пастор от Морж, но че живее в Женева, където Рошфор^[1] ѝ е препоръчал неговите съчинения. Прочела всичко преведено от госпожа Бентсон в „Revue des deux Mondes“ и желаела да превежда при същите условия. При същите условия! Ама че изгодно!?

Леополд, разбира се, се съгласи като пожела да получава половината от нейния хонорар. Заедно с писмото той ѝ изпрати един разказ. Наскоро след това на страниците на „Revue des deux Mondes“ действително се появи това произведение, а изпратеният от преводачката половин хонорар превишаваше сумата, която Леополд получаваше за нов разказ в Австрия или Германия.

* * *

През зимата Щауденхайм най-сетне се върна в Брюк. Вечер, когато Леополд пишеше, ние отново играехме шах. Между другото мъжът ми демонстрираше страхотна фантазия в стремежа си да ми

измисля тоалети, които ме хвърляха в отчаяние, но аз криех това от него. Същата зима например той ме издокара със светлозелена пола и червен жакет с черни ревери, а на главата ме накара да си сложа черна драгунска фуражка, гарнирана с хермелин.

Когато за първи път се появих на улицата в този ужасен вид, Щауденхайм, който вероятно ме беше видял през прозореца, ме попита:

— От кое модно списание сте взели днешния си тоалет?

— Идеята е на мъжа ми.

— Нали е великолепен? — попита Леополд.

Щауденхайм го погледна накриво:

— Така е, но според мен би подхождал повече на някоя циркова ездачка.

Очаквал похвала, Леополд мълчаливо преглътна обидата и се оттегли в кабинета си. Тогава Щауденхайм за първи път ми заговори за мен.

— Дали не ви обидих със забележката за вашия тоалет?

— Не.

— Защо рискувате да ви се присмеят?

— Това доставя удоволствие на мъжа ми.

Той внимателно ме погледна в очите и каза:

— Знаете ли с какво най-много печелите моето възхищение?

Аз му направих знак да замълчи, но той продължи:

— Не, вие спокойно можете да изслушате онова, което ще ви кажа — и Леополд също. Възхищава ме най-много това, че сте чудесен другар на своя съпруг. Предполагам, че тъкмо в това е тайната на щастливите бракове. С каква готовност приемате всички негови приумици. Друга жена не би се съгласила... По този начин вие винаги ще го имате... Само едно не ми е ясно, защо ви нарича „господарка“, а себе си „роб“.

* * *

Ти му подаваш пръст да го спасиш, а той ти грабва цялата ръка. Същото стана и с мене от момента, в който от уважение към литературната слава на Леополд се съгласих на компромис и започнах

да изпълнявам неговите прищевки. Сега започна да ме моли да му изневерявам. Първоначално категорично отказвах, но съпругът ми изобрети начин да победи моето упорство.

Леополд изслуша с мълчание отказа ми, без да изрази някакво недоволство, но от този ден напълно престана да пише. Минаваха седмици, месеци, и вече очаквах деня, в който щяхме да останем без всякакви средства. Споделих с него тревогата си.

Той като че ли само това чакаше.

— Ти навярно смяташ, че на мен ми е така лесно да пиша книги, както на теб да плетеш чорапи. За да работя, имам нужда от настроение и поощрение. Ти знаеш какво искам да кажа. Ако искаш от мен да печеля за теб и децата ти, то и ти трябва да дадеш своята лепта. Човек може да си помисли, че искам от теб нещо невероятно. Приемаш като най-тежка жертва това, което може да ти достави удоволствие.

Не ми оставаше нищо друго, освен да отстъпя.

Аз отново очаквах дете. Заедно с Лина щяха да станат три. Колкото и икономично да живеехме, парите вечно не достигаха, тъй като постоянно се появяваха непредвидени разходи — ту ни заплашваха, че ще ни съдят заради неизплатени дългове, ту от издателството или от вестника не ни изпращаха хонорар. Накратко, моите скромни спестявания неизбежно се топяха. А и когато Леополд пожелаеше да купи нещо скъпо, аз не смеех да му се противопоставя, защото парите всъщност си бяха негови.

Но имаше и нещо друго. Откакто живеех със Захер-Мазох аз неизменно бях или бременна, или кърмех дете и тези задължения ми се струаха далеч по-важни отколкото удовлетворяването на неговите желания. Ако отстъпех, не беше изключено да забременея. Между другото, в семейството ни вече имаше дете, чиято майка не бях аз. Бях убедена, че не трябва да се допусне раждането на дете, чийто баща да не е той. С ужас отхвърлях тези противни и опасни за нашето щастие мисли. Бях обаче объркана и не се решавах да му кажа категорично: Не!

Леополд не разчиташе повече на Щауденхайм, затова се зае да ми намери друг любовник, но много скоро се убеди, че в Брюк нямаше голям избор. Наложих се да замина за Грац и там да потърся своя „Грък“, както Леополд наричаше любовника. В романа му „Венера в кожи“ любовникът е грък и моят бъдещ прелъстител трябваше да

играе същата роля в предстоящата драма. Аз много исках, ако е възможно, да съкратя моето пребиваване в Грац, за което ми помогна една случайност. Очаквахме да получим пари, които бяхме предназначили за предстоящото пътуване. Сумата дойде, но бе по-малка и не позволяваше да се прекара в хотел повече от седмица. Бях благодарна на обикновено неблагоприятната към мен съдба.

Леополд ми заръча всекидневно да ходя на театър, повече да се разхождам и да търся запознанства в хотела, тъй като жена, която е сама, винаги може да завърже интересни контакти.

Наложи се обаче, както кожите и разкошните тоалети в моя куфар, така и съветите му да върна чисти и недокоснати. Щом пристигнах в Грац, писах на Леополд, че по пътя са ме заболели зъбите и че ако не ми минат, веднага се връщам у дома. Получих бърз отговор: „Върни се, тъй като изгарям от желание да те видя“.

Ние действително не можехме да живеем дълго разделени; аз тъгувах за децата, а той така свикна да бъде постоянно с мене, че не можеше да се оправи сам.

* * *

Горещото ми желание да имам неприличащо на баща си русокосо и прекрасно дете се изпълни. Може би именно заради това мъжът ми прие детето просто с обожание. Аз обаче знаех, че това чувство може бързо да премине, така както на времето се случи с Лина: той едва не измъчи детето с любовта си; а сега тя почти беше престанала да съществува за него. Когато от сърцето му изчезне любовта, той няма да чувства никакво задължение към детето, тъй като у него любовта й дългът съвпадаха.

Изведнъж с ужас разбрах, че всичките ми надежди се градят върху заблуждение. Такава заблуда беше страстната му любов към мен, към децата, към дома. Ако фантазията му го тласне в друга посока, нищо не би могло да го спре. Той ми казваше:

— Знаеш ли, Ванда, ужасявам се от мисълта, какво ще стане с мен, ако те загубя! Аз съм решил — ако ти умреш, да убия себе си и децата.

При тези думи той пребледняваше, лицето му помръкваше, а погледът му замираше от страх. В тази минута не лъжеше: той просто се заблуждаваше.

* * *

Вече споменах, че отново бях бременна. Този път не се радвах, струваше ми се несправедливо. Имам ли право в моето положение да създавам деца. Нима на моите рожби е съдено, както и на мен, да имат детство, изпълнено с нужди и лишения? Със сълзи в очите мислех за тяхното бъдеще. Аз можех да пожертвам живота си за избрания човек, но имах ли право да завлека в ямата и децата си?

А мъжът ми задълбаваше мъката:

— Ако искаш, ти можеш да имаш и цяла дузина деца, само не забравяй, че за мен, освен Саша, никой друг няма да съществува. Саша — това е чудо на красотата и ума и ние сме длъжни да го дарим с цялата си любов, на която сме способни. И макар че моята любов към тебе има съвсем друг характер, ми се струва, че като те обичам, аз го лишavam от чувствата си.

Следователно бащата отхвърляше нероденото още дете. Само веднъж в живота си Захер-Мазох удържа на думата си и това беше този случай.

* * *

На 25 ноември 1875 година аз отново родих син.

На другия ден, изтощена и равнодушна към всичко, от леглото чух мъжа ми да говори на младата и хубавка акушерка:

— Вие, навярно, сте много силна, госпожице Цюбризехер?

— Това е наложително при моята професия.

— Как мислите, по-силна ли сте от мене?

— Може би, господин докторе, вие сте по-силен, но нямате необходимия опит.

— Искате ли да си премерим силите?

— Добре — отговори със смях акушерката.

— Само че облечете някоя кожена дреха на жена ми...

— А тя няма ли да се разсърди?

— Не, това само ще я позабавлява. Впрочем, тя сега спи.

Той ѝ помогна да облече коженото ми палто и двамата влязоха в неговата стая. Аз чувах шума от боричкането, учестеното дишане, приглушения смях и атаките им. Разгорещени от борбата, те влязоха при мене. Аз ги погледнах.

— Не спиш ли? Ние ли те събудихме? Представи си, аз исках да си премерим силите с госпожица Цюбризахер и тя ме събори.

— Аз мислех, господин докторе, че сте по-силен от мене.

— Честно казано, така е, ала не е удобно да се бориш с жена — не знаеш как да я хванеш.

— О, с мен, господин докторе, можете да се борите като с мъж — на мен ми е безразлично.

— Отлично! Още утре ще проверим. Ще ви покажа аз какво мога... Ти нали нямаш нищо против, Вандичке?

Усмихнах се и само поклатих отрицателно глава: не исках акушерката да долови неискреност в гласа ми...

Оттогава у нас всеки ден се провеждаше борба между Леополд и госпожица Цюбризахер. След два дни мъжът ми се върна запъхтян от кафенето, влезе в стаята ми, размаха вестник и радостно възкликна:

— Ванда, открих Грък! — и ми прочете една обява от „Винер Тагеблат“, в която пишеше, че млад, богат, красив и енергичен господин търси млада, елегантна и красива дама за „съвместни развлечения“.

— Трябва незабавно да му се отговори, защото подобен случай едва ли скоро ще се повтори! Красив, енергичен и богат! Тъкмо това ни трябва! Аз винаги съм мечтал Гръкът да бъде богат, понеже са ни нужни пари.

Не бях в състояние нито да му се противопоставя, нито да потърся някакво извинение. В момента се чувствах толкова слаба, че майка ми ме хранеше като малко дете. Погледнах изумена Леополд, когато каза, че трябва незабавно да отговоря на обявата — аз просто не можех да пиша. Той ме успокои:

— Ние ще те настаним така удобно в леглото, че изобщо няма да се умориш.

Той ме повдигна, подложи зад гърба ми възглавници, а на коленете ми постави дъска, върху която разположи писмените принадлежности, после хвана ръката ми и започна да я движи върху хартията. С негова помощ писмото беше готово.

Към текста беше приложен мой портрет. Още с първата поща, разбира се, до поискване, се получи отговор също с фотография голям формат. На нея беше сниман красив млад мъж, облечен в ориенталски костюм.

Леополд беше наелектризиран. Не преставаше да се любува на портрета, като непрекъснато се провикваше:

— Гръкът! Гръкът!

Писмото съдържаше адреса на подателя и беше подписано с името Николас Тайтелбаум.

Аз му отговорих по същия начин, по който бях написала първото писмо.

— За бога, оздравявай по-скоро, моя чудесна, възхитителна Вандичка, за да може час по-скоро да свършиш тази работа! О, знаех си, че ще ме дариш с най-висшето щастие в живота! Това е толкова необикновено — собствената ти жена да ти доставя такива наслаждения! О, ще видиш как ще те любя сега!

Той купи угоени билета и скъпо вино, а майка ми трябваше цял ден да готви, за да възстановя по-бързо силите си. Между закуската и обяда ме караше да пия яйца с мляко, разбити собственоръчно от него. А кореспонденцията продължаваше. Беше решено срещата да се състои в хотел Мюрцушлаг.

Леополд, обезумял от нетърпение, се зае с моя тоалет. Малко преди това той ми поръча дълго и широко черно плюшено манто. Беше подплатено и гарнирано с кожа и беше толкова тежко, че смазваше плещите ми. С това манто трябваше да пътувам.

Дори когато бях здрава, притеснителните дрехи не ми бяха по сърце. А сега изпадах в отчаяние само при мисълта за тази тежест. Но това далеч не беше всичко. Според Леополд още, от пръв поглед трябваше да направя впечатление и той прибави към мантото високи ботуши, каквито жените носеха тогава по време на езда, както и агнешката си шапка.

— Ти ще изглеждаш очарователно и оригинално — Тайтелбаум веднага ще разбере, че има работа с необикновена жена.

Този ден след обяда Леополд излезе от къщи. Седях сама в стаята си и държах на ръце бедничкото мургаво бебе, което беше копие на баща си, но което таткото дори не погледна. Детето лежеше кротко и спокойно, като че ли чувстваше, че никой в семейството не се интересува от него. Мислех за това, че утре ще остане без мене, мислех за студа, за снежните преспи, които спъват движението на влаковете, мислех за моето пътуване и за целта му. В края на краищата се разплаках от отчаяние.

Майка ми ме завари обляна в сълзи. Бедната старица мислеше, че зет ѝ е най-благородният човек на земята и че аз съм най-щастливата жена. Сълзите ми я поразиха.

— Какво става с тебе?

Тъй като въпреки всичко трябваше да ѝ кажа за заминаването, обясних сълзите си с това, че ми е мъчно да оставя детето.

— Как така изведнъж реши да пътуваш? Ти си още толкова слаба, а въвн е толкова студено! Нима мъжът ти те пуска? — мама недоверчиво поклати глава. — Това е невероятно! Той не знае каква опасност те застрашава! Аз ще поговоря с него.

— Мамо, моля те, недей! Налага ми се да замина.

— А бебето?

— Трябва да се постарая да не чувства моето отсъствие.

— С помощта на краве мляко ли? Надявай се! Той и без това е толкова слабичък!

Независимо от всичко на другия ден тръгнах. Освен коженото манто, ботушите и шапката на Леополд, за по-голяма оригиналност той ми връчи един кучешки бич. Изпрати ме на гарата. Всички наши познати, които знаеха, че току-що съм родила, ни гледаха с удивление. До тръгването на влака мъжът ми даваше наставления как да се държа с Тайтелбаум. Щом влакът потегли, незабавно изхвърлих през прозореца бича. С най-голямо удоволствие бих направила същото с мантото и шапката, ако не се страхувах, че ще замръзна.

При мисълта за изпитанията, които ме очакваха, се почувствах толкова потисната, че едва не се разплаках отново. Спря ме мисълта, че би било смешно да се явя на среща със зачервени от плач очи.

Ако онзи, който ме очакваше, е порядъчен човек, ще му разкажа цялата истина и ще го помоля да ми прости и да ме пощади. Ако обаче се окажеше развратник, който очаква пикантно приключение и е готов

да се възмути от моите признания — какво ще стане тогава? В хотела, аз щях да бъда напълно в негова власт. Премислях и премислих, докато влакът се носеше между снежните стени.

Когато машината спря на гара Мюрцушлаг, видях Тайтелбаум, който ме очакваше. Веднага го познах по снимката. Лицето му изразяваше доброта и това ме ободри. Чакаше ни шейна, която ни откара до хотела. По пътя Тайтелбаум ми каза, че е много ядосан, тъй като стаите ни са студени, въпреки че в тях горяха печки.

Наистина стаите бяха страшно студени. Влязохме, Тайтелбаум затвори вратата и тревогата отново ме завладя. За да дойда на себе си, аз реших веднага да започна откровен разговор, но той ме прекъсна още след първите думи.

— Извинете, че ви прекъсвам, но преди да ми кажете каквото и да било, трябва да ви призная, че зная коя сте.

В главата ми проблесна: „толкова по-добре, тогава по-лесно ще ме разбере“, но все пак неговото признание ме учуди. Той забеляза това и продължи:

— Разбрах съвсем случайно, както, става в романите. Трябва да ви кажа, че във Виена, в дома на майка ми, живее баронеса Кевец. Когато веднъж я бях посетил по молба на моята майка, видях в гостната ѝ фотография, напълно еднаква с тази, която получих от вас. Разбира се, заинтересувах се да разбера, коя е тази дама и баронесата задоволи любопитството ми.

Тогава аз разказах всичко на Тайтелбаум. Той беше чел „Венера в кожи“ и не бяха нужни дълги обяснения. Завърших изповедта си с признанието, че само преди десет дена съм родила и сега все още не се чувствам добре. Разказах му също колко много страдания ми струва пътуването дотук и го помолих да не настоява за нищо и да не увеличава душевните ми терзания.

Тайтелбаум ме изслуша внимателно и съчувствено. Когато свърших, той ми целуна ръката и каза:

— Ценя високо вашето доверие и ви моля да ме считате за свой искрен приятел.

Обядвахме заедно. Тайтелбаум ми разказа за себе си и за своя дом, с който очевидно се гордееше. Чувствах се много зле, тъй като в гърдите ми напираше млякото и от това едва движех ръцете си. Усещах, че силите ме напускат. Като забеляза това, Тайтелбаум ми

предложи да изпия чаша вино. От него ми стана малко по-добре. Но до тръгването на влака, с който трябваше да си замина, имаше още много време. Тайтелбаум беше млад, с гореща кръв, че беше в реда на нещата след няколко часа в компанията на млада жена, която се е надявал да притежава, да прояви минутна слабост. Но той мъжествено се пребори със себе си и се отнесе към мене деликатно и нежно.

На раздяла ние горещо си стиснахме ръцете.

* * *

Във вагона през цялото време си задавах въпроса: как да обясня на Леополд, че не стана така, както той желаше?

Леополд ме чакаше на гарата. Имаше такъв възбуден вид, лицето му бе така изкривено, че се изплаших — дали не се е случило нещо лошо у дома. Оказа се, че докато ме е чакал, Леополд е преживял убийствена мъка при мисълта, че му изневерявам с Гръка. Тогава му обясних, че нищо особено не се случи, тъй като щом разбрал каква е работата, Тайтелбаум ми е казал, че никога, не би имал смелостта да приеме ролята на Гръка по отношение на такъв забележителен човек, какъвто е Захер-Мазох, пред когото той се прекланял. Бе заявил, че по-скоро би се отказал да ме притежава, отколкото да направи един велик човек смешен в собствените му очи.

Мъжът ми благополучно преглътна позлатеното хапче и дори се почувства необикновено горд от уважението, което внушава.

Вкъщи ме разпита за всички подробности и аз бях длъжна да му предам целия разговор с Тайтелбаум дума по дума. При това трябваше да внимавам за всеки израз, за да не се злепоставя. Почувствах такава физическа и душевна умора, че се страхувах да не умра от изтощение. За щастие моите мъки бяха прекратени от идването на Щауденхайм. Леополд стана да го посрещне и весело му каза, като че ли му съобщаваше приятна новина:

— Жена ми току-що пристигна от Мюрцушлаг.

— Жена ти... от Мюрцушлаг... — учудено повтаряше нищо неразбиращият Щуденхайм. — А нима тя вече става?

— Да, стана още вчера и днес предприе това пътуване.

— Но защо?

— Наложил се да замине по много важна работа.

— Навярно работата е била наистина много важна, иначе ти не би рискувал живота ѝ.

— Тоест, какво значи рискувал?

— Това, че днес температурата е минус 24 градуса. Всички училища са затворени, децата и жените не излизат навън. За да излезеш, трябва действително да имаш неотложна причина, особено за жена, която току-що е родила и още не се е възстановила напълно.

— Да, но моята жена не бива да се сравнява с другите — това, което е вредно за тях, съвсем не ѝ действа.

— Искаш ли да изиграем партия шах?

Тази внезапна промяна на разговора, и самият тон във въпроса на Щауденхайм дълбоко ме трогнаха. Изведнъж ми се прииска да се доближа до него, да притисна главата си до мощната му гръд и да го помоля да ме защити, да ме отведе оттук...

Преизпълнена от обида и болка, аз се строполих на пода пред леглото, заврях глава във възглавницата, както правех в детството си, и зарихах...

* * *

На сутринта новороденото показва признаци на дизентерия. Бях толкова болна, че лекарят, който се опасяваше за двамата ни, ми забрани да кърмя малкото. Въпреки нашите грижи обаче състоянието му непрекъснато се влошаваше. На Бъдни вечер доктор Шмид ми призна, че не е по силите му да помогне на болното и аз трябва да бъда готова за най-лошото.

Изпълнена с отчаяние, паднах върху възглавницата. Покъртен от майчината мъка, докторът каза, че все пак не трябва окончателно да губя надежда и че той ще опита радикално да промени храненето на детето. Препоръча ми да варя в продължение на няколко часа месо без тлъстини и сухожилия, нарязано на дребни парченца, заедно с ориз и получената млечнобяла отвара да дам с биберон на болното дете. Веднага се захех да приготвя бульона и след няколко часа бебето получи първата порция от него. Яде с желание, а след това заспа. Легнах си и аз.

Събудих се чак на сутринта и първата ми мисъл беше, че детето вече е мъртво. Изтичах към креватчето и видях, че спеше спокойно и дълбоко.

— Спасено е! — възкликнах с облекчение. Същото потвърди и доктор Шмид, когато по-късно ни навести. От този ден детето започна да се оправя и оздравя напълно; месният бульон направи истинско чудо.

[1] Виктор-Анри маркиз дьо Рошфор-Люсе (1830–1913), френски публицист и политик. Б.пр. ↑

* * *

В Брюк ние често се срещаме с младата семейна двойка Х. Госпожа Х. която дълго време остана за мене загадка, силно ме заинтригува. Тя беше двадесет и две годишна жена с красива фигура и приятно, макар и некрасиво лице. Особено ме впечатляваха очите ѝ — малки, блестящи и дълбоки, те изглеждаха като две ярки искри, които трептяха над някаква загадъчна бездна. На човек му се искаше да се наведе и да надникне в тях, за да проникне в тайната, която охраняваха. Тези очи поразително контрастираха с извънредно спокойното лице на госпожа Х.

Правеше впечатление, че мъжът ѝ много я обича. Те имаха вече две деца, но нито той, нито децата вълнуваха нейната душа. Тя изглеждаше напълно чужда в своя семеен кръг, въпреки че към всеки се отнасяше ласкаво и с доброта. Аз обаче чувствах кипящ живот под тази вечно хладна и спокойна външност, чиято тайна нейните очи едновременно пазеха и издаваха.

С домакинството и децата се занимаваше една роднина на мъжа ѝ, докато тя прекарваше времето си в четене и музика. Инстинктивно умееше да подбира само хубави книги. Изобщо не разбираше хората и посещаваше само нашия дом. Разговаряше малко и никога не засягаше темите, които интересуваха другите млади жени: мъжете, семейството, тоалетите, домакинството и развлеченията. Когато се случеше да разговаря с мене, а това ставаше само насаме, тя говореше малко. Щом като някой страничен човек или мъжът ѝ се доближаваха до нас, млъкваше. Понякога хващаше ръката ми, стискаше я силно и, като ме гледаше със загадъчните си очи, я целуваше. Въобще тя се интересуваше от всичко, което се отнася до мене. Направи ми впечатление, че моите деца тя целуваше по-нежно, отколкото своите. Когато по някакъв повод шеговито я упрекнах за това, тя спокойно ми отговори:

— Ах, моите деца...

— Но, нали те са ваши!

— Това е чиста случайност. По същия начин те можеха да бъдат на друга жена.

— Аз не мога да кажа същото за моите.

— Не, тези деца не биха могли да бъдат на друга жена.

През пролетта тя с часове береше за мене теменужки на края на горичката и ме молеше при лунна нощ в точно определен час преди лягане да гледам към полето, залято с лунна светлина. Тя правеше същото и мислеше за мене. Най-сетне дойдох до извода, че тя ме обича силно, и че тази любов не ѝ носи щастие, а само страдания. Съвсем определено виждах, че когато до мене застане някой, независимо дали е мъж или жена, тя се измъчваше от ревност. А между другото ние с нея дори не бяхме приятелки и за няколко години познанство изобщо не станахме близки. Тази любов ме трогваше, но не я разбирах.

И ето че в един прекрасен ден разкрих тайната на отношението ѝ към мене.

Бяхме получили покана за бала на студентите от минното училище в Любек. Тъй като Леополд и господин Х. искаха да отидат, решихме да пътуваме заедно.

В хотела наехме две стаи — едната за обличане на мъжете, а другата за жените. Аз бързо си смених тоалета, облякох се в бяла копринена рокля и отстъпих огледалото на госпожа Х. Докато я чаках да се приготви, седнах на един малък стол и съм задрямала от топлината. Изведнъж се събудих от гореща целувка по рамото. Огледах се учудено и видях госпожа Х. вече в бална рокля. Лицето ѝ изразяваше уплаха и удоволствие едновременно.

— Вие ли ме целунахте?

— Да.

— Какво е станало?

Госпожа Х. изглеждаше напълно променена. Лицето ѝ, обикновено спокойно, изразяваше мъчителна страст, която я правеше почти красива.

— Вашите чудесни бели рамене... бялата рокля... всичко излъчваше нежност... и тази сдържаност на приказна царица... — каза тя с дълбок, треперещ атлас. — Не можах да се сдържа...

— Какво говорите?

Тя беше много бледа и очите ѝ като че ли още повече потънаха. Коленичи в моите крака, зелената ѝ муселинена рокля се разстла като пяна — това ѝ придаваше необикновен вид. Цялото ѝ тяло трепереше ѝ тя страстно целуваше ръцете, шията, раменете ми.

Положението ставаше неловко, но за щастие скоро се чуха стъпките на мъжете и тяхното влизане прекъсна мъчителната сцена.

По време на бала често улавях устремения към мене поглед на дълбоко хлътналите очи. Сега обаче те ме плашеха и аз извърщах глава.

* * *

Майка ми неочаквано ни напусна. Срећнала някакви стари приятели, за които отдавна нищо не знаела, и те я убедили да замине. Така и не разбрах каква беше причината и от какво беше недоволна.

Бях длъжна да се грижа за материалното ѝ благосъстояние, но при нашето финансово положение не можех да съм сигурна, че винаги ще успявам да ѝ осигуря средства. А когато живееше при нас, с удоволствие делях с нея всичко. Постарах се да ѝ обясня това, но тя настоя на своето и замина. Останах сама с мъжа ми и децата.

Леополд постоянно се оплакваше от всевъзможни болести и дори си измисляше несъществуващи. Досега беше само мнимо болен. Ала от известно време действително се разболя и най-лошото беше, че болестта му не можеше да се определи. Външно се проявяваше в убийствена тъга, независимо от това с какво се занимаваше. Тази тъга все повече се усилваше и се стигна до там, че той започна да ридае да се прощава с мене и децата, убеден, че скоро ще умре.

Не мога да кажа кой от нас страдаше повече от тези пристъпи. Измислените му болести не ме тревожеха и аз успявах да го убедя, че те са плод на неговата фантазия. Сега обаче работата беше сериозна. Наистина, аз успях да скрия от него тревогата си и да му внуша, че това са само нервни пристъпи, от каквито страдат повечето писатели. Той ми вярваше и забравяше за страданието веднага, щом като отминеше. Малко ме успокояваше фактът, че въпреки пристъпите Леополд беше свеж, бодър и дори понапълня.

Стараех се да се самоуспокоявам, но никога не можех да бъда напълно спокойна. Тъй като винаги спях с децата, сънят ми беше много лек. Веднъж ме събуди шумолене от стаята на Леополд. Втурнах се към него и видях, че той се облича.

— Какво правиш? — извиках аз.

Той ме погледна учудено и разсеяно, като че ли беше забравил какво е искал да прави. После, след като се опомни, ми отговори:

— Стори ми се, някой ми каза, че у нас е избухнал пожар, бързах да се облека, за да не изгоря в леглото. Смятах да скоча през прозореца.

Цяла нощ седях в леглото, без да мигна, готова да хукна при мъжа си, ако отново се опита да скача през прозореца.

— Когато на другия ден говорихме за случилото се през нощта, Леополд каза, че ако не бях влязла навреме в стаята, той непременно е щял да скочи през прозореца. Плашеше ме мисълта, че ако сънят ми беше по-дълбок, това нещастие без съмнение би се случило. След този епизод наредих на слугинята да слага дюшек до леглото на мъжа ми и дълго време спях на него. Оттогава Леополдовите пристъпи, с които бях започнала да свиквам, още повече ме безпокояха.

От само себе си се разбира, че се стараех всячески да съпреживявам неговите фантазии и търпеливо изслушвах вечните му монолози за моята предстояща измяна, защото само по този начин се разтоварваше и избавяше от мъчителните пристъпи. Понякога въображението му отиваше твърде далеч и тогава с нетърпение чаках да настъпи нощта, когато ще мога да изляза от ролята на жесток властелин и отново да стана такава, каквато съм.

Сред всичките тези тревоги и неприятности ме успокояваше само едно — повече нямаше да имам деца. След последното раждане реших, въпреки ужасните последствия, да нямам повече деца.

Тъй като не можех да обясня на Леополд решението си, аз му казах, че жената не може едновременно да ражда, да кърми и да има любовник. Този път той прояви разбиране и се съгласи.

В края на 1876 година ние заминахме заедно с децата за курорта Фролейтен, където се настанихме в най-усамотеното място — в къщата на горския надзирател на края на гората. Между нашите нови познати най-много ми допадна генералшата баронеса Урбан. Тя също от сърце се привърза към мене и помежду ни се завърза приятелство, което продължи и след заминаването ни.

Тя беше нежна жена със светли, леко златисти коси и с ръце... Колко красиви бяха тези ръце! Никога не съм виждала по-хубави! Тя ги показваше учудващо умело върху тъмния фон на кадифените мебели или в облаци от фини дантели. Изящни и фини, бели и нежни,

те напомняха с розовите си кранчета крехките венчелистчета на разцъфтяваща ябълка.

Тези малки ръчички бяха толкова слаби, че никак не е чудно, гдето не можах да задържат задълго дружбата ни.

Ние прекарвахме заедно много време и тя ми разказваше историята на своя живот. Аз слушах внимателно, но не ѝ говорех нищо за себе си, тъй като не бях наясно дали имах право да споделям с нея. Беше ми тежко да не ѝ се отплащам с доверието, с каквото тя ме даряваше. Навярно ѝ се струвах странна, както и на всички, които ме познаваха.

Понякога, отстъпила пред желанията на съпруга си, играех билиард в казиното с разкопчано кожено жакетче и с коси, сплетени на плитки, които се спускаха на гърба ми. Пушех, флиртувах с мъжете и нарочно си придавах лекомислен вид. Предизвиквах презрителните усмивки на жените, само очите на баронесата, боязливо устремени в мене, ме хвърляха в смут и чувствах как силите ме напускат.

През този период от семейния ни живот бяха написани най-блестящите произведения на моя мъж.

Получените известия от Париж бяха толкова приятни, че също спомогнаха значително за подема в работата му. В „Opinion nationale“ се появи романът „Идеал“, „Завещание“ — в „Republique Francaise“; Меляк и Халеви поискаха разрешение да напишат оперетка по темата на един от разказите му; разбор на произведенията му, придружен от неговия портрет беше публикуван в „L'univers Illustre“. Женевски вестник помести отзив за неговото „Завещанието на Каин“: „Тези творби, — писа той — са отзвук на грандиозна епопея, чийто герой е страдащото човечество. Захер-Мазох съедини в себе си темперамента на Байрон и формата на Мериме“. В „Revue des deux Mondes“ Бюлоз, с когото Леополд преди беше в обтегнати отношения, изявяваше желание да отпечата негов роман. По романа „Шпионинът“ Рошфор и Бюнах предлагаха да направят пиеса, в която главната роля трябваше да играе Сара Бернар. За това ни съобщи Екатерина Щребингер, която се сгоди с Рошфор. Аз бях на „ти“ с нея. Тя ни писа, че годеникът ѝ без съмнение ще бъде избран за президент на републиката и ни убеждаваше тогава непременно да отидем в Париж, където тя и Рошфор активно ще участват в представянето ни.

В Берн директорът на издателската къща Хелер искаше да открие собствена фирма и възнамеряваше да се заеме с произведенията на Захер-Мазох, и изобщо да не издава други книги.

Блестящото бъдеще на моите деца винаги беше пред очите ми. Желанието да ги видя щастливи, богати и горди със знаменитото име на баща си ме караха да жертвам личното си щастие. Това желание беше толкова силно, че моята жертва ми изглеждаше нищожна и нито минута не се замислих върху нея.

* * *

В Брюк се върнахме през октомври. Леополд се чувстваше толкова ободрен и освежен, че се захвана за работа с настървение, каквото отдавна не бях забелязвала. Но през ноември времето рязко се влоши, Леополд настина, прегракна и цялата зима лежа болен.

През тази зима спомените за моята младост все по-често ме навестяваха. С учудване забелязах колко нищожни бяха всички мъки и страдания на моите минали дни в сравнение с душевните мъки, които сега изживявах. Преди всички мои печали и огорчения бяха следствие на чисто външни лишения и недоимък, докато сега страданията извираха от дълбините на човешката природа. Някаква ужасна сила ме потискаше и угнетяваше.

Доктор Шмид забрани на Леополд да излиза и тъй като болното му гърло не се поддаваше на никакво лечение, мъжът ми се изплаши и си въобрази, че има възпаление на белите дробове. Напразно се стараех да му докажа, че човек, който има великолепен апетит и който се поддържа в добра форма с всекидневни гимнастически упражнения, които не го уморяват, не може да бъде сериозно болен.

Бях твърдо убедена, че заболяването му не е опасно, но той беше толкова изплашен, че отхвърли всякаква мисъл за работа, като едва отговаряше на неотложните писма. Колкото повече мислеше за болестта си, толкова по-често получаваше нервни пристъпи. Съвсем определено забелязах, че в дните, когато успях да отвлека вниманието му от болестта, припадъците не се появяваха. Ето защо не се отнасях сериозно към заболяването му и всячески го разсейвах: с разговори, въпреки забраната на лекарите. Той не обичаше да остава

сам и по цели дни аз бях с него. Домакинството се занемари. Изобщо не излизах навън и не приемах никого. Добре че мъжът ми обичаше децата да са винаги край него, иначе съвсем нямаше да ги виждам.

Единственият човек, с когото бих желала да контактувам, и в когото можех да намеря подкрепа — барон Щауденхайм — не се върна през тази зима в Брюк и аз бях принудена всичкото си време да прекарвам в компанията на болния.

От момента, в който Леополд откровено ми призна, че с мене се надява, да преживее „Венера в кожи“ с „по-големи наслаждения“, отколкото с госпожа П., между нас нямаше друга тема на разговор. Потиснат от мисълта за смъртта, болният намираще утеха като си въобразяваше всевъзможни наслади. От своя страна аз трябваше да измислям всички онези жестокости, на които трябваше да го подложам. Мисълта ми обаче работеше лошо и той често ми се притичваше на помощ. Неговото въображение нямаше граници и ме водеше по нечисти пътища, насочваше всяка моя крачка.

Бях принудена да причинявам невероятни изтънчени страдания на болен телом и духом човек и когато, изнемощяла от задушавашите ме сълзи, повече не можех да продължавам, той вдигаше ръце и започваше да ме моли:

— Измъчвай ме, още ме измъчвай!... И колкото повече страдания получавам от тебе, толкова по-щастлив ще бъда!

Тази ужасяваща бездна от мъка и страдание му носеше опияняваща наслада!

Аз се стараех да се боря със собствената си природа, за да го направя възможно най-щастлив. Чувствах как силите ме напускат, как изнемогвам под своя кръст; тогава си спомнях за децата и мисълта за тяхното щастие ми вдъхваше бодрост да продължавам тягостния път.

Така изминаха няколко месеца. Положението не се изменяше. Тъй като нямах никакъв опит, виждах в неговото поведение начало на безумие и реших да се обърна за съвет към доктор Шмид. Откровено му разказах за всичко.

Докторът ме изслуша внимателно и с пълно съчувствие. Той не откри признаци на умствено разстройство, но ми се стори, че имаше опасения за нещо друго. Посъветва ме да се старая да запазя доверието на мъжа си и без да преставам да изпълнявам неговите фантастични приумици, да се опитам да въздействам върху разума му. Смяташе,

че ако се отнасям към всичко от позициите на „честта“, ще постигна голям успех. Не можах да се успокоя. В състоянието, в което се намираше, разумът и честта не действаха на мъжа ми и затова реших да изчакам докато стане малко по-спокоен.

След известно време големият ни син се разболя от бронхит. Докторът предполагаше, че болестта може сериозно да засегне белите дробове. Предстоеше ми мъчителна нощ. През деня на всеки десет минути детето пиеше противовъзпалителен сироп и ако нощта минеше без усложнения, опасността щеше да бъде преодоляна.

Болестта на любимия син силно подейства на мъжа ми и собственото му нервно заболяване премина. Той се преобрази напълно и всичко онова, което толкова ни измъчваше през цялата зима, отшумя като ужасен, необясним кошмар. Леополд изрази упорито желание, да прекара нощта до леглото на болното дете, докато състоянието му не се подобри.

Въпреки опасността, която заплашваше моя син, аз бях почти щастлива, тъй като болестта преобрази баща му и го изведе от обичайната духовна криза. Ние двамата със страх гледахме стрелката на часовника и изпълнявахме препоръките на лекаря, без да се отдалечим от леглото на момчето дори за миг. Седяхме до болното, наблюдавахме спокойния му сън и се любувахме на розовото лице, заобиколено от венец руси коси, разпилени върху възглавницата. Леополд не криеше мъчителното изражение на лицето си, я очите му се наливаха със сълзи.

— Ако загубя това дете, — промълви той като че сам на себе си, — аз не мога да живея нито минута. Трудно ми е да обясня какво представлява за мене този малчуган. В него има нещо толкова неземно, възвишено, сякаш е пришелец от друг свят. Как ли ще протече животът му?

— Да, и аз често съм се замисляла, какъв ли ще бъде животът на тези деца. Потиска ме мисълта, че навярно ще бъде пълен с опасности.

— Какво искаш да кажеш?

— В ролята на „Венера в кожи“ аз няма да имам време да се занимавам с тях, и бедните деца ще са захвърлени на прислужницата — какъв ли живот ги очаква? Замислял ли си се върху това поне веднъж?

— Да, но може да се намери човек, който специално да се занимава с тях.

— Това е възможно, но ще се наложи да се заплаща трудът му, а ние нямаме средства. А и би ли се съгласил някой чужд човек да те замести в сърцето на Саша?

— Моят Катци никога няма да престане да обича баща си.

— Да, убедена съм, че това ще е така, докато баща му бъде с него. Представи си обаче, че те дам на знатния си и богат любовник, който ще те откъсва от децата ти за седмици и месеци и ще прави с тебе каквото си поиска. Къде ще бъде твоят Саша?

Стъписан, той ме гледаше с широко отворени очи.

— Това действително е ужасно. Не съм се замислял, трябва да се намери някакъв изход.

— Прекрасно, но не виждам как да се избегне това?

— Не бива да се изисква от една млада жена като тебе да се откаже от личен живот само защото има деца.

— Защо ми говориш така? Защо преиначаваш всичко? Аз обещах да изпълня желанието ти и на всяка цена ще удържа на думата си. Искам обаче добре да помислиш върху евентуалните последствия. Не искам нищо лично за себе си, аз съм щастлива с тебе и децата. Като изпълнявам желанието ти обаче, и като се жертвам за тебе, искам да си дадеш сметка за последствията, тъй като единствено ти ще си отговорен за тях. Запомни това добре.

— Приемаш всичко прекалено сериозно. Не може ли да се мине без трагедии? Нима не можем да бъдем щастливи двамата с тебе и с нашите деца, ако ти си имаш любовници?

— Възможно е и да си прав. Възможно е децата да не пострадат, както и ние с тебе, но може да се случи и обратното. Помисли си: а ако изведнъж аз искрено се влюбя в любовника си и избягам с него?

— Не, не, няма да го направиш! Най-прелестното в случая е, че си прекалено честна и вярна, за да забравиш свещения си дълг. А и какъв смисъл има да бягаш от мене? Аз мечтая единствено ти да се влюбиш в друг. Жадувам да се изпълни това желание и очаквам чудеса...

— И на тебе ти е безразлично, че всички ще наричат жена ти блудница?

— Моя скъпа Ванда, обикновено светът мълчи, докато мъжът прикрива жена си. Що се отнася до неизказаните гласно мнения, всеки може да мисли каквото си ще. Ти просто ме учудваш. Когато като девойка замина с мене за Виена, ти не се поколеба нито за миг. Сега какво те смуцава?

— Тогава принадлежах само на себе си и имах право да не се съобразявам с никого. Сега имам синове и нося твоето име.

— Поведението на жената не засяга честта на мъжа, а децата трябва да се възпитават така, че да не обръщат внимание на предразсъдъците и условностите на обществото. През цялото време ти разбираше моите странности и не зная защо поставяш толкова препятствия.

— Възможно е сега вече да не ти вярвам така безрезервно.

— От какво се страхуваш?

— От това, че още при първата ми измяна ти можеш да поискаш развод... Да ме лишиш от майчинство...

— Нямах никакви основания за подобни опасения, но съм доволен, че си помислила за това. За да си сигурна, че не те застрашава опасност, ще ти потвърдя писмено, че за всичките постъпки си получила моето съгласие и в бъдеще няма да имам никакви претенции. Освен това ще ти подпиша празни бланки, за да бъдеш спокойна.

Този разговор се водеше съвсем тихо, за да не пречим на детето, което сладко спеше и ни се усмихваше насън. Леополд отиде в кабинета си и след няколко минути се върна с въпросния документ и няколко празни бланки. Той беше изключително доволен — сега беше невъзможно да не изпълня желанието му.

Стана полунощ и аз го посъветвах да отиде да си легне. Добре, че се махна. Чувствах се отчаяна и крайно разбита. Мислите ми бяха объркани. Приближих се до прозореца и погледнах навън. Градът беше заспал и в тишината под снежното наметало имаше приказен вид. С нетърпение очаквах да свърши нощта, но времето като че беше замряло и нямаше изгледи скоро да настъпи денят. Погледът ми се спря върху заявлението и непопълнените, но подписани от Леополд бланки. От тази нощ са изминали двадесет и седем години и пред мене отново са те, избледнели и пожълтели, както в онези паметни часове. Това е всичко.

Търсех успокоение и сили в любовта си към моето дете. Наведох се над него и целувах малката ръчичка върху одеялото дълго и тихо, за да не разтревожа сънищата му.

* * *

Нощта мина спокойно. Пристъпът на кашлицата не се повтори и опасността отмина. След няколко дни детето беше напълно здраво. От този момент започна да се подобрява и състоянието на моя мъж. Радостта, че неговият любимец е спасен, го разтърси и той позабрави своята болест.

Чудесните слънчеви дни, предвестници на ранна пролет, дадоха възможност на двамата болни да излизат по обяд на слънце. Всекидневните разходки свършиха своето. Болестта на мъжа ми видимо отшумяваше, а той се изпълваше със сила и бодрост. Преживените през зимата ужаси започнаха да избледняват, като че ли прогонени от рано настъпващата пролет.

Доктор Шмид намираше, че острият климат на Брюк е вреден за здравето на Леополд и ни съветваше да го напуснем. Аз не споделях мнението на лекаря и макар че ми беше много жал да се разделя с това прелестно градче, трябваше да се подчиня. Решихме да се преселим отново в Грац щом получим нужните пари.

* * *

Пари! Често се замислях над въпроса какво ще правим, след като изхарчим всичките си средства за пренасянето. В последно време Леополд въобще не работеше и ние живеехме с хонорарите от негови предишни произведения. Лошите последствия от преживяната зима щяха да се почувстват през лятото. Не желяех да тревожа мъжа си със своите съмнения и затова, въпреки притесненията си, мълчах. Отмина месец май.

Тъй като в Грац ме очакваха много скучни, трудни дни, не исках да се лиша от някои удоволствия. Сутрин, когато Леополд работеше, вземах децата и отивахме в околностите на Брюк, най-често в

покрайнините на гората. Там прекарвахме очарователни часове. Беше тихо и просторно. В тишината на чудесната природа децата, весели и красиви (Лина също много се разхубави), радостно и безгрижно тичаха и чуруликаха заедно с птичките, които летяха високо и плавно в синия лазур над тях. От гората долиташе кукането на кукувицата и аз се питах за моята съдба. Тук, в тишина и уединение, далеч от тягостните преживявания, чувствах лекота, бях щастлива.

След обяд също излизахме на разходка, но тя беше друга. С нас идваха мъжът ми и прислужницата и ние се отправяхме към планината, тъй като Леополд много обичаше да върви пеша. Когато детските крачета се уморяваха, вземахме на ръце нашите малчугани или сядахме някъде да починем, докато умората преминеше и децата отново можеха да вървят.

При тези излети Леополд също се чувстваше щастлив. Често участваше в детските игри и в такива минути самият той приличаше на дете. Гонеше с увлечение пеперудите, от време на време притичваше до мене и малко уморен, но много доволен, ме прегръщаше и ме целуваше по бузата. Шепнеше: „О, моя нежна, моя прекрасна женичка.“ В такива мигове си задавах въпроса, защо мъжът ми не се задоволява с обикновеното щастие, но да го упреквам би било също така жестоко и безсмислено, както да упрекваш сакатия за неговия недъг. Преживените тази зима ужаси, както и всички страдания, които наблюдавах в този човек, още повече ме привързаха към него. Подхранвана от съжаление, любовта ми пусна дълбоки корени. Беше невъзможно да гледаш как човешко същество изпитва такива ужасни нравствени мъчения и да останеш безучастен.

Реших, че трябва да мобилизирам цялото си мъжество, за да мога в нужния момент да бъда силна и готова. Бях твърдо решена да вървя напред.

През юни 1877 година се преместихме в Грац.

* * *

Временно се настанихме в предградията, в Розенберг, където намерихме малка квартира — две спални и кабинет. От мебелите пренесохме само най-необходимото. Тъй като около къщата имаше

градина, а недалече — гора, децата имаха възможност по цял ден да бъдат на чист въздух. Щом като Леополд приключеше работата си, ние отивахме при тях.

Тези щастливи часове обаче, бяха смущавани от остра липса на пари. След като Леополд не беше работил цяла зима, нямаше откъде да очакваме хонорар и финансовото ни положение беше много лошо.

От Женева и Париж получихме известна сума от преводи, но тя бе толкова малка, че веднага се стопи. Вече изобщо не излизахме от къщи, за да не правим неволни разходи. Леополд избягваше да пише писма, за да не харчи излишни пари за марки, но всичко това в края на краищата малко ни помагаше и ние бяхме принудени да продадем част от мебелите и да заложим някои предмети! С ужас виждах, че приближава денят, в който няма да имаме с какво да купим хляб за децата.

Посъветвах Леополд да се обърне към Милеровския фонд и да поиска заем. Връщането на парите нямаше да е проблем, тъй като по това време в списание „Umber Land und Meer“ беше приет за публикуване негов роман, който трябваше да се появи след няколко месеца. Не беше лесно да ме послуша, но обстоятелствата го принудиха. След няколко седмици обаче получи отказ. Леополд не можеше да ми прости унижението, а и аз самата вече съжалявах, че му бях дала такъв съвет.

Огорченията и неприятностите никога не идват сами. Ужасно е да виждаш глада по лицата на своите деца. И ето, веднъж след оскъдния обяд ми хрумна да освободя прислужницата. Това обаче никак не беше лесно, защото момичето работеше у нас вече няколко години, отличаваше се с доброта и честност и аз спокойно й поверявах децата. Освен това ме смущаваше мисълта, че трудно бих се справила без странична помощ, тъй като нито за минута не можех да оставя мъжа си сам, а трите ни дечица също имаха нужда от грижи.

Бях потънала в тези нерадостни мисли, когато в стаята влезе Леополд. Лицето му беше смутено и развълнувано.

— Нова глупост! — каза той. — Канф се отказал от длъжността си и ми пише, че утре заминава за Грац.

Канф беше непознат за мене човек, който пишеше на мъжа ми ласкателни писма. Ласкателството винаги се харесваше на Леополд и чрез него можеше лесно да се спечели доверието му. Ото Канф, който

работеше в някаква книжарница в Берлин, намираше, че там не е на мястото си и отдавна молеше да го вземем за секретар. Леополд му обеща да сторим това по-късно, но ето, че той вече пътуваше насам. Това беше всичко, което знаех за това същество.

Гледах мъжа си със страх.

— Нима не можеш да го спреш?

— Но той вече е тръгнал.

Замълчах. Разбирах добре, че това е специална тактика на мъжа ми, която прилагаше по отношение на мене, когато желанието и мнението му бяха в разрез с моите. Тогава той скриваше своите постъпки и намерения, докато не ме поставеше пред свършен факт. Очевидно така беше и сега.

Замълчах, защото не исках да издам своето недоволство.

— Какво мислиш да предприемеш? — попита той.

— Ще направя онова, което ти самият беше длъжен да направиш.

Ще му разкажа откровено, без заобикалки в какво положение са финансовите ни дела и ще го помоля да се върне обратно, откъдето е дошъл.

— Не забравяй, че самият аз го обнадеждих.

— Ти постъпи неразумно, но това не му дава право да нахлува насила в живота ни. Постъпката му е твърде лекомислена.

— Все пак не е хубаво веднага да върнеш горкия човек.

— Не разбирам защо — ние не сме го канили.

Чувствах, че се задушавам от яд, но ми беше приятно да наблюдавам затрудненото положение на Леополд.

— Впрочем, ако на тебе ти е приятно и ти е жал да го върнеш, остави го за „секретар“, но какво заплащане си му обещал?

— За заплащане не може да става и дума. Аз му написах в какво материално затруднение се намирам след болестта и той ме помоли само за разрешение да се настани да живее при нас.

— Нима ти е толкова необходим?

— В дадения момент изобщо не ми трябва.

— Тогава може би ще го изпратиш в „дадения момент“ в Берлин?

Колко му струва това пътешествие?

— Нищо, аз му осигурих безплатен билет.

— Чудесно, тогава най-добре нека да си замине обратно.

— Не, ще е неловко. Искам да ти предложа да го оставим да поживее няколко дни у нас. Той сам ще види нашето положение и тогава ще ми бъде по-удобно да поговоря с него и да му предложа да си намери по-подходяща работа, докато аз си стъпя на краката в материално отношение. Съгласна ли си?

Нямах друг избор. Възраженията нямаше да доведат до нищо, а кавгите и вълненията биха го отвлекли от работата му.

Нашият „секретар“ се яви на другия ден. Освен чисто материалните съображения, почувствах към него лична неприязън. Лицето му имаше безобразен вид, а говорът му беше отблъскващ. Аз не можех да понасям сухия, отсечен, като че ли режещ берлински акцент. Дебелите му устни, широкият сплескан нос, малките, късогледни, като че ли търсеци очи, които при разговор пронизваха, глупавото чело — всичко това предизвикваше чувство на отвращение. По отношение на работата той също не беше кой знае каква ценност. Имаше отвратителен почерк, който трудно се разчиташе, и по цели дни седеше мълчаливо или излизаше някъде на разходка. Дори мъжът ми, който беше винаги снизходителен към хората, заяви, че този „секретар“ е съвсем неинтересен човек. Да му се намери друга работа не можеше да става и дума. Този човек, който виждаше, че е напълно безполезен за нас и който, разбира се, забеляза затрудненото ни материално положение, нямаше никакво намерение да ни напусне.

Въпреки паричните затруднения, Леополд се чувстваше бодър и весел и работеше много. Бях възхитена от него, още повече, че самата аз бях твърде унила. Налагаше се непрестанно да потискам в себе си и да не позволявам да се прояви обхваналото ме отчаяние. Ограничаваше ме необходимостта, която караше Леополд толкова усилено да работи, за да печели пари. При тези обстоятелства работата му не можеше да бъде сполучлива и в действителност излизаше слаба.

В такива дни винаги ме поразяваше невзискателността на мъжа ми. Той се лишаваше от всичко: не пиеше, не пушеше, обличаше се необичайно просто и затова, когато получавахме пари, нямаше право да му откажа изпълнението на някое негово желание. Желанията му бяха скромни и в повечето случаи се заключаваха в някоя разходка, в доставянето на удоволствие на децата, веднъж или два пъти годишно — в купуването на късо кожено палто за мене. Леополд никога не носеше пари в себе си. Всичко, което получаваше за произведенията

си, даваше на мен и аз харчех, както намеря за добре. Става въпрос за парите, които оставаха след покриването на старите дългове. Откровено казано, аз не знаех какви бяха тези дългове, тъй като с тях винаги се занимаваше брат му Карл, комуто той изпращаше пари за погасяване на вноските.

Любимо развлечение на Леополд беше нашата обичайна тема за разговор. Аз свикнах да гледам на полета на фантазията му като на нещо неизбежно. Трябваше да се примиря с това. Главната ми грижа беше да не допусна нещо, което би засегнало неговата чест.

Не можех да избегна личната неловкост, но от двете злини тази беше по-малката и аз избрах нея. Още в първите дни от пребиваването ни в Розенберг Леополд публикува обява в един от местните вестници, че „млада и красива жена желае запознанство с енергичен господин“.

Някой си граф Агъмс, не зная кой точно, тъй като тази фамилия е много разпространена в Грац, откликна на обявата. По желание на Леополд срещата ни трябваше да се състои в гората, където самият той, скрит в храстите, щеше да ни наблюдава, за да „изпита мъките на ревността“. Графът вече ме очакваше на определеното място.

Усърдно зает с поставянето на монокъла си, Агъмс не забеляза, когато се доближих до него; от изненада стъклото се изплъзна от ръцете му. Смутен, той не знаеше дали да заговори или да се заеме с поставянето на упоритото стъкло.

— Недейте — му казах аз — без него сте много по-интересен.

Той беше нисък и съвсем нямаше вид на енергичен човек с трудноразбираемостта си произношение и безличната си физиономия. С радост бих отпратила графа да си отиде, но мисълта за дебнещия Леополд ме възпираше. Въпреки това ми се прииска да го лиша от удоволствието да изпита „мъките на ревността“.

Като се разхождахме из гората, графът се препъна в корена на едно дърво и се просна в целия си ръст. Макар че не се удари, костюмът му се изцапа, а монокълът се счупи. Като стана, той се сбогува с мене и ме помоли да го известя за мястото и времето на следващата ни среща.

Щом си отиде, мъжът ми веднага дойде при мене. Очевидно неговите „мъки на ревността“ не бяха толкова ужасни, тъй като беше весел.

— Колко интересна жена си! Аз се натъквам на нови черти в характера ти. Беше просто очарователна, когато му се смееше така заразително.

— Чу ли всичко, за което си говорехме?

— Всичко, до последната дума.

— Какво ще кажеш, ако направя този граф-глупак твой властелин, който ще може да се разпорежда с тебе, както си иска? Това ще бъде истинска жестокост, за която изобщо не си се замислял.

Той се разсмя високо.

— Ти не можеш да постъпиш така, тъй като това не би отговаряло на нашия договор.

— Какво общо има тук договорът, надявам се, че няма да ми натрапваш вкусовете си?

— Тъй като ти вършиш това не по собствено желание, а се жертваш за мене, трябва да се съобразяваш с моите желания. Аз искам да ме поставиш в подчинение на красив и умен човек.

— Да, но аз притежавам друг договор, по силата на който мога да правя всичко, което пожелаея. Съгласи се, че с подписването на този договор ти постъпи много непредвидливо.

— Ако ставаше въпрос за друга жена, трябваше много да внимавам, но зная, че ти си твърде умна и честна, за да очаквам нещо опасно за моето достойнство или за нашето щастие.

— Искаш ли да скъсаме договора и веднъж завинаги да се откажем от тази история?

— Не, никакви опасения няма да ме накарат, да унищожа това условие. Самата мисъл, че съм в ръцете ти и можеш да ме принудиш да правя каквото поискаш, както и чувството на страх, което ме кара постоянно да треперя пред тебе, ми доставят неизразима наслада.

* * *

Случаят ме срещна с интересна личност — поетесата Мария Холм^[1]. Леополд често ми беше разказвал за нея и дори за някогашната им любов, останала без последствия. Не изпитвах особено желание да се запознаем. Откакто се върнахме в Грац, Канф често ѝ носеше книги и тя винаги ни изпращаше по него поздрав и ни

канеше да я посетим. Самата тя не излизаше през зимата навън, поради което не можеше да дойде у дома. Не желаех да мисли, че имам особени причини да избягвам запознанство с нея, затова веднъж с Леополд отидохме да я посетим. Тя беше странна жена, която не излизаше през зимата поради силните студове, през лятото — поради силните горещини, през есента пък — защото е прохладно.

При първата ни визита тя ни прие в тясна стаичка, която ѝ служеше за спалня и в която главно място заемаше креват, поставен под бял балдахин. За годините си тя изглеждаше твърде млада и свежа. Беше облечена в тоалет от черно кадифе, с който по всяка вероятност, някога бе посещавала двора, тъй като беше с несъразмерно голям шлейф, контрастиращ с малката стаичка. Черните ѝ коси, които тя най-малко три пъти седмично навиваше, бяха пуснати свободно и покриваха гърба и раменете ѝ, а върху тях беше метнато парче старо перде, което беше стилно и много ѝ отиваше.

Говорихме за любовта, тема, която поетесата владееше до съвършенство. Тя ни излагаше новите си оригинални възгледи, способни, вероятно, да преобърнат целия свят. Разказваше за сегашните извращения, намираще, че се налага да се създаде нова раса, която е призвана да впълти в себе си свръхчовешкото и човешкото; според нея това ще стане, когато чиста жена се съедини с непорочен мъж. Тя ни уверяваше, че този нов човешки род ще произлезе от самата нея.

— Вие дори не подозирате, мой скъпи Захер-Мазох, колко велико събитие ще стане в тази малка незабележима стаичка, в която се намирате сега — каза тя.

От смущение мъжът ми не знаеше какво да каже.

— Вече десет години — продължи тя — аз се подготвям за това. Десет години вода чист живот и непрекъснато размишлявам. Сега съм непорочна и очаквам също такъв непорочен младеж, който ще ми помогне да създам първия свръхчовек.

Ние изумени гледахме жената, която имаше намерение да стане родоначалничка на нова раса. Като устреми към мен черните си пронизателни очи, тя неочаквано попита:

— Можете ли да ми кажете Канф дали е... неопетнен?

— Вие се интересувате дали е непорочен? — казах аз.

Като се отвърна от мене и насочи вниманието си към Леополд, тя продължи:

— Често се питам: дали Канф не е моят избраник? Той ми разказваше, че никога не е притежавал жена и понякога ми се струва, че това е истина. Как мислите, годен ли е да изпълни тази изключителна мисия?

— Да, струва ми се, че не грешите.

— Защо мислите така?

— Защото очевидно е необикновен човек, и смятам, че за талантива жена като вас няма да бъде трудно да разбуди в него онова, което още дреме?

По-нататък тя ни обясни какво нарича „очовечаване на божествената искра“ и отново ни изуми.

Не съжалявахме за нашата визита: тя беше твърде поучителна. Освен това Канф ни се представи в съвсем различна светлина. Леополд беше напълно прав, като каза, че Канф е необикновен човек. От известно време той съвсем се измени. Когато пристигна от Берлин, имаше вид на разумно същество. Сега вече не беше така. Пусна си дълга коса, разпиляна по раменете му, а по-рано ходеше късо подстриган. Косата му обаче не беше тънка и мека като на поетесата, затова не лежеше гладко на главата му, а стърчеше като настръхнала, което му придаваше смешен, глупав вид. Неочаквано се влюби във вратовръзки в светли и нежни тонове, носеше силно отворена жилетка и в илика си винаги имаше цветете.

През лятото тоалетът му се допълваше от чадър и ветрило. И когато безвкусен и пъстър, с малка шапка върху бухналите си коси се разхождаше на тънките си и дълги крака, служеше за подигравка на минавачите и предизвикваше възторга на момчетата, които с викове тичаха подире му и го замерваха с камъни.

Всичките му старания да бъде естет се обясняваха с високата мисия, която му бе отредена от родоначалничката на новото човечество.

* * *

Навярно съдбата ни беше отредила да се срещаме постоянно с оригинални хора.

Имах нужда от французка, тъй като исках да започна да вземам уроци по френски език. Нашият книжар ми препоръча някоя си мадам Мари, която трябваше да идва при мене три пъти седмично. Тя олицетворяваше истинския тип французка: нисък ръст, жива и грациозна, красиви очи и сухо лице, беше още млада и се обличаше с онази изискана простота, типична за парижанката. Ние четяхме с нея френски книги, след което беседвахме. Тя имаше скромно образование и затова винаги ме учудваше с прекрасните си обноски. На въпроса ми защо е дошла в Грац, ми обясни, че била замесена в работите на комуната и, опасявайки се от арест и изгнание, предпочела да замине. Спасил я немски офицер, който впоследствие ѝ станал съпруг. Той принадлежал към известна аристократична фамилия, и тъй като бил зависим от роднините си в Дрезден, трябвало да я напусне — те не приели брака му с французката. Според думите ѝ сега тя живеела с една продавачка в парфюмерийния магазин „Лукс“. Много се обичали и били щастливи. При описанието на приятелката си тя влагаше топли чувства, граничещи със страст.

Скоро забелязах, че по отношение на мене тази жена проявяваше същата странност, както мадам Х. и това ме караше да се опасявам. След като бях предупредена, поставих помежду ни известни прегради и тъй като беше умна, тя веднага разбра всичко. Благодарение на нейния разум и тактичност, ние можахме да продължим уроците, които винаги протичаха много весело. Влюбената малка французка, жизнерадостна по природа, се стараеше да потисне чувствата си, с което изглеждаше много забавна. Приемах на шега всички нейни старания и по такъв начин можех свободно да изказвам мнението си, което я довеждаше до отчаяние.

Веднъж тя пропусна два урока и когато дойде отново ми разказа, че като забелязала любовта ѝ към мене, приятелката ѝ се опитала да се самоубие от ревност. Французката ми заяви, че е решила да се откаже от уроците, тъй като ѝ е много трудно да изостави приятелката си, която искрено обичала и безкрайно съжалявала. Разказът ѝ беше пълен с такова неподправено огорчение, в гласа ѝ звучеше такава простота и искрена преданост, че неволно ме трогна и аз почти се примирих с тяхната странна връзка.

* * *

И преди отношенията ни с французойката да приемат такъв странен обрат, имахме друго запознанство от подобен характер. Предмет на общото ни внимание станаха две девойки, дъщери на военен и на чиновник в съда, свързани в подобна дружба. За тях бяхме чули още докато живеехме в Брюк и сега понякога ги срещахме на улицата. Веднъж получихме от тях писмо, с което молеха да се запознаят с нас. Леополд им изпрати любезен отговор и те ни посетиха.

Нора, по-възрастната, беше висока и пълна. Тя старателно се стремеше да прилича на мъж. Ходеше с късо подстригана руса коса, ала нищо не можеше да направи с по женски закръглената си фигура. Минена беше олицетворение на блян от вълшебна приказка. Беше пониска, с много красива и грациозна фигура. Не носеше корсет и беше много гъвкава. Девствените ѝ гърди бяха високи, лицето ѝ бледо, спокойно, озарено от чудесни тъмни очи с полуотворени клепачи.

Според думите на Нора родителите на Минена не били доволни от приятелството им и дори се опитали да ги разделят, но Минена се поболяла от мъка и родителите, уплашени да не би да умре, били принудени да повикат Нора. Когато тя пристигнала, болната оздравяла. Затова Нора се смяташе за спасителка на Минена и твърдеше, че по право ѝ принадлежи.

Докато Нора ни разказваше всичко това, Минена я гледаше с преизпълнен от любов поглед и когато Нора свърши разказа си, тя страстно я прегърна и целуна.

Както разбрахме впоследствие, Нора проявявала лекомислие в любовта, което дълбоко огорчавало чувствата на Минена. Веднъж Нора ни разказа за едно от своите похождения, което много ни развесели. То беше свързано с името на поетесата Мария Холм, която, както споменах, имаше особени възгледи за създаването на новата раса. Наскоро след запознанството им Мария решила, че Нора е именно онзи юноша, предопределен да ѝ помогне в осъществяването на идеята за обновяването на човечеството. Отначало Нора приемала всичко на шега, но когато видяла, че Мария няма да се ограничи само с теоретичните постановки, престанала да я посещава. Ала не било

лесно да се отървеш от маниачка, влюбена в идеята за своята „велика мисия“. Като видяла, че Нора повече не идва при нея, Мария решила сама да я посети.

Веднъж цялата прислуга в къщата, където живеела Нора, била развълнувана от вестта, че при тях е дошла и вече се качва по стълбите булка. Тълпа от любопитни обградила стълбите, за да види къде ще отиде. Девойка в чудесна булчинска премяна носела в ръцете си кошница с цветя, които разхвърляла наоколо, оставяйки след себе си цветна пътека.

Всеки се интересувал при кого е дошла.

Нора веднага разбрала коя е булката. За да ѝ попречи да дойде при нея, тя се заключила в стаята и заръчала на прислугата да уведомява всеки, който я търси, че е заминала. В това време на вратата настойчиво се позвънило. Увеличаващата се тълпа от любопитни с интерес следяла действията на непознатата. Вратата се отворила, но вместо радушен прием недоумяващ слуга доста грубо отпратил разочарованата булка, която набързо си тръгнала в сватбената си карета, принудена засега да отложи изпълнението на заветната идея за възраждане на човешката раса.

[1] Мария (Мия, Мина) Аугуста Елизабета Холм (1845–1912) — поетеса, авторка на детски стихове. — Б.пр. ↑

* * *

Двете приятелки често ни гостуваха. Тъй като по думите на Нора, Минена притежавала писателски талант, Леополд горещо я съветваше да пише, като обещавахе да помогне за публикуването на произведенията ѝ. Действително, той успя да помести нейно разказче в някакъв вестник, което хвърли Минена в неописуем възторг, а на мене ми напомни за сходното начало на собствената ми дейност на писателското поприще.

През лятото често предприемахме екскурзии с двете девойки. Въпреки че ненавиждаше жените, Канф много искаше да се покаже в компанията на красиви и изящни госпожици, но ние не го вземахме с нас, понеже беше много смешен.

Тъй като знаеше, че Канф е заел мястото ѝ в „Пещерата на Розите“, както Мария Холм наричаше стаята си, Нора го кръсти с не особено завидно име. Под влияние на Мария той беше добил по-голяма самоувереност и не долавяше насмешката. Единственото нещо, което го смущаваше в необикновеното му призвание беше това, че започна да пълнее. От Берлин той дойде висок и страшно слаб, а сега малкото му носле се губеше между надути бузи. Очевидно съзерцателният живот и австрийската кухня, на която обръщаше голямо внимание след продължителните разходки, му действаха добре. Наистина, според думите му животът в Грац с постоянните разходки и посещения на театри бяха за него значително по-привлекателни, отколкото сивото всекидневие в берлинската книжарница. Това за мене беше много трогателно!

* * *

Макар че нашите нови познати ни посещаваха едва ли не всекидневно, между нас не възникнаха особено близки отношения. Досещах се, че към нас ги влече не личната симпатия, а по-скоро комерсиалното желание да използват Леополд за литературната

кариера на Минена. Освен това, въпреки нашия топъл прием, те не можаха да потиснат своята недоверчивост.

Ние живеехме в толкова тесен кръг, че не беше възможно нито Канф, нито слугинята да не забележат известни странности в моето поведение. Аз бях влязла в ролята си и за да си намеря любовник, посещавах сама карнавали и постоянно получавах писма до поискване. Като не знаеха истинското положение на нещата, те съжaliaваха горкия ми съпруг, а уважението им към мене силно се разклати, тъй като виждаха в мое лице една лекомислена особа, недостойна за такъв мъж. Мнението на Канф не ме интересуваше, но неуважението на прислужницата ме огорчаваше силно. Тя бе добра девойка и много обичаше децата, а и към мене първоначално беше силно привързана и се отнасяше с почит. Сега обаче, като виждаше странното ми поведение, тя почти ме намрази. Колкото и да ми беше тъжно, трябваше да се откажа от нея. Видях с каква тъга си тръгна от нас, вървейки редом с кочияша, който откарваше багажа ѝ, и едва не се разплаках. Тя до края остана вярна на себе си: горчиво плака, когато се сбогуваше с децата, а на мене дори не каза довиждане. Като гледах след нея от прозореца, с мъка на сърцето си мислех колко ли още честни хора ще ми обърнат гръб, приемайки ме не за тази, която бях в действителност.

* * *

През април 1878 година получихме писмо от Екатерина Щребингер, която живееше в Женева. Тя ни известяваше, че надеждите ѝ за брак се стопявали, тъй като приятелите на годеника ѝ Рошфор били възмутени от намерението му да се ожени за германка (бащата на Екатерина беше баварец). Те го заплашили, че ако се ожени за нея, ще го лишат от високопоставеното му положение в тяхната партия и го съветвали да се прости с всякаква надежда да стане някога президент на републиката. Екатерина признала за основателни тези причини за разваляне на годежа и решила, че е по-добре да има в лицето на Рошфор президент-приятел, отколкото журналист-съпруг. Повече обаче не искала да остане в Женева и решила да се премести да живее недалеч от нас. Скоро след това получихме телеграма, че пристига.

Двамата с Леополд отидохме на гарата да я посрещнем. Докато чакахме влака, бях заинтригувана от група оживено ръкомахащи италианци и се приближих до тях, за да ги наблюдавам по-добре. В това време влакът пристигна и тълпата пътници ми попречи да се върна при мъжа си. Само от далече видях, как от първа класа слезе млада, изящна, слабичка девойка, и като видя Леополд, с радостен вик се хвърли към него. Протегна двете си ръце и го целуна по устата. След такава темпераментна среща аз преднамерено реших да не се доближавам, а да наблюдавам отдалеч какво ще последва.

Като уредиха получаването на багажа, напълно погълнати от разговора, те излязоха пред входа на гарата, наеха файтон, като оставиха багажа за друг, и заминаха. Дори не се сетиха за мене. Разбира се, аз също не бързах да ги настигна.

Когато се върнах у дома Леополд ме запита:

— Къде се загуби? Ние никъде не можахме да те намерим!

Нищо не му отговорих и пристъпих към Екатерина. Тя посрещна и мен с целувка. Изглежда, че е очаквала не без известно удоволствие да избухне свада загдето Леополд не беше ме потърсил на гарата. Като че ли искаше да ни даде възможност да се поскараме малко, без да ни се меси, но аз не се възползвах от великодушието ѝ, което определено я учуди.

Вечеряхме заедно и Екатерина си тръгна за хотела. С нея бързо се сблизихме и тя ни разказа подробности за бившия си годеник, за живота му в изгнание и за децата му. Каза ни и за надеждите, които приятелите на Рошфор му възлагат. Тя се прекланяше пред него и същевременно му се надсмиваше. По всичко личеше, че не го обича кой знае колко и предпочита да има в негово лице президент-приятел.

Преди да пристигне в нашия град Екатерина бе останала известно време в Париж. По препоръка на Рошфор тя се е движела в кръга на журналисти, запознала се е с най-новата литература и е научила доста клюки. Получила е предложение от Бюлоз и когато му отказала, той повторил предложението си писмено. Аз ѝ се поскарах ласкаво за този отказ, тъй като намирах, че никак не е лошо да бъдеш жена на редактора на „Revue des deux Mondes“, но тя ми отвърна, че Бюлоз е толкова глупав, че тя не би могла да живее с него дори едно денонощие.

Аз много харесвах Екатерина, харесвах маниера и да се изказва за всеки и за всичко, харесвах ума ѝ, развит от Рошфор. Тя по нищо не приличаше на другите: беше напълно оригинална, много естествена млада жена, която не се стараеше да скрива същността си. При това беше много привлекателна, а изяществото ѝ беше толкова неподправено вродено, както и нейният характер. Въпреки че беше слаба, тя имаше широки рамене, тялото ѝ беше силно и гъвкаво, като излято от стомана, а движенията грациозни, като на породиста кобилка. Екатерина имаше тъмноруси коси, малки, но блестящи и живи очи и правилен нос с подвижни ноздри. Долната ѝ устна беше леко издадена напред и устата изглеждаше малко груба, но беше много характерна.

На следващия ден след пристигането си, Екатерина се срещна у нас с Нора и Минена. Нора незабавно се влюби в нея, а тя, като се забавляваше, поощряваше оригиналния си поклонник. Свидетел на всичко това, Минена потъна в мъка.

Нора помогна на Екатерина да си намери квартира при госпожа К. вдовица на военен, която живееше с дъщерите си и сина си, капитан от генералния щаб. Увлечена от новата си позната, Нора напълно забрави Минена и до полунощ помагаше на Екатерина да се настани.

* * *

Няколко дни след като Екатерина пристигна Леополд организира в нейна чест излет в гората Юдендорф, закъдето ние се запътихме заедно с децата. Беше чудесен ден. Леополд се чувстваше превъзходно в компанията на три красиви девойки. Най-голямо внимание обаче отделяше на Минена, тъй като искаше да развие и насочи забележителния ѝ, по негово мнение, талант. Те водеха сериозни разговори, като за тази цел малко страняха от компанията.

За мое велико удоволствие от известно време Леополд престана да говори с мене на любимата си тема, което си обяснявах с влиянието на Минена. Бях доволна, че литературата отвличаше него и Минена от техните заблуждения.

Другите две девойки също образуваха двойка, но от по-друг характер. Нора така се беше вживяла в ролята си на поклонник на

Екатерина, че съвсем спокойно можеше да мине за красив юноша, ако не беше облечена в женски дрехи, които правеха мъжките ѝ маниери много смешни. Навиваше за себе си и за Екатерина цигари — за себе си дебела, а за „дамата“ — съвсем тънка. Носеше чадъра на Екатерина, поддържаше я и отстраняваше от пътя ѝ клоните или, когато Екатерина сядаше на земята, лягаше в нейните крака и ѝ се любуваше.

Аз се заех с децата, които се веселяха на воля. Разпоредих да им донесат палачинки, мляко и ягоди с каймак, което беше за тях истински празник. За мене това също беше един от най-щастливите дни.

След като децата се нахраниха, на трапезата седнаха възрастните. Поднесоха ни прочутите в Юдендорф грамадни раци, на които отдадохме нужното внимание. Екатерина така хареса рациите, че нареди да изпратят една кутия на Рошфор в Женева. Ядохме с голям апетит и всички се чувствахме превъзходно. Леополд беше остроумен, девойките — очарователни, и радостно започналият ден завърши много весело.

За наше най-голямо учудване обаче на другия ден у нас не дойде нито Нора, нито Минена, а Екатерина се отби само за малко и каза, че Нора цял ден е у тях и не може да се избави от нея. Ние не разбирахме защо така внезапно те прекратиха визитите си у нас. Но именно те вдъхновиха. Леополд да напише своята „Божя Майка“.

Дружбата на Екатерина с Нора продължи не повече от седмица. Скоро Минена заболяла и не пускала Нора да се отлъчи нито на крачка от нея.

След време Екатерина, нападайки по някакъв повод Захер-Мазох, когото аз защитавах, каза:

— Ти изобщо не трябва да се застъпваш за него, защото той лъже и тебе!

В желанието си да разбере, какво означават тези думи, аз ѝ възразих:

— Не, не вярвам!

— Така ли? Знаеш ли, че той е писал на Минена, предложил ѝ е да избяга с него в Германия, да приеме там протестантството и да се венчаят, след като се разведе с тебе; че е спокоен за материалното си състояние, тъй като му предлагат сигурна работа? Как се нарича това, нима не е измама? Лъже те, че не може да живее без тебе, а мечтае как

по-скоро да те напусне. Нора ми показва писмата му и аз лично ги четох. Мога да ти кажа едно: те и двете искрено го ненавиждат.

Споменаването на мястото, за което знаехме само аз и Леополд, беше за мене доказателство, че казаното е истина. Какво можех да направя? Отдавна бях разбрала на какво е способен гениалният ми съпруг. Не желяех да говоря с него за това, нито да се ядосвам. Дълбоко в душата си аз все пак го смятах за добър и честен човек. Трудно беше да се промени нещо в него и нямах друг избор, освен да го приема такъв, какъвто е. Всъщност нямаше нищо сериозно. Това беше една от чудатостите му, обясними с желанието да придаде известен колорит на живота, което е простимо за един писател. Аз не вярвах, че той може да осъществи плановете, които излагаше в писмата си до различни жени. Не вярвах, че може да ни напусне — мене и децата — и черпех силите си от това неверие.

* * *

Най-много ми тежеше, че всички негови нелепости поставяха двама ни в неловко положение. Фактът, че в минута на раздражение срещу Леополд Екатерина ми разказа всичко, беше доказателство, че тя се отнася към мене с по-голямо уважение, отколкото към другите, тъй като на нея обикновено ѝ доставяше удоволствие да създава неприятности на хората.

Екатерина не живя дълго в къщата на госпожа К. Там тя се чувстваше твърде по семейному и това не ѝ харесваше. След известно време си намери две стаи във вилата на баронеса П. на Бетховенщрасе.

Видът на чужденка и изяществото на Екатерина накараха обществото на Грац да ѝ обърне внимание. Всички я приемаха за много богата жена и това, струва ми се, беше вярно. Съвсем наскоро беше станала пълнолетна, бе получила наследство от майка си и имаше намерение с „шик“ да пилее парите си. Купи си елегантна двуместна карета и когато се разхождаше с нея всички погледи бяха вперени в „хубавата францужойка“. Когато идваше с нас на театър, ложата ни ставаше център на всеобщо внимание.

Интересът на околните я забавляваше и тя всячески се стараяше да го подсилва. Често сама си поръчваше цветя и си изпращаше

телеграми, и когато пристигаха, придобиваше такъв забавно учуден вид, че ние искрено вярвахме в съществуването на реални податели, докато веднъж тя самата със смях не си призна дяволиите. Започна да взема уроци по езда и скоро можеше да язди добре. В изящна амазонка, с цилиндър върху чудесните си руси коси, с гъвкаво стройно тяло, със самочувствие, като че ли цял живот е яздила кон, Екатерина беше очарователна.

По време на ездата тя винаги бе съпровождана от капитан К. Въпреки младостта му, той беше вече в генералния щаб. Имаше елегантен вид и много повече ѝ подхождаше като спътник, отколкото като учител по езда. Освен това капитанът можеше да ползва безплатно конете, с които се разпореждаше.

Аз винаги се възхищавах от Екатерина. Тя се отнасяше към живота с учудваща лекота и, шегувайки се, преодоляваше всякакви препятствия, които се изпречваха на пътя ѝ. С необикновен усет улавяше лъжата, преднамереността, грубостта и пошлостта, и ако не ги използваше за свои цели, винаги се отнасяше към тях с ненавист.

За пример може да послужи баронеса П. Тъй като не знаеше къде да дене своя твърде компрометиран син, тя реши да го натрапи на францужойката, която според нея нямала нищо против да стане баронеса. С цел да опипа почвата, в един прекрасен ден баронесата я покани на чаша чай, но Екатерина веднага разбра замислите ѝ и изигра баронесата.

Майката и синът толкова омръзнаха на Екатерина, че тя започна да ги нарича „дървеници“.

* * *

Когато оставахме с Екатерина сами, тя винаги беше в добро настроение и ставаше много забавна. Въпреки че говореше сравнително добре немски, често се затрудняваше от някои думи и в такива случаи не само използваше френски думи, но вмъкваше цели фрази. Много харесваше народните мъдрости и поговорки, които използваше съвсем на място и ги произнасяше така забавно, че околните се заливаха от смях. Най-високо се смееше самата тя.

Екатерина отдавна вече не е между живите. Рошфор разказваше, че е умряла в параход на път за Америка и е погребана в океана. Преди много години беше напуснала семейството си и след смъртта ѝ не беше останал нито един близък роднина. Като разказвам подробности за Екатерина и рисувам нейната оригиналност, мисля, че не засягам никого, нито накърнявам паметта ѝ. Ако беше жива и стоеше до мене, четейки написаното, навярно щеше да изтръгне перото от ръцете ми и да възкликне:

— Не, това, което пишеш не е истина!

Настанена удобно на моето място, тя непременно би описала себе си в най-неприветливи тонове, защото винаги показваше лошите си страни и скриваше добрите.

Къде беше родена тази странна девойка?

Баща ѝ бил учител в Бавария. След като се преселили в Морус, той основал религиозна секта и училище, което сам ръководел. Благодестивото му занимание му донесло голям доход и богата, но болна жена. Наскоро след като родила Екатерина, тя починала.

Бащата на Екатерина се усамотил в параклиса, където прекарал три дни и три нощи в пост и молитва. След като излязъл оттам, наскоро си намерил още по-богата, но здрава жена. Екатерина расла при благодестивите си баща и мащеха. Училище, проповеди, четене на Библията и наказания изпълвали живота ѝ. Бащата обаче смятал, че възпитанието на дъщерята не върви правилно и за да изгони от нея лукавия дух, решил да я подложи на най-строга дисциплина. Екатерина искрено се възмутила и отхвърлила окончателно възпитателната система на баща си. За да спаси душата на дъщеря си, той я задължил да присъства на редица църковни служби, но това не само не спасило момичето, а още повече го опълчило срещу бащата.

На деветнадесет години тя получила оставеното от майка ѝ наследство и побързала да напусне бащиния си дом, за да не се завърне никога повече в него.

Настанила се в много елегантен пасион в Женева. Възпитанието на баща ѝ възбудило у нея презрение към всичко, наричано религия, морал и приличие, които напразно са се мъчили да ѝ наложат в детските години с помощта на наказания, глад, побой и лишаване от ласки.

В Женева се запознала с Рошфор. Със своята ерудиция той оказал силно въздействие върху нейното развитие и скоро тя надминала учителя си. След първата ѝ преводна статия Бюлоз ѝ предложил да стане постоянна сътрудничка в „Revue des deux Mondes“, но тя не приела, защото желала да бъде независима, да се подчинява единствено на жаждата за наслаждения и любопитство, сякаш да се хвърля от една крайност в друга.

Разказите ѝ за нейните похождения бяха толкова учудващи, че ние не ѝ вярвахме, докато не ги доказа с поведението си. Тя беше много справедлива, но злобата ѝ често граничеше с жестокост. За нея беше велико удоволствие, когато можеше да наговори неприятности на хората, но да ги дразни с лъжи, беше под нейното достойнство.

За да обрисова скъперничеството на баща си, тя ни разказа, как в продължение на двадесет години той ходел с един чифт обувки. Когато подметките се протривали, той сам зашивал други, поради което с годините обувките му започнали да приличат на гръцки котурни. По думите на Екатерина той сам си правел мастило и дори го продавал. Заради неговата смес от сажди и вода, учениците му винаги ходели изпоцапани и с мърляви тетрадки. Аз дълго не вярвах на тези приказки, докато сама не се убедих в истинността им, след като веднъж получих писмо от господин Шребингер: адресът беше така размазан, че писмото ми изпоцапа ръцете.

Сега ще разкажа една случка, в която също не можех да повярвам, но която се потвърди години по-късно. В Женева, в пансиона, където живеела Екатерина, се настанила семейна двойка: руският княз Х. с младата си жена. Жената била болна от туберкулоза и била изпратена от лекарите да прекара зимата в Монтрьо. След оздравяването си тя и мъжът ѝ решили да останат няколко седмици в Женева, където случайно се запознали с Екатерина. В пансиона много се говорело за взаимната им трогателна любов.

Това обстоятелство силно заинтригувало Екатерина. Възможно ли е мъж да бъде влюбен в собствената си жена до такава степен, че да се откаже да ѝ изневери при удобен случай? Тя искала на всяка цена да провери. Според нея в човешката природа не можело да има нищо хубаво и всичко, което изглеждало такова, било показно, неестествено и поради това лесно поддаващо се на съблазън. Тя решила да проведе опит, който скоро доказал правилността на нейната теория.

Руският княз организираше празник на езерото, на който поканил и Екатерина. Тя направила всичко възможно да попадне в една лодка с него — това било главното. Останалото било просто детска игра.

За следващия ден князът и Екатерина си определили среща в хотела. Там тя загубила своя много красив, с оригинална форма гребен, който от злоба или поради глупост бил предаден на княгинята и по този начин съпругата разбрала при какви обстоятелства е намерен. Тъй като знаела, че гребенът принадлежи на Екатерина, княгинята не се съмнявала какво се е случило.

Рошфор пишел статия на бюрото, когато изведнъж вратата се отворила и се показала княгинята с гребена в ръце. Поискала нещо да каже, но в същото време от устата ѝ рiekнала кръв и тя паднала на пода в безсъзнание. Вдигнали княгинята и я сложили на леглото на Рошфор, където тя скоро издъхнала.

След много години Рошфор, с когото обядвахме заедно, ни разказа тази история в потвърждение на това, каква „негодница“ била неговата Жени, както той наричаше Екатерина. Разказът съвпаднаше напълно с онова, което бяхме научили от самата нея.

Аз се заинтересувах да разбера от Екатерина, не ѝ ли е било жал за горката жена. Тя ми призна, че много съжалявала княгинята, но че ако сега ѝ се предостави подобен случай, би постъпила по същия начин, тъй като не иска да се заблуждава по отношение на мъжката любов. В дадената ситуация тя само ускорила смъртта на туберкулозната жена и не смята, че за потвърждаването на нейната теория е платена чак толкова скъпа цена.

— При това — добави тя, — ако можеше само да видиш колко страшен и прекрасен беше моментът, в който донесоха княгинята в пансиона... А след това сцената с Рошфор... когато той ме нарече „убиец“. Чувствам се много доволна, че изпитах всичко това. Животът трябва да се прави интересен чрез силни усещания, иначе застива и става банален.

Неин принцип бяха минутните капризи, тя нарочно водеше безреден живот. Често е ставала през нощта от леглото и без да се облече, е сядала да превежда. Красотата и лекотата на изложението са ѝ правели удоволствие и тя, увлечена в работа, е писала дотогава, докато перото само не падало от ръката ѝ.

Понякога пък е прекарвала цели месеци в пълно бездействие.

Екатерина никак не обръщаше внимание на здравето си и ядеше не тогава, когато беше гладна, а когато ѝ дойдеше настроение. Случваше се цял ден да не сложи нищо в устата си, затова пък после си похапваше с голямо удоволствие. За тялото си също не полагаше особени грижи и се отнасяше към него с презрение, което често ме хвърляше в ужас. Тя не познаваше онези неразположения, които са свойствени дори за най-силните жени. Лишена от всякакво чувство за страх, по бодрост тя приличаше на мъж. Беше изпълнена с такова страстно желание да изживява живота пълноценно, че се страхуваше да не пропусне нито миг и винаги се вълнуваше в очакване на следващия ден и дори на следващата минута.

Често се втурваше при мене сутрин и още отдалеч се провикваше:

— Какво развлечение ни предстои днес, Ванда?

Ако ѝ отговорех, че съвсем не ми е до развлечения, тя свиваше рамене с вид на разсърдено дете.

Веднъж дотича с предложение да я придружа до околностите на града, където щяло да бъде чудесно и можело вкусно да се похапне. Не исках да отсъствам от къщи цял ден и тогава тя покани Леополд, който също започна да ме убеждава да отидем заедно. Той много искаше да съм в компанията на Екатерина, тъй като смяташе, че така имам големи шансове да си намеря любовник. Наложих се да се съглася.

След двучасово пътуване ние се озовахме пред шумен и бурен поток, който във властния си устрем към ливади и поля ни преграждаше пътя. Цяла нощ в планината бе валил проливен дъжд и водите на потока бяха буйни. На противоположната му страна стояха няколко души и усилено ни крещяха нещо, но поради далечината и шума нищо не се чуваше.

Възбудена от предизвикателството Екатерина скочи в каретата и възкликна със святкащи очи:

— Трябва на всяка цена да преминем на другата страна!

— Разбира се! Би било много неблагоприятно да пропуснем такава възхитителна възможност да се удавим!

Тя се засмя.

Кочияшът, който държеше конете и имаше намерение да обърне назад, ни гледаше с недоумение. Той беше красив млад момък, който въпреки мисълта за конете, не искаше да отстъпи по смелост пред една

девойка. И подкара конете към шумните вълни на потока. Скоро той съжеляваше за необмисленото си решение. Потокът ставаше все по-бурен и по-бурен; различни неща, които водите влачеха, удряха конете по краката и затрудняваха и без това тежкото движение. Водата достигаше вече до гърдите на конете. Бързеят заплашваше всеки миг да отнесе каретата в страни. За връщане назад не можеше да става и дума, тъй като бяхме вече по средата. Можеше да се върви само на риск, защото под водата не се виждаше нищо. На всяка крачка се срещаха ями.

Хората от другата страна се вкамениха и безмълвно наблюдаваха необикновената сцена. Аз се взирах замаяна в бягащите вълни и ужасно ми се прииска да се хвърля в тях. Екатерина забеляза това и бързо ми върна разсъдъка:

— Ванда, за Бога, не гледай надолу, може да ти се замае главата и ще паднеш във водата! Гледай нагоре или най-добре затвори очи.

И тя ме притисна към себе си. На мене страшно ми се виеше свят и ми беше приятно да осъзнавам, че съм в обятията на две силни и твърди ръце. Хората от противоположната страна най-сетне решиха да ни помогнат. Това бяха млади работници от мелницата, обути във високи ботуши. Като се приближаваха бавно към нас, опипвайки почвата с прътове, те започнаха да ругаят кочияша за неговата неразумна постъпка. Извикаха, че сигурно конете са крадени, щом като препуска с тях с риск да им счупи краката. Нас ни гледаха със злоба, тъй като заради спасението ни бяха принудени да газят в опасната вода.

Екатерина не се стресна и въпреки нескритата злоба започна усмихната да бърби на развален немски език. Това веднага предразположи младите работници и те вече с възторг гледаха младата, пълна с храброст, и мъжество девойка.

Един от младежите поведе конете, другите, застанали на стъпалото на каретата, се стараеха с тежестта си да я удържат срещу напора на течението, готово всеки миг да я отнесе. Когато най-сетне стигнахме отсрещния бряг, Екатерина щедро възнагради работниците и здраво стисна ръката на всеки. Те бяха така очаровани от нея, че изглеждаха готови с радост отново да се хвърлят във водата. Когато ние продължавахме своя път, мъжете ни изпращаха с поглед, а Екатерина им махаше за поздрав. Тя беше на върха на блаженството.

Подобни приключения бяха тъкмо в нейния дух и тя винаги беше готова за тях.

Тържествуваше, че е устояла пред опасността, още едно доказателство за нейното мъжество, самообладание и смелост.

— Аз съм толкова доволна от себе си, че ако можех, щях да се разцелувам — казваше тя.

В хотела, разположен над синкава пропаст, срещу който като стена се издигаше мрачна планина, обрасла с гора, ни сервираха обилна и вкусна закуска. Гледката наоколо беше чудесна. Екатерина беше във възторг. След като прекарахме няколко прекрасни часа тук, си тръгнахме обратно.

Потокът вече го нямаше, водата се беше оттекла, и чак сега се убедихме каква опасност ни е грозяла и каква услуга са ни направили младежите. Пътят се оказа до такава степен изтрит от водата, че на места беше невъзможно да се мине на колела и ние бяхме принудени от време на време да вървим пеша.

* * *

Много често се чудех защо Екатерина не стана любовница на Леополд. В интерес на истината мислех, че идването ѝ в Грац не беше лишено от известни намерения и, че само обстоятелствата попречиха на прелюбодеянието. За жена като Екатерина чувството на привързаност към мене нямаше значение и то не би ѝ попречило да ми отнеме мъжа, ако самата тя пожелаеше.

Те просто не изпитваха взаимна симпатия.

Една жена можеше да възбуди желанията на мъжа ми само като въздейства на въображението му — като го накара да я вижда такава, каквато самият той би искал. С какво би го привлякла жена, която не признава никакво „чувство“, а търси в любовта само наслаждение...

— Любовта във вида, в който ти я признаваш, е отвратителна за мене — ѝ каза веднъж той. — Аз по-скоро бих се отказал завинаги от чувство, което е лишено от всякаква поезия, и не мога да разбера, как такава млада девойка като тебе може да бъде толкова студена.

— Приятелю мой — иронизираше го по очарователен начин Екатерина. — Ако любовта не те привлича във вида, в който я е

създаде природата, това говори само, че вкусът ти е извратен. Поезията, която ти искаш да виждаш в това чувство, е само лъжа или самоизмама тя прави нещастни хората, които ѝ се поддават, и според мене оскверняват любовното чувство. Аз съм много щастлива, че стигнах до този извод в началото на моя живот, докато много жени идват до това заключение след скръб и дълги разочарования.

— Твоята теория ми напомня за една моя позната, баронеса Р., която казваше, че любовта на умните хора ѝ прилича на хубав обяд, който оставя след себе си само приятен спомен.

— Напълно съм съгласна. Според мене е ужасно глупаво да отделяш толкова място в живота си на такова просто и естествено чувство, каквото е любовта.

Това ужасно възмущаваше Леополд и по-късно той сподели с мене, че Екатерина никога не е възбуждала в него чувства, защото била лишена от женственост. Негодуванието на Леополд страшно ме размиваше, тъй като още тогава знаех, че за обеди от този род той също получаваше покани от баронеса Р. от Залцбург, и че по този начин е „обядвал“ в продължение на няколко месеца. При това по-голямата част от парите, изпращани всеки месец на Карл за заплащане на дългове, отиваше за покриване на сметки от тези „обеди“, които още дълго му се поднасяха.

* * *

Децата, това е щастие, което носи и много страдания. Няма да преувелича, ако кажа, че откакто станах майка, нямам нито минута спокойствие. Постоянно се старая да уредя живота ни така, че да бъда колкото се може повече с децата. Въпреки това обаче ми се налагаше да отсъствам от къщи и изпитвах невероятно безпокойство. Когато мъжът ми ме изпращаше по театри, на разходки и пътешествия, с цел да си намеря любовник, аз отсъствах телом, но душата ми винаги беше с децата и съпруга ми. Без мене той се чувстваше безпомощен, защото никой не можеше да му помогне да преодолее пристъпите си.

Моят живот бяха децата. Всичко лично в мене беше подчинено на децата и аз нямах други желания и опасения, освен тези, които бяха свързани с тях. Всички страхове идваха от ненормалната обстановка, в

която трябваше да растат, и с която бях безсилна да се боря. Леополд упорито признаваше единствено Саша, когото считаше за необикновено дете, каквото няма друго на света. Заобиколен често от децата, но прегърнал „своето“, докато другите стояха настрана, той говореше на Саша, сочейки Митчи:

— Погледни го какъв е черен. А знаеш ли защо? На нас ни го донесе черният щъркел, а той го уловил в черното езеро, в което водата е като мастило; затова му са толкова черни очите и те никога няма да станат по-светли, колкото и да ги мие мама. А тебе те донесе белият щъркел в ясен слънчев ден. Слънцето позлати косите ти, затова така блестят. Щъркелът те уловил в синьото езеро, в което се оглежда синьото небе. Две капчици от тази вода попаднали в твоите очички, затова са така чисти и прозрачни.

Като наблюдавах впечатлението, което оставят върху децата подобни разговори, аз не можех да остана равнодушна. Тъмните, замислени очи на Лина често с недоумение и недоверие преминаваха от Саша към Митчи, усмивка на съмнение изкривяваше устничките ѝ и в очичките ясно се четеше въпросът, какъв ли щъркел я е донесъл нея? Защо никога не разказват историята на нейното появяване?

Митчи тъжно и развълнувано устремяваше към баща си своите „мастилни петна“. Слабото му лице ставаше сериозно, а погледът му говореше, че отговорността за всички тези печални преживявания ще тежи на съвестта на бащата.

Саша тържествуваше. Прекрасното му лице с гордост, щастие и снизходителна жалост гледаше към тези, които не притежаваха неговото превъзходство. Това прекрасно дете, което постоянно слушаше похвали за себе си, не можеше да остане равнодушно към тях. То често долавяше думи, които казваха, че останалите деца са нисши същества, които не заслужават да бъдат обичани и разбира се, това не можеше да не му се отрази. У него се зараждаше особено отношение към останалите деца, което често се проявяваше в игрите, когато децата, забравяйки вечно внушаваната от баща им разлика, се считаха за равни помежду си.

Моите възражения само ядосаха Леополд. По-лесно успях да влияя върху детето, което, добро и меко по природа, винаги се разкайваше за постъпките си след моите обяснения. Това въздействие обаче беше възможно само в отсъствие на Леополд. Напълно

разбираемо е, че постоянно обграден от нежните ласки на баща си, Саша трогателно се привърза към него. Въпреки цялата ми любов и грижи, неизбежно допълнени с упреци и заслужени забележки, Саша започна да се отнася към мене по-хладно. Колкото и болно да ми беше, това все пак ме радваше, тъй като взаимната любов дава най-чистото щастие, изпитвано някога от човешката душа. Освен това хранех надежда, че бащата няма да изостави децата си и че ще се избавим от мрачната тайна, която свързваше двама ни.

Непрекъснатите възхвали на едното дете може и да влияеха зле върху характера му, но унижението на другото без съмнение помрачаваше и ожесточаваше душата му. Мъката на детето не се изразяваше в несправедливо отношение към „кумира“ или в ожесточение към бащата. Не, то само мълчаливо се отдръпваше. Измъчвано непрекъснато от въпроса за незаслужената несправедливост, сигурно в моята любов и нежност, то се привърза към мене с цялата си душа, но изразяваше своите чувства само когато не го наблюдават. Дори и пред мене то не даваше воля на чувствата си, а единствено понякога крадешком хващаше ръката ми и мълчаливо я целуваше, като криеше лицето си, за да не издаде своята радост. Тези реакции не останаха незабелязани за Леополд и той започна да го преследва с насмешки, и сарказъм, като го наричаше ту „Песимист“, ту „Шопенхауер“. Той казваше, че такова черно жабче няма никакви права върху майка си.

Веднъж, като ме изпращаше на излизане от къщи, Леополд ми каза:

— Бъди внимателна, за да не те изяде вълкът, както Червената шапчица.

Разтревоженото дете се хвърли върху мене и през сълзи започна да ме моли да не отивам никъде.

Оттогава Митчи се притесняваше, когато излизах, страхуваше се, че постоянно ме дебне опасност. Леополд, който не беше лош човек, и който не би могъл никого да обиди, се наслаждаваше на страданията на детето, като постоянно му се присмиваше. Любовта на момчето към мене не само не го радваше, но възбуждаше в него мъчително безпокойство.

Впечатленията от детството никога не изчезват от паметта. Доказателство за това може да бъде фактът, че и днес моят син, вече

тридесетгодишен мъж, ме обича нежно и живее винаги с мъчителната тревога не ме ли грози някаква опасност. Разбира се, детските фантазии изчезнаха, но ги заместиха опасенията, свързани с ужасите на живота и възможността от евентуална разлъка.

* * *

По всяка вероятност предпочитанията, проявявани от Екатерина към „Песимиста“, играеха немалка роля в отношенията на Леополд към нея. Тя често споделяше с мене, че е очарована от нашите деца. Като изразяваше желание да се премести заедно с нас в Париж, щом Рошфор се върне там, тя често повтаряше:

— Вие дори не си представяте, какво впечатление ще направят вашите деца, когато се разхождат в Болонската гора, съпроводени от гувернантка, облечена в руски костюм. Във вестниците ще бъдат публикувани техните портрети и статии за тях, а фотографиите им ще бъдат изложени във всички магазини. С една дума, целият Париж ще се интересува от вас и те ще ви направят реклама.

След няколко години Лесепс дълго време с голям успех осъществяваше тази идея за реклама с помощта на децата.

Мъжът ми с нетърпение очакваше сензацията, която ще предизвика неговият Саша в Париж, но цялото удоволствие от мечтите му беше отровено от Екатерина, която със свойствената ѝ злоба нарочно възхваляваше Митчи, като разказваше за възторга, който възбужда в нея оригиналната му циганска красота.

За настъпващата зима аз поръчах на децата костюми от кафяв мъхест плат и касторени шапки. Дрехите много им отиваха и те бяха много мили в тях. Екатерина толкова хареса костюмите, че си поръча палто и шапка от същата материя и изпитваше върховно удоволствие да се разхожда с децата пеша или с карета. Често по време на тези разходки хората я смятаха за тяхна по-голяма сестра и това я забавляваше.

Тъкмо по това време в Грац беше поканен младият Щрасман, син на артисти от Бургтеатър. Ние с Екатерина бяхме на първото му представление, където в „Дамата с камелиите“ той партнира на Арман.

Беше начинаещ артист, но притежаваше такава поразителна красота, че караше всички да забравят пропуските в неговата игра.

Като го гледаше през лорнета си, Екатерина се обърна към мене и с доволна усмивка ми пошепна на ухото:

— Не, той е толкова хубав, че аз непременно трябва да се запозная с него!

И тя, разбира се, успя; само след няколко дни той беше в краката ѝ.

Екатерина никога с никого не споделяше, по какъв начин постига своите победи, към които винаги се отнасяше с насмешка. Тя добре знаеше цената на мъжете и никога не чакаше да ѝ изменят, а ги мамеше първа, още преди те да се решат. Веднъж ми събщи:

— Не можеш да си представиш, колко лесно се посреща изневярата на мъжа, ако ти предварително си му се отплатила със същото.

На Щрасман тя измени с един млад англичанин, който живееше в Грац с майка си, и който се движеше в аристократичните среди. Впрочем тя задържа Щрасман през цялото време на ангажимента му в Грац и причината бе в изключителната му красота, на която се наслаждаваше като на произведение на изкуството.

* * *

Екатерина прекарваше времето си в компанията на малко интересни млади хора и увлечена в интриги не забелязваше любовта на един много мил ѝ порядъчен човек, капитан К. Той отдавна искрено я обичаше и поиска ръката ѝ още когато тя живееше в дома на майка му. Ухажванията на офицера ласкаеха самолюбието на младата девойка; тя беше много доволна, че блестящ офицер от генералния щаб украсява свитата ѝ, но мисълта за възможния брак не я занимаваше сериозно. Капитан К., който се отличаваше не само с красота и изящество, но и с очарование и доброта, питаеше към Екатерина дълбоко и силно чувство, което не се решаваше да ѝ признае.

Бракът никога не е бил привлекателен за Екатерина, тъй като твърде много държеше на свободата си. Всяка лъжа и принуда предизвикваха у нея отвращение. Гледаше на любовта като на

забавление, а в брака виждаше гнусна измама. Можеше да се свърже единствено с човек, който споделя възгледите ѝ, и който би я издигнал в обществото, както Рошфор, за когото се смяташе, че ще стане президент. Когато ѝ предлагаха обикновен брак, тя го отхвърляше с възмущение.

Тъй като винаги се хвалеше със своето семейно щастие, Леополд беше длъжен да защити брака. В желанието си да я подразни, веднъж той ѝ каза:

— Ако такъв човек, като К., иска да се ожени за тебе, ти би трябвало да бъдеш благодарна на Бога.

Тя яростно скочи от мястото си, но като осъзна злостното намерение на Леополд веднага се разсмя.

— О, не, Бог няма да допусне такава несправедливост по отношение на К., като му изпрати жена като мене; аз не го заслужавам.

— И той не те заслужава.

— Амин.

В същото време пристигна куриер. Носеше писмо от капитан К. до Екатерина. Забелязах, че докато Екатерина четеше писмото, куриерът, който често ѝ носеше писма, я гледеше странно. Когато си отиде, споделих с нея своето наблюдение.

Тя лукаво ми се усмихна:

— Този куриер чака на ъгъла на моята улица и аз винаги го викам, когато ми трябва. Той е влюбен в мене, аз забелязах това, защото винаги се изчервява, когато го гледам. Веднъж го повиках в стаята си, за да пратя по него писмо. Малко преди това бях излязла от банята и бях само по пеньоар. Не можеш да си представиш каква стана физиономията на този нещастник, когато се изправих.

Разказът на Екатерина никак не ме учуди. Много добре знаех как умее с най-невинно изражение да поставя мъжете в неудобно положение.

— И какво стана по-нататък? — попитах аз.

— Е, после... после. Засега още не е имало после.

— Когато срещна този куриер, ще го посъветвам да те завладее със сила — подхвърли Леополд.

— Едва ли. Той е твърде глупав за това. Но ако някога го срещна на излизане от театъра, ще му кажа да ме последва... Ще му оставя очарователен спомен за цял живот.

— Не може да се каже, че това ще бъде нравствено — отбеляза с усмивка Леополд.

Екатерина се разсмя. След това се замисли, като че я навести тревожна мисъл, и тя ни погледна с блестящи очи.

— Често изпитвам желание да се притека на помощ на бедните юноши, които са лишени от много неща в живота, защото не могат да заплащат наслажденията си. Та нали в добродетелните разкази се описват богати хора, които раздават златни монети на бедните.

И като наведе глава, тя се замисли. По порозовелите ѝ скули, по странната блуждаеща усмивка на полуотворените устни, откриващи блестящи бели зъби, разбрах, че тя се пренесе в някакви свои спомени.

* * *

По време на пребиваването си в Залцбург Леополд се беше запознал с граф и графиня Сейн-Витгенщайн, с които оттогава си кореспондираше. Веднъж графът ни извести, че е написал опера и молеше Леополд да му помогне да я постави в Грац.

На мъжа ми му беше много трудно да убеди директора на театъра да постави тази опера, но тъй като графът беше роднина на княз Хохенлое, който управляваше операта във Виена, творбата на графа бе приета. Беше определен денят на премиерата и граф Сейн-Витгенщайн трябваше да пристигне с жена си в Грац. В това време е Екатерина се случи нещо необичайно: тя се разболя от възпаление на гърлото.

Екатерина се отнесе към болестта си, както към всяка опасност — с обичайното пренебрежение. Изглежда новото ѝ състояние ѝ беше интересно, защото, когато отидох да я видя, тя беше много весела. Болестта обаче не ѝ даде възможност дълго да се наслаждава на непознатото състояние, защото скоро се оправи.

Граф Витгенщайн пристигна с жена си и не пропусна да ни навести. Със съжаление гледах тяхното вълнение около постановката. В Грац те имаха много приятели сред аристокрацията и всички чакаха с нетърпение това събитие. Веднъж графът дойде у нас без жена си. Имаше много развълнуван вид. Каза ни, че поводът е тягостен и, че иска час по-скоро откровено да го изясни, за да избегне евентуални

недоразумения. Помоли ме да не се учудвам, че жена му не го придружава. Причината била нейното нежелание да се среща в дома ни с госпожица Щребингер, за която се разказвали ужасни истории. Дамите от местното аристократично общество били така възмутени от нея, че графинята решила да я избягва. Недоволството на аристокрацията можело да навреди на успеха на операта.

Мъжът ми се заинтересува, какви са тези ужаси, които се приписват на Екатерина.

— Барон П. — ни предаде графът — разказа на обяда в хотел „Слон“, че видял със собствените си очи в два часа след полунощ от квартирата на госпожица Щребингер да излиза някакъв мъж.

— Но Екатерина беше болна, тук вероятно има някаква грешка.

— Не, не може да е било грешка. В къщата не живее никой, освен госпожицата, баронът и майка му. А баронът видял, как този човек отворил вратата на Екатеринината стая със собствен ключ и влязъл вътре. Благородникът даде честната си дума, че казаното от него е истина.

На това Леополд отвърна, че госпожица Щребингер е негова преводачка и приятел на семейството, но нейната нравственост си е лично нейна работа и ни най-малко не ни засяга. Досега обаче не сме видели нищо у нея, което да заслужава порицание. Опасенията са обидни за него и жена му и той протестира. Положението на графа беше наистина ужасно. Скарването със Захер-Мазох за него беше още по-нежелателно, отколкото недоволството на аристокрацията от познанството на жена му с Щребингер и можеше още по-зле да се отрази на успеха на операта му.

— Но барон П. ни даде честната си дума.

— Простете графе, но аз не ви разбирам. Може ли да има значение честната дума на мъж, който шпионира една жена! Ако Екатерина действително е извършела нещо, което може да ни компрометира, това, разбира се, ще си остане между нас, ако ли пък всичко е плод на въображението на барон П., графът трябва да й се извини.

Такова беше мнението на мъжа ми. Няколко дни по-късно, след като напълно се оправи от болестта, Екатерина излезе от къщи и първата ѝ визита, естествено, беше у нас. Беше бледа и малко отслабнала.

Когато Леополд чу шума на приближаващата се карета, се развълнува и при влизането на Екатерина я посрещна с думите:

— Аз никога не се бъркам в твоите работи, Екатерина, и не си присвоявам правото да бъда съдия на твоята нравственост, но тъй като си близка на моя дом, не мога да ти позволя да засягаш моята чест.

— Нима? Каж ми, моля ти се, с какво съм засегнала твоята, чест? — попита Екатерина спокойно, но не без известно любопитство.

Леополд ѝ съобщи всичко, за което ни беше разказал графът, и добави:

— Можеш да си представиш, какво впечатление са направили всички тези разкази на графа и графинята, след като тя сега се страхува да идва у нас, за да не те срещне. Ти можеш да правиш каквото си искаш и да уреждаш както ти се харесва твоите работи, но трябва много да внимаваш да не забъркваш приятелите си в своите похождения. За никого не са тайна нашите дружески отношения и си помисли каква сянка можеш да хвърлиш върху Ванда.

— Достатъчно! Ти си порядъчен невежа, твоят глупав граф — също.

Като присвиваше рамене, Екатерина се обърна към мене и ми разказа всичко.

Тъй като не обръщала внимание на болестта, тя се влошила и една нощ се почувствала много зле. Жената, която се грижила за нея, обикновено вечер си отивала у дома. През тази нощ, когато Екатерина се почувствала зле. Флора, така се казвала прислужницата, останала при нея до полунощ. Като видяла, че състоянието на гърлото ѝ се влошава и дишането ѝ се затруднява, Екатерина решила да повика доктор. За да не разкарва Флора да му отваря, поръчала ѝ да му остави ключ от вратата. Следователно, докторът си е отключил с ключа на Екатерина и е влязъл при болната. Той установил, че гърлото ѝ е в много лошо състояние, и предписал различни процедури, но тъй като Екатерина била сама, останал около нея и правил всичко, каквото било необходимо. Към два часа след полунощ, тя се почувствала по-добре ѝ той си тръгнал.

С разказа си Екатерина съвсем нямаше намерение да се оправдава или да ми дава обяснения. Тя беше много доволна, че хазайката ѝ, която наричаше „дървеница“, я е следила тъкмо тази нощ, когато на посещение е идвал докторът, а не някой любовник, и

благодарение на тази случайност тя може да накаже барона за раздрънканите клюки. Този инцидент едновременно я ядосваше и забавляваше, тъй като това беше проява на „живот“.

Леополд беше видимо разочарован.

Неговото възмущение обаче ме учудваше. С каква разгорещеност той се застъпваше за честта на жена си и за своята собствена чест. Леополд се възмущаваше, въпреки че преди твърдеше, че честта му не може да не бъде засегната от лекомислието на жена му. Сега обаче страдеше заради Екатерина, която го подлагала на опасност. Любовниците на Екатерина можели да оскърбят моята чест, докато същата тази чест оставаше незасегната, ако това му доставя удоволствие.

Същата вечер Екатерина стремително се втурна в стаята:

— Аз го нашибах, нашибах го!

В Грац бяха свикнали в дните преди представление в „Ландес-театър“ всички елегантни мъже да се събират около сладкарницата на Майер и да оглеждат пристигащата публика. Барон П., разбира се, беше винаги там. Екатерина знаеше това и, въоръжена с камшик, тръгнала да накаже интриганта. Барон П. имал намерение вече да си отива, когато Екатерина го спряла:

— Вие ме оклеветихте, мерзавцо, и ще си получите заслуженото!

Преди той да успее да се опомни, тя го шибнала с камшика по двете страни. Всичко станало така бързо и ловко, че приятелите му дори не успели да се доближат до него, когато тя вече си била тръгнала.

Аристократичното общество беше страшно възбудено от този скандал. Мнозина не можеха да се помирят, че една чужденка си е позволила подобно нещо. Дори стана дума за изгонването ѝ, но повечето хора взеха нейната страна. Според тях този известен на всички клюкар си е получил заслуженото. Не бяха против и други личности с подобна слава да бъдат наказани.

Скоро дойде да се извини и граф Витгенщайн. Той каза, че не е могъл да допусне, че барон П. може да бъде такъв лъжец. Госпожица Щребингер, която му била симпатична, той помоли за прошка.

Барон П. изпрати при мъжа ми своя приятел граф Шнор да го попита, желае ли да се дуелират. Леополд отговори, че тъй като е

женен е принуден да се откаже от дуела, защото участието му в него би дало повод за неверни тълкувания. Поклонникът на Екатерина, капитан К. ѝ поиска разрешение да обяви на барон П. дуел, но тя категорично се възпротиви. След всичко това двете „дървеници“, майка и син, побързаха да изчезнат, като заминаха на село, а Екатерина остана пълна победителка.

* * *

Настъпи денят на премиерата.

По разбираеми причини Екатерина не беше благоразположена към автора на операта, поради което можеше да се очаква, че ще положи всички усилия да провали представлението.

Случи се обаче обратното.

Тя купи двадесет билета и ги даде на своя разсилен да ги раздаде на другарите си. Освен това всеки получи от нея и по един флорин. Те трябваше да вдигат шум и олелия, щом избухнат аплодисментите. Знатните хора на града започнаха да прииждат за началото на спектакъла. Дами украсяваха ложите и най-добрите места с разкошните си тоалети. Нашата ложа се намираше срещу ложата на Витгенщайн. С победоносен вид Екатерина оглеждаше своя отбор. Те всички бяха по местата си в празнични костюми. Когато първото действие свърши, в залата гръмна залп от аплодисменти. Нито един протест не ги наруши. Екатерина беше поразена.

Нейните привърженици аплодираха с широките си длани така усърдно, като че ли бяха получили за това специална награда. Бе станало недоразумение: тъй като владееше лошо немски език, Екатерина беше неправилно разбрана от разсипите, които бяха помислили, че изящната дама желае да съдейства за успеха на графа. И те се стараеха с всички сили.

Като разбра недоразумението, Екатерина звънко се разсмя, и сама започна да аплодира автора. Като се възползва от момента, тя реши да разиграе по-красива роля и да окаже чест на врага си.

* * *

Върху мене Екатерина имаше особено въздействие. Като не я виждах, рядко се сещах за нея и никога не чувствах да ми липсва. Но когато се появеше, на душата ми ставаше някак по-светло и обратното — след като си тръгнеше, душата ми потъваше в мрак.

Веднъж Екатерина дойде по-рано от обикновеното и се зае с прическата си, която повери на поканения за целта фризьор. Аз бях около нея и наблюдавах цялата процедура. Когато косите ѝ бяха разпуснати и тежките кичури покриха раменете ѝ, ми направи впечатление, че те са като живи — при всяко докосване на гребена се повдигаха, извиваха се и като че ли ставаха все повече и повече. Когато фризьорът свърши, косите на Екатерина стояха почти хоризонтално.

— Какви чудесни и странни са косите ти — забелязах аз.

— Да — каза фризьорът, — госпожицата има твърде много електричество в косите си и ако в стаята е тъмно, вие ще видите искри, когато гребенът се докосва до тях.

На Екатерина това ѝ се струваше забавно.

След раждането на последното ми дете аз често получавах главоболие, от каквото преди никога не се бях оплаквала. То ме измъчваше често в продължение на два-три дни и ми причиняваше невероятни страдания.

Веднъж, предчувствайки приближаването на такова главоболие, си бях легнала, когато неочаквано дойде Екатерина и ме покани на театър. Дълго ѝ отказвах, тъй като се опасявах, че главоболието ми може да се усили, но тя настойчиво ме умоляваше, та не можах да ѝ откажа.

Даваха. „Ундина“^[1]. Заслушана в музиката, седнала до Екатерина, притворих очи и с учудване почувствах, как болката все повече утихва и главата ми става полека и свежа. За мене беше ясно, че музиката, публиката и дори осветлението не ми въздействаха по обичайния начин — сега те не усиливаха главоболието ми. Обясних си това с физическото влияние, което оказваше върху мене Екатерина.

Друг път лежах с главоболие, в къщи цареше пълна тишина, тъй като децата вече спяха, а Леополд работеше в кабинета, но тишината

усилваше болката още повече. Дойде Екатерина, седна на леглото, хвана ме за ръката и каза:

— Успокой се и не се вълнувай. Ще поседя до тебе и може би с бърбенето си малко ще те развлека.

С тих и спокоен глас, който толкова малко приличаше на живия ѝ висок говор, тя ме приспиваше с разказите си за своето детство, за едно чудно езеро с прекрасни сини води, където с наслада е плувала до пълно изтощение. Легнала по гръб, отправила взор към лазурното небе, тя се любувала на ласките на вълните, обгърнали силното ѝ младо тяло. Разказваше за нощните си разходки, в които намирала покой от задушаващото я благочестие на баща ѝ; вървяла без умора и стигала до самия връх, откъдето с негодувание, гледала ненавистните ѝ хора, които била готова да стъпче с крака; разказваше още за нощите, които безстрашно прекарвала в гората, за това, как събудена от слънцето си пробивала път през клонаците, как си похапвала грозде и как, свирейки с уста, примамвала гущерите да излязат от цепнатините и ги ловяла с ръце. След това рисуваше картината на връщането си у дома, побоите и наказанията, които е получавала, и онова душевно състояние, което я е карало да сдържа сълзите си и да се убеждава, че изживените страдания ѝ дават право за нови приключения.

Слушах я и във въображението ми ярко изпъкнаха току-що изобразените картини. Ето, аз съм с нея на брега на прекрасното езеро, двете скачаме в синкавите води и плуваме така дълго, че започвам да се безпокоя, защото я губя от погледа си. Бродим по тесните, опасни планински пътеки и аз се притискам плътно до нея, защото не притежавам силата и смелостта ѝ. С настъпването на утрото се пробуждам от гальовното докосване на слънчевите лъчи до моите мигли и то носи успокоение на напрегнатите ми нерви.

Тя млъкна и се наклони тихо към мене, като се взираше в лицето ми, смятайки, че спя. Но аз отворих очи.

— Е, какво стана с твоето главоболие, къде се дяна? — попита Екатерина.

— Не мога да ти отговоря; по всяка вероятност го загубих в гората или при езерото, тъй като вече се чувствам добре.

* * *

През 1879 година баронеса Урбан ме покани да прекарам няколко седмици в имението на брат й в Тисновици. Въпреки че поканата много ме зарадва, не можех да се реша да оставя задълго децата и мъжа си сами. Тъкмо по това време бяхме отново финансово притеснени и разбирах, че аз най-добре бих се справила с тази ситуация. Мъжът ми обаче беше на друго мнение. Собственикът на захарния завод в Тисновици, брат на баронеса Урбан, беше хусарски офицер и в негово лице Леополд се надяваше да види желанието Грък.

По настояване на Леополд трябваше, да замина. За да не останат в къщи без средства и да имам и аз малко джобни пари за из път, трябваше да изпратя в заложената къща единствената си рокля, освен тази, която вземах със себе си. Всичко друго отдавна вече беше заложено. Заминах в последните дни на октомври. В джоба си имах само три флорина.

Вместо разказ отново ще цитирам писмата, които получавах от мъжа си:

Грац, 30 октомври, 1879 г.

„Мила Ванда,

Бързам да ти съобщя, че всички сме здрави. Преди три дни почувствах леко неразположение главно поради твоето отсъствие, но то не трая дълго.

За да се отвлека, работя усилено, играя с децата, излизам на разходка. С радост узнах за благополучното ти пристигане. Много съм доволен, че ти малко ще се разсееш и ще се откъснеш от постоянните грижи. Ако получа пари от Шницер, Лойд и Абендпост ще мога да изплатя най-неотложните дългове.

Искам да мисля, че ще прекараш весело, ще се поправиш и това ме утешава в разлъката ми с тебе.

Изпращам ти хиляди целувки.

Твой роб Леополд

Най-добри пожелания на баронесата и сърдечни поздравии на брат й по повод на получения генералски чин.“

Грац, 1 ноември 1879 г.

„Скъпа Ванда,

У дома всичко върви отлично.

Ако получа очакваните от Шницер, Лойд, Бран и «Абендпост» пари, след изплащането на дълговете ще мога още смело да издаяня до 20-и.

Не мога достатъчно убедително да ти изкажа, колко много ми липсваш. Старая се с всички сили да не мисля за тебе. Ние всеки ден правим дълги разходки и играем с децата на разни игри — аз скачам и тичам из цялата къщи.

Оказа се, че Лаунтини съвсем не е лицемерка, както ни се струваше. Тя е силна като мечка и отлично можеш да я използваш, ако ти се появи желание да играеш на «Венера в кожи».

* * *

Лаунтини се наричаше нашата прислужница. В мое отсъствие по настояване на Леополд тя се е обличала в моите кожени дрехи и го е биела. Това научих по-късно, след като се завърнах у дома.

* * *

„Надявам се, че баронесата не е сериозно болна. Много се радвам, че на тебе там ти харесва. Сърдечни поздрави на баронесата.

Много съм огорчен, че във Виена и Мюрцушлаг не си могла да се нахраниш добре.

Хиляди нежни целувки
Твой Леополд“

Грац, 2 ноември 1879 г.

„Мила Ванда,

Не мисли, че отсъствието ти минава незабелязано за мене. Раздялата с тебе така ме измъчва, че в нищо не мога да намеря забрава, но не се оплаквам. През последните години ти толкова се настрада, че много ме радва възможността да можеш малко да се освежиш в компанията на такъв благороден приятел като баронесата. Бих желал да не се лишаваш от радости и да останеш там толкова, колкото намериш за добре и колкото пожелае баронесата.

Желанието на баронесата да се облече в синьо кожухче, гарнирано с хермелин, е възхитително. Ужасно съжалявам, че не мога да я видя. Представям си, колко очарователно ще изглежда ослепителното ѝ лице на фона на светлосинята кожа с хермелинова гарнитура. Писмено поднасям молбата си баронесата да ме набие някога, като се надявам, че ти няма да имаш нищо против.

Чувствам се много щастлив, че ти прекарваш времето си в Тисновици добре. Моя скъпа женичке, така дълго ти беше лишена от всякакво удоволствие.

Ние живеем икономично, но не страдаме. През това време имахме дивеч, а днес ризото, за утре пък съм поръчал агнешко, на което са поканени Фернисти.

Предай на баронесата, че за синьото кожухче трябва да си поръча и сини обувки, гарнирани също с хермелин. Колко е широка гарнитурата на кожухчето и цялото ли е подплатено с кожа? Това много ме интересува. Попитай я също така, има ли хубав кучешки камшик, за много голямо куче.

Нежно целувам ръцете и краката ти. Твой верен роб
Леополд“

Грац, 5 ноември 1879 г.

„Мила моя Ванда,

Въпреки че твърде силно чувствам твоето отсъствие, аз се радвам, че си решила да останеш в Тисновици до 11-ти. През последните години ти се струпаха толкова грижи,

мъка и огорчения, че чистият въздух и доброто общество без съмнение ще ти бъдат от полза. Единственото, което ме учудва и огорчава, е, че в писмото си разказваш за баронесата, за тоалетите и кожените ѝ дрехи, но нищо не споменаваш за брат ѝ. С нетърпение очаквам твоите обяснения по този повод.

Мантото на баронесата сигурно е много шик, но аз не обичам плюш. Напиши ми каква е дължината и кройката му. Баронесата все така ли е очарователна, както във Фролейтен? Запазила ли е още маниера си да гледа на хората отвисоко?“

Грац, 6 ноември 1879 г.

„Скъпа Ванда,

От писмото ти чувствам, че си била в лошо настроение като си го писала.

Безпокойството и вечната загриженост за дома ти пречат да се отпуснеш и да си починеш: Защо постоянно се притесняваш, добре знаеш, че се грижа за децата не по-зле от тебе. Напълно излишни са въпросите ти за ваната, за затоплянето на техните стаи и т.н.

Учудвам се, как можеш да мислиш, че в твое присъствие или отсъствие може да ме интересува друга жена. За седем години проверени отношения, смятам, че можеш да отхвърлиш напълно своето недоверие, то наскърбява и не е доказателство за любов.

Аз те обичам с цялата си душа, понеже ти вярвам.“

Грац, 7 ноември 1879 г.

„Скъпа Ванда,

Вчерашното раздразнение премина и днес всичко е забравено. Сега аз отново живея с желанието и любовта към тебе, които ти така малко заслужаваш.

Ние живеем икономично: за храна харчим на ден от един до един и половина флорина, за мляко и хляб още 38

крайцера. Общо на ден изразходваме едва 2 флорина и въпреки това парите изчезват.

На 4 т.м. изпратих 10 фл. на Р.; на 5-и 30 фл. на Карл 16 фл. на Лукас; 5,50 фл. за откупуване на зимното палто. За два дни са изхарчени 61 фл., а между другото не съм получил още пари от Лойд, Бран и др.

Колко тягостно ми е твоето отсъствие можеш да разбереш по това, че без тебе не съм написал нито ред.

Знаеш, че не съм завистлив, но ми е ужасно обидно, че баронесата притежава такива великолепни кожи. Много страдам, че ти си лишена от такова чудесно манто, подплатено с еленова кожа, както и от истински хермелин.

Ако оперетката и пиесата ми имат успех, ти ще видиш с какъв разкош ще те обградя.“

* * *

В имението на брата на баронесата ми оказаха радушен прием и сърдечно гостоприемство. В лицето на баронесата имах нежен и предан приятел, какъвто тя бе за мене във Фролейтен. Брат й, с когото се виждах в кратките часове на обедите, според мене беше спокоен и сериозен човек и в него се чувстваше по-скоро артистът, отколкото хусарят. Прекарах многобройни приятни минути в откровени беседи с баронесата и често се наслаждавах на прелестния й глас по време на пеене. Цялата къща се отличаваше с голям комфорт и разкош, но в него липсваше студенината, която действаше така потискащо в дома на Бертолдщайн. Бях заобиколена от всеобщо внимание и любезност, но това не заглушаваше в мене тъгата по дома и безпокойството за семейството ми, за нуждата, която то бе принудено да понася, и която отравяше радостта на моите временни преживявания.

Едно обстоятелство ме потискаше и ме караше да бързам със заминаването си. Още когато се срещнах с баронесата във Фролейтен и слушах нейните изповеди, страдах от невъзможността да й се отплащам със същото доверие и дружба.

Аз никога не бях имала и не можех да имам приятели. Веднъж особено силно почувствах това, когато тя засегна моя личен живот и започна да ме разпитва. Знаеше, че в Грац често се срещам с мъже от аристократичното общество и с безпокойство ме предупреди за опасността, която според нея ме заплашва в случай, че се увлека по някого от тях. Изтъкваше, че никой не е достоен да разруша семейното си щастие заради него. Подчертаваше, че съм длъжна свято да пазя правото да бъда съпруга на такъв знаменит човек, който ми осигурява почит и щастие и ме заобикаля с най-чистите семейни отношения.

Като слушах всичко това, аз се почувствах страшно потисната при мисълта, че целта на моето гостуване тук беше настояването на Леополд да прелъстя брат й. Едва намерих в себе си сили да не се разридая и да не призная всичко, което ми тежеше.

Като погостувах в Тисновици, аз се върнах у дома.

* * *

Напразно се мъча да си спомня времето, когато най-сетне реших да прибегна до „насилие“, за да се избавим от Канф. Помисля ли за това, добре си представям деня, когато в очакване на „секретаря“ на мъжа ми в Розенберг, приготвих за него великолепната светла голяма, стая, от която изведох бедните си деца, за да ги настаня в малка стаичка в съседство с нашата спалня. Добре помня и него — вървеше след нас из града и украсяваше някой ъгъл в столовата, а вечер вечно четеше поеми. Помня как след това се превърна в естет, който се разхождаше с чадър и ветрило и заглеждаше изпод тъмните си очила хубавичките момичета, посещаващи дома ни. Друго обаче не си спомням.

Няколко месеца по-рано или по-късно, но това събитие стана в един от онези тежки за нас в материално отношение дни, когато виждах, че „предаността“ на този напълно чужд за нас човек ще ни преследва дотогава, докато сами не се освободим от нея. В една от тези мъчителни и ожесточаващи ме минути се реших на споменатото „насилие“.

Ангерер, диригент на оркестъра в Грац, предложи на Леополд да напише либрето по един от разказите му. По това време моят мъж

пишеше либрето за Милъокер^[2] и пиеса за Тевел. Всичко това обаче бяха само надежди, а ние имахме нужда от пари, за да живеем. Работите ни отново бяха в пълен хаос. Успоредно с поръчалите пиеси и либрета Леополд пишеше фейлетони, но получаваните за тях пари малко ни помагаша, тъй като ни стигаха само за няколко дни. Големите суми, които пристигаха от време на време, изчезваха в бездънната и тайнствена пропаст на така наречените стари дългове. Тъй като нашето положение не само не се подобряваше, а дори имаше опасност да се влоши още повече, докато чакахме поставянето на пиеси и оперетки, решихме да съкратим разходите си до минимум.

В такава минута Леополд се реши да предложи на Канф да си намери друго място, като му обясни затрудненията ни. Канф изрази учудване и заяви, че никога не му е идвала в главата мисълта да ни напусне, но щом се налага, ще се постарее да си потърси подходяща работа.

Разбира се, не само материалното ни затруднение накара мъжа ми да се откаже от Канф. Леополд можеше да понася хората само докато му бяха интересни. Щом интересът му към тях изчезнеше, той скъсваше отношенията си. Така стана и с Канф, който просто му бе омръзнал.

Нашите работи не се подобряваха. С мъка на сърцето мъжът ми реши да се раздели с някои картини. Две от тях продаде на генерал Бенедер, а други две — на граф де Меран. Канф знаеше всичко. Той прекрасно разбираше какво коства това на мъжа ми, но се отнесе напълно равнодушно. Леополд се вбеси и реши още веднъж, но по-енергично да му напомни онова, което вече, му беше казал. Канф отново невъзмутимо му заяви, че ще „потърси“.

По същото време. Леополд поддържаше кореспонденция с една роднина на граф Сейн-Витгенщайн. Канф беше в течение, тъй като мъжът ми нееднократно по време на обяд ми разказваше за остроумните писма на младичката, хубава, но за съжаление болнава жена, която му изпрати и своя портрет.

Веднъж неочаквано получихме с пощенски запис 200 флорина. Кой изпращаше тези пари за нас беше неизвестно.

Колкото и затруднени да сме били, ние с мъжа ми старателно криехме това от всичките си познати и освен Канф никой не можеше да знае за нашите притеснения. Развълнуваният Леополд поиска от

Канф обяснения, който, без ни най-малко да се смущава, заяви, че той написал на принцеса Рохан, така се наричаше роднината на графа, за нашите нужди и според него парите били изпратени от нея.

Никога не се бяхме обръщали към когото и да било за помощ, колкото и тежко да е било материалното ни положение. Дори Екатерина, с която бяхме много близки и която благодарение на нас се ползваше с някои предимства, никога не беше чула и дума за нашите нужди. Когато свършвахме парите, ние или залагахме наши предмети, или бързахме да продадем нещо. Канф не беше в състояние да проумее това и, разбира се, беше много учуден, когато вместо очакваната благодарност, срещна негодуванието на мъжа ми за неканената намеса.

Изминаха месеци, а нашето положение все повече се влошаваше. Веднъж, когато нашият „секретар“ излезе на редовната си разходка, мъжът ми бърникаше в чекмеджето на масата с надеждата да намери някоя забравена монета, за да я пусне в обръщение, а аз, седнала в ъгъла пресмятах колко дни можем да преживеем с последните останали ми дребни пари, дойде перачката и донесе бельото на Канф, за което трябваше да ѝ платя. По такъв начин въпросът с моите сметки се разреши от само себе си. Това препълни чашата на търпението ми и аз се разпоредих да изнесат леглото от стаята на Канф и да го поставят на тавана, като разчитах по този начин най-сетне да се избавим от натрапника. Мъжът ми беше много доволен от моите решителни действия и радостно потриваше ръце, предварително предвкушвайки удоволствието от очаквания ефект:

— Картината, която ни очаква при връщането на Канф у дома ме изпълва с възторг.

Моментът беше действително интересен и ни възнагради за всички неудобства и безпокойства, преживени заради Канф. Както обикновено, той се прибра точно в часа, в който обядвахме, и по навик отиде към леглото, където винаги оставяше бастуна и шапката си, но намери мястото празно. Това го поразя. Като святкаше с малките си очички изпод тъмните стъкла на очилата, той не можеше да разбере тази загадка, докато Леополд не му обясни, че най-сетне е дошъл моментът да се действа, а не да се „търси“.

През този ден ни беше особено леко. Отново изпитвахме прелестта на семейния уют, който натрапникът ни бе отнел. Радостта ни помогна да забравим притесняващите парични проблеми.

* * *

На Леополд му доскуча в Грац. Искаше да подиша друг въздух и да види други лица. Поканата да прочете лекция в Будапеща дойде тъкмо навреме. Освен това в немския театър там даваха операта на Ангерер „Пазители на нравствеността“.

Леополд не беше ходил никога в Унгария, но се отнасяше към нея със симпатия. Като страна, славеща се с рицарство и благородство, тя много му допаднаше. Още повече, че там познаваха неговото творчество, тъй като голяма част от разказите му бяха преведени на унгарски. В Будапеща живееха две негови роднини, госпожа Корсан и Роза Захер.

В края на февруари 1880 г. заминахме за Будапеща.

За да избегнем големите разходи за хотел, бяха ни приготвили две хубави мебелирани стаи близо до лицей, в който мъжът на Корсан беше директор. В семейство Корсан намерихме топъл приятелски прием и се чувствахме чудесно.

Във всички вестници бяха поместени съобщения и ласкави отзиви за посещението на Захер-Мазох. Всеки ден у нас идваха посетители и ние получавахме многобройни покани. Еврейското дружество, покорено от разказите на Захер-Мазох за живота на евреите, сега желяше да го види. Поласкани от произведенията на Захер-Мазох, те искаха да приобщят мъжа ми към своята религия, но тъй като това не беше възможно поради християнския му произход, бързаха да му изкажат своето уважение. Такъв горещ прием и желанието да го причислят към своята нация силно трогваше Леополд като доказателство, че правилно е разбрал еврейството, но същевременно го ядосваше, защото винаги се гордееше с произхода си и искаше всички да знаят към какъв знатен род принадлежи.

В Будапеща станахме много близки с младия учен, барон М., който принадлежеше към добро семейство и ни запозна с висшето общество. Заедно с него посетихме Йокай^[3].

Съвсем неочаквано за нас веднъж бяхме посетени от Ф. Лист. Аз се почувствах много смутена от появата на този музикален гений. Той се оказа очарователен, макар че ми се стори малко неестествен със

своята декоративна стилност, която така не подходдаше на семейството ни.

* * *

Между новите ни познати от Будапеща беше и европейското семейство Рис, което ни предложи да прекараме заедно лятото в Ексел, където техен роднина бил управител на огромно имение. Тъй като те ни бяха симпатични, а цената беше твърде умерена, ние с удоволствие приехме предложението на нашите нови и приветливи приятели.

За първи път мъжът ми получи пристъп на потиснатост и страх от затворено помещение. С нас бяха едва ли не дузина деца и техният весел глъч успя да прогони от него неприятното усещане, но впоследствие при всяко пътуване той изпитваше подобно страдание.

В Натван се прекачихме в очакващите ни екипажи, за да продължим с конен впряг пътя си до Ексел.

Какви екипажи бяха това! Имах чувството, че са били захвърлени в някой ъгъл цяло столетие и сега, когато им бе съдено отново да се покажат на бял свят с проядени от мишки и червеи покривки и възглавници, те слабо напомняха за отминалия разкош на предишните поколения. Най-изящната каляска, запрегната с шест шарени коня беше предназначена за мене. Останалите от компанията се настаниха в по-малки карети с два и четири коня. Големината на конете беше различна, а вместо хамути бяха използвани обикновени върви. Кочияши бяха млади работници с бели ризи и боси крака. Външният вид на нашия кортеж не помрачи веселието ни и аз се съмнявам, че някога, в дните на младостта и блясъка тези екипажи са чували по-буен звънък смях.

Ние се настанихме заедно със семейство Рис. Нашите стаи бяха разделени от голяма зала, в която спяха децата с бавачката, и в която настаниха още няколко човека от семейството на госпожа Рис.

Простодушната сърдечност на домакинята компенсира напълно недостатъчния комфорт и ние се чувствахме великолепно. Градината беше голяма, но изоставена и предизвикваше възторг у децата. Госпожа Рис беше такава удивителна домакиня и грижовна майка, че аз научих от нея много неща. Без да бъде високо образована, тя

притежаваше ум и такт, които неволно предизвикваха всеобщото уважение на околните.

По всичко личеше, че някога госпожа Рис е била красавица, но тя не обръщаше внимание на този божи дар и беше изцяло отдадена на грижите за щастието на семейството и децата, които от своя страна се стараеха с нищо да не я тревожат и огорчават. В дома им никога не се чуваха кавги и семейни разногласия, и това му придаваше особен уют.

Сестрата на нашата домакиня беше жена на управителя на това имение, господин Зур. Тя също имаше три деца и така около нас се събираше цяла банда, която ми доставяше голямо удоволствие. Аз се любувах на нашите деца, които, без да знаят унгарски, много добре се разбираха с новите си другарчета, които пък не знаеха нито дума немски. Рядко възникваше недоразумение — играта спираше и на личицата се появяваше недоумение. Децата се взираха едно в друго, мълчаха напрегнато и когато очите им обясняваха непознатите за тях думи, весела усмивка озаряваше прелестните им муцунки и играта продължаваше със същото неудържимо веселие.

В първите дни бяха потисната от въздуха, който ми действаше като опиум. Децата също страдаха от него. Докато спяха, дишаха тежко, някакви тревожни сънища ги преследваха през цялата нощ, често викаха на сън и се успокояваха само след като се събудеха. Единствен Леополд не чувстваше нищо. Аз се стараех с всички сили да разгадая тази тайна и скоро си изясних причината.

Близо до нас имаше извор, обрасъл с гъсталак. Веднъж видях, как някакви хора обикаляха наоколо и като че беряха нещо. Попитах ги какво правят и те ми отговориха, че в цялата местност се въдят испански мухи, които събират и предават срещу заплащане. Като се вгледах отблизо, видях, че храстите са покрити с блестящи зелени насекоми, които тези хора хващаха с ръце и поставяха в стъклени буркани.

Всички бяха очаровани от моя мъж, към когото се отнасяха с уважение и възхищение. Той действително беше учудващо мил и сърдечен. Към дамите се отнасяше вежливо, а към момичетата — с нежна почит, като ги увеличаше с предсказания за прекрасното им бъдеще и тайнственото щастие, което ги очаква. Никой не успяваше така да вникне в детските души и да се приспособи към техните желания и разбирания, както Леополд. Понякога сядаше при децата и

им разказваше чудесни вълшебни истории, а те, широко отворили очички, го гледаха очаровани.

Веднъж на мъжа ми му хрумна идеята да организира костюмиран бал. Цялото си време прекарваше сред жените и измисляше костюми. Те му донесоха всичките си дрехи и скъпоценности и макар че материалът никак не беше много, благодарение на своята изобретателност, той измисляше за всяка от тях по нещо и скоро целият дом беше маскиран.

Негово любимо забавление беше играта на „разбойници“, защото можеше да се прояви жестокост. Огромната запустяла градина бе извънредно подходяща: в нея имаше тъмни дърета, пещери и възвишения, страшни пропасти и тайнствени места, удобни за засади. Аз обличах младите момичета в кожени жакетчета и устройвахме засада. Когато Леополд в качеството си на мирен пътник минаваше край нас, ние се нахвърляхме върху него. Той се мъчеше да се защити, но ние му връзвахме здраво ръцете и краката и го отмъквахме в гората, където аз в качеството си на главатар трябваше да го изтезвавам.

Разбира се, на него би му било по-приятно да получава удари от младите момичета, но той не се решаваше да ги моли за подобно нещо, тъй като знаеше, че те за нищо на света не биха причинили болка на своя скъп „доктор“.

* * *

Тъй като не бях заета с домакинство, а и трябваше да стоя при мъжа си, аз предпочетох да пиша, за да печеля пари. Всяка седмица изпращах в Пещския вестник фейлетони, за които получавах по 10 форинта. Освен това пишех разкази, които публикувах в берлински или хамбургски вестници, и си докарвах от 40 до 60 форинта месечно. Това занимание би ми доставило още по-голямо удоволствие, ако можех да се съобразявам само с личните си вкусове и настроения. За съжаление, моята работа трябваше да развлича мъжа ми и поради това аз трябваше да пиша главно изключително жестоки разкази, вдъхновена от кожените дрехи, в които бях облечена по време на работа, и от камшика, който винаги лежеше на писалищната маса.

От само себе си се разбира, че работейки по кожен жакет при 30-градусова горещина, не бях в състояние да се съсредоточа както трябва. Натрапеното описание на жестокости, така противни на личното ми амплуа, правеха разказите ми напрегнати и неестествени. Поради това още тогава и особено по-късно аз неведнъж изпитвах срам от своите творения. Четящата публика имаше пълното право да ме осъжда като жена, пишеща подобни неща, и аз не мога да се сърдя на професор Крафт-Ебинг^[4], който в книгата си за мазохизма ме включи в раздела на авторите, дали му необходимия психологически материал.

* * *

По време на престоя ни в Ексел ние се запознахме с някои от нашите съседни. Още като слязохме от влака в Натван, към нас се приближи младеж, който ни се представи с фамилията Грос и каза, че е много добър познат и приятел на Габриел Корсан. Прибави, че имението на родителите му се намира в най-близко съседство с нас и че ни канят да им гостуваме. Той се оказа познат на семейство Рис и обеща скоро да ни посети.

Александър Грос стана толкова чест наш гост, че това възбуждаше известно учудване. Той имаше необикновено красива помалка сестра, която се казваше Ирма. Цялото семейство Грос притежаваше голямо изящество, но желанието им да не приличат на съседяните си ги правеше неестествени и въпреки многото си качества, те губеха от тава.

Майката и синът се разбираха отлично. Госпожа Грос беше много висока жена с красива външност. Тя не беше разговорлива, а печалният израз на очите и лицето ѝ даваха основание да се предполага, че в дълбочината на душата си таи някаква голяма мъка. Под тъжния поглед на майката синът ставаше мрачен и лицето му приемаше сериозно и загрижено изражение. Нямахте съмнение, че той знаеше причината, гнетяща майка му и от съчувствие страдаше заедно с нея.

Поради това, че бяхме в еврейско семейство, в Ексел ние живеехме като истински евреи — празнувахме съботите и ядяхме

техните ястия. Малко по малко изучихме обичаите и обредите им. Две от стаите на нашата къща водеха направо на двора и служеха като място за молитви, където в празнични дни се събираха съседите, случайни минувачи и търговци.

Въпреки че всички наоколо строго опазваха различните религиозни обреди и обичаи, семейство Рис се стремеше да не издава еврейския си произход. Както в тяхната външност, така и в обноските им нямаше нищо, което да сочи тяхната националност. Въпреки това обаче, религиозните им правила често ни притесняваха и ние с голямо удоволствие гледахме от време на време да се избавим от тях, като отидем на гости у семейство Грос.

Леополд бе станал неузнаваем, до такава степен се чувстваше оживен и подмладен в компанията на младежите. Докато в града не искаше да излиза никога без мене, тук се развличаше по цели часове с децата и младите момичета. Всяка вечер при нас имаше танци под звуците на цигулки, на шито свиреха скитащи цигани. Аз не знаех, че Леополд може с такава лекота и грациозност да танцува чардаш. Тъй като не обичах да танцувам, сядах в някой ъгъл и наблюдавах, другите. И след като младежите се уморяваха, мъжът ми продължаваше, като непрекъснато сменяше младите си партньорки.

В замъка имаше прислужница на име Мартела. С прекрасната си фигура, гордата осанка и некрасивото, но умно и енергично лице тя заинтересува Леополд. Малкото дете на госпожа Рис едва беше навършило годинка. Когато нямаше работа, Мартела обичаше да го взима на ръце и да танцува него то цялата веранда. Нейните движения се отличаваха с такава грациозност и красота, че почти всички обитатели на къщата се събираха да се любуват на красивата картина. Мъжът ми също беше възхитен и веднъж подхвърли:

— С наслада бих танцувал с Мартела, ако тя ми разреши.

Очевидно някой бе предал на девойката неговите думи, защото след това, когато танцуваше, тя насмешливо и надменно гледаше към него. Това беше напълно достатъчно да възбуди неговото желание. След известно време един случай привлече още повече вниманието на Леополд към Мартела.

Веднъж по време на обяд откъм кухнята чухме изстрел и звън от счупено стъкло. Веднага се втурнахме там и разбрахме, че някакъв отхвърлен поклонник беше стрелял по Мартела. Куршумът не я беше

засегнал и храбрата девойка стоеше в средата на ярко осветената кухня и си тананикаше весела песничка по повод на освирепелия поклонник. След това тя запуши дупката в прозореца и продължи работата си като че нищо не беше се случило.

— Колко жалко, че тя е проста слугиня, — каза развълнуван Леополд, — по душа прилича на Екатерина.

Работата обаче съвсем не беше в това. Не дължността на слугинята смущаваше моя мъж, а незнанието на унгарски език, поради което той не можеше да се уговори с нея. А като се вземе под внимание характерът на младата девойка и кръвожадните ѝ приятели, може убедено да се каже, че мъжът ми избегна рискове, крило можеха да завършат драматично.

Въобще въздухът на Ексел беше напоен с любов. Щом като децата викаха насън, какво оставаше за възрастните, чиито очи горяха, а устните жадуваха за целувки.

Понякога през неделните дни ние отивахме в селото да се наслаждаваме на селските танци. Момичетата обличаха най-хубавите си премени, но бяха без ризи и с боси крака. Младите танцьорки разпускаха косите си и ги украсяваха с разноцветни ленти, с които по време на играта изплющяваха по своите кавалери, като че ли за да ни възбудят по-силно.

В чардаша има нещо бурно, диво. По време на танците полите на девойките се развяваха и откриваха краката им, които изглеждаха като издялани от здраво дърво, но това изобщо не засягаше свенливостта на седящите наоколо жени. Младите омъжени жени с прибрани под шапчиците си коси също взимаха участие в този див ураган, а след това бързаха да накърмят малките си, като, без да се стесняват, изкарваха препълнените си с мляко гърди.

Такава бе любовта в Ексел — лишена от условности и лицемерен морал, силна, здрава и трепетна, неприкрита като голите тела на танцьорките.

* * *

Настъпиха летните горещини. Един ден жегата беше непоносима. Въздухът не можеше да се диша и всички в къщи лежах,

за да прекарат по-леко задушните следобедни часове. Аз също имах намерение да ги последвам, но нещо като че ли ме спря. Тихичко излязох от къщи. Очаквах да ме обгърне нетърпима горещина, но бях изненадана от силния порив на вятъра, който ме посрещна навън. Тази промяна на времето беше настъпила за минути. Побързах да се скрия под едно дърво. Небето се покри с черни облаци и въздухът отново стана задушно тих. Едва успях да се опомня, когато ослепителна мълния проряза небето и над главата ми се разнесе страшен грохот. Това не беше обикновена гръмотевица, това беше трясък, който със силен тътен се разнесе из цялата градина. В един миг ми се стори, че мълнията пада върху мене и аз стоях зашеметена, без да смея да мръдна. Нов порив на вятъра ме върна към действителността.

Всички къщи се събудиха от гърмежа. Чух, че Леополд ме вика. Той не можеше да потисне нервното напрежение, докато се опитваше да затвори капаните на прозорците. Отново легна и като се зави презглава, каза:

— Моля те, не ме оставяй сам. Знаеш колко много се страхувам от гръмотевици!

Останах в стаята му при пълна тишина. Гръмотевици не се чуваха, но вятърът току разгърсваше капациите на прозорците. Чувах, как все повече се усилва. Желанието да се насладя на любимото зрелище ме накара отново да напусна стаята и аз внимателно излязох навън. Когато минах край децата, забелязах, че лицата им са покрити с едри капки пот. За да ги избавя от тежката горещина, откряхнах леко прозореца.

Навън из въздуха се носеха вихри прах, откъснати листа и счупени клони. Оловносивото небе бе покрито с черни облаци. Тополите, наклонени почти до земята, като че ли в покорно подчинение на неизбежното, тихо степеняха. Вятърът, който продължаваше да се усилва, се превръщаше в истинска буря. Облаците, безредно разхвърляни в мрачния хаос на небето, ту се натрупваха един върху друг, ту, откъснати от дивия ураган, се носеха някъде надалеч. От всички страни се чуваше трясък на дървета, а откъснати клони в бесен вихър кръжаха из цялата градина. Замъкът бе притихнал. Всички се бяха изпокрили в стаите и с тревога очакваха края на разразилата се буря. Само аз и Мартела останахме в галерията и наблюдавахме безмълвно бушуващата стихия.

Дъжд нямаше. На моменти вятърът препускаше с такава сила, като че ли искаше да помете всичко от пътя си. За да не бъдем отнесени, ние бяхме принудени да се държим за вратата. След малко облаците се разкъсаха и дъждът се изля като из ведро с оглушително плющение. Изсъхналата от дългите горещини земя жадно поглъщаше обилната влага. Небето като че ли се разтвори и пороят ставаше все поужасен. Мощен поток мътна вода с голяма скорост се спусна от планината и като срещна здравата стена, нахлу през отворената врата към селото. На напора му можеха да устоят само силните дървета; останалите, отнесени от водата, се мятаха в безпомощно безсилие. За миг ми се стори, че стените на къщата се разклатиха. Чу се някакъв странен тътен, подобен на ръмжене.

Мартела не се виждаше; като се ловях за прозорците и вратите, аз някак си се добрах до кухнята, чийто единствен прозорец гледаше към задния двор. Там стоеше Мартела, която напрегнато гледаше навън с притиснати към лицето си юмруци.

Виждаше се зеленчуковата градина, зад чиято ниска ограда се виеше пътят към селото. Малко по-нататък се издигаше селската църква, а след нея, на едно хълмче се намираще гробището.

Силният поток беше отнесъл кръстовете и размил гробовете. Пръстта се бе превърнала в лепкава кал, която, устремена със сила напред, увличаше със себе си останки от проядени от червеите ковчези, разрушени кръстове, разлагащи се и полуизгнили трупове.

Целият този поток от дървени останки и мъртви тела се движеше със страшен шум и спираше, задържан от църковната ограда, където образуваше потресаваща, отвратителна купчина пред самия храм.

Погледнах към Мартела. Бледа, с треперещи и нещо нашепващи устни, тя ми сочеше с ръка един кръст, който се бе заплел в близкия храст. По помътнелия ѝ поглед разбрах, че е познала изтръгнатия кръст от гроба на майка си.

* * *

Наложи ми се сериозно да поговоря с Леополд за педагогическите му методи. Привидно поводът бе съвсем незначителен. Той няколко пъти бе изразил недоволство от едно ястие,

което, според него, ни приготвяха твърде често. Веднъж бяхме седнали да обядваме, но мъжът ми никак не бързаше да посегне към блюдото, което не обичаше. На въпроса на госпожа Рис, харесва ли му яденето, той побърза да я увери, че много му харесва и моли за двойна порция. Саша, който беше чувал преди това изразеното от баща му неудоволствие, погледна с учудване Леополд и очите му станаха замислени. „Баща ми лъже“ — говореха те.

Баща му, когото така обожаваше, лъже. Как да проумее това?

Този поглед на детето ме накара да проведа сериозен разговор с Леополд, защото се страхувах да не би подобен случай да се повтори. Та нали децата не разбират, че понякога се налага да се лъже от приличие. Те веднага забелязват, че родителите, чиито думи са свикнали да почитат като светиня и които им говорят, че не е честно да се лъже, понякога също говорят неистини.

Въобщо Леополд често лъжеше — нямам предвид обикновените мъжки измислици за пред жените, но по мое схващане, неговите лъжи не го позоряха, тъй като той живееше в света на фантазиите. На мен обаче ми беше болно, когато децата го улавяха. Щом заговорих, Леополд веднага ме разбра и дори се изплаши от мисълта, че може да загуби авторитета си в очите на своя обожаван Саша.

Като се възползвах от това, че мъжът ми веднага се съгласи с мене, реших да поговоря с него и за много други вещи, които ме тревожеха. Напомних му, между другото, че преди няколко дни той разговаря с един господин за атеизма и държеше Саша на ръце. Момчето очевидно не разбираше същността на разговора, но по лицето му личеше, че онова, което е схванало, силно го е разстроило. Като забелязах впечатлението на Саша от разговора, аз го повиках в градината и реших по възможност да предпазвам децата от подобни разговори. Леополд и този път се съгласи с мене и дори се учуди, че по-рано не се е сетил за това. Той беше човек с благородни убеждения, но никога не се замисляше за последствията от изречените думи. Аз знаех, че и този път бързо ще забрави за нашия разговор, но вече бях доволна, защото можех да му напомня за него само с една дума или дори знак.

Между другото, този разговор имаше за мене още едно предимство. Леополд вечно се връщаше към темата „Венера в кожи“, която ми навяваше тъга и скука. Решението да бъде по-внимателен

пред децата трябваше да го накара да избягва тази тема, което ми даваше основание да се надявам, че ще си поотдъхна от нравствения тормоз.

[1] „Ундина“ — опера от Алб Лоринг. — Б.пр. ↑

[2] Карл Мильокер (1842–1899), австрийски композитор и диригент. — Б.пр. ↑

[3] Мор Йокай (1825–1904), унгарски писател, автор на исторически романи, някои от които са преведени на български. — Б.пр. ↑

[4] Рихард фон Крафт-Ебинг (1840–1902), немски психиатър, автор на монография върху сексуалната психопатия. — Б.пр. ↑

* * *

Семействата Рис и Грос бяха добри съседи, но много рядко си гостуваха. През това лято, противно на досегашната практика, господин и госпожа Грос посетиха замъка, а синът им Александър прекарваше у нас няколко дни в седмицата.

Според госпожа Рис тези визити бяха изцяло свързани със Захер-Мазох, но той твърдеше, че Александър идва така често в замъка заради мене. Този път вероятно Леополд не се лъжеше. Направи ми впечатление, че по време на игрите на разбойници Александър се стремеше да бъде постоянно близо до мене. Същото правеше и мъжът ми. Не зная дали Александър разбираше хитрините на моя мъж или подобно на другите го смяташе просто за наивен добряк; а може би го ласкаеше идеята да отнеме жената на великия писател.

Александър беше добър и мил, но слабо развит младеж и аз отначало не знаех как да се държа с него. Честно казано, на мене ми беше приятно вниманието му. Когато виждах упорития му, макар и плах стремеж постоянно да ми показва чувствата си, аз в крайна сметка реших, че неговите ухажвания могат да бъдат в известна степен много полезни и започнах да ги приемам благосклонно. Мъжът ми каза, че щом досега не съм си намерила любовник, причината е у мене, тъй като много мъже са били безусловно влюбени и само по мои вина са си отишли с празни ръце. В края на краищата той заяви:

— Щом ти упорито не искаш да изпълниш моето желание, аз повече няма да те моля и ще си намери друга жена, която с удоволствие ще ме послуша. Не ти гарантирам обаче, че няма да възникнат нежелателни за тебе последствия.

Неговото заявление ми оказа въздействие. Нито за миг не се съмнявах, че Леополд ще направи така, както казва. Страхувах се да не попадне в ръцете на някоя авантюристка и реших колкото се може по-бързо да изпълня неговите фантазии.

Отначало Леополд едва се осмеляваше да говори с мене за своите фантастични желания, след това започна да ме моли за изпълнението им като жертва от моя страна, но с годините жертвата се превърна в дълг. Той и сега гледаше на това като на жертва, но

намираше, че тя е за мене дълг на майката и съпругата, които се грижи за запазването на семейното огнище.

Малко по-малко и аз започнах да гледам на този въпрос с неговите очи. Окончателно се убедих, че единственият изход от това положение е този, с който ме заплашва, но знаех, че този изход ще направи всички ни нещастни. Реших да се покоря на своята участ и си избрах за плячка Александър Грос.

Между другото, предупредих Леополд, че Александър изобщо не прилича на Гръка от неговата „Венера в кожи“, и че няма да може да изиграе ролята, които се очаква от него. Леополд обаче ми възрази, че е решил да се откаже от тази част на програмата, само и само да изпълня заветното му желание — да му изневеря.

— Какво ще стане след това? Ще бъдеш ли удовлетворен иди ще поискаш да започна отначало?

— Не, уверявам те, че ми се иска да изпитам това само един път. Съгласи се, че не в мой интерес да желая да повтаряш подобни неща...

Въпреки неговите уверения, аз нито за минута не се съмнявах — моята жертва няма да доведе до никъде.

* * *

През един немного горещ ден семейство Грос изпрати за нас екипаж с поканата да им гостуваме заедно с децата за дял ден. Когато отидох да се обличам, при мене дойде Франци и ме помоли да не отивам с екипажа, а да ѝ помогна да направи малък сюрприз. За целта двете трябваше да се преоблечем в селски носии и да отидем пеша в имението на Грос. Не можех да отхвърля молбата ѝ, тъй като много обичах тази очарователна девойка е чисто сърце, в чиято компания се чувствах подмладена.

Взехме от Мартела и от жената на пастира празничните им дрехи, преоблякохме се в тях и като предизвикахме всеобщо любопитство, тръгнахме през селото към имението на Грос. Когато пристигнахме, всички бяха в градината. Те видяха, как две селянки се насочват към тях и Грос, недоволна от натрапчивостта на тези жени, които не я оставяха на спокойствие дори в градината, изпрати Александър, за да ги изпроводи.

Той ни позна едва когато дойде съвсем близо до нас и то, защото обърна внимание на обувките ни, които пропуснахме да сменим. Беше във възторг от маскарада и, за да заинтригува майка си, започна да се разхожда с нас по алеите. Това изглежда не се хареса на госпожа Грос и тя самата тръгна — да ни се скара. За да удължим комедията, ние се стараехме да се изплъзнем, от нея, но накрая тя гневно заповяда да спрем. Когато най-сетне, дойдохме при нея, тя ни позна и се засмя. Всички заедно отидохме при останалата компания, която много се зарадва на шегата.

Леополд предложи да се надбягваме. На финала застана Александър, който трябваше да пляска с ръце, когато някой от бегачите достигнеше до него. Като награди госпожа Грос щеше да раздава сладкиши. Тичахме в следния ред: най-напред децата, след тях Леополд, по-нататък Ирма, Франци и най-сетне аз.

Когато стигнах до финала, Александър ме грабна на ръце, занесе ме в храстите и ме целуна — беше придобил смелост от моята селска носия.

След като отидох при останалите, прочетох в очите на Леополд въпроса: „Е, случи ли се нещо най-послед?“.

Отговорът се четеше в гордата осанка на Александър.

През целия ден младежът се отнасяше към Леополд с нежно внимание, а той от своя страна разиграваше ролята на наивен съпруг.

* * *

Младият Грос беше 24-годишен, но, изглеждаше значително по-млад. От деня на нашия маскарад той започна да ме смята за своя собственост и навярно би разказал на всеки срещнат за победата си. Същевременно беше неловък и наивен, което го правеше смешен.

Веднъж, когато компанията ни се събра на танци, аз се настаних удобно на дивана, тъй като ме болеше главата. Александър започна да ми досажда с непрестанни молби да танцувам с него. Тъй като това ми омръзна, а и главата още повече ме заболя от шума, аз се прибрах в стаята си. Той обаче реши, че правя това, за да остана насаме с него и ме последва. Чак когато доста грубо го изгоних, разбра, че днес нямам настроение.

Беше очевидно, че тази игра не може да остане тайна за околните и скоро отново почувствах познатата ужасна атмосфера на недоверие. Особено болно ми бе да виждам отчуждението на Франци, която, впрочем, в този случай се подчиняваше на майка си. Изпитвах желание по-скоро да се махна от всички тези хора, които ме обграждаха с хладно любопитство. Това ме правеше все по-раздразнителна, което бе забелязано от мъжа ми.

— Защо вечно нямаш настроение? — попита той. — Нима не те радва общата любов? Не виждаш ли, че Грос е влюбен в тебе до полуда, а и аз те обичам както никога.

Когато ме срещаше, Грос упорито ме питаше: „Кога?“, Леополд пък все повтаряше: „Струва ми се, че няма да дочакам момента, когато ще му принадлежиш“. В селото обаче беше невъзможно работата да стигне до края и ние с мъжа ми, всеки посвоему, е нетърпение очаквахме момента, когато най-сетне ще заминем за Будапеща.

На всичко отгоре се намирахме в ужасно положение: няхахме нито квартира в града, нито пари за хотел. За да заплатим престоя си на село за последния месец бяхме принудени да заложим всички мои бижута. Между другото, Леополд, погълнат от своята идея, не твореше и нищо не печелеше.

Случи се, че семейство Грос заминаха за няколко дни в Будапеща и ние ги помолихме да ни намерят малка мебелирана квартира, което те направиха. И ето, в началото на октомври отново се натоварихме в допотопните екипажи и тръгнахме на път. Когато минахме край имението на Грос, те ни поканиха да спрем за малко да закусим. Оттук нататък пътувахме с екипажа на Грос.

* * *

Пристигнахме в Будапеща в силен дъжд. Квартирата ни се състоеше от две стаи, разделени с коридор и антре. В очакване на предстоящото събитие мъжът ми беше много весел. Когато виждаше, че съм тъжна, той ме увещаваше:

— Опитай се да бъдеш по-весела, това ти отива и изглеждаш по-млада.

Няколко дни след нас пристигна и Александър Грос. Мъжът ми се разпореди да го въведат в приемната, бавачката и децата изпрати на утринен спектакъл, а той самият ми помагаше да се пременя, за да изглеждам по-красива.

Леополд настоя да облека, бяла атлазена рокля с открити рамене, на които наметна лека пелерина, гарнирана с кожа. Когато ми обу белите обувки, той се просна на пода и започна да ме моли да го ритна, защото е червей в краката ми, а аз съм очарователна, истинска и целомъдрена като свенлива невеста.

Отидох в приемната, където ме чакаше неговият съперник.

* * *

Всеки ден след пристигането си в Будапеща Александър ни посещаваше в определен час и Леополд се стараяше да не бъде в къщи по това време. Впрочем, той можеше да не ходи никъде, тъй като, докато траеше визитата, Александър предимно мълчеше и ме гледаше с влюбен поглед. Ядосана и озлобена от тази глупава игра, аз желяех по-скоро да настъпи краят. Поведението на моя ухажор ме дразнеше до сълзи.

Най-сетне всичко свърши, но причината бе печална: Саша се разболя от скарлатина. Леополд така се изплаши за живота на детето, че реши да напише на Грос и да го помоли да не идва повече у нас. На всичко отгоре отново се появи въпросът за парите.

* * *

През януари 1881 година мъжът ми писа на брат си:

„Тези дни ми изпратиха от Лондон извадки от критическа статия за чуждестранните писатели. Там има много добри отзиви за мене. Пишат ми също, че «Наследството на Каин» се превежда и на сръбски и навсякъде има успех. Добри отзиви дават за мене

италианският критик Губернатис^[1] в «Съвременна библиография» и французинът Гласер в книгата си «Библиография на съвременници».

Всичко това е много приятно, но в дадения момент бих предпочел да съм по-малко знаменит и да имам повече пари.

За всеки е ясно, че голям роман не се пише бързо. Необходимо е най-малко половин година, при това главното условие е през това време да имаш колкото се може по-малко грижи. Засега това е непостижимо за мен.

В последно време изхарчих маса пари по делото с Фробен, както и поради банкрута на Крюгер, Хартпох и Гюнтер. Тези загуби досега ми тежат, а на всичко отгоре в последно време много боледувам.

Ти сам разбираш, че в такова настроение не съм в състояние да работя.“

По-късно той пише отново:

„Книгата «Наследството на Каин» според съобщение в немски вестник, издаван в Буенос Айрес, ще се появи през август в Бразилия. Наесен ще излезе втората част на «Завещанието на Каин» на английски, а «Еврейски разкази» — на датски. През лятото нашата оперета «Пазители на нравствеността» ще бъде поставена в Карлсбад и в Прага, а през есента ще се дава в Берлин.

Както виждаш имам голям успех и като че ли мога да се нарека един от най-известните немски писатели след Хайне и Гьоте. Мен ме знаят, четат и почитат в много страни... а аз често не съм сигурен, ще има ли семейството ми хляб за обяд.

Тъй като ме канят в Тюрингия в замъка Танеберг и в Инголцад при братовчедите на граф О'Донел, аз мечтая да прекарам там цялата зима. Тогава бих могъл да напиша няколко големи неща и с това да оправя положението си“.

От само себе си се разбира, че поради лошото ни финансово положение ние с всички сили се стараехме да завързваме по-малко нови познанства и да не се мяркаме пред погледа на нашите стари познати. Но не беше лесно да избягваме и едните, и другите, тъй като Леополд беше твърде известен и много хора търсеха начин да се запознаят с него. А и щом някой го заинтересуваше с нещо или пък просто му се струваше любопитен, Леополд настояваше да се запознаем с него.

* * *

Така ние се запознахме с учения Юлий Шварц^[2] и с графовете О'Донел. Госпожа фон Корсан каза на Леополд, че Юлий Шварц е изразил желание да му се представя и го моли да му определи час за среща. При това тя му се закани и добави с насмешка:

— Имай предвид Леополд, че Шварц е много влюбчива личност и ти предварително трябва да се примириш с това, че той ще започне да задиря твоята съпруга. Впрочем, това не е толкова опасно, тъй като Шварц е силно късоглед и не е способен да види както трябва обекта на своето обожание.

Юлий Шварц не бе в първа младост. Неимоверно пълен, той едва се придвижваше и всяко движение му струваше голямо усилие. Главата му беше лишена от всякаква растителност; лицето — широко, кръгло и така подпухнало, че малките му очички едва се виждаха. Късогледството му го караше да се доближава твърде близко до хората, с които разговаря, което създаваше впечатление на безцеремонност, понякога на наглост, и често смущаваше събеседника. По думите на госпожа Корсан Шварц бил женен за много богата графиня, която след своята смърт му оставила цялото си състояние.

Шварц ни посещаваше доста често; ние обаче му гостувахме само веднъж.

Паричните ни дела бяха много зле. Два месеца не бяхме плащали наема за квартирата и се хранехме на вересия. Парите ми стигаха за задоволяване само на най-насъщните всекидневни нужди.

— Как да се измъкнем от създалото се положение? — ми каза веднъж Леополд. — Тук се подмятат готови ръкописи за няколкостотин

форинта, но не разчитам скоро да ги приемат за издаване, тъй като бързо се вреждат само за нищо негодни работи... А на мене много ми се иска да напиша още един разказ за „Завещанието на Каин“... При това за моята репутация е вредно да не публикувам дълго време нещо сензационно. Чувствам се уморен от непрестанното писане на тези идиотски фейлетони. Знаеш ли каква идея ме осени... Ако тя се осъществи, завинаги ще сме освободени от тези постоянни грижи... Маса наши познати имат имения. Какво ще кажеш, ако някой ни покани да поживеем при него за половин година... Като се освободя по този начин от паричните грижи, аз бих се захванал с голям роман, който би ни осигурил порядъчна сума, или бих бил в състояние да продължа „Завещанието на Каин“... Ако обаче работите вървят както досега, ние никога няма да се оправим, а ще затъваме още повече... Ако имаме възможност половин година да не харчим хонорарите за друго, освен за погасяване на дълговете, бихме могли отново да заживеем истински в някое малко градче. Всичко лека-полека би дошло на мястото си...

— Кой ли би могъл да ни покани?

— Там е цялата работа. Имам някого предвид... Това не би го затруднило... И дори би се радвал, но всичко зависи от теб...

— Кой е той?

— Шварц. Не се съмнявам, че е влюбен в тебе. А и няма за кого да се грижи: той е вдовец, бездетен и богат... Ако успее да те завладее, няма съмнение, че сам ще пожелае между вас да няма разстояние... Ти какво ще кажеш?

За да не споря, му отвърнах, че е прав, и обещах да се заема с тази задача. Неговият план не само не ме учуди, но дори не ме възмути особено. Още когато ни посещаваше Александър Грос, Леополд предложи да взема назаем от Грос двеста форинта. Този факт, както и много други неща, които вече неведнъж ми бе говорил, подсказаха, че „фантазията“ му ще се развихри в подобна посока. Толкова много мислих на тази тема, че свикнах с нея и можех доста спокойно да претеглям и анализирам своето положение.

Веднъж Леополд дори подхвърли: „Ти ще се запазиш и когато синовете ти пораснат, ще бъдеш още красива и сама ще ги научиш на любов“.

Може ли да се очаква положителен резултат от спора с човек, с когото имаме противоположни гледища по основни понятия?

У мене отдавна вече зрееше мисълта да взема децата и да се махна от Леополд, но колкото и да умувах, не знаех как да направя така, че да не подлагам децата на още по-големи лишения. Освен това не се и съмнявах, че мъжът ми няма да допусне да се раздели със Саша, най-изнеженото дете, което се нуждаеше от специално внимание. Що се отнася до другите две — за тях малко го беше грижа. Може би имах право да се обърна към съда и там да потърся защита. Може би има закон, засягащ точно моя въпрос — не зная. Но това би бил най-краткият път към нашата обща гибел.

Имаше още един изход. Той бе да убия себе си и децата. За него обаче нямаше да ми стигнат сили, докато все още можех сама да се жертвам. Възможно е саможертвата да е най-тежката форма на съществуване, която ми дава необходимата смелост: „Който обича силно, той се примирява“.

* * *

Единственият резултат от срещата с Шварц беше доста силното възпаление на гърлото ми. Болестта дойде тъкмо навреме. Като лежах, заобиколена от грижите на разтревожения си съпруг, аз много мислих върху това, което се беше случило, търсех обстоятелства, смекчаващи вината на Леополд и ги намирах, доколкото това беше възможно.

Захер-Мазох беше неуморим и работеше с радост. Личните му потребности бяха крайно ограничени; с работата си печелеше много, но голяма част от изкараното отиваше за погасяване на стари дългове. Освен това около него винаги се навъртаха литературни голтаци, на които, къде от добродушие, къде от славолюбие, позволяваше да го обират. Преводачите често го лъжеха. Мамеха го още вестници и издателства. Налагаше се да подава жалби, които поглъщаха маса средства.

Несполуката задължително постигаше начинанията, на които най-много разчиташе.

На 11 май 1877 година композиторът Карл Милъкер му писа:

„Ако имах възможност да получа хубаво либрето, бих се оказал в изключително благоприятно положение. Вашите съчинения, милостиви господине, са покрити със световна слава и името ви няма равно на себе си в немската литература, затова, в очакване на бъдещи успехи, аз се осмелявам да се обърна към вас с молба да напишете за мене либрето. Ако молбата ми намери у вас съчувствие, аз ще се съглася с хонорар, какъвто вие си определите“.

Леополд веднага се хвана за работа, а резултатът беше само загуба на време и пари. Когато Захер-Мазох завърши либретото, Мильокер го препрати към току-що банкрутиралия издател Шпайнер.

Либретото за операта на Ангерер също не донесе нищо.

Някой друг на мястото на Леополд би паднал духом, но не и той. На мястото на една разбита надежда у него веднага се появяваше друга.

Нима е чудно, че човек изпитващ страшна нужда, изгубил цялото си имущество, се хваща за сламка? И ако той търсеше тази сламка там, където не би трябвало да я търси, правеше това единствено защото в него нямаше и помен от чувството за нравственост. Имаме ли право да търсим отговорност от човек за неговия природен недостатък? Ако това беше некултурна, неизвестна личност, ясно е, че нямаме право, но ако това е един от най-културните хора, като Захер-Мазох?

„Да разбереш — значи да простиш“, казва пословицата. За разбиране — разбрах, но до прощаването бях много далеч.

* * *

Тази зима нашите нещастия като че ли нямаха край. Присъдата на моя мъж беше намалена от императора от седем на четири дни. Леополд обаче отказваше да се подчини и на това. Мисълта за затвор го довеждаше до лудост.

Трябваше да разберем, как ще се отнесе Унгария към искането на Австрия да ѝ предадат Захер-Мазох, ако това искане постъпи. Аз се явих лично при министъра на правосъдието, за да направя справка. Бях

приета много любезно. Усмехнат, министърът ми обясни, че е по-добре Захер-Мазох да се подчини и да излежи наказанието, тъй като ореолът на литераторите и политиците от такова „страдание“ само се увеличава. При това всички наказани от този род се ползват от всевъзможни удобства и комфорт. След това лицето на министъра стана сериозно и той добави, че макар това да е малко вероятно, ако постъпи такова искане от страна на Австрия, той, министърът, няма право да откаже. Но при всички случаи Захер-Мазох ще бъде известен навреме и ще успее да напусне Унгария.

Следователно, Леополд нямаше основание особено да се безпокои, но все пак думите на министъра много го огорчиха. Мисълта за тези четири дни затвор го ужасяваше. Това можеше да се избегне, но се налагаше да напуснем Австро-Унгария и да отидем в друга страна.

Леополд имаше точен план как да се снабди с нужната сума: трябваше да напише на Бруно Бауер в Тисновици, който, поради това, че беше влюбен в мене, веднага щеше да ни изпрати назаем 500 флорина. Захер-Мазох щеше да му ги върне незабавно, щом получи хонорара за първия си голям роман.

Написах унизителното писмо и със следващата поща от Тисновици пристигна исканата сума.

След няколко дни напуснахме Будапеща.

* * *

Ние се преместихме в Хейбах, селце, разположено недалеч от Пасау, близо до австрийската граница. Там в мелницата наехме две стаи. Имахме великолепен изглед към гората, полето и ливадите. След затворения живот през зимата, това беше истински рай за нас. На няколко минути път пеша по протежението на ручея, от другата страна на моста беше Австрия. Там имаше прелестна малка странноприемница, в която обикновено обядвахме. Често се разхождахме между Австрия и Бавария. Това и забавляваше, и безпокоеше Леополд. Страхът от затвора го преследваше и той не беше в състояние да се отърве от него. Страхуваше се, че в някой прекрасен ден по обяд ще се явят жандарми и ще го арестуват. В дните, когато беше по-нервен, отколкото обикновено, по време на разходките му се

струваше, че зад всяко дърво се е приютил полицейски мундир. В такива дни подробно разпитваше за пътя, по който щеше да върви, за да не се окаже зад чертата на границата.

Настъпи цяла седмица спокойствие. Материално бяхме осигурени за няколко месеца — само това вече означаваше много. Сега разбрах колко бях изморена; едва когато имах възможност да се храня достатъчно, установих, колко много бях изгладняла. Много бих желала тези редове да попаднат пред очите на господин Брушо Бауер и той да приеме искрената ми благодарност.

Тежките дни в Будапеща ми се струваха като някаква мъгла, която се разсейва с настъпването на деня. Аз отново чувствах бодрост и сила сякаш никакви ужаси не бяха докосвали душата ми. Животът все по-силно ме увеличаше, като ме правеше свободна и ме възвисяваше над преживяното минало.

Отново заживяхме мирен селски живот. Той толкова ми допадала, че до края на земните си дни не бих се отказала от него. В интерес на истината и развихрената фантазия на моя съпруг малко се поуспокои. Разбира се, не можеше и да се мисли, че това е трайно състояние. Не се и надявах. Зает изключително с егоистични помисли, той не пропускаше случай да терзае душата ми. Но аз вече не бях предишната — сега се съпротивлявах на насието и борбата удвояваше силите ми. Нещо в мене замлъкна и потъна някъде дълбоко. Помежду ни се разтвори пропаст, която той не можеше да прекрачи. Сега бях на противоположния бряг.

Леополд беше толкова късоглед — той забеляза единствено, че аз изгубих интерес към неговите произведения и повече не ги четях. Това го дразнеше ужасно.

* * *

Валеше непрестанно. Дъждът разкаля пътищата, така че за разходки не можеше и да се мисли. Подобни дни бяха особено тежки за мене. Злият гений, с когото живеех, не можеше да остане дълго затворен в стаите. Трудно му беше да живее без работа и когато тя му липсваше, както в това глухо селце, той отваряше дума за миналото или за бъдещето и по този начин се развличаше. В повечето случаи му

давах възможност да говори колкото си иска, а аз си мислех за нещо съвсем друго.

Веднъж обаче го изслушах. Досега той се въздържаше да ми разказва за предишните си връзки, а когато се случваше да ги спомене, винаги беше нащрек да не каже нещо излишно. В тези случаи се представяше за жертва на своята доверчивост и извисена душа.

В първите години от съвместния ни живот вярвах на всяка негова дума. В онзи период той се рисувахе в много благоприятна светлина, а аз съставях мнението си далеч от жизнения опит. Сега вече имах опит. Бракът ме научи по-добре да разбирам живота и започнах да долавам в приказките му истината по-ясно, отколкото той предполагаше или пък би искал.

Мъжът ми споменавахе за госпожа фон К. изключително рядко, а когато се случеше да каже нещо за нея, то винаги беше с недомлъвки. Това много ме озадачаваше. Така ми се искаше колкото се може повече да науча за тази, която още в детството властно ми беше въздействала със своята красота. Изригнах огромно любопитство докъде се простираше истината в „Разведена жена“. И изведнъж в един от дъждовните дни Леополд започна да ми разказва за госпожа фон К.

Нейната царствена красота му направила поразяващо впечатление и му подействала като удар с бич. А тя, като виждала все по-нарастващата известност на младия романист, и като слушала как отвсякъде му предричали блестящо бъдеще се поддала на съблазнението, изоставила мъжа си и децата си и избягала е него.

Дни и нощи Леополд бил преследван от една-едничка мисъл: как да я накара да му изневери. Госпожа фон К. не била страстна натура и приемала връзката е Леополд твърде несериозно. Само благоприятно стечение на обстоятелствата можело да му помогне.

— Но ако ти наистина силно си я обичал, нима не си изпитвал ревност?

— Не, никога не ревнувам жената, която ми принадлежи. Бик могъл да се вбеса само ако видя, че друг мъж я владее изцяло. Но не съм завистлив, ако принадлежи и на мене.

Точно по това време за бригаден генерал в Грац бил назначен ерцхерцог Хенрих. Както и на всички останали новодошли, красотата на госпожа Фон К. му направила изключително впечатление и той закопнял да се сближи с нея.

Захер-Мазох се почувствал като върху жарава. Той не смеел да мечтае за такъв Грък. Все пак изглежда някой предупредил ерцхерцога, който се отдръпнал, тъй като в Грац Захер-Мазох не се ползвал с репутацията на снизходителен съперник. Ерцхерцогът не се бе решил да предизвика скандал. Наскоро след тона генералът започнал да ухажва певицата мадмоазел Хофман и Захер-Мазох се принудил да изостави надеждите си.

Връзката на мъжа ми с госпожа фон К. продължила няколко години, докато се запознал с един полски магнат, на когото сам я представил.

От това място разказът на Леополд стана не особено ясен, но тук ми дойде на помощ моят личен опит, благодарение на който бях в състояние да разбера недоизказаното.

За разлика от ерцхерцога, полският магнат не страдал от излишни предразсъдъци. Той взел това, което му се предлагало. По това време вероятно и самата госпожа фон К. вече се е била примирила с капризите на Захер-Мазох и е решила да не му се съпротивлява повече.

Веднъж, когато Захер-Мазох се намирал в кабинета на баща си в полицейското управление, научил от влезлия там чиновник за заповедта да бъде арестуван някакъв помощник-аптекаар. След като извършил кражба, той забягнал от Лемберг, но бил преследван до самия Грац. Между „особените белези“ за него се сочели признаците на ужасна болест. За Захер-Мазох не било трудно по описанието на издирвания да разпознае своя полски магнат. Госпожа фон К. била под лекарско наблюдение от няколко седмици.

Вбесен от тази мерзост, Захер-Мазох незабавно отишъл да търси поляка, за да получи обяснения, но от него нямало и следа. Те повече никога не се срещнали. Госпожа фон К. била ужасно компрометирана от тази история... А на всичкото отгоре и болестта! С една дума, романистът предпочел да се раздели с нея незабавно...

Същият случай се повторил и с госпожа фон П. Тази история била свързана с турския посланик във Виена. Тръгнали на пътешествие в Италия: отначало — Венеция, а после — Флоренция. Парите в един момент свършили и те не успели да стигнат в Константинопол. В южните страни било много по-лесно да се намери подходящ човек. И се намерил... Макар да не представлявал напълно

това, за което Леополд бленувал, но мечтата рядко се осъществява изцяло.

За да се превъплъти по-добре в ролята на роб, Захер-Мазох започнал да се държи като слуга, съпровождащ хубава жена. Националният си полски костюм преправил в ливрея и когато неговата „господарка“ пътувала в първа класа, той си взимал билет за трета. Сам носел багажа ѝ. А когато тя тръгвала по визити, той чинно сядал на капрата до файтонджията и я изчаквал във вестибюла с другите слуги.

За партньор в тази игра госпожа фон П. си избрала артиста Салвини. Сцените, които се разигравали между тримата, били фантастични. Салвини, разбира се, въобще не подозирал какви са истинските причини за успеха му пред дамата и затова безкрайно се дразнел от непрекъснатото присъствие на този доста странен слуга. Веднъж дори направо се ядосал при внезапното му влизане в стаята.

Точно за такъв мъж Захер-Мазох отдавна мечтаел и сега изпаднал в истински възторг. На тръгване той подавал на Салвини кожата и му целувал ръката. Веднъж, когато госпожа фон П. била седнала близко до артиста, неочаквано в стаята влязъл Захер-Мазох, за да хвърли дърва в камината. При тази безцеремонност на слугата Салвини излязъл от кожата си и запитал госпожа фон П. на френски какво я кара да мъкне със себе си този „полски глупак“, след като една добре обучена слугиня би била много по-подходяща. В същото време Салвини не се поскъпил да даде достатъчно щедър бакшиш на „полския глупак“.

Имало и по-различни моменти.

Веднъж госпожата го изпратила да купи масло и мляко. На връщане, когато носел тенджерката с маслото в едната си ръка и бутилката с млякото в другата, ненадейно срещнал приятеля си от училищните години херцог Паул Верде. Той го познал и възкликнал:

— Захер! Значи на литературата си теглил шут и сега си разсилен?

Леополд изобщо не се смутил, с недоумение, погледнал приятеля си и се постарал да го убеди, че се е припознал.

На това място мъжът ми отново прекъсна разказа.

— А после? — попитах аз.

— После си събрах нещата и заминах.

— Това пък защо?

— О! Вместо характер, жените имат само капризи. Когато харесвам една жена, тя може да прави с мене каквото си иска и аз ще съм безкрайно щастлив... Но веднъж изгубя ли интерес, за нищо на света не бих си позволил да досаждам. Така се случи и тогава — аз просто я заряхах.

Сърцето ми болезнено се сви.

В този момент си помислих, че някой ден и мене така спокойно ще „зарече“.

* * *

Лятото отиваше към края си и трябваше да се помисли къде да прекараме зимата.

Повече от всичко бихме предпочели да зимуваме на село, но децата вече трябваше да посещават училище и ние решихме, без повече да отлагаме, да заминем в някой град, за да ги настаним в първокласно учебно заведение. Общественото ни положение беше много добро. Проблемът беше в средствата.

Мечтата на Захер-Мазох беше да публикува постоянно в някое известно списание своите статии и разкази, за да укрепи материалното ни положение и да има възможност да завърши „Завещанието на Каин“. Безпаричието, което преживяхме миналата зима, още повече засили неговото желание. Такива стабилни доходи обаче би могло да осигури само някое голямо списание. Понякога се замисляше дали да не създаде свое издание? Нима не би могъл да се намери издател, който да се захване с това?

Такъв човек се появи много скоро. Това беше доктор Лионел Баумгартнер, който притежаваше собствена печатница и издателската фирма „Крайснер и Шрам“ в Лайпциг. В първите дни на септември ние се преместихме в Лайпциг и на 1 октомври същата година излезе първият брой на списанието „Auf der Höhe“.

Издаването на списанието започна при най-благоприятни условия. Доктор Баумгартнер беше богат млад човек, който не изпитваше финансови притеснения, поради което успя чудесно да

организира всичко. Това беше първият му подобен ангажимент и той се залови с огромно увлечение и ентузиазъм.

Най-сетне и на мен животът ми предостави възможност да се посветя на интелектуалните си интереси, да се измъкна от дребните всекидневни грижи.

Доктор Баумгартнер принадлежеше към групата на Лайпцигските милионери. Той беше много интересен човек и между нас бързо се установиха топли приятелски отношения. Вечер често ни гостуваше и прекарвахме времето си в искрени разговори. Както всичките ни познати и той ни смяташе за изключително щастливо семейство. Баумгартнер вече беше успял да изпита разочарование от живота и в топлия семеен уют намираше подкрепата, която му даваше сили да се измъкне от тъмнината. Така започна нашето приятелство.

* * *

Надявах се, че с преместването ни в Лайпциг отношенията със съпруга ми ще се променят към по-добро. Вечните грижи, които отнемаха възможността за спокойна работа, материалният недоимък, който отравяше най-хубавите минути в живота ни, всичко това може би действаше угнетяващо на Леополд. Имах правото да се надявам, че промяната ще се отрази благотворно на нашите отношения. Най-смелата мечта на мъжа ми се изпълни изцяло. Той стоеше начело на голямо печатно издание, което беше единствено под негово ръководство; можеше да помества всичките си литературни произведения, а на неговите услуги бяха най-добрите сътрудници. Логично беше да мисля, че тези обстоятелства ще ми помогнат да си поема спокойно въздух, че новото ни по-щастливо положение ще ми даде възможност да водя спокоен живот и да усмиря злото начало у Леополд.

Уви! Жестоко се лъжех! Напрегнатата работа не попречи на Леополд да забележи скоро, че доктор Баумгартнер „е безумно влюбен в мен“. Единственото му основание бе, че на няколко пъти докторът се бе изказал ласкаво за мене. Това, че е споделил мнението си именно пред съпруга, фактически отхвърляше всякаква възможност за евентуално увлечение, но тези детайли бяха твърде фини, за Захер-

Мазох. Според мъжа ми от всичко това следваше, че аз съм длъжна да се възползвам от удобния случай.

Отначало не обръщах внимание на забележките на Леополд, но той ставаше все по-настойчив и ме уверяваше, че успехът на списанието зависи от мене и, че ако се интересувам от нашето положение, съм длъжна, освен работа да му доставям и развлечения. Добре съзнавах, че за съпруга ми няма нищо по-ценно от неговите собствени желания, но при всяко ново пререкание не успявах да се преборя със себе си и когато заговаряше на тази тема, неизменно хладно му отвърщах: „За нищо на света!“

Този досаден разговор развали отношенията ми с доктора. Веднъж мъжът ми отбеляза пред него, че една евентуална женитба не би му била в тежест, тъй като честната и вярна съпруга придава на живота очарование, а появата на деца — смисъл и стойност. Тези думи направиха впечатление на Баумгартнер и той сърдечно отвърна:

— Ако на моя път се появи жена като вашата, аз не бих се поколебал нито за минута, дори ако се окаже, че е бедна както в приказките — и той се обърна към мене, усмихна се широко и ме погледна право в очите.

Огромна радост, помрачена от не по-малко тъга обхвана сърцето ми — разбрах, че от този момент изгубвам завинаги неговото приятелство, както вече се беше случвало много пъти с други хора.

Вратата след доктора едва се беше затворила и с тържествуващ тон Леополд се върна към любимата си тема.

По това време благодарение на списанието започнахме да поддържаме контакти с всички знаменитости. Целият интелектуален свят беше свързан с нашия дом чрез тънки незабележими нишки и ние непрекъснато се обогатявахме от притока на нови мисли и идеи. Намирах се на самия връх на живота си, който водеше интелигенцията, и това ме научи да разбирам стремежите на великите умове и разнообразието на човешките съдби. Отлично схващах обаче цялата незначителност на собствената си участ на неизвестна жена.

* * *

В редакцията ни постоянно постъпваха безброй предложения от хора, които желяеха да сътрудничат. Сред тях беше и някоя си Хулда Майстер от Пазевалк. Тя знаеше много езици и ни предложи услугите си. Беше ѝ изпратен пробен превод, след което беше поканена за сътрудничка.

Хулда Майстер беше дребно повехнало създание с претенции за изящество. Като се превземаше и кокетираше, тя ужасно дразнеше всички, но преводите ѝ бяха великолепни и се налагаше да я търпим.

През този период ни посещаваха доста французи: Сен-Санс, професор Сеал, мадам Адам, издателката на „Nouvelle Revue“ и приятелка на Гамбета^[3], която ни писа от Петербург, че на връщане ще се отбие при нас. През януари на 1882 година получихме известие от Петербург, че някой си Арман, който пребивавал в този град, за да изучава Дюрер, ще ни гостува, преди да се завърне във Франция. Той на всяка цена искал лично да изрази уважението си към Захер-Мазох. Трябваше да пристигне след няколко дни.

Въпреки че беше млад на години, понеже беше пълен и трудно подвижен Арман изглеждаше по-възрастен. Беше много симпатичен, изразяваше се необичайно простичко и така сърдечно, че несъзнателно привличаше хората. Без да споменава за себе си каквото и да било, в разговорите умееше незабелязано да подхвърли две-три забележки, които даваха представа що за човек е, или разкриваха негови желания, които не произнасяше гласно.

На тръгване изрази желание отново да ни посети.

Леополд беше във възторг от него.

— Тези французи са направо невероятни. С тях се чувстваш така леко. Какъв очарователен човек!

На другия ден след посещението на Арман, като влязох в гостната, намерих красив букет от рози, който той ми бе изпратил.

Арман се застоя в Лайпциг, а доктор Баумгартнер замина без дори да се сбогува. Само ни изпрати известие, че заминава за Виена, където имал неотложна работа. В последно време посещенията му ставаха все по-редки и по-редки, докато се прекратиха съвсем. Това неочаквано заминаване неволно ме натъжи, тъй като усещах, че зад него се крие нещо.

От доста време Леополд беше във възможно най-лошото си настроение. По-рано това неизбежно се отразяваше на вдъхновението

му. А сега, въпреки че казваше как цялата бъркотия около списанието вече му е омръзнала, продължаваше да работи упорито. При това не само заради собствения си интерес, а и заради останалите.

Аз се терзаех от съмнения. Дали сам Леополд не е направил някакви идиотски предложения на Баумгартнер, както неведнъж ме е заплашвал? Тази мисъл ме накара да възнегодувам. Чувствах как кръвта нахлува в лицето ми. Срамът ме измъчваше. Бях убедена, че Захер-Мазох е неспособен да разбере чистата възвишена душа на доктор Баумгартнер. Можех да си обясня внезапното му заминаване само с някаква срамна постъпка на мъжа ми, която е принудила Баумгартнер да избяга от нас в порив на възмущение и на пълно разочарование. Докторът не би могъл да знае, че мислите и постъпките на съпруга ми нямат нищо общо с моите желания и възгледи.

* * *

След отпътуването на доктора Арман, разбира се, трябваше да се заеме неговото място. Според Леополд французите са устроени по съвсем различен начин. Той мислеше, че французинът не би могъл да се смути от факта, че даден романист, който иска да внесе в живота си оригиналност и разнообразие, е способен да гледа на отношенията с жена си по-иначе. На всичкото отгоре мъжът ми ме уверяваше, че „никога досега не бил изпитвал такава силна любов към мене“.

Арман ме обгради с любовта си. Той изразяваше чувствата си не с гръмки фрази, а с безкрайни грижи.

Тъй като притежаваше добра и фина душа, отгатваше всяко мое желание по-рано от мен самата и незабавно го изпълняваше. В това отношение бях заобиколена от приказни чудеса. Благодарение на своя тънък усет той долови, че животът ми е изпълнен с мъчителни тайни, но понеже нямаше право да се меси, страдаше дълбоко в душата си заради мен.

Често усещах изпитателния му тревожен поглед на приятел и се чувствах като изтощен странник, тласкан от неумолимата съдба в различни посоки, който най-сетне е намерил светло пристанище и може спокойно да си откъдне. Не познавах чувството, което ме владееше и затова се страхувах да му се доверя. Но когато всичко стана

съвсем очевидно, съжалих, че любовта дойде при мене толкова късно. Не виждах никаква перспектива пред чувствата си, но и не можех да не се поддам на обаянието им и треперех като закъсняло есенно цвете или като краткотраен лъч, блеснал посред зимния мраз.

Докато страстта на мъжа ми ме теглеше в бездната, любовта на Арман ме възнасяше във висините. В мене той съзираше най-висшето и ценното в своя живот и ме обграждаше с нежност, която ме покоряваше. Доверието и чистите му намерения ме крепяха и ми даваха сили, но същевременно аз трябваше да водя мъчителна борба със срамните намерения на съпруга си.

Обикновено се отнасях равнодушно към хорското мнение, но уважението на близките винаги ме е радвало. Уважението и доверието на Арман ми доставяха много радост, тъй като непрекъснато ме гризеше и огорчаваше мисълта, че Баумгартнер таи лоши мисли за мене.

Леополд не се успокояваше и като обезумял ме подтикваше към любовна авантюра с Арман. Низките планове на мъжа ми помрачаваха прелестта на приятелството с Арман, причиняваха ми страдание. На него, за нещастие, никога не му хрумна, че сам готви гибелта си.

Още пазя едно писмо на Леополд до брат ми, изпратено от Меран на 8 януари 1869 г.:

„Скъпи Карл!

Колкото повече се оформя цикълът от повести на тема любовта между половете, толкова повече се убеждавам, че заглавието, което избрах — «Любовна песен на песните», не ми подхожда. Като си мислех често за това, на 6 декември ми хрумна да издам не само нова поредица разкази за «собствеността», но и да нарисувам «цялото битие на човека», доколкото това е по силите на прозаика, в цикъл от повести. Този план възникна у мен по време на една разходка из живописните развалини на Зенобург; хоризонтът и съдържанието на мислите се разшириха още повече. Първоначално нахвърляното се позамъгли, но у мен вече се избистри план, който мога да ти изложа. Много те моля обаче, не казвай на никого, защото откакто

Курнбергер^[4] започна да плагиатства от мен, аз повече никому не се доверявам.

Излагам пред тебе най-подробно своя план, тъй като в най-добрия случай ще ми се наложи да работя над него три-четири години. Ако не успея да осъществя замисленото, аз ти завещавам да го завършиш вместо мен в посоката, която съм набелязал. Целият цикъл разкази и повести ще получи общото название «Завещанието на Каин».

Като пролог ще влезе разказ, в който ще бъде изяснена идеята на цялото произведение. Ще носи името «Завещанието на Каин». Цикълът ще включва: «Любовта между половете», «Собственост», «Държава», «Войни», «Труд» и «Смърт». Основната идея ще бъде, че човешкото щастие би могло да се осъществи само когато нравствените закони бъдат еднакво признавани и от обществото, и от държавата, и когато «силните на деня» — разни важни генерали, знаменити дипломати и т.н., ще завършват живота си на бесилката или в каторгата наравно с крадците, убийците, разбойниците и фалшификаторите на пари.

В «Държава» ще бъде обрисувана ситуацията на неограничена монархична власт и нищета; лицемерието на конституционализма; спасението посредством демокрацията; Съединените Европейски Щати; общото законодателство.

Във «Войни» ще се разкрие страхът от войната; мобилизацията; злините от армията; грабежи, насилие, пожари, кражби на трупове и глад. Задължителната военна повинност подготвя разоръжаването.

«Труд»: това е свободният начин на живот, той помага на човека да преодолява препятствията и да получава удовлетворение. С помощта на правилното разпределение на труда обществото ще се избави от лентяите и паразитите. Богатият трябва да ограничи своите потребности, за да работи колкото е възможно по-малко.

Епилогът ще включва статиите «Свята нощ», «Раждането на Христос», но не на Божия син, а на «Христос — човека на кръста», който е вечен символ на освобождението чрез любовта и самоотрицанието; Христос — човекът, лишен от полова любов, имущество, родина, който не знае що е вражда, злоба и работа, и умира доброволно, олицетворявайки идеята на човечеството, и в този смисъл да се разбират думите: «Ти си длъжен да понесеш на плещите си кръста на цялото човечество».

Засега обаче всичко това е само щриховано и нищо повече. Планът скоро ще бъде разработен и готов. У мен нахлуват редица образи, събития, мисли. Щом приключа със сегашната си работа, веднага ще се захвана със «Завещанието на Каин» и няма да се откъсна от него, докато не го завърша.

Смущава ме само един въпрос: дали ще съумея да развия сполучливо възвишените мисли, които ме вдъхновяват и ме побеждават към тази работа?

Това е въпросът, който винаги ме е вълнувал и ме е подтиквавал към творчество.“

В крайна сметка от този проект беше изпълнена само една незначителна част. Силният дух живееше в слабо тяло. Умствените сили на писателя бяха по-слаби от неговото дарование, а липсата на дълбоко нравствено чувство не му позволяваше да осъществи на практика великите си мисли.

[1] Анжело де Губернатис (1840–1913) писател, литературен критик и ориенталист. — Б.пр. ↑

[2] Юлий Шварц (1838-?) юрист, професор по стара история в Будапещенския университет. — Б.пр. ↑

[3] Леон Мишел Гамбета (1838–1882) френски политик, министър-председател. — Б.пр. ↑

[4] Фердинанд Курнбергер (1821–1879) — критик и публицист. — Б.пр. ↑

* * *

Арман забеляза, че щом дойдеше в къщи, мъжът ми веднага намираще повод да излезе и да ни остави сами; Това естествено го учудваше и за да не се промъкне между нас сянка на недоверие, аз реших да му разкрия нашите мъчителни семейни отношения. Чистосърдечната ми изповед го накара да се вцепени, защото не беше очаквал подобно нещо от Захер-Мазох. Гледаше ме замислено и внимателно.

В стаята се възцари продължително мълчание. Най-сетне първоначалното стъписване премина. Седна до мене, привлече ме към себе си, повдигна лицето ми, горящо от срам, прегърна ме с големите си ръце и каза:

— Искаш ли да заминеш с мен, Ванда? Зарежи мъжа си... Ще бдя над живота ти и ще се постарая да бъдеш щастлива, както никоя друга жена на света. Ще взема децата и ще се грижа за тях повече от него. Ще им дадем добро възпитание и аз ще осигуря бъдещето им. Поискай развод, а после ще се венчаем. Дори това да се окаже невъзможно, пак ще бъдем щастливи. Безкрайно те моля да го напуснеш и да бъдеш само моя.

Щастливите мигове, които те спохождат понякога, те карат да забравиш годините на страдания. Този миг беше точно такъв.

След завръщането си, доктор Баумгартнер изпрати на Захер-Мазох писмо, с което го известяваше, че не възнамерява повече да продължава изданието на „Auf der Höhe“. Целият преbledнял от ужас Леополд ми подаде току-що полученото писмо и понеже предчувствах какво е съдържанието сърцето ми конвулсивно се сви. Всичко най-прекрасно, за което бленувах, в този миг се разби.

Моят мъж не беше обвързан с писмен договор, така че изход нямаше. Дори следващият брой не можеше да се отпечата при Крайснер и Шрам; това го хвърли в отчаяние. Откъде още днес да намери издател? Объркан и потресен, той се остави на мен, сякаш търсеше подкрепа и спасение. Но вече с нищо не можех да му помогна. Аз също преживявах нещастията, но чувствах, че нещо много важно се е скъсало и всеки сам трябва да понесе своето бреме.

Вечерта, още щом прекрачи прага, Арман разбра, че се е случило нещо важно и необичайно. Захер-Мазох веднага му обясни какво става и му показа писмото. Забелязах, че новината по-скоро зарадва Арман. Той ни посъветва да се успокоим и каза, че още сега ще отиде при Моргенщерн, млад издател, с когото се беше запознал у нас, и ще му предложи да се заемем с изданието съвместно.

Тази идея допадна на мъжа ми, настроението му тутакси се промени. Като крачеше из стаята бързо и нервно, Леополд се обърна към мен с почти високомерен тон:

— Чудя се как по-рано не се сетих за това! За младите хора нашето предложение ще открие великолепни възможности. Моргенщерн ще бъде издателят, а Арман — създателят на такова значително списание. Аз, всъщност, напълно разбирам Арман. Той толкова много те обича, че иска да се сближи с нас още повече. Очевидно не му се иска да се разделяме. Този път обаче няма да бъде така лекомислен и ще поискам да сключим истински договор. Не желая повече да бъде изхвърлян от издатели.

Арман и Моргенщерн прехвърлиха списанието на свое име. При сключването на договора Захер-Мазох си уреди много изгодни условия, дори по-добри, отколкото при Крайснер и Шрам. Неговият план се осъществи и той можеше да се разпорежда със списанието по своя воля. Тъй като беше уверен, че аз вече съм любовница на Арман, Леополд се чувстваше господар на положението и смяташе, че сме в ръцете му.

Жестоко се лъжеше. Аз не бях любовница на Арман. И никога не станах.

* * *

Захер-Мазох намисли да ме изпрати по служебни дела в Берлин и Хамбург в компанията на Арман и Моргенщерн. Съмнявах се в необходимостта от това пътуване и най-вече в смисъла да замина и аз. Отначало не се съгласявах, но настойчивостта на Леополд ме принуди да отстъпя.

Тръгнахме в средата на март.

Безпокоях се за децата и помолих Хулда Майстер да се грижи за тях и да поеме цялото домакинство. Тя се съгласи.

След една седмица по пътя на връщане между мен и спътниците ми се завърза разговор за Майстер. Те не можеха да я понасят и възнамеряваха да я принудят да напусне. „Тя е отровна“ казваше Моргенщерн, „човек не бива да се доближава до нея“.

Знаех, че съпругът ми я ценеше много най-вече като преводач, наричайки я своя „дясна ръка“. Аз винаги се бях застъпвала за нея и сега пак я защитих от нападките. Младите мъже останаха възмутени: нима съм толкова сляпа да не забележа, че Майстер от доста време е любовница на моя мъж.

Ни най-малко не се заблуждавах по отношение на верността на съпруга си, но никога не ми е идвало на ум, че таква безлично създание като Майстер би могло да ме измести и затова се разсмях.

Спътниците ми вече съжаляваха, че се бяха изпуснали да ми съобщят клюката. Тогава обаче си спомних, че Леополд ми беше писал, че е подарил на мадроазел Майстер прекрасна кожа.

Кожа през март! — си бях помислила тогава. Разбира се, тази случка би могла да послужи като повод за съмнение, но това ми изглеждаше толкова глупаво и малко вероятно, че аз изобщо не се замислих.

Когато се върнах вкъщи, заварих Саша в леглото с превързана глава. Тъй като не знаех какво му се е случило, много се изплаших и поисках да ми обяснят.

— Нищо сериозно — отговори Леополд — падна на улицата, но не е страшно.

Стори ми се странно. В къщи всичко изглеждаше някак студено и чуждо. Видимо нищо не се беше променило, но по неизвестна причина аз не се чувствах уютно. Упрекнах прислужницата. Бях я довела с нас от Цензи. Тя се отличаваше с честност и доброта и знаеше, че не обичам децата да излизат на улицата. Възмутих се, че го е допуснала. Много се разсърдих и понеже тя през цялото време мълчеше, бях доста рязка с нея. Засегнатата, тя се разплака и през сълзи ми призна всичко.

Молбата ми към Майстер да ме отмени в домакинството, докато отсъствам, била възприета съвсем буквално. Тя не само заповядвала и се разпореждала, но заела и мястото ми в спалнята — делила нощите със съпруга ми. За да останат необезпокоявани и през деня, те

изпращали децата да играят на улицата, в резултат на което Саша пострадал.

Настъпи моментът, в който обикновено Майстер се появяваше. Заклучих вратата, през която се минаваше от гостната в спалнята, и пуснах ключа в джоба си.

Раздаде се звън и изящната дева от Пазевалк се появи пред нас като кокетничеше. Леополд явно подозираше нещо и стоеше като на тръни. Повиках прислужницата и я накарах да повтори всичко, което ми беше казала, от край до край. Нито той, нито тя бяха в състояние да отвърнат каквото и да било. Тогава отпратих прислужницата, заклучих вратата на гостната и посегнах към предварително приготвения камшик. Започнах да налагам с все сила младата жена, а тя се мятеше от единия край на стаята до другия. Крещеше силно и молеше мъжа ми за помощ, но виковете ѝ не отекваха в неговата душа — той стоеше като хипнотизиран. Когато ръката ми отмаля и нямах повече сила, я изблъсках навън.

Щом приключих с нея, разчистих сметките си и с него.

В същия миг се пренесох в другата стая и за щастие завинаги се простих с неговите кожи и бичове.

Да бъдеш свободна! Да се избавиш от десетгодишна мъка и отново да принадлежиш само на себе си — това беше огромно блаженство! Никога повече да не обличам кожа и веднъж завинаги да забравя за съществуването на камшика, да не чувам повече нито дума за Гръка! Сякаш тежка броня, която ме е притискала толкова години, падна от мен и изведнъж се почувствах необичайно леко. Беше ми нужно да поседя спокойно за известно време, за да се насладя изцяло и с радост да осъзная своята постъпка.

На другия ден Захер-Мазох получи писмо от Майстер, в което се казваше:

Лайпциг, 22. 3. 1882 г.

„Милостиви Господине. След всичко, което се случи вчера във вашата къща, след цялото оскърбление, което ме беше занесено, Вие разбирате, че не мога да остана и минутка повече в редакцията. Ще предам материалите си за майската книжка и ще замина за Берлин, където благоволете да ми изпратите дължимия хонорар. От Берлин

с помощта на съда възнамерявам да предявя иск за възмездяване на нанесеното ми оскърбление.

Приемете и пр.

Хулда Майстер“

И до ден-днешен чакам този съдебен иск.

През април отидохме в Киаутен, където наехме, неголяма вила. Въобще не хранех илюзии, че Захер-Мазох ще се опита да се помирим, но не бях взела предвид неговата злоба и чисто славянско лукавство.

Връзката му с Майстер продължаваше. Той поддържаше отношения и с още една дама на име Жени Мар, твърде известна в Лайпциг. Те и двете полагаха всякакви усилия да го откъснат от мен и да заемат мястото ми. Разбира се, той с най-голямо желание би си отишъл, ако не го спираше мисълта, че нашата раздяла ще бъде свързана и със загубата на Арман, а това значи и с благодатния източник на средства. Именно сега парите му бяха крайно необходими, тъй като му бяха нужни нови кожи, без които неговите любовни похождения биха били невъзможни.

Моето безразличие и спокойствие го дразнеха безкрайно и той ми откъщаваше по най-мръсни начини. Измъчваше ме и ме оскърбяваше в присъствието на децата, защото бе уверен, че така страдам повече. Опитваше се изцяло да ми отнеме Саша, като го взимаше със себе си по цели дни, когато отиваше при любовниците си в Лайпциг.

Позволяваше си да предявява претенции към Арман и в отговор на някои забележки за големите разходи около списанието, заплашваше да зареже „Auf der Höhe“, да вземе жена си и децата си и да напусне Лайпциг. Не се посвени дори да заяви на Арман, че ако му се бърка, в работите, щял да встъпи в съпружеските си права и да го изхвърли зад вратата.

* * *

През зимата се преместихме в голяма и елегантна квартира, която Арман беше наел за нас.

На 1 януари 1883 г. Захер-Мазох имаше литературен юбилей. Благодарение на старанията на Арман, който дори влезе в дългове, поводът беше отпразнуван блестящо.

Госпожа Адан ми писа, че е издействала за мъжа ми Ордена на почетния легион. Той получи и ред други отличия от различни страни. На този ден къщата ни така се препълни от делегации и гости, дошли да го почетат и да му връчат какво ли не, че ми се зави свят.

В навечерието на рождения му ден у нас имаше голям обяд. Няколко дни след това мъжът ми заяви, че той и Саша ме напускат, но че ако поискам, мога да избирам между него и Арман, тъй като повече не можел да търпи в къщата, си присъствието на моя любовник. Причината беше много проста. Арман, който за известно време се намирал в затруднено финансово положение, повече не можеше да удовлетворява нарастващите изисквания на Захер-Мазох.

Арман се обърна към семейството си с молба за подкрепа. Баща му пристигна в Лайпциг и обеща да даде в най-скоро време за списанието крупната сума от около 100 000 франка, струва ми се. Това беше съобщено на Захер-Мазох, но в един момент той сметна, че парите се бавят твърде дълго, ядоса се и написа писмо до бащата на Арман, в което му съобщаваше, че се е отказал да ръководи списанието. Семейството на Арман, което досега приемаше проблема много сериозно и смяташе Захер-Мазох за човек, на когото може да се има пълно доверие, се усъмни и взе назад думите си за обещаната сума. Захер-Мазох беше наказан за своята хитрост и трябваше да понесе всичките й последствия.

Наложи се да се откажа от двете слугини и ги помолих да напуснат. Когато Лина и Митчи се върнаха от училище, завариха ме сама, а стаите — полупразни. Пустееше мястото, където стоеше леглото на Саша, а дрехите, играчките му бяха изчезнали. Неочакваната промяна не можеше да не породи в чувствителните им главици хиляди въпроси, за които нямаха отговор и които отравяха детството им. Те страховито се притискаха един о друг, като при опасност. Не ме попитаха нищо, само се стараеха по погледа ми да отгатнат необходимата загадка. Лина беше вече на дванадесет години и започваше да разбира някои неща. Много ми се искаше да узная мислите й, но уви, тя никога не беше откровена с мене, а и аз никога не се реших да се докосна до душевния й мир без нейното съгласие.

Веднъж Лина не се върна от училище.

Ние с Митчи останахме сами. Не изпитвах опасения за него. Колкото повече другите деца се отдалечаваха от мен, толкова по-силно мургавкото ми синче се привързваше към мен. Той като че ли се радваше, че неговата мама най-сетне е само негова.

След няколко дни Саша се разболя и мъжът ми изпрати да ме питат дали не искам да си го взема обратно.

Как да не исках!

Когато го донесоха, миличкият ми малчуган се хвърли на врата ми, целуваше ме с трескавите си устни и повтаряше:

— О, моя мила мамичко!...

* * *

Бъдещето на децата ме накара да се замисля как да се справя с нашия семеен проблем и аз се обърнах към адвоката господин Брода, който с желание се зае с делото. При срещата му със Захер-Мазох мъжът ми се признал виновен, обещал му всичко и впоследствие нищо не изпълни.

Веднага след като Саша оздравя, аз се преместих в малка квартира в Белиц-Еренберг, около която имаше неголяма градина. Да остана в огромната къща, за която не можех повече да плащам, беше невъзможно.

Надявах се, че най-голямото ми желание най-сетне да се избавя от мъжа си и да се грижа за децата си, вече се е изпълнило. На моите надежди обаче не им беше съдено да се оправдаят. Една сутрин, когато взимах обичайната си прохладна вана, а децата играеха в градината, чух шум от приближаващ файтон. Предположих, че е изпратен от Арман с някаква заръка и погледнах през пролуката на капака на прозореца.

Гледката беше ужасяваща. Секретарят на Леополд стоеше в градината и подаваше Саша на мъжа ми. След това тримата се мушнаха във файтона и заминаха нанякъде.

Краката ми се подкосиха и усетих, че губя съзнание. Опитах се да не се поддам на слабостта, защото разбиха, че повече отвсякога ще са ми нужни сили.

Стана ми ясно, че жената, при която живеех под наем, е заговорничала с мъжа ми, иначе той не би могъл да знае по кое време влизам в банята. Когато чула моя безумен вик, тя се втурнала към мене и ме намерила да лежа неподвижна. В този момент несъмнено е съжалила за извършената подлост и побързала да ми помогне да дойда в съзнание и да се облека.

Отидох при адвоката, но вместо да започна да обясня какво се е случило, аз само плачех... Много добре разбрах, че в конкретния случай той с нищо не може да ми помогне. Ако човек изобщо може да получи утешение и подкрепа в такъв момент, аз ги получих от адвоката, заедно с искреното му съчувствие към моята болка.

Повече от всичко ме гнетеше мисълта, че Саша завинаги е загубен за мен. Въпреки че многократно Захер-Мазох е отвличал Саша и после ми го е връщал, този път имах предчувствие, че повече никога няма да видя детенцето си. Дори ако го бях видяла в гроба, нямаше да ми се струва така изгубен, както сега.

Неспособна да реагирам адекватно, като си влачех едва-едва краката, тръгнах към дома на Арман. И там не намерих успокоение. Видях сълзите в очите му, слушах окуражаващите му слова, но душата ми, която жадуваше за своето детенце, не беше в състояние да възприема каквото и да било. Пред мен като че ли се беше издигнала стена и покой за себе си аз откривах единствено в смъртта.

Като виждаше моето крайно потиснато състояние, той ми припомни за Митчи, когото по неговите думи също бих могла да изгубя. В своята мъка бях забравила за милото си момченце, което ми беше останало, и ние побързахме да се върнем в Берлиц-Еренберг, изпълнени със страх, че и него няма да заварим.

За най-голямо щастие Митчи си беше в къщи. Натоварихме вещите му на един файтон и Арман, който настояваше да го задържи при себе си, го отведе в Лайпциг.

* * *

Всеки Божи ден несъзнателно тръгвах към града в посока към училището, в което учеше Саша; защо правех така — не мога да обясня. Бяхме решили да напуснем Лайпциг и като че ли несъзнателно

в мен проговаряше инстинктивното желание да бъда по възможност по-близо до него през оставащото време.

А може би все още живеех с надеждата, че неочаквано ще успея да си го върна. Криех се зад зида и неведнъж го виждах да излиза от училището, придружен от мъжа ми или от неговия секретар. На външен вид изглеждаше щастлив и доволен. Понякога минаваше толкова близо — струваше ми се, че чува ударите на сърцето ми. Бях поразена от това, че неизразимата ми любов не смуцаваше светлата му радост.

Случваше се с часове да обикалям около училището й да гадая кои са прозорците на класната му стая. Често ме обземаше желанието да вляза и да взема своето съкровище, но се спирах от страх при мисълта, че той няма да пожелае да тръгне с мен и ще ми обърне гръб. Винаги съм уважавала свободата на любовта и не бих искала да насилвам децата си. Не съм изисквала обичта им като изпълнение на синовен дълг.

Десетгодишните ми страдания в семейството, огорченията, оскърбленията и униженията, на които подлагана, не представлявах нищо в сравнение с мъката, изживяна заради детето, което толкова силно обичах.

Спомням си, че в средата на юли ние с Митчи напуснахме Лайпциг. Арман трябваше да потегли след нас на следващия ден. Спряхме в първото градче, изпречило се по пътя ни във френска Швейцария — Ньовевил на брега на Виенското езеро.

Пристигнахме през нощта. На сутринта отидохме до езерото. Намираше се в местност, която приличаше на парк — квадратна морава, обградена с красиви дървета, под които имаше няколко пейки. По принцип Митчи не обичаше да играе, а и рядко говореше. Той затаи дъх от щастие и безмълвно се наслаждаваше, че двамата сме заедно.

Мястото беше прохладно и уединено. Мълчах и съзерцавах очарователната гледка. Тихото езеро, зеленият бряг на Ерлах, остров Сен Пиер като разцъфтял букет, израснал неочаквано в средата на водата, а зад него — тъмните планини. По-нататък се виждаха островърхите зъбери, огрени от слънцето — може би върховете на Бернските Алпи.

Неочаквано изникна Арман с просълзени от нежност очи.

— Какво има?

— Пристигнах и те видях да седиш с детето тъжна и самотна. Изведнъж си представих положението ти и ми се стори, че двамата сте изоставени от всички. Сърцето ми неволно се сви от болка и в този миг аз се заклях в себе си да бъда завинаги твой защитник и това да бъде целта на живота ми. Колкото и да е странно, но в твоята беда моят егоизъм открива щастието си. Отсега нататък ще посветя щелия си живот на тебе и на детето ти. Мисълта, че ми принадлежиш ме изпълва с блаженство.

Дните минаваха. Животът ни течеше мирно и тихо и само от време на време спокойствието се нарушаваше от бурите, предизвикани от ревността на Арман. Това беше неговият недъг. Срамуваше се и страдаше, но нищо, не можеше да промени.

Ревността му причиняваше страдание и на двама ни. Ревнуваше ме от слънцето, от стаята, от предметите, които ме обкръжаваха. Когато тези мигове отминеха, със сълзи на очи ме молеше за прошка. Прощавах му, но в минутите на ревност изпитвах студенина. Той разбираше и се измъчваше още повече. Ужасно е, че терзанията, причинявани на най-близкия човек, се отразяват пагубно и на собственото ни щастие.

Още веднъж имах възможност да се убедя, че жената и мъжът, които се обичат не съставляват единно цяло. И при най-голямо желание двама души не могат да се слоят в едно същество. И това е много хубаво. Всеки човек си има свой вътрешен душевен живот, който е свят и не бива да допускаме някой да престъпи този праг, тъй като само в собственото си душевно уединение бихме могли да съхраним и да отгледаме своето чисто и силно „Аз“. Според мен най-важното за всеки човек е да бъде това, което е.

* * *

В Ньовевил бяхме отседнали в хотел „Сокол“, чиято собственичка беше приветлива честна жена и стриктно следеше за реда в заведението си.

Арман страстно се отдаде на възпитанието на Митчи. Помагаше му да подготви уроците си, преподаваше му френски език, стараяше се да изгради, у Митчи мъжа, като го тренираше да понася физическа

болка, да не се страхува от нищо и винаги да казва истината. Най-много се грижеше за чистотата на детската душа и придаваше на отношенията им такава нежност и доброта, че детето се привързваше към него все повече и повече. Скоро двамата станаха големи приятели и тъй като Арман по природа беше жизнерадостен и весел, те редовно си измисляха всевъзможни забавления.

Единствено името на майката ги принуждаваше да се държат сериозно. За Митчи думата „майка“ беше равносилна на думата „Бог“. Всичко се стопяваше пред, тази дума и детското му сърчице винаги я възприемаше с трепет. Откъдето и да се появяше, погледът му първо се отправяше към мен; е тревога наблюдаваше дали не ми причинява някакво страдание или дали някой не ме е отнел от него. Да бъдеш майка! О, какво безгранично щастие е това!

Безпокойството им за мен ги обединяваше. Арман често взимаше Митчи на ръце, галеше го и го целуваше, сякаш беше благодарен и за чувствата му към мен. После го донасяше и му казваше.

— Е хайде, целуни нашата майчица.

И устничките му, горещи и нежни, леко се докосваха до бузата ми.

* * *

Зимата покри градчето с дебела снежна покривка. И без това пустото и тихо местенце съвсем замря. Само звънчетата на шейната от време на време пробуждаха сънливото любопитство на жителите.

Всичко наоколо беше спокойно, освен нас самите.

Обикновено прекарвахме времето си в четене. Веднъж, когато Арман ми четеше, съвсем неусетно потънах в спомени. Животът остана настрана и аз забравих и за книгата, и за Арман.

— Ванда, къде блуждаеш? — възкликна той. Завладян от изблик на безумна ревност, Арман хвана стола и го счупи сякаш бе играчка.

— Погледни ме! За какво мислеше?

— Мислите ми принадлежат единствено на мен и на никой друг.

— Ти просто не смееш да ги изкажеш. Понякога, когато се загледаш с неподвижни очи в празното пространство, изпитвам непреодолимо желание да разцепя главата ти с брадва, за да видя какво

се крие в нея, за да взема насила онова, което не искаш да ми дадеш доброволно... страхотно ме измъчва мисълта, че имаш минало, което няма нищо общо е мен... Спомените ти не са свързани е мен... Ти живееш в някакъв свършено чужд свят. Зная, че не можеш да ме разбереш, иначе би ме пожала. Не искаш да ме разбереш и изобщо не подозиращ колко си ми скъпа... О, колко бе мъчително всичко това! Когато изглеждаш кротка и добра — аз съм спокоен. Но изведнъж по лицето ти пробягват сенки... Вперваш поглед в далечината... и ме напускаш. А аз мисля само за тебе, дори когато разговарям с други хора. В мен непрекъснато живее отчаянието: не, ти не ме обичаш, защото аз съм недостоен за теб!

Като се самоизмъчваше така, той неистово терзаше и мен.

Както вече споменах, между нас нямаше физическа близост. Ние бяхме осъществили идеята, проповядвана от Толстой в „Крайцеровата соната“. Не мисля обаче, че великият писател би бил горд, ако можеше да види нашият живот, тъй като върху поведението на Арман оказваха влияние само неговите собствени нравствени възгледи. Аз не се и стараех да узная същността на тези възгледи, но бях много доволна от последствията им. Само ми беше жал, че той страдеше.

* * *

В „Сокол“ се хранеха малко хора: няколко туристи и двама-трима пътуващи търговци. През нощта пак валя и утъпканият стар сняг сутринта се покри отгоре с пръхкав бял пух. Оказа се, че е много студено и малкото пешеходци бързаха да се скрият на топло. Този ден на закуска клиентите бяха по-малко отвсякога. Както обикновено, госпожа Келер стоеше зад бара, а дъщеря ѝ обслужваше масите.

Мястото, на което седях, беше обърнато към вратата. Неочаквано в ресторанта влезе един странен господин, който втренчено се вгледа в мен. Макар че беше тихо, никой не беше чул стъпки по скърцащите стълби и затова всички погледнаха учудено непознатия, който се беше появил така безшумно. Пък и той самият въобще не отговаряше на обстановката. Погледът му спря върху мен за не повече от секунда, но и това беше достатъчно, за да се изпълни душата ми със страх.

Новодошлият пристъпи към госпожа Келер и с маниери на човек от обществото тихо ѝ каза нещо. Забелязах, че добрата жена отначало се удиви, а после с неизменно добродушната си усмивка му посочи една маса, недалеч зад мен. Тя му помогна да съблече кожуха си, а после му сервираха обяд.

Близо до вратата имаше камина, а над нея беше поставено голямо огледало. В него виждах отражението на непознатия, а и той моето. Страшно се развълнувах. Въпреки че огледалото не беше съвсем близо, напълно ясно различавах благородното и тъжно изражение на мъжа. Той също ме гледаше упорито, двамата имаха вид на хора, които отдавна се търсят, за да си кажат много неща. В погледа му имаше толкова мъка, че сърцето ми се сви. Стори ми се, че в този взор прочетох своите минали и бъдещи мъки и тревоги.

Привършихме обяда и си тръгнахме.

Влязох в стаята си, седнах до прозореца и се загледах към главната улица, от която се отделяше малка пресечка и стигаше до гарата. Видях го почти веднага. Така и не разбрах откъде се появи, но го съзрях да крачи по улицата. В следващия миг той се изравни с прозореца ми и се поклони, без да се обърне. Този поклон можеше да бъде предназначен единствено за мен, тъй като по пътя, а и въобще наоколо не се виждаше никой. Светкавично отворих прозореца — той вече беше изчезнал!

Знаех, че госпожа Келер имаше обичай да преглежда сметките си в столовата преди вечеря и слязох да я разпитам за непознатия. Още при първите ми думи госпожа Келер остави сметките и развълнувано започна да говори за странника. Била изумена, че не се чули звуци от каквото и да е превоз, дори шум от шейна, а по обувките му нямало и следа от сняг, което значело, че не е дошъл пеша. Окончателно я довършила обаче неговата молба да го нахрани на вересия, защото нямал с какво да плати. На всичкото отгоре никой, дори портиерът не бил забелязал нито как е пристигнал, нито как е заминал.

Когато посетителят привършил обяда си (между другото той почти нищо не изял и не изпил) и излязъл навън, госпожа Келер изпратила портиера да проследи накъде ще тръгне. Той обаче не го открил нито на улицата, нито на гарата.

— Така и ще си остане загадка, откъде се появи и накъде отиде! Горкичкият! — завърши разказа си добрата жена.

* * *

Бях уверена, че съдбата ми готви нов удар и покорно го чаках.

Веднъж, към средата на февруари ми се присъни, че се катеря по хребета на стръмна планина и че съм застанала на обширно и високо плато. Беше тъмна нощ, без нито една звезда. Наоколо беше пусто и безлюдно. Имах усещането, че вече не съществува нито земята, нито светлината, и че съм останала съвсем сама в мрака. Кръвта ми изстина от ужас и аз започнах да се моля с детински жар и страх. Изведнъж някъде в далечината блесна ярка светлина, която започна да се приближава. И в тази изумителна светлина видях Голгота и разпънатия Христос. Лицето и тъжният му поглед ми напомниха нещо видяно в реалния живот... Внезапно разпознах очите на непознатия, който се беше отбил в хотел „Сокол“. Чувствах се като дете и протягах ръце към Спасителя да ме избави от страданията ми.

Събудих се с тази молитва на уста.

Бяха ми необходими доста усилия да разбера, къде се намирам. Струваше ми се, че лежа в дълбока пропаст... Мина дълго време, докато дойда на себе си. Сякаш бях мъртвец, забравил предишния си живот, който внезапно се събужда в гроба си.

* * *

През деня от Лайпциг пристигна телеграма с вестта, че Саша е болен от тиф. Заминах незабавно.

* * *

Моето скъпо детенце затвори своите сини очички завинаги.

* * *

Отново съм в Нюевил и все още съм жива. Наистина животът ми съвсем не е същият. Може да се каже, че новата обич ме обвързваше все по-силно, но любящият ме човек така и не успя да победи копнежа ми към самота, въпреки че се стараеше внимателно да ме върне към нов живот.

Настъпи пролетта. През този сезон Швейцария е особено прекрасна. Ние правихме очарователни малки разходки, а трябваше и да прегледам купчината книги на писалището ми.

Малко по малко, под влиянието на любовта душата ми започна да се изпълва с нежност и доброта.

Арман получи наследство от леля си, възлизащо на около 30 000 франка, но всичките пари бяха погълнати от описанието, а отчасти и от разточителството му в Лайпциг. Сега живеехме скромно от рентата, която неговото семейство ни изпращаше. По мое мнение тя ни беше напълно достатъчна, но според него това беше кучешки живот. Мечтаеше да ме обгради с разкош.

Бленуваше да замине за Париж и да се заеме с журналистика. Тази идея ми се стори много добра, защото празният живот му действаше като отрова, а и той определено притежаваше журналистически способности. Но представите ни за труд не съвпадаха. Когато изказвах мнението си, че трудът облагородява, той ми отвърщаше на шега.

— Сама не си вярваш, скъпа. Трудът може да облагородява само при положение, че не е необходимост, иначе унищожава човека. Трудът има смисъл единствено, ако чувстваш потребност да изразиш какво ти е на душата. Но работата да поглъща цялото ти време... Благодаря, предпочитам да ти се любувам, да слушам шумоленето на роклята ти, което ми прилича на музика. Това занимание е в състояние да облагородява много повече, защото в него е щастието!

* * *

За да осигури предварително положението си в Париж, Арман написа книгата „Истинската Германия“. Тя имаше успех, защото по това време Франция ненавиждаше Германия и ръкопляскаше на всеки,

който я нападаше. Току-що бяхме пристигнали в Париж и Арман вече беше поканен за редактор във „Фигаро“.

Беше ми мъчно за Ньовевил. Винаги съм се страхувала от промените. Привързвах се силно към обстановката и предметите и влагах в тях частица от себе си, поради което ми бе трудно да ги изоставя безболезнено. При това в Ньовевил за пръв път почувствах закрилата на силна, любяща ръка, свободна от ангажименти и всекидневни грижи. Животът ни течеше тихо и самотно, без присъствието на чужди хора, а на новото място трябваше пак, да се впусна в суетата на светския живот. И действително — в Париж попаднахме в центъра на водовъртежа, към който Арман така силно се стремеше, и от който аз се боях.

* * *

Арман издаде книгата си за Германия под псевдонима Жак Сен-Сер и за кратко време именно с това име се превърна в знаменитост. Беше решил да се занимава само е работа, от която да получава добри пари и постави пред „Фигаро“ някои условия. Те бяха приети. Арман се приспособи към новата си работа невероятно бързо. Не след дълго вече беше една от водещите личности във вестника. Разбира се, най-много му помогна обстоятелството, че се беше харесал на главния редактор — Френсис Мониар. Друго предимство беше невероятната му способност така да излага известните факти, че всички го смятаха за вездесъщ. Беше достатъчно умен, за да разбере, че след като с лекота е постигнал завидно положение във вестника, на всяка цена трябва да положи усилия да го задържи. Ето защо се стараяше да не разочарова никого.

От Берлин познавах една дама с многобройни връзки сред местния журналистически свят. Помолих я да ни свърже с човек, който да предоставя на Арман необходимите му сведения. Тя ни посочи господин Х., който започна да задоволява нуждата от повече информация. Такава осведоменост беше задължителна за един редактор в официоз. Господин Х. ни струваше много скъпо, но тъй като „Фигаро“ не пестеше средства, за да се добере до ценни сведения, през цялото си сътрудничество Арман поддържаше връзки с него.

Цялото време на Арман беше погълнато от работата в редакцията. Срещаше се с всички известни личности в Париж, и тъй като беше чистосърдечен и внимателен човек, към него се отнасяха с подчертана симпатия. Събираше всякакви сведения за изкуство, литература и политика и така ловко успяваше да се възползва от новината, че дори тези, които разпитваше, за да си състави мнение по даден въпрос, го смятаха за по-осведомен от тях.

Понякога Арман се учудваше на колосалния си успех, надминал и най-смелите му очаквания. В такива случаи той възкликваше: „Каква глупост е животът, Ванда!... Защо ни са знанията, напрегнатият труд, когато всичко зависи единствено от късмета.“

* * *

С огромни усилия успях да свикна с напрегнатия парижки живот. Отначало всичко ме интересуваше. Особено ме привличаха хората, за които бях слушала и преди. Към тях спадаше братът на майката на Арман — Бауер — духовен наставник на императрица Йожени^[1], известен още и с това, че беше осветил Суецкия канал.

Надявах се да открия в него огромно духовно богатство, но той ме разочарова. Въобще не отговаряше на представата за стълбовете на католицизма, които съчетават хармонично гордостта и смирението, очароват с величествена осанка и внушават на вярващите представата за истински Божии посланици на земята.

Бауер беше еврейин, роден в Будапеща. Като деветнадесетгодишен младеж участвувал в мартенската революция. Л. Кошут го изпратил с гореща целувка при парижките студенти като представител на Виенския академичен легион. Бауер решил да не се връща в Австрия и дълги години семейството му не знаело нищо за него. Появил се отново към 1860 г. в провинцията, където скоро станал известен с проповедите си на кармелитски монах под името Мари Бернарди... Славата му стигнала до Париж. Заинтригувана, императрица Йожени го поканила за Велики пости в столицата и той покорил с проповедите си владетелката, двора и целия град. Станал изповедник и духовен наставник на императрицата и на цялото аристократично общество. За да угоди на Нейно величество, папата го ръкоположил за епископ,

което го направило всемоушен. Парижанките го обожавали и непрекъснато го обграждали с молбите си да ги изповяда. Ако изпълнявал молбата на всички красиви грешници, целият му ден щял да минава в изповедалнята. Той обаче предпочитал да подбира духовните си дъщери, при това го правел доста сполучливо. И дума не можело да става, че някой друг, освен него би могъл да освети Суецкия канал. Пътувал дотам в свитата на императрицата и след като изпълнил ритуала пред аудиторията от крале, получил огромни почести и подаръци.

По време на войната, докато все още имало надежда за победа, монсеньорът бил в Червения кръст, където играел немалка роля. Облечен в широката си бяла дреха с червен кръст на гърдите, той обхождал улиците на Париж, съпроводен от милосърдни сестри доброволки, все от знатен произход, и почтително благославял склонилите глава минувачи. Но ходът на войната се обърнал, Бауер тутакси изчезнал.

Другият чичо на Арман живеел в Мадрид, където бил банкер, отлично приет в двора. По време на суматохата и безредието в Париж, Бауер побързал да замине при него. По думите на Арман по това време императрицата изпращала чрез отец Бернарди огромни парични суми на брата банкер.

Когато най-накрая в Париж се възродило спокойствие и била обявена републиката, Бауер се върнал и се стараел да бъде непрекъснато на показ. Решил да захвърли монашеското расо и да заживее светски живот. В новата си роля обаче не успял да пожъне успех, тъкмо обратното — едновременно с монашеския си сан, като че ли загубил и човешкото си достойнство и предизвиквал у хората единствено отвращение. С него се съобразявали само защото знаел прекалено много тайни, за които вече не бил длъжен да пази професионално мълчание.

Бауер често идваше у нас. Фактът, че Арман беше редактор във „Фигаро“, го довеждаше до възторг, защото благодарение на това имаше безпрепятствен достъп до парижките театри и до всички зрелища. А бившият монсеньор много обичаше евтини развлечения.

Но той беше и полезен за Арман, който публикуваше статии и в „Парижки живот“. За тях осведомеността на чичото, отлично запознат с всички „стари и нови клюки“, беше крайно необходима. Впрочем, не

след дълго двамата се скараха и господин Бауер престана да ни гостува.

* * *

Още докато се приготвяхме да заминем за Париж, на Арман много му се искаше да уговори Захер-Мазох да ни последва. Той, също като Екатерина навремето, смяташе, че Париж е единственото място, където ценят Захер-Мазох според заслугите му, и където материално би се чувствувал по-добре. Тургенев вече беше починал и Захер-Мазох успешно би могъл да заеме неговото място. Той бе много известен, а парижаните винаги са обичали да имат край себе си някой чуждестранен писател за колорит.

Арман искаше да се убеди в правотата на предположението си и тъй като се движеше в кръга на литераторите, непрестанно ги подтикваше да изказват мнение за Захер-Мазох. Оценките напълно потвърдиха неговото становище. Това му даде повод да стане още по-настоятелен. Искаше му се аз лично да пиша на Леополд, да му обясня как стоят нещата и да го посъветвам да пристигне в Париж.

Не може да се каже, че този план ми се стори особено привлекателен, защото бях сигурна, че ако се съберем в един, град, животът ни отново ще се превърне в мъчение. Казах това на Арман, но той не искаше и да чуе. Според него Захер-Мазох бил длъжен да натрупа състояние заради бъдещето на сина ни, така че на неговото идване трябвало да гледаме от практическа, а не от емоционална гледна точка.

— Какво от това, че към странностите на Париж ще се прибави още едно необикновено семейство — казваше той. — Нали и Тургенев открито живееше с Виардо, но това въобще не му навреди.

Тъй като съвсем не ми беше безразлично дали детето ще наследи някакво прилично състояние, аз се преборих със себе си и накрая написах на Захер-Мазох.

* * *

По това време Захер-Мазох се беше преместил от Лайпциг в Линдхайм, понеже Хулда Майстер, с която продължаваше да живее, си беше купила там къща с градина. Очевидно той най-сетне беше намерил спокойния пристан, за който мечтаеше. Нищо не се чуваше за литературните му изяви.

Общата мъка след загубата на Саша като че ли до известна степен ни помири. Понякога получавах от него приятелски писма. Напоследък беше предложил да ми даде развод, ако се съглася за повод да послужи моята невярност, която според него била очевидна щом живееш с Арман. Както сам се изразяваше, едва тогава щял да се почувства в по-нормално положение и щял да бъде в състояние да работи продуктивно и да ни поддържа материално. Аз обаче не се съгласих. Тогава пристигна писмо със съвършено различен тон.

„Аз искам да се разведе — пишеше той, — заради тебе самата и заради нашето дете. Безпокоя се за твоето бъдеще и се страхувам, че ако не се съ согласиш, окончателно ще се погубиш. Защо не искаш да разбереш, че действам, подтикнат единствено от любов към сина ни, а и от чувствата, които все още изпитвам към тебе. Всеки път, когато потърся контакт с тебе, ти си въобразяваш, че го правя от страх. Сама разбираш, че е пълно безумие да ме заплашваш със съд. Ти си издала на адвоката ми тайната на нашия брачен съюз и сега враговете ме заплашват със скандал и с процес. Забравяш обаче, че хората обикновено в подобни ситуации са склонни да обвиняват жената. Ако все още възнамеряваш да предприемеш нещо против мен, то знай, че си измивам ръцете и дори в преклонна възраст, когато няма да можеш да си намираш поклонници, ще откажа да се грижа за теб.

От друга страна, може би предложението ми ти се струва неизгодно. Въпреки че фактически ние отдавна сме разделени и то, защото ти сама си отиде. Сигурно така е по-добре.“

После започна да ми изпраща дълги послания, в които доказваше, че само аз съм виновна за всичко станало, заради което с радост трябвало да се уловя за развода като за единствена възможност в нашето положение. Твърдеше, че след като се съглася, щял да дойде в Париж и скандалът около нас щял да заглъхне от само себе си.

В края на краищата написах писмото е поканата да дойде в Париж и скоро след това Захер-Мазох съобщи за своето пристигане. Не ми оставаше нищо друго, освен да подготвя почвата. Уговорих

среща с Филип Жил, за да го помоля да вземе участие в посрещането на писателя, а Арман направи всичко възможно да представи Захер-Мазох на Париж чрез вестника.

Всички от „Фигаро“ знаеха, че живея със Сен-Сер, Жил обаче ме посрещна безкрайно учуден, че ме вижда в Париж. Когато му обясних причината за визитата си, той се изказа много ласкаво за таланта на Захер-Мазох и заяви, че на улица „Дрюо“ писателят ще бъде посрещнат като принц. Помоли ме да му предам, че „Фигаро“ ще отпечата романа му е огромно удоволствие, и че му предлага хонорар, който плаща само на най-популярните френски писатели — по франк на ред. Добави още, че в чест на Захер-Мазох редакцията ще устрои блестящ прием, за да го въведе веднага в парижките литературни среди. Както си говорехме за Захер-Мазох, Жил изведнъж попита:

— Съпругът ви изглежда е много богат?

Едва не се разтреперих от изненада. Забавих за секунда отговора си. Някакъв вътрешен инстинкт ми подсказа, че в Париж Захер-Мазох трябва да бъде ограден е ореола на богатството, за да се поддържа уважението, което му оказваха досега.

— Е, не е Ротшилд, разбира се — усмихнах се аз.

— Както е известно, такива в литературата няма! — отбеляза Жил, като се смееше.

Може би ако имах дързостта да заявя, че мъжът ми е богат, колкото Тургенев или Толстой, той би получил и по-висок хонорар.

* * *

Вече не помня кой от нас — аз или Арман — разказахме за тази случка в писмо до Линдхайм, но тя даде резултат и ускори заминаването.

Захер-Мазох пристигна в Париж на 12 декември 1886 година.

Наехме и приготвихме стая за него недалеч от нас, на улица „Единбург“, където живееше и Морис Бернар, синът на известната актриса. Поканихме Леополд да обядваме заедно. Костюмът му изглеждаше толкова износен, че беше невъзможно да се покаже с него, но тъй като нямаше пукнат грош в джоба си, Арман му купи бельо и му поръча дрехи. Не зная защо, но започнах да си мисля, че Арман

гори от желание да вземе под свое покровителство Захер-Мазох, въпреки нанесените обиди, и въпреки че от три години се грижеше за жена му и детето му.

Захер-Мазох беше представен на обществото, а „Фигаро“ пусна толкова ласкава и изпълнена със съчувствие статия за него, че той, който не проявяваше особена чувствителност, беше трогнат. Осъществи се старата мечта. Славата и богатството действително дойдоха при Леополд, но с такова закъснение, че щастието вече беше далеч от мен.

Леополд се разхождаше из стаята с едри крачки и говореше така високо, сякаш пред него имаше пълна аудитория. Говореше за заслужената почит, която най-сетне е получил, за Франция, която отсега щяла да бъде негово втора родина, за французите, които умеят да го ценят и разбират, които могат да проумеят всичко оригинално — никой от тях не би скочил, възмутен от срам, за да осъди един изтъкнат необикновен човек.

Последните думи ме удариха като камшик. Мислите ми се върнаха далеч назад в Будапеща и кръвта нахлу в главата ми. Спомних си бледата, изтощена от глад жена, която върви през нощта в снега, обува в леки скъсани обувки. Гъст воал закрива изпитото ѝ лице, измъчено от страдание и болка, а яката на скъпия кожух е повдигната. Снежната вихрушка яростно брули главата и лицето, смесвайки се със сълзите. Пред нея са непознати улици, по които никога не е минавала. Погледът ѝ внезапно проблясва, озарен от надежда: какво ли, ако се е заблудила... ако никога не стигне до крайната цел.

— Насам, насам — чува тя неясен глас и малко отвратително старче я насочва да мине през тъмната врата.

И позорът, който е надвиснал над нея, спокойно и уверено я води по незнайния път сред снежните парцали, които кръжат и бродират фини дантели върху черния фон на скъпата кожа — в блестящо осветения вестибюл, покрай досадните погледи на лакеите... Тя преминава преbledняла, със смъртен трепет в душата...

О, с каква радост отново бих тръгнала към теб, за да стана твоя робиня, само ако можеше да ми върнеш онова щастие, което ми отне малкият гроб!

Уви! Ти също си безсилен срещу съдбата...

Не е по силите ти да изпълниш това, което обещавах.

* * *

Останалите вестници също поместиха отзиви за Захер-Мазох. Домът се изпълни с посетители, които той дори не успяваше да приеме. Анри Рошфор се отнесе към него с искреност и топлота и се зае да помага. От Екатерина той имаше информация за финансовото му състояние и предложи да го подкрепи материално, като подготви за печат някой по-стар, вече преведен роман. Реши да го продаде на един издател за 10 000 франка.

Захер-Мазох остана трогнат от сърдечното отношение на Рошфор. Да се намери такъв роман не беше трудно, защото Леополд винаги имаше по един-два, които стояха при някой издател и чакаха да видят бял свят. Благодарение на Рошфор за известно време затрудненото положение беше преодоляно.

„Revue“ също започна да печата един от романите му. Неочакваният успех му завъртя главата, но както обикновено той продължаваше да играе познатата ни роля — уверяваше ни, че престоят му в Париж е огромна жертва. Арман отдавна беше свикнал на тиради от подобен род, но този път реши да не му се дава: „Разбира се, ще се наложи да ви помолим да не се отказвате от 100 000 франка годишен доход. Ако обаче животът в Линдхайм, кренвиршите с картопки и надзорът на Майстер за вас са по-интересни, не ви остава нищо друго, освен да си стегнете багажа и да тръгнете за Северната гара, откъдето всеки ден тръгват по два влака за Германия.“

След подобни разговори Захер-Мазох млъкваше и няколко дена ни оставяше на мира. Връщането в Германия въобще не му беше присърце. Освен безпаричието, там го очакваше и пълно забвение. Вече беше вкусил от живота на Париж, където всеки ден му донасяше удоволствия и почести...

А с какъв възторг се отдаде на парижките развлечения! Следобед надълго ни разказваше за своите приключения и успехи в обществото и не успяваше да прикрие блясъка в очите си, „почти ослепели от сълзи“, както нееднократно ни пишеше в писмата си. Най-противни ни бяха обаче руско-полските му навици, които бяхме позабравили, и които правеха присъствието му непоносимо.

— Как можеш да мислиш за съвместен живот с него — казвах на Арман — много добре зная, че нито ти, нито аз можем повече да се примиряваме с това.

Арман отговаряше:

— Не се притеснявай и остави всичко на мен. Парите са в състояние да уредят какво ли не. Сега наистина живеем натясно, но когато наемем по-голям апартамент, нещата ще се променят. Имай търпение и ми вярвай.

* * *

По това време ми се случи един куриоз. Веднъж Рошфор ни беше поканил на закуска — Захер-Мазох, мене и Митчи. Там заварихме херцог Талейран-Перигор, собственик на Intransigent и трите деца на Оливие Пен, за чието възпитание плащаше Рошфор, и които беше поканил заради Митчи.

Седнахме на масата и скоро в стаята влезе млада жена, която Рошфор ми представи. Не чух добре фамилията ѝ и си помислих, че това е дъщеря му, която беше омъжена за художник и често навестяваше баща си в Париж. Бях убедена, че това е дъщерята на Рошфор, защото той ѝ говореше на „ти“. Беше облечена с червен утринен халат и обута с червени обувки, подробност, която неволно ми направи впечатление.

Няколко дена по-късно Рошфор бил в редакцията на „Фигаро“ и разказал на Арман, че са му гостували Захер-Мазох с любовницата си. Арман възкликнал:

— Захер-Мазох е бил у вас с любовницата си? Та това беше съпругата му.

Рошфор се вцепенил.

— Съпругата! Значи те са тук заедно? Ах, каква каша съм забъркал! Вие трябва да ми помогнете да се измъкна по някакъв начин от тази история, Сен-Сер. Когато изпратих поканата на Захер-Мазох и „госпожата“, аз се надявах, че ще доведе любовницата си. Тогава си казах, че моята любовница с нищо не е по-лоша и че е естествено те да закусят заедно... Боже Господи, в какво неловко положение съм!...

След това ми се случваше често да обядвам у Рошфор, но повече не срещнах дамата с червените обувки.

Рошфор свърза Захер-Мазох с най-различни полезни хора. Тъкмо тогава беше смутното време на буланжизма. Рошфор се увличаше от идеите на красивия генерал и един ден заведе при него и Захер-Мазох. От дома на Буланже^[2] Захер-Мазох си дойде така превъзбуден, че аз си помислих, че е полудял. Дори Наполеон на върха на славата си не би могъл да предизвика такова огромно уважение и възторг. Леополд ПО принцип обичаше военната униформа и изпитваше дълбока почит към всеки, който беше облечен в нея. Генералът го бе очаровал. В очите на Захер-Мазох Буланже беше героят, който само с едно движение на ръката би могъл да върне обратно на Франция изгубените провинции. О, нека сега някоя държава да реши да воюва срещу Франция — Господ да ѝ е на помощ!

Ние мълчахме, тъй като и най-малкото възражение го довеждаше до нервно раздразнение.

Рошфор живееше в малък хотел на улица „Рогинуар“, около който имаше не особено уютна градинка, аз изпращах Митчи да играе там с децата на Оливие.

Рошфор много обичаше котките. Една от любимките му скоро щеше да става майка. Тъй като Митчи винаги много ѝ се радваше, Рошфор му каза:

— Виж какво, скоро тази котка ще има малки котенца. Ако си послушен, ще получиш едно от тях.

От този момент Митчи очакваше с нетърпение обещаното котенце.

Веднъж файтонът на Рошфор спря пред вратата ни.

— Къде е Митчи? — попита той. — Донесъл съм му котенце.

И извади от пазвата си прелестно животинче.

По това време. Жул Фери^[3] беше министър. Рошфор всеки ден го режеше на салата в своите статии. От презрение към министъра той беше нарекъл котето Жул и накара Митчи да му обещае, че няма да променя името. Всяка неделя Митчи отиваше у Рошфор и трябваше да му дава подробен отчет за здравето на Жул.

* * *

В очите на околните аз бях съпругата на Захер-Мазох и това ми създаваше известни ангажименти. По цял ден бях заета да приемам различни хора, да връщам визити. Ако не бяхме на театър или у някого на обяд, у нас задължително имаше гости.

Арман не се отнасяше особено благосклонно към всичко това. Ние със Захер-Мазох получихме покана за бал от сина на министър Кремьо^[4], основателят на „Allianse israelite“. Преди бала Захер-Мазох трябваше да посети за първи път Комеди Франсез. Даваха „Хамлет“. Главната роля се изпълняваше от Муне-Сюли.

Кларети ни предостави ложата си. След първото действие той дойде и предложи на Захер-Мазох да го разведе из театъра и да го запознае с актьорите. Арман беше с нас на театър, но нямаше да ни придружи на бала, понеже не се познаваше с Кремьо и не беше получил покана. По тази причина през целия антракт седеше до мен намусен.

— Много съм нещастен, Ванда! — каза той, когато останахме сами. Беше седнал в дъното на ложата и се беше облегал на стола ми.

— Та нали ти самият искаше да бъде така... Нима си мислел, че живот, изпълнен с лъжи, потайности и заблуди, може да донесе щастие? Не мога да остана спокойна при мисълта, че така ще продължи и занапред.

Той изглеждаше още по-оклюмал.

— Обещай ми, Ванда, че на бала няма да се забавиш повече от час.

— С удоволствие.

— И още нещо: не танцувай с никого и не позволявай на мъжете да те докосват... През цялото време мисли само за мен.

— Добре, обещавам ти.

Това беше слаб отзвук на предишната му ревност. Измъчваше се от обстоятелството, че друг човек ми отдава почитта и удоволствията, които той сам би искал да ми предложи. Тази вечер нямаше възможност да го стори и мислеше, че го обичам по-малко. Изпрати ни до къщата на Кремьо и на сбогуване стисна силно ръката ми, като че ли искаше да ми напомни за даденото обещание.

Той страдаше и аз бях щастлива. С нетърпение очаквах това страдание да стане нетърпимо, за да потърсим изход от положението, което вече беше непоносимо за мен.

Всички поканени у Кремьо бяха знаменитости. Нямахте нито един простосмъртен. Първият, когото видях, беше красавецът Пиер Декурсел^[5], наследил литературния жанр на Денери^[6], а след това и грамадното му състояние. Той беше съученик на Арман, който малко му завиждаше. Разказвал ми е как Пиер изкарвал луди пари със своите пиеси. Запознах се и със сестрата на известната ездачка Луазети, която загина в Париж поради някакъв нещастен случай, на който присъствала и австрийската кралица. Сестрата на тази ездачка беше омъжена за богат благородник; тя се държеше много любезно и се отнасяше с мен като с чужденка. Тук беше и графиня Мортел, известна под името Жип. Книгите ѝ бяха продължение на нейните приключения. Беше много хубава в лицето, обградено от руси, късо подстригани коси и иронична усмивка върху фините устни. Изглеждаше на около 36 години и се държеше с невероятно достойнство. От ръка на ръка се предаваше току-що завършеният от нея портрет на Рошфор. Към полунощ в залата настъпи известно вълнение и вниманието на всички беше приковано от госпожа Г. и нейния кавалер. Тя беше красива американка, известна вече на цял Париж. Беше облечена със семпла бяла атлазена рокля плътно по тялото, така че нито една подробност от прекрасната ѝ фигура не оставаше скрита. Тъмнорусите коси бяха гладко, сресани над ушите и обрамчваха красиво, но студено и надменно лице. Леко приповдигнатата глава беше украсена с полумесец от едри брилянти. Сякаш самата Диана беше слязла от Олимп, за да даде възможност на простосмъртните да ѝ се полюбуват. След като обиколи грациозно залата, без да се спре пред когото и да било, тя се поклони мимоходом на домакинята и изчезна така внезапно, както се беше появила.

Всички, които даваха балове, се смятаха задължени да канят госпожа Г. в ролята на нещо като „примамка“ и за една нощ тя посещаваше по пет-шест бала. Когато за първи път чух това, помислих си дали не ѝ плащат за тези ангажименти. На бала бяха, поканени също Рошфор и Сара Бернар, но аз не ги дочаках, понеже обещаният час беше изтекъл и трябваше да побързам, за да се прибера на време.

Арман ме очакваше с тревога и нетърпение.

[1] Йожени-Мари дьо Монтьо дьо Гузман (1826–1920). Съпруга на Наполеон III, по време на френско-пруската война (1870–1871) е

регентка. След падането на Империята се оттегля в Англия. — Б.пр. ↑

[2] Жорж Ернст Мария Буланже (1837–1891) френски политически деец. — Б.пр. ↑

[3] Жул Фери (1832–1893), френски политически деец. — Б.пр. ↑

[4] Исак Адолф Кремьо (1796–1880), френски политически деец. — Б.пр. ↑

[5] Пиер Декурсел (1856–1926), френски, романист и драматург. — Б.пр. ↑

[6] Адолф Денери (1811–1899) френски драматург, автор на много популярни мелодрами. — Б.пр. ↑

* * *

Ние живеехме на улица „Мадрид“, на първия етаж в мебелирана квартира под наем. За удобство Арман плащаше на един кочияш да чака винаги пред входа, за да ни бъде под ръка и денем, и нощем. Арман никога не ставаше по-рано от дванадесет часа и кочияшът, който обикновено идваше към десет сутринта, стоеше под прозорците ни, ако аз или Захер-Мазох не трябваше да ходим някъде.

Често се случваше да наблюдавам през прозореца как докато чакаше Арман, кочияшът си играе с хубаво малко кафяво кученце. Гледах тази сцена всеки ден и си мислех колко силно е привързан към своя питомец. Веднъж споделих това с Арман и той купи кученцето. На стопанина очевидно не му беше лесно да се раздели със своя приятел, но двете златни монети сториха каквото трябваше. Не бях особено доволна от този сюрприз, защото парижките квартири не са пригодени за отглеждане на животни. Жул беше много възпитано коте, но въпреки това аз съвсем не бях убедена, че ще се отнесе дружелюбно към неканения „съквартирант“.

Проблемът изглеждаше съвсем сериозен. Митчи нямаше нищо против кучето, но се страхуваше, че в това съжителство Жул ще бъде пренебрегван, а той не искаше да го допусне. Никой не се и опита да оспорва предимството на Жул, но така или иначе всички очаквахме с интерес тяхното запознанство.

Опасенията ни обаче се оказаха напразни. Срещата протече съвсем спокойно. Може би Жул бе достатъчно уверен в сигурността на своето положение, може би притежаваше такъв темперамент, или пък просто бе „философ“, но се държа хладнокръвно и нито за минута не изгуби достойнството си. Стори ни се, че дори е доволен от идването на нов приятел.

Кучето не обърна внимание на никого. То изтича от вратата до прозореца и през цялото време гледаше жално своя бивш стопанин, който след като си получи парите, не му обърна повече внимание.

Изминаха няколко дена, през които кучето стана причина за много вълнения. През цялото време се страхувахме, че ще избяга. То нито искаше да яде, нито приемаше ласките ни. Привързаността на

кутрето към стопанина му ме трогваше, ставаше ми жално да гледам неговата тъга и накрая реших да го върна.

Рядко се случваше да оставаме с Арман сами. Една вечер Митчи си легна по-рано, а прислужницата се беше прибрала в стаята си. Аз се свих в ъгъла на дивана и слушах как Арман свири на роял. В стаята беше тъмно. Само две свещи горяха върху рояла.

Мелодията ме отнесе надалеч: ту плувах в дълбините на Рейн, ту седях до Зигфрид и слушах чуруликането на птичките и шумоленето на листата, ту се прощавах с неговото мъртво тяло във Валгал.

Леко изшумоляване ме накара да трепна и да се върна към действителността. Кучето, което обикновено лежеше в краката ми, беше намислило да се присламчи, до мен и скочи в скута ми. Всичко стана толкова тихо, че и най-деликатният човек, който не би искал да наруши очарованието на музиката, не би могъл да го стори. Аз неволно поставих ръка върху него и ние седяхме така, плътно притиснати един до друг, като че ли се страхувахме да не пропуснем нито един звук.

Арман се измори да свири. Вече беше полунощ.

От този момент кучето не се разделяше от мен. Каквото и да правех, то беше наоколо. Сутрин, когато пристигаше предишният му собственик, то не му обръщаше внимание и ако трябваше да излизам, настаняваше се до мен във файтона. Опитите на кочияша да привлече вниманието му не се увенчаха с успех; то седеше и кротко ме гледаше, сякаш се усмихваше.

Душата на животните въобще не е толкова примитивна, както си мислим. Случвало ми се е да видя умиращо кученце — неговите очи са пълни със същите сълзи и същата предсмъртна тъга, както и при хората. Инстинкт ли е това? Инстинктът подбужда любовта на детето към майката, половото влечение на мъжа към жената. А защо кучето обича своя стопанин, който често му отвърща с бой? Откъде идва готовността да умре, но да защити господаря си?

Кучешка привързаност!

С какво тя е по-лоша от любовта на човека!

* * *

Получихме, от Доде покана за обяд. Аз вече бях облечена и очаквах Захер-Мазох, но той не идваше. Тъй като закъснявахме, изпратих прислужницата на улица „Единбург“, за да го накара да побърза. Тя се върна и ми предаде, че Захер-Мазох ми предлагал да отида на гости сама, защото не се чувствал разположен. При това добави с характерния за френските прислужници тон в подобни случаи, че там е заварила „жена“.

Не ми се искаше да отивам сама и веднага пуснах телеграма на госпожа Доде, че Захер-Мазох внезапно се е разболял и че молим да ни извини.

След тази случка никога повече не видях Захер-Мазох.

Доста по-късно научих причината за неочаквания разрыв помежду ни. По това време известният художник Шлезингер^[1] рисуваше портрет на мъжа ми. Захер-Мазох се запознал с дъщеря му, увлякъл се по нея и те обявили годеща си. Този факт бе умело прикриван, докато мине нашия развод.

Точно по време на тайния годеж госпожица Майстер пристигна в Париж и на 8 януари 1887 година роди дете.

Еривие, който посетил Захер-Мазох на улица „Единбург“, написа после в „Le Journal“ от 26 ноември 1895 г.:

„... Това посещение остави у мен ясното впечатление за някакво видение, което ми се яви като в мъгла и ме хвърли в недоумение. На вратата на малката квартира в европейския квартал, към която водеше тъмна стълба, стоеше едно очарователно същество. То бе петнадесетгодишно момче, или по-скоро момиче. Беше с черни панталони, високи ботуши, кадифена блуза и червен копринен колан. Косите бяха разделени на път, подобно на две крила. Това странно прекрасно същество с все още детска красота изчезна, без да отговори на въпроса ми и без да каже нито дума, като остави вратата на семплото малко преддверие отворена и запечата у мен впечатлението за нещо източно и тайнствено.“

Това „странно същество“ сега е щастлива жена и майка. И дай Боже да бъде щастлива до края на живота си.

Разводът, който беше отложен, докато Захер-Мазох живееше за сметка на Арман и поддържаше връзки с нас, отново излезе на дневен ред. Бях обвинена в прелюбодейство с Арман и Лайпцигският съд ме призна за виновна.

* * *

Ако на времето вместо църковен брак със Захер-Мазох се бяхме обърнали към нотариуса и му бяхме обяснили при какви условия желаем да станем съпрузи, а също при какви условия и как да се разведем, ако се наложи, бихме спестили много злини на себе си и на децата си. Нямахме да съм обвързана с църковен брак, а жестоката и унижителна процедура по развода би била избегната.

Подсигурена с договор, оформен при нотариуса, аз щях да съм юридически защитена и сега не бих била захвърлена като стара, ненужна, износена вещ, след като отдадох на този човек десетте от най-хубавите години от живота си, след като му родих три деца и след като бях принудена да търпя всичките оскърбления, лишения и унижения. Сега, въпреки тайнството на църковния брак, бях изоставена без каквато и да е грижа за съществуването ми или за бъдещето на собственото му дете.

Така и не мога да разбера защо феминисткото движение, което се бори за благото и справедливостта на жените, досега не се е заело с този въпрос и не е помело старата и полуизгнила брачна институция, която твърде слабо приляга на съвременното общество. И ако то няма сила да го стори, защо не я игнорира напълно? Докато жената не бъде избавена от неканеното вмешателство на държавата и църквата в отношенията ѝ с мъжкия пол, тя не би могла да се чувства истински свободна. Феминисткото движение, чиято главна цел е да ѝ отнеме нейните вродени природни особености, едва ли ще има дълъг живот, защото всичко, което върви срещу природата, не може да бъде трайно, нито да донесе човешко щастие.

Мечтая и се надявам, че ще настъпи момент, когато жената ще осъзнае своето право, дарено ѝ от самата природа — да бъде майка и

да възпитава своите деца. И ако тя не намери в семейството щастието, което е бленувала, вината ѝ ще е в това, че не е осъзнала правата си и не е успяла да се възползва от тях. Жената трябва да си дава сметка, че като възпитава своя син, тя възпитава бъдещия човек и мъж.

Всичко ще се промени, когато жената промени своите възгледи за самата себе си. Ако е свързана с мъжа единствено чрез закона — закона на дружбата и доброволното привличане — тя няма да гледа на себе си като на вещ, която е неотменна, негова собственост. Като принадлежат свободно един на друг, мъжът и жената няма да имат необходимост да намесват в своите недоразумения разни съдии и адвокати, които само деформират и изопачават в бумагите си взаимоотношенията и чувствата. Така мъжът и жената сами ще влязат в ролята на съдии в своите интимни отношения и едва ли някой ще се справи по-добре. Жената никога не би разкрила напълно пред мъжа цялата тайна на своята мъка, макар и да съзнава неумолимата сила на закона, който разбива живота ѝ като е чул.

Жената трябва да има правото безпрепятствено да напуска мъжа, стигнал до нравствено падение, за да защити себе си и децата си от неговото преследване, а и от санкциите на съда, който я прави завинаги зависима от една личност.

Иска ми се в отношенията с мъжа жената да търси не само личното щастие и да не се задоволява единствено с него, а ясно да съзнава значението на съвместния живот и на общото щастие. Само по този начин жените ще усетят хармонията и ще се почувстват удовлетворени.

Главният двигател в човешкия живот е любовта; и колко прекрасен би бил животът, ако хората знаеха да се обичат. За да бъде любовта прекрасна, а нейните плодове — благородни същества, тя трябва да бъде освободена от всякакви окови, от принудата и лицемерието, които пречат на естествената ѝ проява.

* * *

Отначало Арман водеше във „Фигаро“ само рубриката за Германия, а след това му поръчаха да се заеме с целия раздел външна политика.

— На Арман няма да му е безинтересно да види как господин Сен-Сер ще започне да се извърта в тази ситуация! — шеговито сподели той, като ми съобщи за новото си назначение. — Външната политика е нещо забавно. Аз нищо не разбирам от нея и единственото ми утешение е, че това важи и за останалите хора.

Всичко обаче тръгна по мед и масло и скоро започнаха да смятат Сен-Сер за авторитет в тази област. Впрочем за Арман не представляваше трудност да се заеме с външния отдел, тъй като французите доста лесно приемат на доверие всичко, което се отнася до другите страни. Той владееше добре немски, английски и отчасти испански, благодарение на което четеше свободно чуждите издания. По тази причина имаше предимство пред останалите журналисти, тъй като само за малка част от тях чуждата преса беше: достъпна. Арман, обичаше да чете всякакви вестници, а това беше много полезно за новата му работа. Когато се случваше нещо да не знае, замлъкваше, но мълчанието му беше по-красноречиво и от думите. Ако министрите имаха нужда от някаква справка, засягаща другите държави, викаха при себе си Сен-Сер и той им даваше пълна информация.

Отначало той се надсмиваше над себе си, но после се почувства уверен във възможностите си и започна да изисква и останалите да му вярват.

В Париж няма нищо по-убедително от успеха. И Арман се увенча с успех.

Същевременно в Париж не беше забравено миналото на Арман, а то можеше да се превърне в препятствие за кариерата му. Повечето хора, които са го познавали отпреди, с учудване гледаха как той все повече; се изкачва нагоре, но си мълчаха, без да му пречат, изненадани от неговия порив. Други, които имаха по-набито око, схващаха много добре, че под маската на орела, издигнал се до облаците, се крие хартиен змей, който рано или късно ще падне на земята.

Самият той прекарваше дните си в редакцията и само от време на време хвърляше бегъл поглед към прозореца, сякаш за да се убеди, че нишката, която го свързва със земята, все още го удържа.

* * *

Арман, който преди настояваше Захер-Мазох да бъде около нас, сега беше доволен от възможността да се освободи от него главно заради Митчи. Когато бащата беше вкъщи, Арман винаги стоеше като на тръни при неговите опити да даде вид, че проявява внимание към момчето. И обратно, преизпълваше се с гордост, когато Митчи го прегръщаше, погалваше го и го наричаше „моето старче“, или когато играеха нежно, тайно поглеждаше към Захер-Мазох като към чужд човек. Арман се успокои и се почувства щастлив едва когато отново останахме само тримата.

Вече стана дума с какво старание, любов и вещина той възпитаваше детето, като се стремеше да постигне равновесие между строгостта и нежността, като стимулираше у него преди всичко честността. А между другото самият Арман беше голям лъжец и на мен ми беше доста трудно да скрия това от малкия. Лъжите му хрумваха точно така, както римите се раждат несъзнателно в главата на поета. Беше му необходимо да даде воля на фантазията си и лъжата му приличаше на някакъв дар или признание. С усилие се оправях в мрежата от лъжи, която обвиваше всичко. Винаги вярвах само на фактите, но понякога се забавлявах да проследявам нишката на фантазията му.

Лъжата винаги взимаше връх при него. Чаровната му личност, неподправената му естественост и сърдечност в отношенията с хората правеха голямо впечатление на всички и само така мога да си обясня способността му да внушава това, което си поискаше. Може би помагаше и неговата безкрайна щедрост — с готовност раздаваше както подаръците, така и лъжите си.

Единствено присъствието на Митчи му действаше изтрезняващо и никога не говореше пред него нещо, което впоследствие би накарало детето да се усъмни в справедливостта и честността на своя приятел.

Ако някой е любопитен да разбере как съм могла да обикна и да се доверя на човек, който лъже непрестанно, аз ще отговоря, че го обикнах такъв, какъвто е. Лъжите на Арман бяха само на думи, а сърцето му беше така чисто и предано, че нищо не Беше в състояние да помрачи неговата искреност. Това беше първият човек в живота ми, от когото получавах само добро и всяка лъжа се стопяваше пред святата и чистата любов, с която ме даряваше.

* * *

Сезонът беше в разгара си. Арман нае голяма квартира на улица „Палярд“ и я обзаведе с изтънчен вкус. Тя се намираше срещу театър „Водевил“. Моята стая беше най-хубавата. Той винаги ме наричаше „моята малка принцеса“ и действително ми предлагаше живот на принцеса. Същевременно не искаше всичко в дома ни да бъде завършено, защото се придържаше към арабската поговорка: „Когато къщата е напълно готова, в нея влиза смъртта.“

Когато обзавеждането беше привършено, Арман ме хвана за ръката и ме въведе в стаята ми:

— Ето го твоето гнезденце, Ванда. Кълна се в паметта на майка ми, че не ще те докоснат нито мъка, нито грижа и че моята любов безкрайно ще бди над тебе.

Наистина, никой друг не можеше да обича така, както той. Живеех във водовъртежа на парижкия живот, но мечтаех за тишина и спокойствие. Жадувах житейската вълна да ме отнесе завинаги на желаниа бряг.

А вълната вече прииждаше.

Когато беше възможно аз се стараех вечер да си оставам вкъщи и тогава Арман излизаше сам. Повечето време той беше в редакцията. Често вечеряше с Франсис Мониар или с приятели. Дали е било наистина така, не се и стараех да науча, тъй като не исках детайлно да навлизам в обратната страна на мъжкото поведение.

Стените на стаята ми бяха обвити в атлаз, дантели и коприна покриваха леглото ми, но това не ми помагаше да спя по-добре. Измъчена от продължително безсъние, често се намятах с халата и сядах до прозореца да погледам шумния живот навън. Моят неосветен прозорец беше тъмно островче сред бушуващия океан на светската суета.

Затварях очи и се потапах в спомените. Мислите ме отнасяха в далечното минало с неговото погубено щастие и все още живо страдание. Потъвах в пределите на самовглъбяването, където мои спътници бяха същите жалки жертви на съдбата, вечно търсеци нещо, но винаги оставащи чужди на земното — техният кръст е бил предопределен. В паметта ми изникваха най-различни неща, отдавна

пропаднали в бездната на миналото, които илюстрираха безсмисления театър на живота.

През свъсените вежди малко по малко проникваше лъч светлина, слаб и нежен, и ми даваше възможност да осъзная промяната, която се извършваше в мен. Само така, седнала сама в тъмната стая в безсънните нощи, можех да изплача сълзите си, които не смеех да покажа през деня. Усецах, че нещо помръдва в краката ми, моето куче се изправяше тихо и ме поглеждаше предано в очите. Погалваше ме с лапичка по ръката и нежно поставяше главица в скута ми.

Впоследствие, когато ми се наложи да живея в чужда страна, лишена от близки, приятели и закрила, когато нито една душа не се грижеше и не мислеше за мен, често си спомнях с умиление за моето малко животинче, което ми беше ласкав и верен приятел.

* * *

Никога не бях изпитвала така силно ужаса от самотата сред огромния град, както по време на тези безсънници, когато седях до прозореца; никога преди не бях усеждала, че с Арман сме разделени от нравствена пропаст, както в миговете, в които се опитвах да му разкрия чувствата, които ме вълнуват.

— Щуротии! — отговаряше той и с това изчерпваше проблема.

Когато забелязваше, че ме наранява и че ми е нужно повече внимание, ставаше замислен и ми казваше:

— Ванда, не можеш да искаш от мен да ти давам повече от това, което имам. Не изпитвам така наречената любов към ближния и не ми е възможно да изляза от кожата си. Обичам единствено тебе и сто години да ме убеждаваш, че трябва да обичам другите, аз пак ще обичам само тебе и ще се стремя да направя щастлива само тебе. Мога да обичам само човек, когото чувствам близък... Помисли, ако всеки постъпваше така, колко по-малко би била мъката по света. Твоето страдание раздира сърцето ми... За мен ти олицетворяваш цялото човечество и когато те виждам да страдаш, просто побеснявам, че не съм в състояние да ти дам всичко, което искам от цялото си сърце.

Точно срещу нас се намираше Виенската пекарна. Виждах как гладни хора по цял ден настървено гледат със завистлив поглед

витрината. Спомнях си за майка ми, която навремето със същата настървеност гледаше хляба, когато нямаше възможност да си купи.

— Всичко това са глупости!

Нощем, след като затваряха театрите и улиците опустяваха, до стените на къщите плахо се притискаха хора, които не смееха да се покажат през деня. Приклякаха до мазетата и вдишваха пресния аромат на хляб. Колко пъти гладът беше вдигал и майка ми през нощта, за да подиша миризмата на прясно изпечен хляб.

— Всичко това са глупости!

Улиците на Париж не ме привличаха и аз рядко излизах от къщи. Не е възможно да се живее с такава потисната душа и същевременно да си обкръжен от разкош, дори от излишно разточителство.

Понякога голямата любов на Арман ми изглеждаше престъпление към човечеството.

* * *

Към два часа през нощта обикновено се чуваше да приближава каретата на Арман. Стълбата проскърцваше под тежестта на стъпките му. Той отключваше тихо вратата, сваляше си кожуха и влизаше в трапезарията, където го очакваше студена вечеря.

Щом чуеше стъпките на стопанина, кученцето вдигаше муцунка и ме поглеждаше право в очите, като че ли искаше да попита: „А ние няма ли да отидем?“. Не!

Одобрението му се изразяваше с няколко подмятания на опашката по мекия килим. После поставяше глава върху краката ми и дишаше тежко, сякаш се стараеше да не ме смуцава.

По-рано Арман влизаше първо в стаята на Митчи, която се намираше до неговата. Събуждаше го с целувка, а след това го увиваше с одеялото и го отнасяше в кухнята. Жул, който спеше в краката му, също ставаше и тримата се залавяха весело за вечерята, като се стараеха да пазят тишина, за да не събудят „мама“, която според тях вече отдавна беше потънала в дълбок сън.

* * *

Зимата свърши. Парижкият живот с всичките му удоволствия ставаше за мен все по-непоносим. Срецах се с едни и същи хора, за които вече знаех всичко, дори най-пикантните подробности. Както впрочем и те за мен. Всеки се стремеше да демонстрира своята лъжлива радост и призрачното си щастие. Посрещяхме се с фалшива усмивка и с фалшиви думи. Цялата тази комедия ме изморяваше и отегчаваше. Искаше ми се да открия поне едно човешко същество сред парижките марионетки.

През май Арман беше изпратен от вестника в Берлин. Той нямаше желание да се срещне там с кореспондента си Х., за да не възбужда подозрения и аз го посъветвах да потърси Паул Линдау^[2], който можеше да му бъде много полезен като журналист от обкръжението на Бисмарк.

Арман изпълни съвета ми и ми писа от Берлин:

„Тук ме приеха с разтворени обятия. Вече ти писах за Бергман^[3]. Днес в 6 часа ще бъда приет от Херберт Бисмарк^[4]. Князът страда от лумбаго, но не губя надежда, че ще го видя.

Вчера вечерях с Швенингер^[5] у Линдау. Невероятен мозък... вулгарен и груб, но гениален; това е Ленбах^[6] в науката. Линдау е много любезен с мен. Жена му е болна и се намира в Емс. Преди вечерята гледах «Росмерсхолм». Впечатлението беше едно от най-силните в живота ми. Налага се да поясня: играха като свини.

Днес закусих у Х. (дамата, която ми препоръча кореспондента). За вечеря имам покана, от Жербе (френския посланик), а след обяд със сина му ще посетим премиерата на «Червеят на съвестта» в Немския театър.

Изпращам интервюто си с Херберт Бисмарк. На практика аз не съм кой да е и ти можеш да бъдеш напълно спокойна: успях да се добера до много неща, които никой не знае. Ще го прочетеш. Видях кайзера — той ще погребее всичките.“

Арман отиде в Берлин отново за погребението на престарелия кайзер.

На тръгване си взе сбогом с мен така натъжен, сякаш го очакваше далечен и опасен път. Прегърна ме силно в обятията си, целуна ме и непрекъснато повтаряше:

— Прощавай моя скъпа, моя мила женичке! Осем дена далеч от тебе!... Толкова ми е тежко, че едва ли ще го понеса.

На 14 март в деня на именния ми ден позвъних на слугинята, както си лежах в леглото. Тя влезе в стаята с огромна кошница, пълна с бял люляк и диви рози.

Сред цветята намерих писмо от Арман, изпратено от хотел „Kaiserhof“ на 12 март. В него пишеше:

„Далеч от очите, далеч от сърцето, гласи поговорката, но това не е вярно. Аз съм твърде далеч, но сърцето ми и мислите ми са винаги при теб. Тези цветя са първият ми поздрав. Нека ти донесат цялата ми любов и пожелания за безгранично щастие. Ти знаеш, че на света за мен не съществува никой друг, освен теб и че живея единствено заради теб. Позволи ми да те направя щастлива и да ти пожелаая да бъдеш здрава.

Заедно с цветята и писмото ти изпращам хиляди целувки и те моля да вярваш на своя Арман.“

Два дена, след като получих писмото, Арман се върна.

Беше неузнаваем.

Поздрави ме хладно. Едва забелязваше присъствието ми. Никога преди не го бях виждала такъв. Опитах се да запазя спокойствие и се надявах, че на другия ден всичко ще се изясни. През нощта спях още по-малко. Утрото не ми разкри нищо. Заживяхме като съвършено чужди хора и прекарвахме времето си всеки за себе си. Когато ни беше нужно да си предадем някакво съобщение, прибягвахме до прислугата. Митчи се оказа помежду ни — с почуда и недоумение тревожно наблюдаваше тази загадка.

Какво ли се беше случило?

Прелестта и топлотата на пролетното слънце не ме сгряваха и аз бях потопена в мрака на душата си. С напрегнато внимание чаках мига, в който замъкът, построен от неговата любов, ще рухне. Наистина все още стоеше цял, но непременно щеше да се сгромоляса и да ни погребете под руините си.

Накрая Арман влезе при мен.

Боже! Що за лице беше това!

Без да ме погледне, с очи, изпълнени с тайнствена мъка той колебливо се приближи до камината и се облегна на нея.

От жал не, смеех да повдигна очи.

В мен напираше желанието да се приближа към него, да притисна устата му с ръка и да го помоля да не казва нищо. Искаше ми се да го помоля да не извършва престъплението, което би убило всичко най-хубаво, което го извисяваше над останалите хора... Но не можах да се помръдна от страх и седях неподвижна, изтръпнала от тревога, сякаш очаквах удара на палача. Той започна да говори.

Това не беше неговият чаровен, изпълнен с нежност глас, който така обичах, и който винаги отекваше в сърцето ми като мелодията на камбанен звън. Това не беше гласът, който за него представляваше богатство, а за мен — щастие.

Беше ми все едно какво точно казва.

Спомена за някакви стари дългове, които ненадейно му се струпали, за промяна в кариерата си, за предложение от министерството да получи дипломатическа мисия, за някаква служба в колониите... Всичко беше лъжа!

Постарах се да запазя равновесие. Докато траеше речта му, непрекъснато се напругах да открия нишката, която би ме извела от лабиринта на лъжите и би ме довела до истината. Не я намерих.

Той замълча в очакване на отговора ми. Аз му посочих огледалото:

— Погледни се, Арман. Нима приличаш на човек, който казва истината? Аз обаче съм готова да ти повярвам. Какво ще стане с нас по-нататък?

Плановете, които започна да ми развива, звучаха нелепо.

— Това е лъжа, но аз ще приема всичко, което си решил. Помни само едно — от живота си можеш да ни зачеркнеш, но от сърцето си никога.

Арман плака и сълзите му бяха искрени.

* * *

В човешкия живот идват моменти, когато минутите ти се струват векове. От друга страна душата узрява единствено в мъката.

Арман вече имаше нови планове. Той възнамеряваше да промени живота си. Ние му пречехме и той поиска да се освободи от нас.

Когато човек обича истински, той се стреми не към своето щастие, а към щастието за любимото същество. Арман ме обичаше именно с такава любов и на мен ми се искаше да му отвърна със същото.

Мъчителният ден беше последван от още по-мъчителна нощ. Но и тя отмина, както всъщност си минава целият живот.

На другия ден се погледнах в огледалото — косите ми бяха побелели.

* * *

В къщата беше толкова тихо, като че ли имаше покойник; слугите пристъпваха и говореха едва-едва, а Митчи се страхуваше да излезе от стаята си. Навсякъде се чувстваше полъхът на смъртта.

Уморена от мисли, седях до прозореца и разсеяно гледах помръкващите светлини на залеза. Изведнъж ми се стори, че през стаята премина слаба въздишка, подобна на последното издихание на умиращ човек. Сякаш бях обкръжена от духове. Скочих, протегнах ръце и едва сега разбрах причината за тайнствения полъх. На именния ден сложих зад портрета си цветята, подарени от Арман. Вече бяха изсъхнали и увехналите листенца падаха на пода с тих трепет, подобен на въздишка. Тези цветя олицетворяваха някогашните красиви мисли и високи чувства. Това бяха последните цветя, подарени ми от Арман. Повдигнах няколко листенца и ги скрих в плика с писмото, което получих.

Всичко това беше вече потънало в миналото!

* * *

В края на април заминах с Митчи за Швейцария.

Докато си събирах багажа, мълчаливо се прощавах с всичко, което оставаше тук. Ето, изнесоха багажа и ние поехме след него. С обичайната си деликатност Арман ми спести мълчаливото прощаване, за което му бях неизказано благодарна.

Тъкмо се настанихме в омнибуса, които се готвеше да потегли, и се случи нещо странно — сякаш невидима сила се намесваше в живота ми. Впрочем, за мен подобни явления не бяха рядкост.

Кочияшът видя, че сме се настанили, хвана поводите и подкара конете. Те обаче стояха като вкаменени. Колкото и да ги удряше с камшика, не се помръдваха от мястото си. Събраха се хора. Двама файтонджии хванаха юздите, а кочияшът отново започна да ги удря, но конете стояха като приковани за земята.

Арман наблюдаваше сцената зад ъгъла. Беше смъртно бледен.

— Не е по силата на конете да отнесат твоето щастие! — възкликнах.

Накрая някой ни посъветва да слезем. Едва успяхме да го сторим и конете се понесоха лудешки. Тръгнахме след тях. Кочияшът ни изчака при „Кредит Лионе“. Качихме се и заминахме.

* * *

Установих се в Лозана, в хотел Белвю. Природата наоколо малко ме поуспокои. Не разполагахме с никакви средства, налагаше се да си потърся работа.

Всеки ден от Париж пристигаха писма, които ме информираха, че зрее война с Германия. Арман ме съветваше да се преместя в По, тъй като смяташе, че по време на войната Лозана няма да е безопасно място. Прекарал няколко дена в Страсбург, след едночасов разговор с министъра на външните работи Габле, Арман научил някои сериозни факти, които министърът помолил да не бъдат публикувани веднага.

Съдбата на Франция и Германия сега била в ръцете на Арман.

В този момент бях готова да се изсмея над манията му за величие, но впоследствие разбрах, че не съм била права. Когато благодарение на магарешките си лъжи той се сгромоляса, научих, че най-влиятелните политически фактори са се отнасяли към него твърде сериозно и едва тогава проумях от какви дреболии понякога зависи съдбата на народите.

В онзи момент обаче в тази мания виждах причината за нашата раздяла. Струваше ми се, че той иска да играе важна роля в Париж, че не ме смята за жена, подходяща за него, че му преча.

Раздялата с Арман ме направи самостоятелен човек, който не зависи от прищевките и вкуса на мъжа и няма задължения, наложени от неговото обществено положение. Най-после можех да възпитавам детето според собствените си разбирания: фалшивият блясък на Париж вече не беше в състояние да му влияе. По тази причина аз високо ценях свободата си.

* * *

Една сутрин четях вестник на терасата. Вниманието ми бе привлечено от статия, озаглавена „Последният берлински скандал“. Съобщаваше се, че госпожа Х. е напуснала мъжа си и е заминала в Париж при Жак Сен-Сер.

Същата вечер тръгнах за Париж, без да мога да обясня защо. Просто се подчиних на бурята, която забушува в душата ми, след като прочетох берлинската бележка.

Пътуването и самотата ми помогнаха да се успокоя.

По върховете на дърветата все още не бяха угаснали последните меки розови тонове на залеза, когато в долината започна да пада чудна лунна нощ. Гледах звездите и си мислех за величието на вселената и за това колко е нищожна нашата планета сред останалите светове; мислех си колко сме незначителни с нашите страдания в това необятно пространство и неволно скланях глава пред неизмеримото.

Колко е нищожен животът ни с вечната борба и надпревара за щастие; колко са нищожни нашите познания, нашата наука!

Не сме нищо повече от песъчинки, които мечтаят за вечност!

Тези мисли успокоиха разбуненото ми сърце. Всичко в него стана ясно и... мъртво.

Трябва да се стремим единствено, към най-доброто, а за да го постигнем, необходимо е да пожертваме себе си и... да простим.

Всичките ми намерения, с които бях потеглила от Лозана, се изпариха на сутринта щом пристигнах в Париж. В крайна сметка поне външно бях успяла да се преборя със себе си.

* * *

Започнах да живея в самота и посвещавах цялото си време на работата и на възпитанието на детето. Сведения за Арман получавах само от вестниците. От тях научих, че госпожа Х. се оказала най-подходящата за него жена, че повече от всякога той пише против Германия и че всичките му статии за немците звучат малко лакейски.

Беше станал един от най-влиятелните хора в Париж, живееше нашироко и имаше собствени карети. Когато министрите искаха да се срещнат с него, вече не го викаха при себе си, а сами отиваха при него. При това се чувстваха щастливи, ако той имаше време да ги приеме и му бяха признателни за намеците, с които ги ориентираше и направляваше.

Влиянието на Арман върху умовете на околните ми се изясни съвсем след един случаен разговор с доктор Паул Холдман, който по това време беше кореспондент на „Френски вестник“ в Париж. Той подхвърли, че ако главният редактор на „Фигаро“, Френсис Мониар, който беше много болен, умре, никой друг, освен Сен-Сер не би могъл да го замести. Доловил недоверчивия ми поглед, винаги любезният Холдман дори се разсърди и заяви, че гледам на всичко от много тесен ъгъл.

Той също беше омагьосан от този маг и вълшебник.

* * *

На света няма нищо по-прекрасно от това да наблюдаваш пробуждането на младата душа, да се стремиш да я насочваш към

свободата и правдата, без да ѝ се налагаш. Да се стараеш да я предпазиш от цялата мръсотия на предразсъдъците, да я научиш да гледа към светлината, да подбуждаш в сърцето любов, да внушаваш религията на вярата и надеждата. Да посочиш веригите, които окоават човечеството, и да извикаш: „Помогни на твоите братя да се освободят от тези вериги...“

Това е интересна ситуация за всеки, който възпитава дете, а за майката е истинско щастие. Благодарение на сина ми се разшири моят собствен хоризонт и в откритото се небе засияха нови звезди.

* * *

Узрелият плод пада на земята. Делото „Лабоди“ нанесе съдбоносен удар на Арман и той рухна.

Вестта за арестуването на Жак Сен-Сер порази парижаните като гръм. По това време стоях на страна от всичко и не знаех подробностите. Едва по-късно, когато той беше изобразен като литературен герой в драмата на Абел Ерман^[7] и в „Спомени от списанията“ на Морис Талмайер^[8], проумях тревожния живот на Арман с неговото непрекъснато преследване на власт, почести, наслади и пари, които го доведоха до позорна гибел.

Морис Талмайер много точно е представил тайнствената фигура на Сен-Сер, за когото се носеха всякакви слухове. Източникът им трудно можеше да се установи, но те хвърляха парижаните в нервно напрежение и ги караха да следят всяко негово движение със затаен дъх.

Той винаги се представяше пред гражданите като човек, който танцува по въже. Цялото общество, в което се движеше, и което стискаше ръката му, знаеше, че въжето е прокъсано и очакваше сгромолясането.

И го дочака.

Тогавя тълпата се разотиде, доволна от зрелището.

Сен-Сер умря, но още дълго време името му беше източник за булевардни клюки.

* * *

Арман не живя дълго след провала. Прочетох за смъртта му в кратка вестникарска бележка.

Когато тръгнах за отдалечената улица, на която живееше, за да се простя с него, ръмеше ситен дъжд и въздухът беше напоен с влага.

Не знаех номера на къщата, но погребалната кола ме ориентира. Отпред стоеше малка група хора. Застанах настрана.

Изнесоха ковчега, след него се появиха две жени в траур. Тогава се случи нещо неочаквано. Нещо бяха забравили в къщата, защото носачите поставиха ковчега на земята и двете дами бързо се върнаха обратно. Хората се спогледаха.

Аз се възползвах от случая и се приближих, за да се простя с човека, който ми даде толкова много любов. Благодарих му за всичко, което беше направил за мен.

След малко шествието потегли бавно и лека-полека потъна в мъглата.

Това е краят на моята история.

[1] Анри Гийом Шлезингер (1814–1893), художник. — Б.пр. ↑

[2] Паул Линдау (1839–1919) немски романист, драматург и публицист. — Б.пр. ↑

[3] Ернст фон Бергман (1836–1907), професор по медицина. — Б.пр. ↑

[4] Херберт фон Бисмарк (1849–1904), първороден син на Ото фон Бнюмарк. — Б.пр. ↑

[5] Ернст Швенигер (1850–1924) проф. по дерматология, лекар на фамилията Бисмарк. — Б.пр. ↑

[6] Франц фон Ленбах (1836–1904) известен художник. — Б.пр. ↑

[7] Абел Ерман (1862–1950), френски писател. — Б.пр. ↑

[8] Мари Жустин Морис Кост Талмайер (1850–1931), френски журналист и писател. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.